
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

SOSYAL BİLGİLERDE KARAR VERME BECERİSİ: YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Filiz Arzu YALIN

DOKTORA TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Filiz Arzu

Soyadı: YALIN

Bölümü: Sosyal Bilgiler Eğitimi

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Sosyal Bilgilerde Karar Verme Becerisi: Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Decision Making Skills in Social Studies: An Examination of Decision-Making Skills of Seventh Grade Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Filiz Arzu YALIN

İmza : …….....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Filiz Arzu YALIN tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgilerde Karar Verme Becerisi: Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA
(Türkçe ve Sosyal Bilimle Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) .....

Başkan: Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK
(Türkçe ve Sosyal Bilimle Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) .....

Üye: Prof. Dr. Cengiz DÖNMEZ
(Türkçe ve Sosyal Bilimle Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) .....

Üye: Doç. Dr. Hasan IŞIK
(Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Serkan KELEŞOĞLU
(Türkçe ve Sosyal Bilim Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi) .....

Tez Savunma Tarihi: 18/08/2021

Bu tezin Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doktora Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü .....

Zeynep, Ali ve Elif'e…

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında yardım ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa'ya, lisans, yüksek lisans, doktora öğrenimim boyunca bana katkı sağlayan, destek veren, yüreklendiren tüm hocalarıma, önerileri ile çalışmama katkılar sağlayan, destek veren değerli arkadaşlarıma, beni yetiştiren, üzerimde sonsuz emeği olan anneme ve babama, beni sevgiyle destekleyen kardeşlerime ve çocuklarıma teşekkürü bir borç bilirim.

SOSYAL BİLGİLERDE KARAR VERME BECERİSİ: YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

(Doktora Tezi)

Filiz Arzu YALIN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos, 2021

ÖZ

Bu araştırmanın amacı yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerini; öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerine göre incelemektir. Araştırma 2020/2021eğitim öğretim yılı güz ve bahar döneminde Adıyaman ili merkez ilçesine bağlı yedi farklı ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 520 yedinci sınıf öğrencisi, sekiz sosyal bilgiler öğretmeni ve sekiz veli oluşturmaktadır. Karma yöntem ile yürütülen bu araştırmada, Yakınsak Paralel Desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri Karar Verme Beceri Ölçek'i ile toplamıştır. Nitel verileri öğrenciler için Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu, Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu, öğretmenler için Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu, veliler için Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu ile toplanmıştır. Öğrencilerin karar verme beceri düzeylerini belirlemek amacıyla IBM SPSS 22.0 programında betimsel analiz yapılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda ölçeğe verilen cevapların bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla dağılımın normal olduğu durumlarda parametrik analiz tekniklerinden, bağımsız örneklemler için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, dağılımın normal olmadığı durumlarda ise Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Nicel ve nitel verilerin birbirini ne ölçüde doğruladığını belirlemek amacı ile

karma yöntem analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen nicel bulgulara göre yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖ toplam puanlarının cinsiyet, kardeş sayısı ve anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği; anne ve baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği, bu farklılığın anne ve baba eğitim durumunda lisans ve üzeri lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada öğretmen, veli, öğrenci görüşmeleri ve öğrenci etkinliklerinden elde edilen verileri analiz etmek için MAXQDA programı kullanılmıştır. MAXQDA programına yüklenen tüm görüşme ifadeleri ve öğrencilerden toplanan yazılı ifadelerden kategoriler ve kodlar belirlenmiştir. Öğrencilerin genellikle kendilerini ilgilendiren durumlarda karar verdikleri, ailede ve sınıfta sınırlı konularda karar verdikleri, karar sürecinde zorluklar yaşadıkları, kararlarını ebeveynlerine ve yakın çevrelerine danışarak verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler bir karar verme durumuyla karşılaştıklarında; problemi belirleme, seçenekleri belirleme/değerlendirme, ölçütleri belirleme/değerlendirme ve karar vermede güçlükler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Velilerden elde edilen bulgulara göre ailede alınan kararlarda çocuklarını sınırlı konularda dâhil ettikleri, çocuklarının kendi kararlarında karar verme sürecini kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen verilere göre ise sınıfta alınan kararlarda öğrencilerini sınırlı konularda dâhil ettikleri, öğrencilerin kendi kararlarında karar verme sürecini uygulamadıkları, danışmaya dayalı, bağımlı karar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Karma yöntem analizinden elde edilen bulgulara göre, öğrencilerden elde edilen nicel sonuçlar ile öğrencilerden elde edilen nitel sonuçların birbirini doğrulamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailede alınan kararlarda, öğrencilerden elde edilen nicel bulgularla velilerden elde edilen bulguların biri birini doğruladığı sonucuna ulaşılmıştır. Sınıfta alınan kararlarda, öğrencilerden elde edilen nicel bulgularla, öğretmenlerden elde edilen nitel bulguların biri birini doğruladığı sonucuna ulaşılmıştır. Karar verme süreciyle ilgili öğrencilerden elde edilen bulgular ile öğretmen görüşlerinden elde edilen bulguların birbirini doğrulamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Karar verme süreciyle ilgili öğrencilerden elde edilen bulgular ile veli görüşlerinden elde edilen bulguların birbirini doğrulamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle, karar verme becerisine yönelik; sınıf içi ve aile içi gözleme dayalı araştırmaların yapılması, sınıf içi uygulanabilirliği tespit etmek için deneysel araştırmaların yapılması ve karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik; okul, öğretmen, aile işbirliğinin yapılması, sınıf içinde etkinliklere daha çok yer verilmesi önerilebilir.

Anahtar kelimeler : Karar verme becerisi, sosyal bilgiler, ortaokul öğrencileri, karma yöntem
Sayfa Adedi : 237
Danışman : Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA

DECISION-MAKING SKILLS IN SOCIAL STUDIES: AN EXAMINATION OF DECISION-MAKING SKILLS OF SEVENTH GRADE STUDENTS

(Doctoral Thesis)

Filiz Arzu YALIN

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

August, 2021

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the decision-making skills of seventh grade students; according to the opinions of students, teachers and parents. The research was carried out in seven different secondary schools in the central district of Adıyaman province in the fall and spring terms of the 2020/2021 academic year. The study group of the research consists of 520 seventh grade students, eight social studies teachers and eight parents of the students in the study group. Convergent parallel desing was used in this research conducted with mixed method. Quantitative data of the study were collected with the Decision Making Skill Scale. Qualitative data for students Case-Based Decision Making Skill Activity Form, Daily Life Decision Making Skill Student Interview Form, for teachers Decision Making Skill Teacher Interview Form, for parents Decision-Making Skills Parent Interview Form were collected.In order to determine the decision-making skill levels of the students, descriptive analysis was used in the IBM SPSS 22.0 statistics program. For the purposes of the study, in order to determine whether the answers given to the scale differ according to the independent variables, t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used for independent samples from parametric analysis techniques in cases where the distribution was normal, Mann Whitney U and Kruskal Wallis test were used in cases where the distribution was not normal. Content analysis was used in the analysis of qualitative data. Mixed method analysis was conducted to determine to what extent the quantitative and qualitative data confirm each

other. According to the quantitative findings obtained from the research, it was concluded that the decision-making skill levels of the seventh grade students were high. It was concluded that there was no significant difference in terms of gender, number of siblings and maternal employment status. It was concluded that there was a significant difference according to the education level of the mother and the education level of the father, and this difference was in favor of undergraduate and higher education status of the mother and father. In this research, the MAXQDA program was used to analyze the data obtained from teacher, parent, student interviews and student activities. Categories and codes were determined from all interview expressions and activities uploaded to the MAXQDA program. It has been concluded that the students generally make decisions in situations that concern them, make limited decisions in the family and in the classroom, have difficulties in the decision process, and make their decisions in consultation with their parents and close friends. When students are faced with a decision-making situation; It was concluded that they had difficulties in identifying the problem, determining/evaluating the options, determining/evaluating the criteria and making a decision. According to the data obtained from the parents, it was concluded that they included their children in limited matters in the decisions taken in the family, and that their children did not use the decision-making process in their own decisions. According to the data obtained from the teachers, it was concluded that they included their students in limited subjects in the decisions taken in the classroom, that the students did not apply the decision-making process in their own decisions, and that they made dependent decisions based on consultation. According to the data obtained from the mixed method analysis, it was concluded that the quantitative results obtained from the students and the qualitative results did not confirm each other. In the decisions taken in the family, it was concluded that the quantitative findings obtained from the students and the findings obtained from the parents confirmed each other. In the decisions taken in the classroom, it was concluded that the quantitative findings obtained from the students and the qualitative findings obtained from the teachers confirmed each other. It was concluded that the quantitative results obtained from the students and the qualitative results obtained from the teachers did not confirm each other. It was concluded that the findings obtained from the students regarding the decision-making process and the findings obtained from the teachers' opinions did not confirm each other. It was concluded that the findings obtained from the students regarding the decision-making process and the findings obtained from the parents' opinions did not confirm each other. Based on these results, for decision-making skills; In-class observation-based research, general examinations for in-class applicability and decision-making skills for family observation; School, teacher, family cooperation, activities in the classroom can be given more space.

Key Words :Decision-making skill, social studies, middle school students, mixed method
Page Number : 237
Supervisor : Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU ..... **i**
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ..... **ii**
JÜRİ ONAY SAYFASI ..... **iii**
TEŞEKKÜR ..... **v**
ÖZ ..... **vi**
ABSTARCT ..... **viii**
İÇİNDEKİLER ..... **x**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xix**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xxiv**
SİMGELERVE KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xxv**
BÖLÜM I **1**
GİRİŞ **1**

1.1. Problem Durumu **1**

1.2. Araştırmanın Amacı **5**

1.3. Araştırmanın Önemi **7**

1.4. Varsayımlar **9**

1.5. Sınırlılıklar **10**

1.6. Tanımlar **10**

BÖLÜM II **12**
KURAMSAL ÇERÇEVE **12**

2.1. Düşünme **12**

2.2. Düşünme Becerileri **14**

2.3. Düşünme Becerileri Öğretimi **18**

2.4. Karar ve Karar Verme 20

2.5. Karar Verme Kuramları 22

2.5.1. Normatif, Rasyonel Karar Verme 22

2.5.1.1.Beklenen Kazanç Teorisi 23

2.5.2. Betimsel Karar Teorileri 24

2.5.2.1.Olasılık Teorisi 24

2.5.2.3. Pişmanlık Teorisi 25

2.5.2.4. Sosyal Karar Teorisi 25

2.5.3. Hem Rasyonel Hem Betimsel Karar Teorisi 27

2.5.3.1. Çatışma Teorisi 27

2.5.4. Gelişimsel Karar Teorisi 28

2.5.4.1. Öz Düzenleme Modeli 28

2.6. Karar Verme Süreçleri 29

2.7. Sosyal Bilgilerde Karar Verme Becerisi 32

BÖLÜM III 36
İlGİLİ ARAŞTIRMALAR 36

3.1. Karar Verme Becerisi ile İlgili Ulusal Araştırmalar 36

3.2. Karar Verme Becerisi ile İlgili Uluslararası Araştırmalar 42

BÖLÜM IV 46
YÖNTEM 46

4.1. Araştırmanın Deseni 46

4.2. Çalışma Grubu 50

4.3.Veri Toplama Araçları 52

4.3.1. Karar Verme Beceri Ölçeği 53

4.3.2. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu 54

4.3.3. Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu.....55

4.3.4. Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu 56

4.3.5. Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu.....57

4.4. Verilerin Toplanması.....58

4.4.1. Nicel Verinin Toplanması.....59

4.4.2. Nitel Verilerin Toplanması.....59

4.5. Verilerin Analizi.....61

4.5.1. Nicel Verilerin Analizi 61

4.5.2. Nitel Verilerin Analizi.....62

4.5.3. Karma Yöntem Analizi.....63

BÖLÜM V 64
BULGULAR VE YORUM 64

5.1. Nicel Bulgular ve Yorum.....64

5.1.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Nedir? 64

5.1.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Cinsiyete Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? 65

5.1.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Kardeş Sayısına Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? 65

5.1.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? 66

5.1.5. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? 67

5.1.6. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? 68

5.1.7. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? 69

5.1.8. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Ailede Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? ..70

5.1.9. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Sınıfta Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir? ..71

5.2. Nitel Bulgular ve Yorum 72

5.2.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamlarında Karar Verme Becerilerine İlişkin Görüşleri Nedir? 72

5.2.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Adımlarını Kullanma Durumları Nedir?.....86

5.2.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinliğinde, Öğrencilerin Karar Verme Durumlarına Göre Karar Verme Becerisi Adımlarını Uygulama Durumu Nedir? 95

5.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşleri Nelerdir? 98

5.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yedinci Sınıf Öğrencilerin Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Nelerdir? 103

5.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Karar Verme Becerisine Yönelik Görüşleri Nelerdir?.....112

5.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri Nelerdir? 118

5.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlar Nelerdir? 123

5.2.9.Velilerin, Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşleri Nelerdir? 127

5.2.10. Velilerin, Çocuklarının Ailede Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Nelerdir? 130

5.2.11. Velilerin, Çocuklarının Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Nelerdir? 135

5.2.12.Velilerin, Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkisine Yönelik Görüşleri Nelerdir? 142

5.3.Karma Bulgular ve Yorum 144

5.3.1.Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Basamaklarını Kullanma Durumları Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır? 144

5.3.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamda Karar Verme Becerisine Yönelik Görüşleri Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır? 146

5.3.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıfta Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır? 149

5.3.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Velilerin Ailede Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır? 152

5.3.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır? 154

5.3.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır? 156

BÖLÜM VI 158
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 158

6.1. Nicel Sonuç ve Tartışmalar 158

6.1.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 158

6.1.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Cinsiyete Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 159

6.1.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Kardeş Sayısına Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 159

6.1.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 160

6.1.5. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 161

6.1.6. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 161

6.1.7. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 162

6.1.8. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Ev Ortamında Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 162

6.1.9. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Sınıfta Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 163

6.2. Nitel Sonuç ve Tartışmalar 163

6.2.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamlarında Karar Verme Becerilerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 163

6.2.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Adımlarını Kullanma Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 166

6.2.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinliğinde, Öğrencilerin Karar Verme Durumlarına Göre Karar Verme Becerisi Adımlarını Uygulamalarına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar.....167

6.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 168

6.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yedinci Sınıf Öğrencilerin Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar.....168

6.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 169

6.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri Sonuç ve Tartışmalar.....171

6.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 172

6.2.9. Velilerin Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 173

6.2.10. Velilerin, Ailede Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Sonuç ve Tartışmalar 174

6.2.11. Velilerin, Çocuklarının Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Sonuç ve Tartışmalar 175

6.2.12. Velilerin, Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkisine Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 175

6.3. Karma Sonuç ve Tartışmalar 176

6.3.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Basamaklarını Kullanma Durumları Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 176

6.3.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamda Karar Verme Becerilerine Yönelik Görüşleri Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 176

6.3.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Öğretmenlerin Sınıfta Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışma 177

6.3.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Velilerin Evde Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışma 178

6.3.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 178

6.3.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar 179

6.4. Öneriler 180

KAYNAKLAR 181

EKLER 193

EK 1. I İzin Yazısı 194

EK 2. II İzin Yazısı 195

EK 3. III İzin Yazısı 196

EK 4. Karar Verme Beceri Ölçeği (KVBÖ) Kullanım İzini 197

EK 5. Karar Verme Beceri Ölçeği (KVBÖ) 198

EK 6. Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu (KVBÖGF) 199

EK 7. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu (KVBEF) 200

EK 8. Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu (KVBÖGF) 201

EK 9. Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu (KVBVGF) 202

EK 10. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması I 203

EK 11. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması II 204

EK 12. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması III 205

EK 13. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması IV 206

EK 14. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması V 207

EK 15. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu Öğrenci Uygulaması 208

EK 16. Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu Öğrenci Uygulaması 209

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Görüşme Yapılan Öğretmenlere İlişkin Bilgiler* 51

Tablo 2. *Görüşme Yapılan Velilere İlişkin Bilgiler* 52

Tablo 3. *Çalışmanın Öğrenci Araştırma Soruları* 55

Tablo 4. *Çalışmanın Öğretmen Görüşme Soruları* 57

Tablo 5. *Veli Görüşme Soruları* 58

Tablo 6. *Öğretmenlerle Yapılan Görüşme Tarihi ve Süreleri* 60

Tablo 7. *Velilerle Yapılan Görüşme Tarihi ve Süreleri* 60

Tablo 8. *Yedinci sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Toplam Puanları* 64

Tablo 9. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları* 65

Tablo 10. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları* 66

Tablo 11. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları* 67

Tablo 12. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları* 68

Tablo 13. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları* 69

Tablo 14. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları* 69

Tablo 15. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Ailede Alınan Kararlara Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları*.....70

Tablo 16. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Sınıfta Alınan Kararlara Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları*.....71

Tablo17. *Ailenizde Verilen Kararlarda Fikriniz Sorulur Mu? Fikrinizin Sorulması Gerekli Midir? Sorularının Analizi.*.....73

Tablo 18. *Sınıfta Verilen Kararlarda Fikriniz Sorulur Mu? Fikrinizin Sorulması Gerekli Midir? Sorularının Analizi.*.....76

Tablo 19. *Günlük Yaşamınızda Karar Vermeniz Gereken Ne Tür Olay/Durumlar İle Karşılaşırsınız? Sorusunun Analizi.*.....79

Tablo 20. *Karar Vermeniz Gereken Olay/Durumlar İle Karşılaştığınızda, Ne Tür Zorluklar Yaşarsınız? Sorusunun Analiz.*.....81

Tablo 21. *Karar Verme Durumunda En Doğru Karara Ulaşmak İçin Nasıl Bir Süreci (Adım, Aşama) Takip Edersiniz?" Sorusunun Analizi.*.....82

Tablo 22. *Karar Verme Durumunda Doğru Karar Verdiğinizden Nasıl Emin Olursunuz? Sorusunun Analizi.* 84

Tablo 23. *Durum Değerlendirmesi Yapınız, Problemi Durumunu Belirleyiniz. Sorusunun Analizi.* 86

Tablo 24. *Kararınız İçin Tüm Seçenekleri Değerlendiriniz. Sorusunun Analizi.*.....88

Tablo 25. *Size Uygun Olan veya Uygun Olmayan Seçimleri Nedenleri ve Kanıtlarıyla Değerlendiriniz.* 89

Tablo 26. *Kararınızın Sizin İçin Değerini/Önemini Belirtiniz. Sorusunun Analizi.*.....91

Tablo 27. *Öğle Arası İçin Kararınızı Yazınız. Sorusunun Analizi* 92

Tablo 28. *Niçin Bu Kararı Verdiğinizi Açıklayınız. Sorusunun Analizi.*.....93

Tablo 29. *Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Problemi Belirleme Durumu Nedir?* 95

Tablo 30. *Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Seçenekleri Değerlendirme Durumu Nedir?*.....95
Tablo 31. *Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Seçenekleri Gerekçelendirme Durumu Nedir?* 96
Tablo 32. *Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Kararın Değerini/Önemini Belirleme Durumu Nedir?* 96
Tablo 33. *Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Kararı Gerekçelendirme Durumu Nedir?*.....97
Tablo 34. *Karar Verme Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.* 98
Tablo 35. *İnsan Hayatında Karar Vermenin Önemi Sizce Nedir? Sorusunun Analizi.* 100
Tablo 36. *Öğrencilerin Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.* 104
Tablo 37. *Öğrencilerin Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Kimlerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi* 106
Tablo 38. *Öğrencilerin Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Nelerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi* 108
Tablo 39. *Sizce Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi Öğrencinin Hayatını Nasıl Etkiler? Sorusunun Analizi.* 110
Tablo 41. *Sınıfta Karar Verirken Nasıl Bir Yol İzlersiniz? Sorusunun Analizi.* 112
Tablo 42. *Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi İçin Nasıl Bir Sınıf Ortamı Oluşturuyorsunuz? Sorusunun Analizi.*.....114
Tablo 43. *Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi İçin Ne Gibi Yöntem Ve Teknikler Kullanıyorsunuz? Sorusunun Analizi.*.....116
Tablo 44. *Öğrencinin Kişisel Karar Süreçleri (Karar Verme Davranışı) Nasıldır? Sorusunun Analizi.* 117
Tablo 45. *Karar Vermenin Becerisi Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Rolü Ve Etkililiği Nedir? Sorusunun Analizi.* 119

Tablo 46. *Karar Verme Becerisinin Öğretimi İle Sosyal Bilgiler Dersi Arasında Nasıl Bir İlişki Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.* 121

Tablo 47. *Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Sürece Dair Karşılaşılan Sorunlar Nelerdir? Sorusunun Analizi.*.....123

Tablo 48. *Karar Verme Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? İnsan Hayatında Karar Vermenin Önemi Sizce Nedir? Sorusunun Analizi.* 127

Tablo 49. *Aile İçinde Karar Verme Durumlarında Nasıl Bir Yol İzlersiniz? Sorusunun Analizi.* 130

Tablo 50. *Çocuğunuz Hangi Durumlarda Kendi Kararlarını Verirler? Sorusunun Analizi.* 132

Tablo 51. *Çocuğunuzun Kişisel Karar Süreçleri (Karar Verme Davranışı) Nasıldır? Sorusunun Analizi.* 134

Tablo 52. *Çocuğunuzun Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analiz.* 136

Tablo 53. *Çocuğunuzun Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Kimlerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analiz.* 137

Tablo 54. *Çocuğunuzun Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Nelerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analiz.* 139

Tablo 55. *Sizce Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi Öğrencinin Hayatını Nasıl Etkiler? Sorusunun Analizi.* 140

Tablo 56. *Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkililiği Konusunda Görüşünüz Nedir? Sorusunun Analizi*.....142

Tablo 58. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin, Karar Verme Becerilerine Yönelik KVBÖ ve KVBEF Verilerin Analizleri* 144

Tablo 59. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin, KVBÖ ve* Günlük Yaşamda Karar Verme Becerisine Yönelik *Görüşme Verilerin Analizleri*.....147

Tablo 60. *Sınıfta Karar Vermeye Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri İle Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Analizi*.....149
Tablo 61. *KVBÖ'den Elde Edilen Bulgular İle Öğrencilerin Karar Verme Süreçlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Analizi*.....150
Tablo 62. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin, Ailede Karar Verme Durumlarına Yönelik KVBÖ ve Görüşme Verilerinin Analizleri*.....152
Tablo 63. *KVBÖ'den Elde Edilen Bulgular İle Öğrencilerin Karar Verme Süreçlerine İlişkin Velilerin Görüşlerinin Analizi*.....153
Tablo 64. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'den Elde Edilen Veriler* İle *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkinGörüşlerin Analizi*.....155
Tablo 65. *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'den Elde Edilen Veriler İle Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Görüşlerin Analizi*.....156

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş 48

Şekil.2 Araştırmanın Deseni.....49

SİMGELERVE KISALTMALAR LİSTESİ

KVBÖ	Karar Verme Beceri Ölçeği
KVBEF	Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu
KVBÖGF	Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu
KVBÖGF	Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu
KVBVGF	Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	Natural Council for The Social Studies

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanlar düşünme yetilerine sahip olarak doğarlar. Düşünme, insanı diğer tüm canlılardan ayıran temel özelliktir. İnsan yeryüzündeki serüveninin başlamasıyla birlikte, karşılaştığı sorunlarla baş etmede, çözüm üretmede düşünme yetisini kullanmıştır. Bu yeti, iki yüz elli bin yıl boyunca yeryüzünün çeşitli yerlerine yayılan insanı, avcı toplayıcılıktan; tarım toplumuna, sonra şehir devleti toplumuna, daha sonra ulus devleti toplumuna ve nihayet günümüz modern dünyasına taşımıştır. Her devrin kendine özgü problemleriyle baş etmek durumunda kalan insan, günümüz dünyasında küresel boyutta birçok problemle karşılaşmaktadır. Bilgi teknolojilerinin hızlı gelişimi, bilginin artması ve kontrolsüz yayılması, salgın hastalıklar, savaşlar; insan yaşamını bireysel, toplumsal, siyasal, ekonomik ve küresel boyutta derinden etkilemektedir. Gültekin (2013) özellikle de bilginin çok hızlı bir şekilde artmasının, çeşitlenmesinin ve yayılmasının bireylerin daha farklı ve karmaşık problemlerle karşılaşmasına ve bu sorunları çözmede zorluklar yaşamasına yol açtığını belirtmektedir (s. 1). Bu hızlı büyüme ve değişim, bireyi gerekli yetiler kazanarak günümüz

dünyasına uyum sağlamaya ve karşılaştığı sorunlarla baş edebilecek bilgiye sahip olmaya mecbur bırakmıştır (Baysal, Çarıkçı ve Yaşar, 2018, s. 178). Ayrıca insana yaşadığı tüm devirlerden çok daha boyutlu sorumluluklar yüklemiştir. Bu durum, günümüzde nitelikli insan tanımını da değiştirmiş ve araştırma, sorgulama, yaratıcılık, eleştirel ve analitik düşünme ile karar verme gibi beceriler nitelikli insanın en temel özellikleri arasında görülmeye başlanmıştır (Bozkurt, 2014, s. 2).

Bu becerilerin hepsi aslında düşünme ile ilgili zihinsel süreçlerdir. Bu bakımdan nitelikli insan yetiştirmenin temel yollarından biri, eğitim sisteminde düşünme becerilerinin geliştirilmesine önem vermektir. Bununla birlikte Gelen (2002) düşünmenin insan kadar eski olmasına rağmen eğitim sistemine yeni yeni entegre olduğunu belirtmiştir. Hâlbuki düşünme, eğitimin her yerinde ve her basamağındadır, düşünmenin olmadığı bir eğitim ancak koşullanma olmaktadır (s. 102). Doğanay (2009)'a göre, hem bireysel hem toplumsal yansımaları olduğu için düşünme becerilerinin eğitim aracılığı ile geliştirilmesi gereklidir. Bu nedenle, düşünme geçmişten günümüze, tüm toplumlarda eğitimin genel amaçlarından biri olmuştur (s. 146).

Düşünme becerilerinin geliştirilmesi öğretim programlarının temel amaçlarından biridir. Geliştirilmesi gereken becerilerden biri de hem bireysel hem de toplumsal yaşamda önemi büyük olan karar verme becerisidir. Karar verme becerisi kişinin bireysel, toplumsal, ekonomik, siyasi alanda yaşamını tüm boyutlarıyla etkilemektedir. Günlük yaşamın temel gereksinimlerini gidermek için örneğin ne yeneceğini, ne giyileceğini, hangi yolun kullanılacağını ya da yaşamın önemli dönüm noktalarını belirlerken veya okul, meslek, eş seçimi gibi durumlarda başvurulmaktadır. Ayrıca bireyler, yaşamlarındaki çeşitli konumları ve rolleri nedeniyle farklı ve zorlu birçok karar verme anı yaşayabilir. Bir üniversite öğrencisinin, ev hanımının, şirket yöneticisinin ve sağlık bakanının verdiği kararlar birbirinden farklıdır. Bu nedenle, ilerideki yaşamlarında konumları ve rolleri ne olursa olsun, öğrencilerin karar verme becerisinin geliştirilmesi gereklidir. Günümüz dünyasında karşılaşılan farklı uyarıcılar, çok boyutlu ve karmaşık sorunlar, karar verme becerisinin erken yaşlarda geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ochoa-Becker (2012)'in de belirttiği gibi günümüzde internet ve bilgisayar gibi iletişim araçlarının gelişmesi çok faydalı fırsatların yanında, kötü amaçlı kullanımlara da fırsat vermektedir. Örneğin medya yoluyla kitleler manipüle edilebilmektedir. Bu koşullar altında genç bireylerin; mantıklı, sağlam temellere sahip bilgi edinmelerini, "buğdayın samandan ayıklanmasını" sağlamak gerekmektedir. Bu noktada öğrencilere neyi düşüneceklerini öğretmek değil, güvenilir olanı güvenilir olmayandan ayırt edip, kendileri için anlama ve karar verme becerilerinin geliştirmelerine yardımcı olmak gerekmektedir (s. 206). Özellikle günümüzde yerel, ulusal ve uluslararası boyuta çok fazla ve çeşitte durumlarla karşılaşan bireylerin bu durumları çoklu boyutta ele almaları gerektiğinden karar verme becerisi daha da önemli hale gelmektedir (Ochoa-Becker, 2012, s.123). Rusell, Waters & Turner (2014) ortaokul öğrencilerinin geleceklerini belirleme ve yönlendirme etkisine sahip olduğu için karar verme becerisinin bireysel boyutunun kritik öneme sahip olduğu belirtilmektedir (s. 212). Çolakkadıoğlu ve Güçray, (2007) eğer bireyler etkili kararlar verebilirse, yaşamlarında doyumu arttırabileceklerini, kendilerini iyi hissedebileceklerini; eğer etkili kararlar veremezlerse, yaşamlarının zorlaşacağını kendilerini kötü hissedeceklerini belirtmektedir (s. 655). Bu nedenle doğru kararlar verilebilmesi için bu becerinin bireylere kazanmaları gereken yaş döneminde kazandırılması doğru görülmektedir (Pekdoğan, 2015, s. 21). Yalçınkaya Dulkadiroğlu (2001) okul öncesi eğitimden başlayarak okulun her kademesinde özellikle, 6, 7 ve 8. sınıf eğitim programlarında karar verme becerisinin geliştirilmesine ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmektedir (s. 74). Bu bakımdan karar verme becerisinin geliştirilmesinin hem bireysel hem toplumsal manada hayati bir önem taşıdığı söylenebilir. Buna göre öğretim programları, özellikle de sosyal bilgiler dersi öğretim programı, öğrencileri karar verme becerisine sahip bireyler olarak topluma kazandırmayı amaçlamaktadır.

Sosyal bilgiler dersi, düşünme becerilerinin geliştirilmesinde, özellikle de karar verme becerisinin geliştirilmesinde önemli derslerden biridir. Sosyal bilgiler dersi tanımında karar verme becerisi, "Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir

dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar verme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır." şeklinde yer almaktadır (National Council for The Social Studies, [NCSS], 2010, s. 9). Bu tanımdan anlaşılacağı gibi sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesi vatandaşlık becerilerinin kazandırılması bakımından önemlidir. NCSS (2004)'e göre vatandaşlık yeterliliği, demokratik değerlere olan bağlılığa dayanmaktadır ve kişinin toplumu, ülkesi ve dünya hakkındaki bilgileri kullanma becerilerini gerektirir. Bu beceriler; sorgulama süreçleri, veri toplama ve analiz etme, işbirliği, karar verme ve problem çözme becerilerini kullanmaktır (s. 9). Engle (2003) karar vermeyi "sosyal bilgiler öğretiminin kalbi" olarak ifade etmiştir, sosyal bilgilerin en temel işlevinin iyi vatandaş yetiştirmek olduğunu ve iyi bir vatandaşın en temel göstergesinin ise toplumsal konularda iyi karar vermek olduğunu belirtmiştir (s. 7). Basye (2012) ise sosyal bilgiler dersinin bireylere demokratik bir toplumun parçası olarak karar alma mekanizmalarında yer alma ve toplum adına doğru kararlar verme olanağı sunduğunu belirtmektedir (s. 20). Bu bağlamda Türkiye'de 2005 yılından itibaren uygulanan öğretim programlarında kazandırılması amaçlanan 9 ortak beceri arasında karar verme becerisine yer verilmiştir (MEB, 2005). Karar verme becerisine verilen önem 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında da devam etmiştir (MEB, 2018). 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın vizyonunda yer alan "…bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde kullanan, eleştirel düşünen, doğru karar veren… vatandaşlar yetiştirmek" ifadesi (MEB, 2005) bu becerinin sosyal bilgiler dersinde özel bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Buradan hareketle bu araştırmada, ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri, karar verme becerisini kazandırmayı etkileyen faktörler, karşılaşılan sorunlar; öğrenci, öğretmen ve veli görüşleriyle ortaya konulmak istenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerini öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerine göre incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Nicel Araştırma Soruları:

1.1. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyi nedir?

1.2. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.3. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.4. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.5. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.6. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.7. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri baba çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.8. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri ailede alınan kararlara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.9. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri sınıfta alınan kararlara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Nitel Araştırma Soruları

2.1. Yedinci sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karar verme becerilerine ilişkin görüşleri nedir?

2.2. Yedinci sınıf öğrencilerinin örnek olay temelli karar verme basamaklarını kullanma durumları nedir?

2.3. Yedinci sınıf öğrencilerinin örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde, öğrencilerin karar verme durumlarına göre karar verme becerisi basamaklarını uygulama durumları nedir?

2.4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin karar verme becerisi hakkında görüşleri nelerdir?

2.5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?

2.6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf ortamında karar verme becerisinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?

2.7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumuna dair görüşleri nelerdir?

2.8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaştıkları sorunlara dair görüşleri nelerdir?

2.9. Velilerin karar verme becerisi hakkında görüşleri nelerdir?

2.10. Velilerin, ailede çocuklarının karar verme becerisinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?

2.11. Velilerin, çocuklarının karar verme becerilerinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?

2.12. Velilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde okulun rolüne yönelik görüşleri nelerdir?

3. Karma Araştırma Soruları

3.1. Yedinci sınıf öğrencilerinin örnek olay temelli karar verme basamaklarını kullanma durumları onların karar verme beceri düzeylerini ne ölçüde doğrulamaktadır?

3.2. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisine yönelik görüşleri onların karar verme beceri düzeylerini ne ölçüde doğrulamaktadır?

3.3. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri ölçeğinden elde edilen bulgular ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta karar vermeye yönelik görüşleri birbirini ne ölçüde doğrulamaktadır?

3.4. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri ölçeğinden elde edilen bulgular ile velilerin evde karar vermeye yönelik görüşleri birbirini ne ölçüde doğrulamaktadır?

3.5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumuna ilişkin görüşleri ile yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri birbirini ne ölçüde doğrulamaktadır?

3.6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaştığı sorunlara ilişkin görüşleri ile yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri birbirini ne ölçüde doğrulamaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireylerin sahip olması gereken önemli yaşam becerilerinden olan karar verme becerisi, yaşamın tüm alanlarında bireyi yönlendirmekte ve etkilemektedir. İnsanlar yaşamları boyunca birçok karar verme durumlarıyla karşılaşırlar, bu kararlar günlük rutin işlerin yürütülmesi için gerekli olan kararlar olabileceği gibi, yaşamı ciddi şekilde etkileyebilecek kararlar da olabilmektedir. Güçray (1998)'a göre karar verme en önemli yaşam becerilerindendir, yerinde ve uygun bir şekilde verilmiş kararlar bireylerin yaşamında olumlu değişimlere yol açmakta, hatalı verilmiş kararlar ise bireylerin yaşamlarını olumsuz

etkilemektedir (s. 7). Bu nedenle, hem bireysel hem de toplumsal yaşamda sık sık başvurulduğu ve yaşamı derinden etkilediği için karar verme becerisinin büyük öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Karar verme becerisi ile ilgili yapılan araştırmalar bu becerinin geliştirilebilir bir beceri olduğunu ortaya koymuştur. Böylece karar verme becerisi eğitim programlarında yer almaya başlamıştır (Torun, 2015, s. 6). Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) (2004)'nin etkin vatandaşlık eğitiminde karar verme becerisine yer vermesine benzer olarak, Türkiye'de de sosyal bilgiler dersi öğretimi programlarında karar verme becerisine yer verilmektedir (MEB, 2005; MEB, 2018).

Eğitim bilimlerinde, karar vermeyle ilgili alan yazındaki çalışmalara göz atıldığında, bu beceriye yönelik araştırmaların daha çok Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık eğitiminde yapıldığı; kariyer gelişimi ve karar verme becerisi arasında ilişkinin incelendiği, kariyer karar verme öz yetkinliği ve mesleki karar vermenin incelendiği çalışmaların yoğun olduğu görülmektedir. Bu çalışmalara örnek olarak (Dönmezoğlu, 2020; Kirazcı, 2019; Karalar, 2017; Özkan, 2019; Ulaş, 2016)'ın çalışmaları verilebilir. Ayrıca bu alanda karar verme stilleri, karar verme özsaygı çalışmalarının; ergenlerde (Çolakkadıoğlu, 2010; Güçray, 2001) ve üniversite öğrencilerinde (Deniz, 2002; Deniz, 2004; Tatlılıoğlu, 2010; Tatlılıoğlu, 2014) incelendiği görülmektedir. Eğitim Yönetimi alanında, MEB çalışanlarıyla karar verme becerisi ve karar verme süreçlerine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Yalçın Durmuş, 2018; Kurban, 2015; Tekel, 2018; Yalçın, 2016). Sınıf eğitimi alanında karar verme becerisinin farklı değişkenlere göre incelendiği, öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelendiği (Sever, 2018; Uçar, 2019; Ulaş, 2016) çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Karar verme becerisi ve diğer üst beceriler arasındaki ilişkilere yönelik çalışmalar için; (Akbulut, 2012; Bozkurt, 2014; Karabal, 2018; Şengür, 2018; Torun, 2015) örnek olarak verilebilir. Ancak karar verme becerisinin sosyal bilgiler eğitimi alanında bu araştırmanın yapıldığı esnada, ortaokul öğrencilerinin karar verme becerilerini; öğrenci,

öğretmen ve veli açısından derinlemesine inceleyen, karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaşılan sorunları ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Buradan hareketle bu araştırmanın;

1. Ortaokul öğrencilerinin karar verme becerisinin kazanımlarını, becerinin kazandırılma sürecini etkileyen faktörlerin, karşılaşılan sorunların incelenmesi açısından bu alanda boşluğu doldurması,
2. Karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara katkı sağlaması,
3. Karar verme becerisinin önemine vurgu yapması ve karar verme becerisi süreci hakkında farkındalık oluşturarak öğrencilere bu beceriyi kazanmaları ve geliştirmeleri yönünde destek sunması,
4. Veli, öğretmen, öğrenci görüşlerinin incelenmesiyle karar verme becerisini etkileyen etkenleri bütünsel olarak ortaya çıkarması,
5. Karar verme veya diğer üst düzey düşünme beceriler ile ilgili yapılacak olan daha detaylı çalışmalara kaynaklık etmesi,
6. Sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi alanına katkılar sunması açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Veri toplama araçlarının kapsam geçerliği için başvurulan uzman görüşlerinin yeterli olduğu,
2. Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin Karar Verme Beceri Ölçeği'ne, Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu'na, Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu'na içten ve samimi cevap verdikleri,
3. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmede öğretmenlerin sorulara içten ve samimi cevap verdikleri,

4. Ortaokul yedinci sınıf öğrenci velileri ile yapılan görüşmede velilerin sorulara içten ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. 2020-2021 ilk ve ikinci eğitim-öğretimi yarıyılı ile sınırlıdır.
2. Araştırma Adıyaman ili merkezinde bulunan yedi devlet ortaokulunda araştırmaya katılan yedinci sınıf öğrencileri, velileri ve sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.
3. Araştırma veri toplama araçlarında yer alan sorular ve katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Düşünme: Bir sorunu formüle etmeye veya çözmeye, karar vermeye veya anlamaya yardımcı olan her türlü zihinsel etkinliktir (Fisher, 2005, s. 3).

Düşünme Becerisi: Büyük ölçüde argümanları anlama, analiz etme, eleştirme ve inşa etme yeteneğinin geliştirilmesidir (Siegel, 2010, s. 105).

Karar Verme: Mevcut seçeneklerin ayrıntılarını oluşturmak için bilgi arama, bilgiyi işleme, karar ikilemine yeni veya yaratıcı bir çözüm bulmak için problem çözme, seçenekleri değerlendirmek ve bilgi kaynaklarının güvenilirliği için yargılama, taahhütlerin bağlayıcı olduğunu ve kolayca kırılamayacağının farkına varılmasını öğrenme, benzer karar sorunlarının nasıl ele alınacağı ile ilgili bilgileri hatırlama gibi birçok bilişsel süreci içerir (Mann, Harmony ve Power, 1989, s. 267).

Karar Verme Becerisi: Karar verme becerisi bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanının seçilmesi olarak tanımlanan bilişsel bir süreçtir (MEB, 2005).

Karar Verme Süreci: İnsanların belli bir durumda karar verecekleri zaman, hedefler belirledikleri, bu hedefe ulaşmak için bir veya daha fazla yol düşündükleri, fikirleri

değerlendirdikleri, hedefe ilerlemenin en iyi yol olduğu düşünülen fikirleri uygulamaya koydukları sürece denir (Byners, 2016, s. 9)

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Düşünme

İnsanın sahip olduğu en önemli özelliklerden biri olan düşünmenin, insan yaşamına yön veren bir takım zihinsel faaliyetler bütünü olduğu düşünülmektedir. MEB (2016) düşünmenin insanın en ayırt edici özelliği olduğuna vurgu yapmaktadır. İnsan, düşünmenin bir ürünü olarak; akıl yürütme, çıkarımda bulunma, alet yapma; kültür, tarih ve gelenek üretme gibi varoluşsal özellikler ortaya koymuştur (s, 1). İnsanlar, nasıl davranacakları, neye inanacakları veya neyi arzulayacakları konusunda tereddütleri olduğunda, çözüme yönelik olarak düşünmeye başvurmaktadırlar (Baron, 2008, s. 5-7). Düşünme insanların yaşamlarını düzenlemedeki en önemli gereksinimlerinden biridir. Tok (2008) düşünmenin, yaşam için bir yol haritası olduğuna vurgu yapmıştır. Düşünme bireye özgü nitelikler taşıyan, amaçlı ve sorgulamaya dayanan, inançların oluşturulmasına temel oluşturan, bilinçli deneyimleri kapsamaktadır. Tok (2008) ayrıca problem çözme, karar verme gibi birçok zihinsel işlemi de içeren çok yönlü bir etkinlik olduğuna değinmektedir (s. 37). Benzer şekilde Doğanay (2012) da düşünmeyi yaşama yön veren, kararların nasıl alındığını, sorunların nasıl çözüldüğünü belirleyen kısaca tüm yaşamı etkileyen bir süreç olarak tanımlamaktadır (s. 146). Düşünmenin yaşamsal etkilerine değinilen bu tanımlardan hareketle; yaşam planlarını,

seçilen kararları, kişisel hedefleri etkileyip yaşama yön verdiği, yaşam kalitesini belirlediği için, düşünmenin günlük yaşamda önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

Fisher (2005) zihinsel bir etkinlik olarak değerlendirdiği düşünmeyi "bir sorunu formüle etmeye veya çözmeye, karar vermeye veya anlamaya yardımcı olan her türlü zihinsel etkinlik" olarak tanımlamıştır (s. 3). Benzer şekilde Siegel (2009) düşünmeyi "problem çözmeye yardım eden birçok beceriyi de kapsayan mental bir süreç" olarak tanımlamaktadır. "Bu beceriler; analiz, sentez, değerlendirme, sınıflama ve farklı akıl yürütme türlerini (tümevarım, tümdengelim, mukayese etme, analoji)" içermektedir (s. 55). De Bono (1978) da düşünmeyi, "keşfetmek, anlamak, geliştirmek için deneyime yönlendirdiğimiz bir dinamik" olarak kabul etmektedir (s. 13). Swarts ve Perkins (1990) "üstesinden gelmeye çalışılan konularda bilgi toplanması ve bilginin kullanılması, eleştirel ve yaratıcı becerilerin kullanılmasını içeren bir süreç" olarak düşünmeye vurgu yapmaktadırlar (s. XVII).

Düşünme bilinçli, zihinsel etkinlikler bütünü olmakla birlikte bilinç dışı süreçleri de kapsamaktadır. Dewey (1910)'e göre en yaygın haliyle düşünme, "akıldan geçen her şeyi ifade etmektedir". Düşünme, doğrudan algılanmayan, görülemeyen, koklanamayan, duyulamayan veya dokunulamayan şeylerle ortaya çıkabileceği gibi doğrudan algılanan gerçek ya da varsayılan bilgilerle de ortaya çıkabilmektedir (s. 5). Eylemler, inançlar ve kişisel hedefler düşünmenin sonucu olabilir, fakat düşünme başka etkilerden hareketle, başka şekillerle de ortaya çıkabilir. Örneğin, fiziksel ihtiyaçları karşılama ihtiyacı doğuştandır, yani bir şakaya gülme eylemi bir karar verme sürecinin sonucu değildir. Bu bakımdan düşünme etkinliği bireyseldir. Bununla birlikte bireyler düşünme eylemlerini gerçekleştirirken toplumdan da tamamen bağımsız değillerdir (Fisher, 2005, s. 3). Düşünmenin toplumsal yönüne vurgu yapan Vygotsky (1998)'e göre de düşünme, sosyal bir düzlem içinde gelişmektedir. Düşünmenin gelişimi sosyal faktörlerin etkisiyle daha ilgilidir. Ona göre düşünme; dil, genetik miras ve sosyal etkileşim olmak üzere üç temel üzerinde gelişmektedir (Vygotsky, 1998, s. 51). Benzer bir şekilde Baron (2008) da düşünmenin

toplumsal yönüne vurgu yaparak düşünmenin, "sosyal bağlam içinde yer aldığını, çevreden ve kültürden etkilendiğini ve kalıplaştığını" belirtmektedir (s. 22).

Düşünme, veriler üzerinde hareket etmeyi gerektirir, onları ayırmayı, yeniden birleştirmeyi, mukayese etmeyi, benzerlik ve farklılıkları belirlemeyi gerektiren işlem sürecidir (Baysal vd., 2018, s. 178). Lipman (2003)'a göre de düşünme, yöntemsel bir süreçtir. Bu süreci, ayırımları ve ilişkileri bulma veya ayrımları ve ilişkileri oluşturma olarak adlandırır (s. 26). Bu süreç başka bir deyişle bireyin sahip olduğu verilerden hareketle bir sonuca ulaşma çabası olarak ifade edilebilir (Dilekli, 2015, s. 15). Bunu yanında bilgiyi toplama, sınıflama, kıyaslama ve bir sonuç çıkarma amacı olmayan, bu sıralanan etkinlikler için hemen hemen hiç çaba sarf edilmeyen düşünme de mümkündür ve günlük rutinlerimizin önemli kaynağıdır (McGregor, 2014, s. 22).

Bunula birlikte tanımlardan anlaşıldığı şekilde düşünme, zihinsel süreçlerin ve mekanizmaların belirlediği eylemlerdir, belli bir amacı olan, çaba gerektiren yorucu bir dizi süreci içeren geniş bir faaliyet alanıdır. Bazı durumlar, problemler, görevler ve zorluklar karşısında çözüme yönelik bilinçli bir şekilde ortaya konan belli bir dizi zihinsel çabanın bütünü olarak görüldüğü ifade edilebilir.

2.2. Düşünme Becerileri

Düşünme ile ilgili yapılan tanımlarda, düşünmenin sıradan bir zihinsel eylem değil; derin, amaçlı ve sistematik zihinsel bir eylem olduğuna vurgu yapılmaktadır. De Bono (1978)'ya göre düşünme herkes için tüm yaşamı boyunca en çok gereksinim duyulan zihinsel bir işlevdir. Bu işlevin etkili olarak kullanılabilmesi için bir performans sergilenmesi gereklidir. Kişinin karşılaşacağı sorunlara etkili çözümler üretmesini, planlar yapmasını ve doğru kararlar vermesini sağlayan bir beceridir (s. 45).

MEB genel olarak beceriyi, "öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan, bir iş yapabilme veya bir konuyu işleyebilmek için gerekli yatkınlıktır." diye tanımlamaktadır (MEB, 2005). Düşünme

becerisi ise bazı amaçları gerçekleştirmek için bilinçli bir şekilde yapılan düşünme kapasitesidir. Kişi bu süreç içerisinde amaçlarına ulaşmak için hatırlama, sorgulama, kavramlar oluşturma, planlama, problem çözme, hayal etme, karar verme, düşüncelerini sözcüklere dökme gibi zihinsel etkinlikleri kullanır (Fisher, 2013, s. 11). Siegel (2010)'in de belirttiği gibi "düşünme becerisi büyük ölçüde argümanları anlama, analiz etme, eleştirme ve inşa etme yeteneğinin gelişimi ile ilgilidir." (s. 105).

Düşünme becerilerinin eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve karar verme becerilerini içerdiği söylenebilir. Fakat geniş anlamda düşünme becerileri, farklı düşünme türlerinin bileşenlerinden oluşmaktadır. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, karar verme, problem çözme gibi düşünme becerisini de temel bir düşünme kategorisi olarak ele almak gerekmektedir. Bu tür beceriler birçok türden alt becerilere (eleştirel düşünmenin alt becerileri olan, sebepler üretme, nedenleri değerlendirme, sonuçları ön görme) bağlıdır (Swartz ve Perkins, 1990, s. 21). Beyer (1984) ise düşünme becerilerini her biri farklı zihinsel süreçleri içeren üç farklı şekilde tanımlamaktadır: Birincisi, kavramsallaştırma ve karar verme gibi geniş süreçleri içeren becerilerdir. Bu süreçler, onları uygulamak için belli bir sıralama ve gruplama yapmayı öğrenmeyi gerektirir. İkincisi, Bloom'un taksonomisinde bulunan temel bilişsel (hatırlama, anlama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme) becerilerdir. Bunlar ardışık değil, ayrık düşünme becerileridir. Üçüncüsü ise diğer ikisinin kombinasyonu ile oluşmaktadır. Beyer (1984) bunu günlük ifadeler ve değer ifadelerinin birbirinden ayırt edilebilme becerisi ve bir ifadedeki tutarsızlığın farkına varma becerisi örnekleriyle, eleştirel düşünme becerisi üzerinden tanımlamaktadır. David Perkins, (1986) düşünme becerilerini öğrencilerin bilgiyi etkin bir şekilde işlemesine olanak tanıyan, çeşitli strateji, teknik ve yöntemleri kapsayan düşünme çerçeveleri olarak değerlendirmektedir (Naylor ve Diem, 1987, s. 248).

Alanda farklı bilim insanları tarafından düşünme becerileri kapsamında yer alan becerilerin temel olarak dört bileşenden oluştuğu yaygın olarak kabul edilmektedir (Lipman, 2003; Naylor ve Diem, 1987; Savage ve Armstrong, 2004; Swartz ve Perkins, 1990). Bunlar; "yeni

ve farklı şeyler ortaya koymayı sağlayan ‘yaratıcı düşünme’, neye inanacağımız hakkında akıl yürütmeyi sağlayan ‘eleştirel düşünme’, verilerin toplanması ve bir sonuca varılmasını sağlayan ‘problem çözme’ ve birkaç alternatif arasında amacımıza en uygun olanını bulmayı sağlayan ‘karar verme’ becerisidir” (Dilekli, 2015, s. 17).

Yaratıcı Düşünme: Hem etkili hem de özgün düşünme anlamına gelir. Bir düşünmenin üretici ve yaratıcı düşünme faaliyeti olabilmesi için hem etkili hem de özgün olması gerekmektedir. Yaratıcı düşünme bir tür karmaşık ürünün üretimini içerir. Karmaşık problemlere farklı yaklaşımlar sunar. Düşünme, eski örnekler ve kategorilerin baskısıyla hareket etme eğilimindedir. Bu nedenle yaratıcı düşünme, “setleri kırmak” bir durumu yeni bir şekilde görmektir. “Bir resim, şiir, bilimsel teori, bir teoremin kanıtı, yeni bir iş girişimi, yenilikçi bir reklam, özgün bir bahçe, farklı bir şaka” yaratıcı düşünmenin ürünleri olabilir (Swartz ve Perkins, 1990, s. 40). Buradan hareketle yaratıcı düşünme becerisi; olaylar, olgular, sorunlar karşısında gelişim gösterebilmek, sorunları aşabilmek için etkili ve özgün düşünceler üretebilme becerisidir (Kaya, 2015, s. 187; Savage ve Armstrong, 2004, s. 256).

Eleştirel Düşünme: “Neye inanılacağına veya ne yapılacağına karar vermeye odaklanan makul, yansıtıcı bir düşüncedir. Eleştirel düşünme, etkin kullanıldığında, bir soruna mantıklı bir çözüm üretme şansını veya bir argümana geçerli bir sonuç çıkarma şansını artıran bir alt beceri dizisinden (yani analiz, değerlendirme ve çıkarım) oluşan metabilişsel bir süreçtir. Bilgi, strateji, beceri, tutum ve eğilimleri de kapsayan karmaşık ve bütüncül bir zihinsel süreçtir” (Horvath ve Forte, 2011, s. 97). Eleştirel düşünme, öğrencilere sadece akademik olarak değil, günlük olarak problem çözme ve karar vermenin gerekli olduğu toplumsal ve kişisel yaşamda akıl yürütme becerisi kazandırır. Kişilerin, başkalarının görüşlerini edilgen bir biçimde değil; aksine görüşleri analiz ederek bağımsız bir biçimde kendi özgün görüşlerini geliştirme becerisidir (Doğanay, 2016, s. 418).

Problem Çözme: Problem çözme bilişsel bir süreçtir. Bu süreç öğrencilerin öğrenecek konuları bir problem haline getirerek, araştırma-inceleme stratejisi yoluyla, bilimsel düşünmenin basamaklarını takip ederek, probleme bilimsel çözüm üretme sürecidir. Süreç

olarak problem çözme iki önemli özelliğe sahiptir: Birincisi, problem alanı, problem şeması olarak bilinen problemin zihinsel temsilini gerektirir. İkincisi ise çözüm için problemin zihinsel modelini test etmeyi ve manipülasyonu gerektirir (Jonassen, 2010, s. 4). Problem çözücüler, hipotez ve çözümleri üretmek ve test etmek için problem alanı üzerinde hareket ederler. Aynı zamanda araştırma-inceleme süreci olarak da bilinen problem çözme sürecinde problem çözücüler şu şekilde hareket ederler (Doğanay, 2016, s. 404):

- Problemin belirlenmesi, tanımlanması ve sınırlandırılması,
- Probleme muhtemel çözüm yolları önerilmesi,
- Muhtemel çözüm yollarına ilişkin veri toplanması,
- Verilerin analiz edilmesi,
- Sonucun formüle edilmesidir.

Karar Verme: Bir kişinin iki ya da daha fazla olası seçenek arasından seçim yapma süreci olarak tanımlanabilir. Birden fazla eylem, alternatif veya göz önünde bulundurma olasılığı olan bir durum olduğu sürece bir seçim gereklidir ve bu durumda, karar verme süreci kullanılabilir. Sürecin potansiyel olarak başarılı yönetimi, uygulayıcının kararlarından memnun olma olasılığını artırmaktadır. Ancak süreç; öğrenilebilen, uygulanabilen ve değerlendirilebilen beceriler gerektirir. Karar verme becerisi ustaca kullanıldığında, sonucun tatmin edici olması daha olası olmaktadır (Juniper, 1976, s. 10).

Yaşam boyunca birçok karar verme durumlarıyla karşılaşılır. Bu durumlarda uygun olan birden fazla yanıt olabilir ve seçim yapmak oldukça güçleşebilir. Karar verme becerisi kişilere birden fazla alternatif arasında seçim yapmada kolaylık sağlar. Kişisel değerleri göz önünde bulundurarak, kanıtların güçlüğünü hesaba katarak, alternatifleri düşünerek seçimler yapılır (Kaya, 2015, s. 187). Karar verme süreci aşağıdaki basamakları içerir (Savage ve Armstrong, 2004, s. 262):

- Problemin veya durumun tanımlanması,
- Alternatif yanıtların belirlenmesi,

- Her bir muhtemel alternatifi destekleyen kanıtların tanımlanması,
- Her bir muhtemel alternatifin uygulandığı değerin açıklanması,
- Seçilen her bir muhtemel alternatife uygun sonuçların açıklanması,
- Çeşitli alternatifler arasında uygun seçimi yapmak,
- Seçimin yapılmasında ön görülen değerlerin, kanıtların tanımlanmasıdır.

2.3. Düşünme Becerileri Öğretimi

Düşünme becerilerinin öğretimine bakıldığında en eski öğretmenler "Antik Yunanlılar"dır denebilir. Sokrates acemi ve usta öğrencileri arasında geçen diyaloglar yoluyla düşünmeyi öğretmiştir. Sokrates'in öğrencisi Platon ise çalışmalarını akıl yürütme ve mantık temelli olarak sürdürmüştür. Platon'un öğrencisi Aristo ise mantık etrafında merkezlenen düşüme ve belgelere dayalı fikirlerle düşünmeyi sürdürmüştür (McGregore, 2014, s. 9). Daha yakın tarihe bakıldığında, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılda eğitimde davranışçı kuramlar egemen olmuştur. Davranışçı kurama göre "beyin basit bir bağlantı organı veya bilgisayar" olarak görülmüştür. Hisler ve bilişsel süreçler gibi kavramlar üzerinde durulmamıştır, ancak davranışlar odak noktasında yer almıştır (Dilekli, 2015, s. 19). 1950'lerden beri ise düşünme becerilerinin öğretimi için çeşitli programlar geliştirilmiştir. Düşünme becerilerinin öğretimi iki şekilde kategorileştirilmiştir. Birincisi içerik dışı öğretimdir ve buna Lipman'ın Çocuklar için Felsefe, Buzan (1984)'ın Zihin Haritası örnek verilebilir. İkincisi ise okul ders öğretim programlarında bir veya daha fazla derse entegre edilen düşünme becerileri öğretimidir (Hu, Adey,Jla, Lıu, Zhang, Lı ve Dong, 2011, s. 532). 80'li yıllarda da öğrenmeye dayalı yeni yaklaşımlarla düşünmeyi geliştirici programlarında araştırmacı ve programcılar tarafından önemle vurgulanmış ve düşünme becerilerinin öğretimine ilişkin çalışmalar hız kazanmıştır (Tok, 2008, s. 18). 21. yüzyılda yeniden düşünme becerisi öğretimi programları geliştirilmeye başlanmış ve bu programlar uygulamaya konulmuştur. Ayrıca bu beceriler eğitimin temel hedeflerinden biri olarak ülkelerin programlarında yerlerini almaya başlamıştır. Türk Eğitim sisteminde ise, özellikle yapılandırmacılık yaklaşımını temele alan;

öğretim programlarının geliştirilmesiyle birlikte düşünme becerisinin bileşenleri olan eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve yaratıcı düşünme gibi becerilerin önemi artmış ve öğretim programlarının amaçları arasında açıkça belirtilmiştir (MEB, 2005).

Düşünme öğretiminin, yaygın olarak eğitimin en önemli amaçlarından biri olduğu kabul edilir. Bu görüşün altında, düşünmeyi neyin oluşturduğuna dair bir kavrayış yatmaktadır. Genel olarak, düşünme becerisi merkezli bir kavramdır ve eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerinden oluşan bir kümedir (Tishman, Jay ve Perkins, 1993, s. 147).

Bireyler hızla değişen şartlarda, ön görülemeyen birçok durumla yüz yüze gelmektedirler. Bu zorluklarla baş etmek gerektiğinde, öğrenciler uyum sağlamak ve şartları değiştirmek için kontrolü sağlayan beceriler kazanmalıdırlar (Tok, 2008, s. 20). Öğrencilere düşünme becerileri kazandırılır ve çağdaş standartlarla geliştirilebilirse, eğitimde önemli bir adım atılmış olacaktır (Swartz ve Perkins, 1990, s. 21).

> "Aç bir adama balık verin, onu bir günlüğüne beslersiniz. Ona nasıl balık tutulacağını öğretin, bir ömür boyu kendini beslemesini sağlarsınız. Bunu öğretim için uyarladığımızda, "bir çocuğun sorusuna cevap verdiğinizde, çocuğun acil ihtiyacını karşılarsınız. Çocuğa nasıl öğreneceğini öğrettiğinizde, çocuğun yaşamı boyunca öğrenmesini sağlarsınız" (Naylor ve Diem, 1987, s. 245).

Naylor ve Diem (1987) çok iyi bilinen bu atasözünden hareketle öğretmenlerin içerik bilgilerini aktarmaktan çok daha fazlasını yapmalarının gerekliliğini, düşünme becerileri öğretiminin önemini vurgulayarak belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin; bilginin üretildiği, onaylandığı ve elde edildiği düşünme becerileri ve süreçleri nasıl öğreneceklerini öğrenmeleri gerekmektedir (s. 245).

Öğrenciler geleneksel olarak, test ve sınavlarda ne kadar bilgiye veya doğruya ulaşabildikleri ile değerlendirilirler; ancak şimdi öğrencilerin bilgiyi ne kadar iyi düşünebildikleri veya işleyebildikleri konusunda değerlendirilmeleri gerektiği konusunda geniş bir farkındalık vardır (Hu, vd., 2011, s. 532). Peki, niçin düşünme becerileri öğretimi? Bu soruya yanıt veren Doğanay (2012), günümüzde bilginin hızla çoğalıp, değişime uğradığını ve bu süreçte

bilgiye bakış açımız ve onunla ilişkimizin etkilenmekte olduğunu belirtir. “Sürekli değişen bilgiyi belli zaman diliminde dondurup ders kitaplarında depolamak ve öğrencilerin beyinlerine aktarmak ne kadar akıllıca bir iştir?” diye sorar. Ona göre bilgiyi işlemek ve faydalı hale getirmek gereklidir. Bunun, sorunların çözümünde, karar vermede fayda sağlamanın yanında, demokratik yaşam kültürünün korunması ve geliştirilmesi için gerekli olduğunu belirtmiştir (s. 147).

2.4. Karar ve Karar Verme

Gündelik yaşamda insanlar ne zaman uyanacakları ne giyecekleri, işte veya okulda ne iş yapacakları ile ilgili çok sayıda karar verirler. Bu kararlar içerikleri ve önemleri bakımından farklılaşabilir; ancak yine de ortak bir yapıya sahiptirler (Byrnes, 2002, s. 208). Kararlar genellikle insanları (insan kaynakları), para (bütçeleme), alış ve veriş (pazarlama), bir şeyler nasıl yapılır (işlemler) ya da gelecekte bir şeylerin nasıl yapılacağının belirlenmesi (strateji ve planlama) bakımından etkiler (Fitzgerald, 2002, s.15). Bir karar, alternatifler ve genellikle zıt fikirlerden oluşan bir seçimi ifade eder (Mettas, 2011, s. 68). Kararlar sıklıkla çatışma içerir (Baron, 2008, s. 233). Kararlar, genellikle bu karardan etkilenecek grup sayısı az olduğunda, değerler açık olduğunda, alternatifler iyi olduğunda ve belirsizlikler az olduğunda kolay verilebilir. Ancak potansiyel olarak farklı amaçları taşıyan paydaşlar sayıca çok, alternatifler karmaşık, belirsizlikler büyük ve kararın sonuçları ciddi olduğunda karar vermek oldukça zordur (Parnell, Bregnick, Tani ve Johnson, 2013, s. 2). Karar kapsamı, bir kararın potansiyel etkisinin kapsamı olarak düşünülebilir. Örneğin, belirli bir kararın sonuçları, bu kararın niteliğine bağlı olarak bir kişiyi veya milyonlarca kişiyi, bir dolar veya milyonlarca dolar, bir ürünü / hizmeti veya tüm piyasa ekonomisini, bir gün veya 10 yıl, vb. etkileyebilir (Fitzgerald, 2002, s. 18).

Alan yazında farklı bakış açılarıyla karar verme tanımları yapılmıştır. Bu tanımlar, karar vermeyi, “bilgiyi uygulamayı veya üretmeyi içeren bir düşünme süreci” olarak (Marzano vd., 1991, s. 103), “davranışları yönlendirmek için birden fazla olası eylem seyrini

belirlemede bilgilerin kullanılmasını içeren bir eylem" olarak (Wilke ve Todd, 2012, s. 20), "olası alternatifler arasında en uygun çözümün seçimini ifade eden, bir kişinin iki ya da daha fazla olası seçenek arasından seçim yapma süreci" olarak ele almaktadırlar (Juniper, 1976, s. 10). Karar verme, bu süreçte zihinsel görevler için strateji seçimini içerdiğinden, en önemli düşünme türlerinden biri olabilmektedir (Glathorn ve Baron, 1991, s. 78).

Karar verme davranışı, bir seçim yapma durumudur. Var olan seçeneklerden belirli ölçütlere göre seçim yapılmaktadır (Güçray, 2001, s. 55). Kuzgun (1992) bu seçimleri bir problemi çözmeye odaklanılan, bir ihtiyacı gidermeyi sağlayan belirsizliği ortadan kaldırmayı hedefleyen ya da ve sonucunda memnuniyet elde etmeye yönelik bir davranış olarak tanımlamaktadır (Deniz, 2002, s. 45). Presseisen (1984) çeşitli düşünceler arasında en iyi yanıtı bulmak için temel düşünme sürecinin kullanıldığı bir seçme süreci olduğunu belirtmiştir. Bu süreç; bir konu alanında ihtiyaç duyulan bilgileri toplamak, alternatif bilgi yaklaşımlarının avantajlarını/dezavantajlarını karşılaştırmak, hangi ek bilgilerin gerekli olduğunu belirlemek; en etkili çözümü değerlendirmek ve onaylayabilmek olarak tanımlamıştır (s. 11).

Karar verme, "alternatifler arasında seçim yapmaktır ve kişiyi hedefine ulaştıran bir araçtır, olasılıkların eylemler veya planlar şeklinde olduğu bir düşünme türüdür" (Marzano ve Pickering, 1991, s. 108). Karar verme "sınırlı ve yanlı bilgilerden hareketle akıl yürüterek geleceğe yönelik ön görüde bulunmaktır" (Kökdemir, 2003, s. 1). Bunun yanında Gellat ve Gellat (2003)'e göre de karar verme, "gelecekle ilgilidir, insanların bildiklerinden ve inandıklarından hareketle geleceği planlama sürecidir" (s. 94). Bu bağlamda insanın verdiği kararlarla geleceğini yönlendirip inşa ettiği söylenebilir. Lehrer (2019) karar vermenin sadece bilişsel sürecin bir ürünü olmadığına inanır, ona göre ne zaman bir karar verecek olursak beyin, duygularla dolup taşar, sözle anlatılamayan tutkular tarafından harekete geçirilir. Lehrer (2019), bireylerin karar verme bilişsel sürecine duyguların ve deneyimlerin kaynaklık ettiğine inanmaktadır (s. 15). Zeleny (2011) de karar vermenin her şeyden çok insani bir işlev olduğuna inanmaktadır. Ona göre makineler asla iyi kararlar veremezler. Bir

problemi formüle etme, kriter seçimi, alternatifler oluşturma, uygulanabilirliği belirleme, ağırlıklar, öncelikler ve tercihlerin değerlendirilmesi, karar süreci sıralaması ve zamanlaması, karar bağlamı yakalama, problem yeniden formüle etme ve yeniden çerçeveleme, karar sonrası pişmanlık değerlendirmesi, uygulama stratejisi vb. bütün bunların insani davranış olduğuna vurgu yapmaktadır (s. 78).

Alan yazında yer alan bu tanımlardan hareketle karar vermenin, günlük yaşamımızda karşılaşabileceğimiz rutin olan ya da yaşamımızda önemli etkisi olabilecek karar durumlarında, çözüme yönelik olarak var olan ve elde edilen bilgilerden hareketle birden fazla olası alternatif arasında belli ölçütlerle karşılaştırma yaparak seçim yapma süreci olarak tanımlandığı söylenebilir.

2.5. Karar Verme Kuramları

Karar verme ile ilgili, günümüzde yirmiden fazla teori bulunmaktadır. Genel olarak karar teorileri aşağıdaki gibi dört başlık altında sınıflandırılmaktadır (Çolakkadıoğlu, 2010, s. 37):

1. Normatif, rasyonel karar teorisi,
2. Betimsel karar teorileri,
3. Hem rasyonel hem de betimsel karar teorileri,
4. Gelişimsel karar teorisidir.

2.5.1. Normatif, Rasyonel Karar Verme

Normatif teori ideal koşullar altında, olası eylemler arasında nasıl karar verilmesi gerektiğini anlatan teoridir (Baron, 2008, s. 233). Bu teori başlığı altında Beklenen Kazanç Teorisi'ne değinilmiştir.

2.5.1.1.Beklenen Kazanç Teorisi

Beklenen kazanç teorisi VonNeuman ve Morgenstern (1947) tarafından normatif davranış teorisi olarak geliştirilmiştir. Bu model, seçimlerin rasyonalitesi için kriterler sağlayan birtakım aksiyomlara, örneğin tercihlerin geçişliliğine dayanmaktadır. Aksiyomlara uyan bir bireyin seçimleri, o birey için çeşitli sonuçların faydaları açısından tanımlanabilir (Tversky ve Kahneman, 1981, s. 453). Teori bir karar durumunda ortaya çıkabilecek varsayım ya da aksiyomları (belit) açık hale getirmeyi sağlamaktır. Beklenen kazanç teorisi altı prensip üzerine temellendirmektedir. Bunlar:

1. *Alternatifleri Sıralama*: Rasyonel karar verici alternatiflere kayıtsız kalmamalı ya da en az iki alternatifi karşılaştırabilmelidir.
2. *Baskınlık*: Rasyonel karar verici diğer stratejiler tarafından baskın olan stratejileri benimsememelidir. Eğer bir strateji zayıf olarak baskınsa bu durumda diğer stratejilerle karşılaştırılmalıdır. En azından bir açıdan iyi ya da daha iyi sonuç verir. Eğer güçlü olarak baskınsa her bakımdan en üstün sonucu verir.
3. *İptal:* İki riskli alternatif aynı ya da eşit sonuçları veriyorsa, bu sonuçların yararlılığı, iki alternatif arasındaki seçimde göz ardı edilmelidir. Farklılık gösterecek sonuçlar dikkate alınmalıdır.
4. *Geçişlilik:* Rasyonel karar verici, A çıktısını B'ye, B çıktısını C'ye tercih ediyorsa, bu durumda karar verici A çıktısını C'ye tercih etmelidir.
5. *Devamlılık:* Rasyonel karar verici, en kötü ve en iyi çıktının olduğu bir dizi çıktılar kümesinde, orta yolu seçmelidir.
6. *Değişmezlik:* Karar verici, alternatiflerin sunuluş tarzından etkilenmemelidir (Plous, 1993, s. 82).

Bu teori net karar verme durumlarında çalışmaktadır ve olayın objektif bir biçimde olasılığı ve değeri hesaplanabilmektedir. Bu teoride karar vericilerin her bir alternatifin avantaj ve

dezavantajlarının gizli ya da açık tüm bilgilerine sahip olduğu varsayılmaktadır. Ancak karar vericiler bu şekilde çalışmaz ve alternatifler hakkında bilgiler sık sık eksik ve doğal olarak belirsizdir ve algı büyük ölçüde seçici, hafıza ise ön yargılarla doludur. Ayrıca çoğu kişisel karar verme durumlarında kişiler, objektif sayısal değerleri belirleyebilmek için yeterince bilgiye sahip olamamaktadırlar. Örneğin gelecek garantisi gibi sayısallaştırılamayan çoğu değer, öznel olarak kabul edilmektedir (Çolakkadıoğlu, 2010, s. 41; Plous, 1993, s. 95).

2.5.2. Betimsel Karar Teorileri

Betimsel karar teorileri başlığı altında olasılık teorisi, pişmanlık teorisi, sosyal karar teorisine değinilmiştir.

2.5.2.1. Olasılık Teorisi

Olasılık teorisi 1947'de Daniel Kahneman ve Amos Tversky tarafından geliştirildi. Hastie ve Dawes (2001) olasılık teorisinde karar verici bir karar verme durumuyla karşılaştığında, bazı bilişsel basamakları tanımlamak amacıyla ortaya konan geleneksel karar teorilerinin ötesine gittiğini belirtir. Bu durumda karar verici, olasılıkların sonuçlarını ve olayları, ikisinin arasındaki ihtimalleri, ilişkili değerleri veya karar ölçülerinin değerlendirilmesiyle ilgili diğer bilgilerle bağlantıları içeren bilişsel bir tanımlamayla sonuçlanır (Çolakkadıoğlu, 2010, s. 41). Teori beklenen kazanç teorisinden bir dizi önemli bakış açısı ile farklılıklar içerir. Bunlardan biri, "kazanç" ve "değer" faktörünün yer değiştirmesidir. Kazanç tek yönlü olup yalnızca kazanmayı ifade ederken; değer çift yönlü olup, kazanma ve kaybetmeyi ifade etmektedir (Plous, 1993, s. 96). Bir diğer farklılık ise beklenen kazanç teorisinde, belirsiz bir sonucun kazancı olasılığı ile ağırlıklandırılır. Olasılık teorisinde ise belirsiz bir sonucun değeri, tek düze bir fonksiyon olan, ancak bir olasılık olmayan bir karar ağırlığı ile değerlendirilir. Bu teoride seçim süreci iki aşamalıdır; eylemlerin, sonuçların, olasılıkların çerçevelendiği bir başlangıç aşaması ve bir sonraki değerlendirme aşaması olarak birbirinden ayrılır (Tversky ve Kahneman, 1981, s. 454).

Olasılık teorisine göre karar vermenin basamaklarında, birey bir karar problemi ile karşılaşır ve problemi zihninde düzenler. Problemi düzenledikten sonra, olasılıkları belirler ve kendi durumu ile ilişkilendirip buna bir değer verir. Yani olasılıkların kendi açısından değerlerini hesaplar ve böylelikle karar ağırlığını belirler. Belirlemiş olduğu olasılık değerlerini ve karar ağırlığını birleştirerek oluşacak durumun değerlendirmesini yapar. Bu durumda başka olasılıkların olup olmayacağı ile ilgili araştırmalar yapar ve tahmini bir sonuçla seçimini gerçekleştirir (Çolakkadıoğlu, 2010, s. 43). Olasılık teorisi insanların gerçekte nasıl karar verdiklerine dair daha kesin bilgilere ulaştırmaktadır. Ayrıca teori ortak bir dizi duruma da nispeten daha kolay uygulanabilmektedir (Plous, 1993).

2.5.2.3. Pişmanlık Teorisi

Bu teori, karar vermede bireysel farklılık yaklaşımlarının bir karışımını temsil eder. Duygusal ve motivasyonel unsurları beklenen bir fayda çerçevesine dâhil ederler. Pişmanlık teorisi, insanların hem beklenen kazanç teorisini hem de olasılık teorisinin varsaydığı gibi, bir alternatif için genel bir değere ulaşmak için olasılıkları ve sonuçları birleştirmediği; bunun yerine, bir kararın sonuçları bilindikten sonra, insanlar seçtikleri alternatifin sonucunu, başka bir alternatif seçtiyse "olmuş olabilir" sonucuyla karşılaştırırlar. Bu teoride sonuçta pişmanlığa yol açan faktörlerin tartışılması referans noktasıdır. Pişmanlık teorisi, iki aşamaya dayanır: Biri, insanların çoğu sevinç ve pişmanlık denilen hisleri deneyimlemesi; ikincisi, insanların belirsiz karar durumlarında, bu hisleri hesaba katmasıdır (Larrick, 1993, s. 445; Plous, 1993, s. 101).

2.5.2.4. Sosyal Karar Teorisi

Sosyal karar teorisi, Brunswik'in olasılıksal işlevselliğinin, insanın karar probleminin sistematik bir şekilde sosyal durumlarda uygulaması sonucudur. Bireyin sosyal çevresine odaklanma durumudur. Bu nedenle Brunswik, insanın karar verme durumunda, çevresine ve sosyal alanına doğru genişlemesi olarak çerçeveyi iki açıdan temellendirmiştir. Fakat sosyal

karar teorisinde kişi ve fiziksel çevresini analiz etmenin yanında, bu teoride psikolojik analiz yapmanın da önemli bir işlevi vardır. Ayrıca, sosyal durumlarda başarı ilişkilerini anlamak ve tahmin etmek kadar diğer insanları anlamak ve tahmin etmek önemlidir (Brehmer, 1988, s. 14-16).

Sosyal karar teorisi, dünyada olaylar arasında nedensel bir yapının olduğu görüşüne dayanmaktadır (Hammond, Stewart, Brehmer ve Steinmann, 1986, s. 276). Başka bir ifade ile bireyin dünyayı bilişsel algılayışı ile dünyanın nedensel yapısı arasındaki uyumunda başarılı bireysel adaptasyon görülmektedir. Sosyal karar teorisyenlerine göre, bu uyum hiç de kolay değildir. Çünkü dünyanın nedensel yapısının farkına varmak oldukça güçtür. Nedensel belirsizliğin kaynağı, çevresel ipuçlarının (örneğin nesnelerin ya da insanların özellikleri), onları üreten temel nedensel mekanizmalarla mükemmel biçimde uyum göstermemesidir (Byrnes,1998, s. 15). Bu ipuçlarından söz etmek gerekirse, Brunswik'e göre insanlar çevrelerindeki nesneler hakkında her doğru bilgiye ulaşamazlar bunun yerine algı, dolaylı bir süreç olarak görülür proksimal (yakınsak) ipuçlarına aracılık eder. Sosyal karar teorisinde karar, bazı uzak durumlarla ilgili bir dizi ipucu kararından elde edilen bilgilerin birleştirilmesini içeren bir süreçtir. Bu süreçte, ipuçları; temel nedensel yapılar ve gelecekteki olayların gerçekleşme ihtimalleri hakkında birer sinyal görevi görmektedir. Doğru karar alan bireyler bu bilgi verici ipuçlarını tespit eder ve bu bilgiyi çevrelerini anlamlandırmak için kullanırlar. Kuramsal olarak, ipuçlarının etkili kullanımı, insanların arzuladıkları sonuçları elde etmelerine yardımcı olur. Sosyal karar teorisi, kişinin verebileceği her karara uygulanabilir. Herhangi bir yargıya varırken kişinin dikkat ettiği ipuçlarını belirlemek her zaman mümkündür (Brehmer, 1988, s. 16).

Sosyal karar teorisinin insanın karar verme kurallarını bulmayı amaçlamadığını, bundan ziyade betimsel olması yönünde geliştirildiğini ifade etmektedirler. Bu teorinin asıl amacı insanlara karar verme süreçlerinde, bilişsel destekler yaratmaktır. Sosyal karar teorisyenleri sadece insanın karar verme sürecini anlamaya çalışmamakta, bunun yanında insanın karar

verme becerilerini geliştirebilecek yeni yollar da belirlemeye çalışmaktadır (Çolakkadıoğlu, 2010, s. 48).

2.5.3. Hem Rasyonel Hem Betimsel Karar Teorisi

Bu başlık altında karar verme kuramları arasında yer alan hem rasyonel hem betimsel karar verme kuramından çatışma teorisi açıklanmıştır.

2.5.3.1. Çatışma Teorisi

Jannis ve Mann (1977) tarafından geliştirilen çatışma teorisinde, bireylerin önemli kararlarla nasıl baş edecekleri kapsamlı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Teoriye göre bireyler karar verme durumlarıyla karşı karşıya kaldıklarında iç çatışma yaşarlar. Çatışmanın nedeni, bireyin karar verme durumunda, bu durumu hem kabul hem de reddetme eğiliminde olmasıdır. Bu durum bireyde endişe ve belirsizlik yaratmaktadır (Pekdoğan, 2015, s. 19). Çatışma teorisi, beş tip karar verme stilini ve bu stillerin stresle olan ilişkilerini açıklamaktadır. Her bir karar verme stili, zaman baskısı ve ikilemlere çözüm bulmada iyimserlik ve kötümserlik koşullarıyla belirlenmiş ve belli bir psikolojik baskı düzeyi ile iç içe geçmiş durumdadır. Bu stiller; çatışmasız bağlılık, çatışmasız değişim, savunucu kaçınma, aşırı uyarılmışlık ve ihtiyatlı seçiciliktir (Çolakkadıoğlu, 2010, s. 51). Jannis ve Mann (1977)'in teorisindeki bu stiller ile ilgili detaylı bilgiler aşağıda yer almaktadır (Demirtaş Nemli, 2018, s. 31; Sever, 2018, s. 21):

Çatışmasız Bağlılık: Bu karar verme stilinde birey risk almaktan kaçınır, mevcut durumunu korumaya çalışır. Bu stilde birey için bir tehdit mevcut değilse verilen karara uyum sağlar.

Çatışmasız Değişim: Bu karar verme stilinde birey, eleştirellikten uzak biçimde, önerilen veya en dikkat çekici olan durum değişikliğini kabul eder ve değişikliğe uyum sağlar.

Savunmacı Kaçınma: Bu karar verme stilinde birey kendisi için zor bir karar verme durumunda kaldığında, karar durumunu erteleme, karar sorumluluğunu başkasına yükleme, bahaneler yaratma gibi davranışlarla çatışmadan kaçınır.

Aşırı Uyarılmıştık: Bu karar verme stilinde birey, genellikle zamanının sınırlı olduğu durumlarda, zaman baskısı altında, telaşlı bir biçimde kendisini, bulunduğu ikilemden ve huzursuzluk durumundan çıkartacak bir yol arar. Karar verici seçenekleri uygun ve dikkatli bir şekilde değerlendiremez, acil bir karar verip bulunduğu durumdan kurtulmaya çalışır. Karar vericinin aceleci, mantıksız karar verme eğiliminde olduğu görülebilir.

İhtiyatlı Seçicilik: Bu karar verme stilinde birey aşırı uyarılmışlık karar verme stilinin aksine zaman baskısı hissetmeden, karar durumuyla ilgili titizlikle bilgi toplar, bilgileri tarafsız bir şekilde inceler ve alternatifleri dikkatli bir şekilde değerlendirerek karar verir.

2.5.4. Gelişimsel Karar Teorisi

Bu başlık altında karar verme kuramları arasında yer alan Gelişimsel Karar Teoirisi olan Öz düzenleme modeli açıklanmıştır.

2.5.4.1. Öz Düzenleme Modeli

Gelişim psikolojisi uzmanı Byrnes tarafından geliştirilen bu model, sosyal, bilişsel, duygusal öğrenme gibi çeşitli alanların melez bir yapısına sahiptir. Bu modele göre karar verme süreci üç varsayıma göre gerçekleşmektedir:

1. İnsan davranışı direkt nitelikli amaç yönelimlidir. Bireyler, hayatta kalmalarını sağlayacak gereksinimleri, fiziksel ve duygusal olarak iyi oluşları, sosyal, akademik ya da mesleki başarılarıyla ilgili amaçlar belirleyerek çevrelerine uyum sağlarlar. Bütün bunlar amaçların çevre ile uyum sağlaması ile ilgilidir.
2. Başarılı insanlar, çevreleri ile uyumlu amaçlarını gerçekleştirme şanslarını arttırıcı davranışlar sergileyerek çevrelerine uyum sağlarlar.
3. İnsanların doğuştan getirdikleri sınırları vardır. İnsanlar ön yargılar ve eğilimlere sahiptirler. Bu davranış ve alışkanlıklara sahip olmaları başarılı olmalarını zorlaştırır (Byrnes, 1998, s. 30).

2.6. Karar Verme Süreçleri

Günlük yaşamda rutin olan, yaşamın işleyişini sürdüren, çoğunlukla etkisi ve önemi az olan kararlar vermekle birlikte sonuçlarının etkisi önemli ve büyük olan kararlar da verilmektedir. Karar verme basitten karmaşığa tüm yaşamımızda önemli yere sahip bir zihinsel süreçtir. Bu süreç kolay olmayan karmaşık bir süreci içerir. Kişi karar vermek istediği şeye ait birçok seçeneği zihinde tarar ve hangi seçeneğin istenilen sonucu elde etmenin en iyi yolu olduğuna karar vermeye çalışır (Kılcan ve Seyhan, 2019, s. 340).

Karar vericiler, her adımı gerçekleştirmek için bir dizi adım ve taktikten oluşan bir süreci takip ederek kararlar alırlar. Her karar, bir dizi faaliyeti içerir (Nutt, 2008, s. 425). Her karar bir sürecin nihai sonucudur (Fitzgerald, 2002, s. 9). İnsanlar belli bir durumda karar verecekleri zaman, hedefler belirlemek, bu hedefe ulaşmak için bir veya daha fazla yol düşünme, fikirleri değerlendirme, hedefe ilerlemenin en iyi yol olduğu düşünülen fikirleri uygulama gibi dört çekirdek süreci kullanırlar (Byners, 2016, s. 9). Karar verme, mevcut seçeneklerin ayrıntılarını oluşturmak için bilgi arama, bilgiyi işleme, karar ikilemine yeni veya yaratıcı bir çözüm bulmak için problem çözme, seçenekleri değerlendirmek ve bilgi kaynaklarının güvenilirliği için yargılama, taahhütlerin bağlayıcı olduğunu ve kolayca kırılamayacağının farkına varılmasını öğrenme, benzer karar sorunlarının nasıl ele alınacağı ile ilgili bilgileri hatırlama gibi birçok bilişsel süreci içerir (Mann, Harmony ve Power, 1989, s. 267).

Mincemoyer ve Perkins (2003) ise, kapsamlı bir karar verme literatür taramasıyla karar verme sürecinin faktörlerini şu şekilde belirlemiştir:

1. Problemin tanımlanması,
2. Alternatiflerin üretilmesi,
3. Seçimlerin risk ve sonuçların belirlenmesi,
4. Alternatifin seçilmesi,
5. Değerlendirme (s. 5).

Adair (2003) ise karar verme sürecinde beş adımdan oluşan bir yaklaşımdan yararlanılabileceğini belirtmektedir:

1. Problemi belirlemek,
2. Gerekli bilgileri toplamak,
3. Sonuca ulaşmak adına uygun seçenekleri yaratmak,
4. Kararı vermek,
5. Verilen kararı uygulayıp sonuçlarını değerlendirmek (s. 18).

Mettas (2011) ise, farklı araştırmacıların elde ettiği verilerden hareketle, uygun bir çözüme karar vermek için uygulanabilecek bir dizi adımı belirlemiştir. Belirlediği bu adımları deneysel çalışmasında kurguladığı senaryo üzerinden açıklamıştır. Ona göre karar verme sürecinin adımları şu şekildedir:

1. *Problemi Belirleme:* İyi bir gözlem becerisi, doğru değerlendirme ve bazen yenilikçilik. Karar verme sürecinin bu adımında amaç insan ihtiyacına karşılık gelen şeyi temsilen bir problemi formüle etmektir.

2. *Kriterleri Belirlemek:* Çoğu karar, karar verici için, bir veya daha fazla amacı gerçekleştirmeyi hedefler. Akılcı karar verici, karar verme sürecinde tüm ilişkili kriterleri değerlendirir. Özgün bir kriter, tasarlanmış karar verme sürecinde, örneğin bir ürün için; ürünün kullanışlılığı, ürünün güvenliği, estetiği, fonksiyonları, zaman sınırlılıkları bakımından sonuç olarak ihtiyaca karşılık gelmelidir

3. *Kriterlerin Ağırlığı:* Bir karar vericiye göre farklı kriterler önemleri bakımından çeşitlenirler. Akılcı karar verici, kriterlerin her birine verdikleri göreceli değeri bilir.

4. *Alternatif Üretmek:* Karar verme sürecindeki dördüncü adım, olası çözümlerin tanımlanmasını gerektirir. Üçüncü adımda belirlenen kriterlere uyan alternatif çözümler belirlenir.

5. *Her Bir Alternatifi Her Bir Kritere Göre Derecelendirme:* Bu adım karar verici için geleceği ön görmeyi, yaklaşık değerlendirmelerde ve ölçümlerde bulunmayı

gerektirir. Karar verici belirlenen her bir kriteri, her bir seçenek üzerinden olası sonuçları göz önünde bulundurarak değerlendirmek zorundadır. Bu adım karar verme sürecinin 3 ve 4. adımlarının kombinasyonudur.

6. *En Uygun Kararı Hesaplamak:* İdeal olarak, beş adımın tamamı tamamlandıktan sonra, en uygun kararın hesaplanması süreci aşağıdaki basamaklardan oluşur: (1) Adımdaki derecelendirmelerin her bir kriterin ağırlığı ile çarpılması, (2) her bir alternatif için tüm kriterler boyunca ağırlıklı derecelendirmelerin toplanması ve (3) ağırlıklı derecelendirmelerin en yüksek toplamı ile çözümün seçilmesi (s. 65-66).

Karar vermeyi, demokratik vatandaşlık perspektifi ile ele alan Ochoa Becker (2012), karar verme sürecinin bireylerin, kompleks sorunların nasıl çözüleceğini anlamalarını içeren karmaşık bir süreç olduğunu belirtir. Bireyler sık sık karmaşık ve tartışmalı konular hakkında doğru ve güvenilir bir pozisyonu desteklemek için kanıt olarak kullandıkları bilginin önemi ve doğruluğunu değerlendirmek zorundadır. Demokratik bir vatandaş olarak karar verme süreçlerinin adımların şu aşamalarla belirler:

1. Konuyu belirlemek,
2. Konuyla ilişkili bilgileri toplamak,
3. Bilgilerin güvenirliği için iddiaların doğruluğunu test etmek,
4. Karara rehberlik etmesi gereken değerleri belirlemek ve seçmek,
5. Desteği hak eden davranışlar ve kamu politikalarını güçlendirmek,
6. Kamu kurumu için adayları seçmek,
7. Bir durumu çözmek için gerekli olan davranışı seçmek (s. 123-124).

Savege ve Armstrong (2004), karar verme süreci sekiz basamakla anlatmaktadır. Bu sürecin adımları şu şekildedir:

1. Karar vermeyi gerektiren bir durumu tanımlamak,
2. Problemi sınıflandırmak,

3. Problemi içeren ilişki değerleri belirlemek,
4. Arzu edileni (amacı) belirlemek,
5. Bir dizi olası alternatif önermek,
6. Her bir alternatif için olumlu ya da olumsuz olası sonuçları değerlendirmek,
7. Ön görülen sonucun analizi ve belirtilen amaç ve kişinin değer tercihleriyle tutarlı olan en uygun alternatifi seçmek,
8. Sonuçları değerlendirmek ve kararı uygulamak (s. 263).

Yukarıda yer alan karar verme süreci ve basamakları incelendiğinde bazı farklılıklar olsa da sürecin ortak temellere dayandığı görülebilir. Bu durumda basamak sayıları araştırmacılara göre farklılaşsa bile karar verme sürecinin ortak adımları içerdiğinden söz edilebilmektedir (Demirtaş Nemli, 2018, s. 40).

2.7. Sosyal Bilgilerde Karar Verme Becerisi

Karar verme becerisi yaşamda çok sıradan, basit konularla birlikte ciddi ve etkili konularda da başvurulan bir beceridir. Naylor ve Diem, (1987)'a göre kamusal ve özel yaşamda çokça ve kaçınılmaz şekilde karar verme durumlarıyla karşılaşılmaktadır. Örneğin kamusal yaşamda politik bir öneriyi kabul veya reddetmek, liderlik seçimlerinde bir seçim yapmak; özel yaşamda ise nerede yaşanacağı, hangi işle uğraşılacağı ne satın alınacağı konusunda karar verme durumlarıyla karşılaşılmaktadır (s. 261). Bu tür konular kişiyi birkaç seçenek arasından seçim yapmaya zorlamaktadır (Armstrong, 2004, s. 262). Bu noktada kişilerin yerinde ve zamanında dikkatli karar vermeleri büyük önem taşımaktadır. Torun (2015) sağlıklı kararlar verebilen bireylerin hem kendi hayatlarında daha mutlu olduklarına, hem de toplumsal yaşamlarında daha etkin olduklarına vurgu yapmaktadır (s. 47). Özellikle açık ve dinamik demokratik toplumlarda bireylerin karar verme rolü önemli bir yere sahiptir. Küresel ölçekte uluslararası yaşamın önemli bir boyutu ekonomi olarak düşünülse de

ülkeden ülkeye yayılan moda, müzik, toplumsal davranışları içeren kültürün de önemli bir yeri vardır. Küreselleşen dünyada, geniş bir bakış açısıyla zor konuları ön görebilen, kamu yararı adına akıllıca karar verme sürecine katılabilen eğitimli bireyler talep edilmektedir (Ochoa Becker, 2012, s. 122). Bu nedenle bireylere etkin karar verme becerisinin kazandırılması bireysel, toplumsal, küresel boyutta gerekli yeterliklere erişebilmeleri bakımından önemli olduğu için öğretim programlarında yer almaktadır. Bu öğretim programlarından biri de sosyal bilgiler dersidir. Rusell, Waters ve Turner (2014)'a göre sosyal bilgiler dersi, öğrencileri etkili vatandaş olarak geliştirmeye yardımcı olan öğrencilerin dünyayı ve bu dünyanın içinde yer alan çeşitli insanları daha iyi anlamalarına yardım eden bir çalışma alanıdır (s. 213). Vatandaşlık becerilerinin geliştirilmesini ön plana alan sosyal bilgiler dersinin, etkili vatandaşlık tanımında karar verme becerisine odaklandığı söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitimcilerinden Engle (2003) "sosyal bilgilerin en temel işlevinin iyi vatandaş yetiştirmek olduğunu ve iyi bir vatandaş olmanın temel göstergesinin ise toplumsal konularda kaliteli kararlar vermek olduğunu belirtmiştir (s. 7). Barr, Barth ve Shermis (2012) yansıtıcı araştırmacıların vatandaşlık tanımının mantıklı, iyi düşünülmüş ve dikkatli kararlar verebilme süreciyle ilgili olduğuna vurgu yapmaktadırlar.

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for The Social Studies) karar verme becerisinin geliştirilmesinin vatandaşlık eğitiminde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir ve bu nedenle, sosyal bilgiler dersi öğretim programında bu beceriye yer verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (NCSS, 2010, s. 9). NCSS (2010) yayımladığı sosyal bilgiler öğretim programı standartlarında karar verme becerisini öğrenme alanları çerçevesinde şu şekilde ele almıştır: Zaman Süreklilik ve Değişim öğrenme alanında; "geçmişin bilgisiyle bugünü anlamak ve karar verme konusunda bilinçli karar vermek için önemlidir." (s. 70). Bireyler, Gruplar ve Kurumlar öğrenme alanında; "bireysel haklar ve sorumluluklar, sosyal grupların ihtiyaçları ve adil bir toplum kavramları arasındaki dinamik ilişkilerin incelenmesi yoluyla, öğrenciler, kamusal yaşamda karşılaşılan kalıcı sorunları ve sosyal sorunları ele alırken daha etkili problem çözücüler ve karar vericiler haline gelirler."

(s. 108). İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında; "bu çalışma alanı, bilinçli bireysel karar verme süreci için ve insan-çevre ilişkileri hakkında çok önemlidir." (s. 101). Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında; "öğrenciler, ekonomik isteklerine karşı ihtiyaçlarına öncelik vererek başlarlar. Kendi ekonomik deneyimlerini başkalarınınkilerle karşılaştırırken ekonomik karar vermeyi ve daha geniş bakış açısıyla bu kararların gruplar, topluluklar, ulus ve ötesi üzerindeki sonuçlarını keşfederler." (s. 20). Güç, Otorite ve Toplum öğrenme alanında; "öğrenciler, siyasi hayatta karşılaşılan kalıcı sorunları ve sosyal sorunları ele aldıklarında daha etkili sorun çözücüler ve karar vericiler haline gelebilirler." (s. 110). Küresel Bağlantılar öğrenme alanında; "karşılıklı olarak bağımlı küresel dünyadan kaynaklanan sorunları belirlemek, bilgiye dayalı ve etik karar vermeyi geliştirmek için bireyler, gruplar, kurumlar, uluslar ve dünya toplulukları arasındaki giderek karmaşıklaşan bağlantıların anlaşılması gereklidir." (s. 87). Vatandaşlık İdealleri ve Uygulamaları öğrenme alanında; "kamu politikasının gelişimini etkileme ve şekillendirmede kamuoyunun etkinliğini ve önemini değerlendirmek ve karar vermek" (s. 122). Bu bakış açısıyla sosyal bilgiler eğitimi için karar verme becerisinin, yaşamın tüm alanlarına sirayet eden, yaşamsal bir beceri olduğu söylenebilir. NCSS 2004 yılında yayımladığı Sosyal Bilgiler Öğretmenleri için Ulusal Standartlarda da tarih, coğrafya, psikoloji, ekonomi gibi sosyal bilimler disiplinlerinin bütünleştirildiği öğrenme alanlarında, farklı bakış açılarıyla karar verme becerisinin kazandırılmasını amaçlayan tavsiyelere yer verilmiştir (NCSS, 2004). Sosyal Bilgiler Ulusal Standartlar'ında karar verme becerisinin yaşamın her alanında etkisi olan bir beceri olarak ele alındığı, bu nedenle hemen hemen tüm öğrenme alanlarında karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik standartlar belirlendiği ve bu becerinin geliştirilmesine önem verildiği görülmektedir.

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de karar verme becerisinin öğretimi önemli görülmüş ve sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilere kazandırılması gereken beceriler arasında yer verilmiştir. 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında incelendiğinde öğrencilere kazandırılması öngörülen 15 beceri yer almaktadır. 2018 Sosyal

bilgiler dersi öğretim programında ise kazandırılması gereken 27 beceri yer almaktadır. Bu beceriler arasında yer alan karar verme becerisinin farklı sınıf düzeylerinde, farklı öğrenme alanlarında kazandırılmaya çalışılması amaçlanmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda karar verme becerisinin, güç, yönetim ve toplum öğrenme alanında; "Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır." Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında; "Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar." tavsiyelerle yer aldığı görülmektedir. 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisine; üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında; "İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar." Etkin vatandaşlık öğrenme alanında ise; "Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder." kazanımlarıyla yer verildiği görülmektedir (MEB, 2018).

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusu ile ilgili ulusal ve uluslararası olmak üzere yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

3.1. Karar Verme Becerisi ile İlgili Ulusal Araştırmalar

Torun (2015) "Sosyal Bilgiler Dersinde Argümantasyon Temelli Öğretim ve Karar Verme Becerisi Arasındaki İlişki" başlıklı tezinde yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin oluşturdukları argüman düzeylerini ve argüman düzeyleri ile karar verme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma bir eylem araştırmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 18'i kız, 15'i erkek olmak üzere toplam 33 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun yer aldığı sınıfta sosyal bilgiler dersi argümantasyon temelli olarak yürütülmüştür. Öğrencilerin öncelikle argüman düzeyi belirlenmiştir. Daha sonra aynı etkinlerde karar verme düzeyleri belirlenmiştir. Öğrencilerin argüman düzeyleri ile karar verme becerileri arasındaki ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak, araştırmacı, argümantasyon temelli öğretiminin yapıldığı yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin oluşturdukları argüman düzeylerinde sürecin başı itibariyle olumlu bir gelişme gösterdiklerini, argüman düzeylerinin ve kalitesinin süreç içinde arttığını ve öğrencilerin argüman düzeyleri ile karar verme becerileri arasında ise pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Sever (2018) “Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” başlıklı doktora tezinde ilkokul öğrencilerinin karar verme becerilerinin incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma karma yöntem desenlerinden yakınsayan paralel desenle yürütülmüştür. Çalışma grubunu dördüncü sınıfları okutan 9 sınıf öğretmeni ile 1032 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmacı çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin karar vermenin öğretimi ile ilgili bilgi eksikliklerinin olduğunu, öğrencilerin ise yarıya yakınının karar problemini tanımlama-ifade etmede güçlük yaşadıklarını belirlemiştir.

Özkan (2019) “Kariyer Gelişimi Psikoeğitim Programının 5. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişimi ve Karar Vermelerine Etkisi” başlıklı doktora tezinde “Çocukluktaki Kariyer Gelişim Modeli”ne dayanarak geliştirdiği, kariyer gelişimi psikoeğitim programının ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi ve karar verme düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmada deney-kontrol gruplu yarı deneysel model kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda toplam 28 beşinci sınıf öğrencisi yer almaktadır. Araştırmacı, “Çocukluktaki Kariyer Gelişim Modeli”ne dayanılarak geliştirdiği kariyer gelişimi psikoeğitim programına dâhil olan ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi ve karar verme düzeylerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Demirtaş Nemli (2018) “İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Bilişsel Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Uygulaması” başlıklı doktora tezinde ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerini geliştirmek için bir model ortaya koymayı ve hazırlanan programın sınıf içi uygulama sürecinin nasıl işlediğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma bir eylem araştırmasıdır. Çalışma grubunu 9-11 yaş aralığında 29 öğrenci oluşturmaktadır. Modelin öğrenciler üzerindeki etkileri araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek ve vaka analiz formu ile değerlendirilmiştir. Modelin uygulanması sürecinde her oturumda öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştiği görülmekle birlikte bir takım sorunlarla karşılaşılmış ancak çözüm önerileriyle uygulama yapıldıktan sonra ölçekten elde edilen ön test ve son test değerlendirildiğinde son test lehine

anlamlı farklılık görülmüştür. Vaka analiz formu ön test ve son test frekans ile yüzdeleri karşılaştırıldığında yine ölçekte elde edilen bulguyu desteklediği ve her bir basamağın son test frekans ve yüzdelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pekdoğan (2015) "Karar Verme Becerileri Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Karar Verme Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" başlıklı doktora tezinde 5-6 yaş ana okul çocuklarının karar verme becerilerinin gelişiminde araştırmacı tarafından geliştirilen on hafta uygulanan "Karar Verme Becerileri Eğitim Programının" etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada tek gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmacı sonuç olarak karar verme becerileri eğitim programı sonrasında 5-6 yaş çocukların "Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı-Çocuk Formu" ve "Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı-Ebeveyn Formundan" aldıkları puanlar arasında deney grubunun lehinde anlamlı fark bulunmuştur.

Gülenay (2019) "Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Davranışları İle Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinde ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 606 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi toplama formu, "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği" ve "Ergen Karar Verme Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin öznel iyi oluş durumlarında cinsiyet, anne-baba mesleği, hanedeki kişi sayısı ve doğum sırası (kaçıncı kardeş) değişkenlerine göre anlamlı fark bulunmamıştır, ancak yaş, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, aile yapısı, algılanan ekonomik seviye değişkenleri için anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin karar verme ölçeğinden aldıkları puanlarında ise yaş, aile yapısı, hanedeki kişi sayısı, algılanan gelir düzeyi ve doğum sırası (kaçıncı kardeş) değişkenlerine göre karşılaştırma analizlerine bakıldığında anlamlı fark bulunmamış, ancak cinsiyet, baba mesleği, anne mesleği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklara bulunmuştur.

Sevgi (2019) “Gazete Haberlerindeki Sosyobilimsel Konuların Argümantasyon Yöntemiyle Tartışılmasının Ortaokul Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme, Karar Verme ve Argümantasyon Becerilerine Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinde, gazete haberlerindeki sosyobilimsel konuların argümantasyon yöntemiyle tartışılmasının 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme, karar verme ve argümantasyon becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırmada yarı deneysel araştırma modellerinden deney kontrol gruplu model kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 25 deney grubu, 25 kontrol grubu olmak üzere toplam 50 öğrenci oluşturmaktadır. Sonuç olarak araştırmacı sosyobilimsel konuların gazete haberleri kullanılarak argümantasyon yöntemiyle tartışılmasının, öğrencilerin eleştirel düşünme ve karar verme becerilerinin gelişiminde araştırma sorgulamaya dayalı öğretimden daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca öğrencilerin argümantasyon seviyeleri süreç başına göre artış göstermiştir.

Talaslıoğlu (2016) “Ortaokul Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Grafik Okuryazarlığı Etkinlikleri ile Karar Verme Becerileri ve Kavram Öğrenmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin grafik okuryazarlık etkinlikleri ile karar verme beceri ve kavram öğrenmeleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada deney-kontrol gruplu yarı deneysel model kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 21 deney grubu, 23 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma uygulaması 8 hafta sürmüştür. Araştırmacı grafik okuryazarlık etkinliklerinden yararlanarak uyguladığı çalışmasında karar verme becerileriyle ve kavram öğrenmeleriyle olan ilişkinin olumlu yönde artış sağladığını belirlemiştir. Buna göre deney grubu öğrencilerinin grafik okuryazarlık, karar verme ve kavram öğrenme düzeylerinde ilk duruma göre artış olduğunu gözlemlenmiştir.

Tetik (2013) “Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Probleme Dayalı Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Karar Verme Becerisine Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinde deney-kontrol gruplu yarı deneysel model kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda toplam 48 dördüncü sınıf öğrencisi yer almaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı

tarafından hazırlanan öğrenci görüşme formu, veli görüşme formu ve başarı testi kullanılmıştır. Araştırmacı, öğrenci ve velilerin görüşleri doğrultusunda probleme dayalı öğrenme yönteminin deney grubu öğrencilerinin karar verme becerisine pozitif yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akdaş (2013) "Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olaylardan Yararlanmanın Öğrencilerin Karar Verme Becerilerine Etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinde ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanarak hazırlanan öğretim etkinliklerinin öğrencilerin karar verme becerileri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada deney-kontrol gruplu yarı deneysel model kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Karar Verme Formu" ve "Karar Verme Becerisi Rubriği" kullanılmıştır. Araştırmacı, sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanarak hazırlanan öğretim tasarımının öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Sever ve Ersoy (2018) "İlkokul Öğrencileri için Karar Verme Becerisi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" çalışmalarında ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerini belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubun 489 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Geliştirilen ölçek dörtlü likert tipindedir. 15 maddeden oluşmaktadır, puan aralığı 15 ile 60 arasında değişmektedir ve ölçekte tersten puanlanan madde bulunmamaktadır.

Tekin ve Ulaş (2016) "İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerine İlişkin Bir Araştırma" başlıklı çalışmalarında ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri cinsiyet, yaşanılan yer ve sosyoekonomik durum değişkenlerine göre incelemeyi amaçlanmıştır. Veri toplama aracı olarak "Karar Verme Becerisi Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine göre Karar Verme Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin bağımlı karar verme, isteklerini göz önüne alarak karar verme ve yeteneklerine göre karar verme alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya tespit

edilmezken, bağımsız karar verme alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir. Sosyoekonomik durumu değişkenine göre Karar Verme Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin bağımlı karar verme, isteklerini göz önüne alarak karar verme ve yeteneklerine göre karar verme alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilirken, bağımsız karar verme alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilememiştir. Yaşanılan yer değişkenine göre Karar Verme Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin isteklerini göz önüne alarak karar verme, bağımsız karar verme ve yeteneklerine göre karar verme alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma tespit edilirken, bağımlı karar verme alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir.

Çakmakçı ve Özabacı (2013) "Drama Yolu ile Karar Verme Becerisinin Kazandırılması" başlıklı çalışmalarında, ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözmeye ilişkin, karar verme becerilerinin kazandırılmasında drama dersinin etkisinin incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubuna yönelik uygulamada araştırmacı tarafından geliştirilen "Yapılandırılmış ve Yapılandırılmamış Drama Dersi Eğitim Programları" kullanılmıştır. Gruplara yönelik ön test ve son test için "Karar Verme Becerisi Değerlendirme Ölçeği" ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin "Karar Verme Becerisi Değerlendirme Ölçeği"den elde ettikleri karar verme becerilerindeki puanlarında cinsiyet açısından anlamlı olmadığı belirlemiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamış, ancak deney ve kontrol gruplarının deneysel işlem sonucunda elde ettikleri son test puanlarında, deney grubu lehine pozitif ve anlamlı bir fark bulunmuştur.

Baysal, Arkan ve Bağcı (2011) "Sınıf öğretmenliği programı öğretmen adaylarının sosyal bilgiler programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine yönelik görüşleri" başlıklı çalışmalarında İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı öğretmen adaylarının 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 128 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilen 3'lü likert tipi ölçek kullanılmıştır. Sonuçlara göre İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmada etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

3.2. Karar Verme Becerisi ile İlgili Uluslararası Araştırmalar

Gallo (2017) "The Effect Of An Interdisciplinary Career Exploration Course on College Students' Career Decision-Making and Career Decision Making Self-Efficacy" "Disiplinlerarası Bir Kariyer Keşif Kursunun Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme ve Kariyer Karar Verme Öz Yeterliklerine Etkisi" başlıklı doktora tezinde ABD'de bir üniversitede verilen tek kredilik ve tek dönemlik bir disiplinler arası kariyer gelişim kursunun etkilerini ve kursun öğrencilerinin karar vermeleri ve karar verme öz-yeterlikleri üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, farklı bölümlerden bir ve dördüncü sınıfta okuyan 1301 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak "Karar Verme Ölçeği" ve "Karar Verme Öz-Yeterlilik Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma, öğrencilerin disiplinler arası kariyer kursunu tamamladıktan sonra kariyer kararı kesinliğinin daha yüksek seviyede olduğunu, kariyer kararsızlığının ise daha düşük seviyede olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma ayrıca disiplinler arası kariyer kursunun tamamlanmasının ardından kariyer karar verme öz-yeterlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Yick (2016) "The Effect of Issue-enquiry Teaching on the Development of Decision-Making Skills of Secondary School Studentson Socio-scientific Issues" başlıklı doktora tezinde öğretim sürecinde problem sorgulama yönteminin bilinçli karar verme becerisinin gelişimine etkisini araştırmıştır. Çalışma grubu 16 yaş grubunda 50 ortaokul öğrencisidir. Veri toplama araçları, test, sınıf gözlem formu ve görüş formundan oluşmaktadır. Araştırmacı, çalışması için altı ay boyunca çalışma grubundaki öğrencilere altı sosyo-

bilimsel tartışmalı konuyu problem-sorgulama yöntemiyle işlemiştir. Verilerden elde edilen sonuçlara göre, bu çalışmada problem-sorgulama öğretiminin uygulanmasının öğrencilerin karar vermedeki performansının, etkililiğini gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Beth Emery (2018) "Does Evidence Matter? How Middle School Students Make Decisions About?" "Kanıt Önemli mi? Ortaokul Öğrencileri Nasıl Karar Verir?" başlıklı doktora tezinde çevre bilimleri okuryazarlığını araştırmayı ve kanıtların ve diğer faktörlerin karar vermeyi nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma grubunu yedinci sınıfı bitiren 53 yaz kampı öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama araçlarını, çevre bilimiyle ilgili beş senaryo ve görüşme formu oluşturmaktadır. Bulgular, ortaokul öğrencilerinin kanıtları çeşitli şekillerde açıkladıkları, kriterleri belirledikleri ve değerlendirdiklerini göstermektedir. Buna göre araştırmacı öğrencilerin karar verme bağlamında kanıt olarak sunulan bilgileri değerlendirdikleri görülmüştür. Öğrencilerin sunulan bilgiyi değerlendirdikleri, bilginin yeniliğine ve bilginin nasıl göründüğüne önem verdiklerini belirtmiştir. Ayrıca araştırmacı öğrencilerin kanıtları değerlendirme konusundaki fikirlerinin (örneğin, bilimsel ve bilimsel olmayan kriterlere göre) uygulamalarıyla kısmen örtüştüğünü belirtmiştir.

Lepretre (2019) "How Do Secondary Students Make Decisions on Socioscientific Issues: What Do They Consider Important?" "Ortaöğretim Öğrencileri Sosyobilimsel Konularda Nasıl Karar Verir: Neleri Önemli Görüyorlar?" başlıklı doktora tezinde öğrencilerin çeşitli Sosyo-bilimsel konularda dikkate aldıkları karar verme faktörlerini tanımlamayı ve karar verme faktörlerinin konular arasında ortak mı yoksa sosyo-bilimsel konularına özgü mü olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunu farklı cinsiyet, sınıf, etnik köken ve okul türüne göre 498 onuncu ve on ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Veri toplama araçlarını altı farklı sosyo-bilimsel konularda öğrenci etkinlikleri, sınıf içi tartışma/görüşme ses kayıtları ve öğretmen anketleri oluşturmaktadır. Bulgulara göre, farklı cinsiyet, sınıf, etnik köken ve okul türüne sahip öğrenci gruplarının çeşitli sosyo-bilimsel konularda farklı karar verme faktörlerine sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Boroomand-Rashti (2018) “Student Decision-Making in The Classroom: An Examinatıon of Existing Theories and A Model for Mainstream Implementation” “Sınıfta Öğrenci Karar Verme: Mevcut Kuramların İncelenmesi ve Yaygın Uygulamaya Yönelik Bir Model” başlıklı doktora tezinde öğrencilerin karar verme durumunu ve eğitim ortamlarında öğrenci öğrenmesine etkisini incelemiştir. Tez demokratik bir eğitim modelinin parçası olarak öğrenci merkezli karar verme fırsatlarının tanındığı bir model sunuyor. Ayrıca mevcut sisteme bir alternatif sunuyor: dayatılan yapıları sorgulayan ve öğrenciyi karar verme sürecinin merkezine yerleştirirken, eğitimcilerden kolaylaştırıcı rolleri üstlenmesini isteyen bir model sunmaktadır. Araştırmacı model sonucunda, eğitimciler tarafından öğrencilerin karar verme kapasitelerinin arttırıldığı ve öğrencilerin daha rahat ve kendine güvenli karar verdiklerini sonucuna ulaşmayı ummaktadır.

Jacobshon (2011) “A Comparison of The Effectiveness of Traditional U.S. History Instruction Versus U.S. History Instruction Integrated With Decision Training on Content Knowledge and Decision-Making Competence” “İçerik Bilgisi ve Karar Verme Yetkinliğine İlişkin Karar Eğitimi ile Bütünleşik ABD Tarihi Eğitimi ile Geleneksel ABD Tarihi Öğretiminin Etkinliğinin Karşılaştırılması” başlıklı doktora tezinin amacı ABD tarihi içerik bilgisi ve karar verme yeterliliği hakkında karar vermede eğitimin etkililiğini araştırmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu deney ve kontrol grubundan oluşan 387 10.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Tarih İçerik Bilgi Testi ve Karar Verme Yeterliliği İndeksi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda deney grubu öğrencileri hem Tarih İçerik Bilgi Testi hem de Karar Verme Yeterliliği İndeksi sonucuna göre daha yüksek puan almışlardır. Çalışmada deney grubu katılımcılarına, tarihi bir problemi çözme bağlamında tarihin gerçeklerini, olaylarını ve kavramlarını sıralamak, işlemek ve analiz etmek için bir karar verme aracı kullanmak üzere bir eğitim verildi. Öğrenciler karar verme aracını geçmişin sorunlarına ve kararlarına uygulayarak, ABD tarih içeriği hakkında eleştirel, analitik ve yaratıcı düşünme için bir şema kullanmışlardır. Öğrenciler ayrıca karşılaştıkları güncel sorunları ve kararları da analiz etmişlerdir. Araştırmacı bir karar verme modelinde

ergen eğitiminin, analitik keskinliği teşvik edildiğinde ve zayıf karar vermeye katkıda bulunan faktörler hafifletildiğinde, kararlarının kalitesinin artırabileceğini vurgulamaktadır.

Butt (2010) "Argument Construction, Argument Evaluation, And Decision-Making: A Content Analysis Of Argumentation And Debate Textbooks" "Argüman Oluşturma, Argüman Değerlendirme ve Karar Verme: Argümantasyon ve Tartışma Ders Kitaplarının İçerik Analizi" başlıklı doktora tezinde mevcut argümantasyon ve tartışma ders kitaplarının, karar vermenin yanı sıra argüman oluşturmayı öğretmek için tasarlanmış materyaller içerip içermediğini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışma grubunu argümantasyon ve tartışma sürecinde kullanılabilecek ve farklı yazarlar tarafından yazılmış 65 ders kitabı oluşturmaktadır. Kitaplar içerik analizi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak çalışma ders kitaplarının karar verme becerisinin geliştirilmesini destekleyen yönerge ve ifadelere az rastlandığını ortaya koymuştur.

Dean (2010) "The Effects Of Cognitive Process And Decision Making Training in Reading Experience On Meaningful Learning with Under achieving College Students" başlıklı tezinde düşük başarıya sahip üniversite öğrencilerinin okuma deneyiminde bilişsel süreç ve karar verme eğitiminin anlamlı öğrenmelerine etkisini araştırmaktır. Yarı deneysel bu çalışmada beş haftalık bir öğretimsel müdahalenin öğrenci öğrenmesini ne ölçüde etkilediği değerlendirilmek istenmiştir. Karar verme ve bilişsel süreç öğretiminin anlamlı öğrenme puanları üreteceğini veya artıracağını öngörmüştür. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin bilişsel süreç ve karar verme eğitimi ile anlamlı öğrenmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemiştir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ile verilerin analizi konuları üzerinde durulmuştur.

4.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, daha derin ve detaylı bilgiler elde etme amacıyla nicel ve nitel araştırma desenlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem (mixed method) kullanılmıştır. Karma yöntem araştırması, bir araştırmacı veya araştırmacı ekibinin geniş kapsamlı ve derinlikli anlamayı ve doğrulamayı amaçlamak için nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının unsurlarını (örneğin, nitel ve nicel bakış açılarının kullanımı, veri toplama, analiz, çıkarım tekniklerinin kullanımı) birleştirdiği araştırma türüdür (Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007, s. 123). Karma yöntem, tek bir çalışmada hem nicel hem de nitel verilerin eş zamanlı veya ardışık olarak toplandığı ve analizinin yapıldığı araştırma yöntemidir. Nitel veya nicel verilere öncelik verilerek birden fazla aşamada verilerin entegrasyonları sağlanır (Hanson, Clark, Petska, Creswell ve Creswell, 2005, s. 224). Karma yöntem, araştırmacının seçimlerini sınırlamaktan ziyade, araştırmacının sorularına yanıt ararken çoklu yaklaşımları kullanmasını destekleyen girişimidir. Bu manada karma yöntem, araştırmanın sınırlı bir formu değil, kapsamlı ve yaratıcı bir araştırma formudur (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004,

s. 17). Karma yöntem araştırmalarının temel bazı özellikleri ise şu şekildedir (Creswell, 2019, s. 3):

- Araştırma sorularını yanıtlamak amacıyla nicel ve nitel verilerin toplanması ve analiz edilmesi,
- Nitel ve nicel yöntemlerin güçlü yanlarının kullanılması,
- Özel bir karma yöntem deseninin kullanılmasıyla nitel ve nicel verilerin birleştirilmesi ve bütünleştirilmesi,
- Bazı durumlarda bir paradigma içinde ele alınmasıdır.

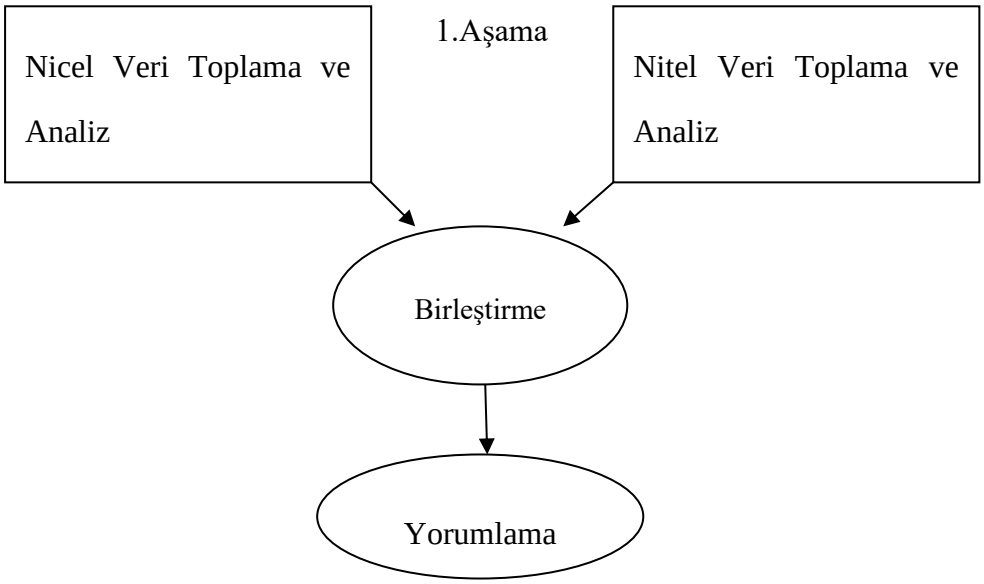
Karma yöntem ile yürütülen araştırmada, nitel ve nicel verilerin önceliğini ve ağırlığını, nicel ve nitel verilerin toplanma sırasını, verilerin nasıl analiz edileceğini, analizin hangi aşamasında verilerin birleştirileceğini belirlemek karma yöntem araştırmasında deseni ortaya çıkarmaktadır. Creswell ve Plano Clark (2018), bir araştırmanın yönetilebilir olması, çalışmanın uygulama ve tarif etmede anlaşılır olmasını sağlamak için araştırmacının birleştirme gerekçelerini ve araştırma sorusunu en iyi karşılayan deseni belirlemesi gerektiğini düşünmektedir. Buna göre dört temel karma yöntem deseni, yakınsak paralel desen, açıklayıcı ardışık desen, keşfedici ardışık desen ve iç içe karma desendir. Ayrıca bu dört temel karma desenler listesinde çoklu desen bileşenlerini bir araya getiren dönüştürücü desen ve çok amaçlı desen olmak üzere iki desen de vardır (s. 76).

Karma yöntem ile yürütülen bu araştırmada, Yakınsak Paralel Desen (Yakınsayan Paralel Desen, Eş Zamanlı, Birleştirme (Çeşitleme) Desen) kullanılmıştır. Yakınsak paralel desende, nicel ve nitel verilere eşit şekilde önem verilmektedir. Nicel ve nitel veriler eş zamanlı olarak ayrı ayrı toplanır, yorumlama sırasında birleştirilmekte ve ilişkilendirilmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2018, s. 193). Bu birleştirme daha fazla veri sağlamanın yanı sıra, nitel ve nicel veri setlerinin yalnız başlarına sağlamayacağı bütüncül bir bakış açısı sağlamaktadır (Creswell, 2019, s. 36).

Bu araştırmada yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerini belirlemek amacıyla nicel veriler, öğretmen, veli görüşleri ve öğrenci görüş ve etkinlik formları karar

verme becerisine yönelik derinlemesine bilgi elde etmek amacıyla da nitel veriler kullanılmıştır. Eş zamanlı toplanan nicel ve nitel veriler yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisine yönelik durumu çok yönlü ve derinlemesine ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buradan hareketle nicel ve nitel verilerin birleştirilmesiyle karar verme becerisine yönelik durum, bütüncül bir bakış açısı ile ele alındığı söylenebilir.

Araştırmanın yürütülmesinde Creswell (2019, s. 38) tarafından önerilen Şekil 1'de sunulan karma yöntemler araştırması yakınsak paralel desen yürütme basamakları dikkate alınmıştır.

Şekil 1. Yakınsak paralel desen yürütme basamakları. Creswell, J.W. (2019). Karma yöntem araştırmalarına giriş. (M. Sözbilir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem

I. Aşama Nicel Kısmı Tasarlama

- Nicel yaklaşıma karar verilmesi
- Karar verme becerisini incelenmesine yönelik ölçeğin belirlenmesi.
- **Nicel Verinin Toplanması**
- Gerekli izinlerin alınması,
- Nicel örneklemin belirlenmesi,
- Nicel verilerin toplanması.

II. Aşama Nicel Verilerin Analizi

- Betimsel istatistikler, etki boyutlarını kullanarak nicel verinin analiz edilmesi.

I. Aşama Nitel Kısmı Tasarlama

- Nitel araştırma sorularının belirlenmesi,
- Karar verme becerisine yönelik nitel araştırma sorularının belirlenmesi ve nitel yaklaşıma karar verilmesi.
- **Nitel Verilerin Toplanması**
- Gerekli izinlerin alınması,
- Nitel örneklemin belirlenmesi,
- Nitel verilerin toplanması.

II. Aşama Nitel Verilerin Analizi

- İçerik analizi kullanılarak nitel verinin analiz edilmesi.

III: Aşama

Nicel ve Nitel bulguları birleştirme, karşılaştırma, raporlama, tartışma yorumlama.

Şekil.2 Araştırmanın deseni (yakınsak paralel karma yöntem deseni)

4.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde karma yöntem desenlerinden Birleştirme (Çeşitleme) Deseninde Örnekleme yaklaşımı benimsenmiştir. "Bu desende nicel kısımda tesadüfî ya da tesadüfî olmayan bir örnekleme kullanılabilirken, nitel kısımda amaçlı örnekleme kullanılmalıdır." (Creswell, 2019, s. 83). Buna göre araştırmanın nicel kısmında tesadüfi örnekleme kullanılmıştır. Alan yazında seçkisiz örnekleme yöntemi olarak da bilinen tesadüfî örnekleme yönteminin "temel özelliği evreni temsil etme gücünün yüksek olmasıdır. Örnekleme birimlerinin örnekleme seçilme olasılıklarının eşit ve bağımsız olması ön koşulunu taşımaktadır." (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012, s. 85). Araştırmanın nitel kısmında ise amaçlı örneklem yöntemlerinden tipik durum örneklemesi kullanılmıştır. Tipik durum örneklemesinde, sıradan bir durumu veya olguyu yansıtan birimler örneklem olarak seçilir. Tipik durum örneklemesi, evrende fazla sayıda yer alan benzer durumlar arasından incelenmek istenen olguyu açıklamaya yetecek kadar veriye sahip olan durumlardır (Yıldırım, 2019).

Birleştirme (çeşitleme) deseninin amacı farklı grupların bakış açılarını karşılaştırmak ise buna göre farklı gruplardan veri toplanması faydalı olabilir. Eğer amaç elde edilen veriyi diğer yolla doğrulamak ise aynı gruptan veri toplamak gerekmektedir (Creswell, 2019, s. 83). Birleştirme (çeşitleme) desenine göre örnekleme yöntemi benimsenen bu araştırmada, farklı grupların bakış açılarını karşılaştırmak için öğrenci, öğretmen ve velilerden veri toplanmıştır.

Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunu 302 kız öğrenci, 218 erkek öğrenci olmak üzere toplam 520 yedinci sınıf öğrencisi, bu öğrencilerin dersine giren 8 sosyal bilgiler öğretmeni ve 8 veli oluşturmaktadır. Yedinci sınıf öğrencileri Adıyaman ilinde 7 farklı ortaokulda okumaktadırlar. Yedinci sınıf öğrencilerinin seçilmesinde, sosyal bilgiler dersi kapsamında bu becerinin dördüncü sınıftan itibaren sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almış olması etkili olmuştur. Dolayısı ile yedinci sınıfa okuyan öğrencilerin karar verme becerisini geliştirmeleri beklenmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri aynı ortaokullarda görev

yapmaktadırlar. Veliler ise çalışma grubunda yer alan öğrencilerin gönüllü olan ebeveynlerinden seçilmişlerdir. Çalışma grubunda yer alan isimler gerçek isimler değil, rumuz isimlerdir. Görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, yaş, kıdem ve eğitim geçmişlerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
Görüşme Yapılan Öğretmenlere İlişkin Bilgiler

Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Yaş	Kıdem	Eğitim geçmişi
Zeynep	43	19 yıl	Lisans: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Harun	40	18 yıl	Lisans: Afyon Kocatepe Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans: Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora: Sosyal Bilgiler Eğitimi
Ali	37	15 yıl	Lisans: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Elif	43	4 yıl	Lisans: Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Ebru	41	18 yıl	Lisans: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Yüksek lisans: Sosyoloji
Ayşe	29	2 yıl	Lisans: Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Murat	41	21 yıl	Lisans: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Umut	43	4 yıl	Lisans: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Görüşme yapılan velilerin ise yaş, çocuk sayısı, meslek ve öğrenim durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Görüşme Yapılan Velilere İlişkin Bilgiler

Veli	Yaş	Çocuk sayısı	Meslek	Öğrenim Durumu
Şule	37	2	Satış Temsilcisi	Lise
Ercan	42	2	Öğretmen	Lisans
Meral	40	1	Ev hanımı	Lise
Zehra	33	3	Çağrı merkezi asistanı	Ön lisans
Kerem	43	3	İnşaat Mühendisi	Lisans
Selim	40	2	Jeoloji Mühendisi	Yüksek lisans
Zuhal	46	2	Muhasebe uzmanı	Lisans
Burak	42	2	Öğretmen	Lisans

4.3.Veri Toplama Araçları

Araştırmada yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin incelenmesine yönelik beş veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar;

"Karar Verme Beceri Ölçeği" (KVBÖ),

"Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu" (KVBEF),

"Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu" (KVBÖGF),

"Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu"(KVBÖGF),

"Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu" (KVBVGF) dur. Bu veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalar aşağıda yer verilmiştir.

4.3.1. Karar Verme Beceri Ölçeği

Öğrencilerin karar verme becerilerini belirlemeye yönelik "Karar Verme Beceri Ölçek"i Sever ve Ersoy (2019) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek dörtlü likert tipinde (hiçbir zaman 1 puan, ara sıra 2 puan, genellikle 3 puan, her zaman 4 puan) 15 maddeden oluşmakta ve puan aralığı 15 ile 60 arasında değişmektedir. Bu doğrultuda 15 maddeden oluşan karar verme beceri ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 15 en yüksek puan ise 60'tır. Ölçekten alınan puanların aralıkları ve yorumlanması aşağıdaki gibidir:

1 ile 15 puan arası----------1 (Çok Düşük Düzey)

16 ile 30 puan arası----------2 (Düşük Düzey)

31 ile 45 puan arası----------3 (Orta Düzey)

46 ile 60 puan arası----------4 (Yüksek Düzey)

Başka bir ifade ile karar verme ölçeğinden alınan 1 ile 15 puan arası puanlar karar verme becerisinin çok düşük olduğunu; 46 ile 60 puan arası puanlar ise karar verme becerisinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Karar Verme Beceri Ölçeği, ölçeğin geçerlik ve güvenirliğinin sağlanmasında kapsam geçerliği kontrolü, Alt-Üst %27'lik Gruplar Madde Toplam Korelasyonu, Test Tekrar Test korelasyonu ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı kullanılmıştır. Buna göre araştırmacılar, ölçeğin kapsam geçerliği için Mimcemoyer ve Perkins (2003)'ün ortaya koyduğu karar verme becerisi boyutlarını ve alt becerileri dikkate almaktadır. Alt-Üst %27'lik Gruplar Madde Toplam Korelasyonu için, madde-toplam korelasyon değerlerinin .48 ile .67 arasında değiştiği ve t değerinin anlamlı olduğu ($p<.001$) görülmektedir. Bu sonuçlara dayanarak; araştırmacılar ölçekteki maddelerin geçerliklerinin yüksek olduğu, ölçtüğü varsayılan özellik bakımından öğrencileri ayırt edebildiği ve aynı davranışı ölçmeye yönelik maddeler olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Test tekrar test güvenirliği için araştırmacılar ölçeği, 55 öğrenciye, 20 gün aralıkla uygulamış ve ölçümler arasında Pearson Korelasyonu .79 olarak hesaplamıştır. Bu bulgudan yola çıkarak araştırmacılar ölçeğin zamana karşı kararlılığının yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmaktadırlar. Cronbach Alpha katsayısı ise .89'dur. Bu

bulgu, ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir (Sever ve Ersoy, 2019, s. 687). Mincemoyer ve Perkins'in (2003) çalışması 15-24 yaş grubunu kapsamaktadır. Sever ve Ersoy tarafından geliştirilen Karar Verme Beceri Ölçeği'nde 11 yaş grubu öğrenciler ile çalışılmıştır. Bu çalışmada Karar Verme Beceri Ölçeği'nin 13-14 yaş grubu yedinci sınıf öğrencilerde uygulanabilmesi için iki ölçme ve değerlendirme uzmanı ve iki sosyal bilgiler eğitimcisinden uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşlerine göre ölçeğin bu yaş grubunda kullanılması uygun bulunmuştur. Ayrıca 13-14 yaş grubuna güvenirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Yapılan güvenirlik geçerlik analizleri neticesinde, Karar Verme Beceri Ölçeği'nin Cronbach's Alpha kat sayısı .89'dur. Bu bulgu, ölçeğin yedinci sınıf öğrencileri için de iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

4.3.2. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu

Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu, öğrencilerden karar verme sürecindeki adımları izleme davranışlarının incelenmesi amacıyla kullanılmıştır. Formda yer alan örnek olay araştırmanın yapıldığı ortaokullardan üçünde öğrencilerin karşılaştığı gerçek problem/durumdan hareketle araştırmacı tarafından yazılmıştır. Etkinlik formunda karar verme süreçleri adımlarının yazılmasında literatürden faydalanılmıştır. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu'nda, öğrencilerin örnek olaydan hareketle karar verme sürecindeki; problemi/durumu fark etmek/tanımlamak, seçenekleri belirleyip değerlendirmek, her bir seçeneği ölçütlere göre değerlendirmek ve karar vermek basamaklarını incelenmek amacıyla geliştirilmiştir. Geliştirilen etkinlik formu, 2 sosyal bilgiler uzmanı görüşüne sunulup gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ön uygulama yapılmış, ön uygulamada 7 öğrenciye uygulanmış örnek olayın ve soruların anlaşılıp anlaşılmadığı, sürenin yetip yetmediği hususlara bakılmıştır. Ön uygulama sonrası ise etkinlik formuna son şekli verilmiştir. Bu kapsamda etkinlik formunda bir örnek olay metni ve 6 soru yer almaktadır. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu'ndaki sorular Tablo 3'te verilmiştir.

4.3.3. Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu

Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu öğrencilerin karar verme davranışlarının incelenmesi amacıyla kullanılmıştır. Formda yer alan sorularla öğrencilerin günlük yaşamlarında karar verme davranışlarını ortaya çıkarmak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme formu, 2 sosyal bilgiler uzmanı görüşüne sunulup gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ön uygulama yapılmış, ön uygulamada 7 öğrenciyle ayrı ayrı görüşülmüş soruların anlaşılıp anlaşılmadığı, sürenin yetip yetmediği hususlara bakılmıştır. Ön uygulama sonrası ise görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bu kapsamda görüşme formunda 12 soru yer almaktadır. Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu'ndaki sorular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3
Çalışmanın Öğrenci Araştırma Soruları

Öğrenci Araştırma Soruları	Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu'ndaki Sorular
1. Günlük yaşamlarında karar verme becerilerine dair görüşleri nedir?	1. Ailenizde verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız. 2. Sınıfta verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız. 3. Günlük yaşamınızda karar vermeniz gereken ne tür olay/durumlar ile karşılaşırsınız? 4. Karar vermeniz gereken olay/durumlar ile karşılaştığınızda, ne tür zorluklar yaşarsınız? 5. Karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak için nasıl bir süreci (adım, aşama) takip edersiniz? 6. Karar verme durumunda doğru karar verdiğinizden nasıl emin olursunuz?
2. Örnek olay temelli karar verme adımları kullanma durumları nedir?	1. Örnek olaya yönelik durum değerlendirmesi yapınız, problemi belirleyiniz. 2. Kararınız için tüm seçenekleri değerlendiriniz. (Olası seçenekler hakkında bilgi edinme) 3. Size uygun olan veya uygun olmayan seçimleri nedenleri ve kanıtlarıyla değerlendiriniz. 4. Kararınızın sizin için değerini/önemini belirtiniz. 5. Öğle arası için kararınızı yazınız.

	6. Niçin bu kararı verdiğinizi açıklayınız. (Karara ilişkin neden ve kanıt belirtme)
2.1. Örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde, öğrencilerin karar verme durumlarına göre karar verme becerisi adımlarını uygulama durum nedir?	1.Öğrencilerin karar verme durumuna göre problemi belirleme durumu nedir? 2.Öğrencilerin karar verme durumuna göre seçenekleri değerlendirme durumu nedir? 3.Öğrencilerin karar verme durumuna göre seçenekleri gerekçelendirme durumu nedir? 4.Öğrencilerin karar verme durumuna göre kararın önemini/değerini belirleme durumu nedir? 5.Öğrencilerin karar verme durumuna göre kararı değerlendirme durumu nedir?

4.3.4. Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu

Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu, öğretmenlerin karar verme becerisine yönelik olarak görüşlerini incelemek amacıyla kullanılmıştır. Formda yer alan sorular hazırlanırken Sever (2019)'un tezinde Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu'ndaki sorulardan esinlenilmiştir, kendisinden gerekli izin alınmıştır. Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu, öğretmenlerin karar verme becerisine ve bu becerinin önemine ilişkin görüşlerini, öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesine, sınıf içinde bu becerinin öğretimine ilişkin görüşlerini, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alma durumu ve yeterliliğine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme formu, 2 sosyal bilgiler uzmanı görüşüne sunulup gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ön uygulama yapılmış, yedinci sınıfı okutmakta olan 2 sosyal bilgiler öğretmeniyle görüşülmüştür. Ön uygulama sonrası görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bu kapsamda görüşme formunda 14 soru yer almaktadır. Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu'ndaki sorular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Çalışmanın Öğretmen Görüşme Soruları

Çalışmanın Üçüncü Araştırma Sorusu	Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu'ndaki Sorular
1. Karar verme becerisi hakkında görüşleri nelerdir?	1. Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz? 2. İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir?
2. Öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?	1. Öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? 2 Öğrencilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz? 3. Öğrencilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde kimlerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz? 4. Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi öğrencinin hayatını nasıl etkiler?
3. Sınıf ortamında karar verme becerisinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?	1. Sınıfta karar verirken nasıl bir yol izlersiniz? 2. Karar verme becerisinin geliştirilmesi için nasıl bir sınıf ortamı oluşturuyorsunuz? 3. Karar verme becerisinin geliştirilmesi için ne gibi yöntem ve teknikler kullanıyorsunuz? 4.Öğrencinin kişisel karar süreçleri (karar verme davranışı) nasıldır? Açıklayınız.
4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumuna dair görüşleri nelerdir?	1. Karar vermenin becerisi sosyal bilgiler öğretim programındaki rolü nedir? 2. Karar verme becerisinin geliştirilmesinde sosyal bilgiler öğretim programının etkililiği konusunda ne düşünüyorsunuz? 3. Karar verme beceri öğretimi ile sosyal bilgiler dersi arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşünüyorsunuz?
5. Sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?	1. Sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde sürece dair karşılaşılan sorunlar nelerdir?

4.3.5. Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu

Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu, velilerin karar verme becerisine yönelik olarak görüşlerini incelemek amacıyla kullanılmıştır. Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu, velilerin karar verme becerisine ve bu becerinin önemine ilişkin görüşlerini, ev ortamlarındaki karar verme durumlarına ve çocuklarının karar verme davranışlarına ilişkin görüşlerini, çocuklarının karar verme becerilerinin geliştirilmesine ve okulun bu becerinin

geliştirilmesindeki rolüne ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme formu, uzman görüşüne sunulup gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ön uygulama yapılmış, ön uygulamada 3 veli ile görüşülmüştür. Ön uygulama sonrası görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bu kapsamda görüşme formunda 10 soru yer almaktadır. Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu'ndaki sorular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Veli Görüşme Soruları

Çalışmanın Dördüncü Araştırma Sorusu	Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu'ndaki Sorular
1. Karar verme becerisi hakkında görüşleri nelerdir?	1. Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz? 2. İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir?
2. Ev ortamında karar verme becerisinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?	1. Aile içinde karar verme durumlarında nasıl bir yol izlersiniz? -Çocuğunuzun aile içinde karar verme durumlarında sürece dâhil olmaları gerektiğini düşünür müsünüz? Neden? Açıklayınız. -Aile içi ortak kararlarınızda çocuğunuzun rolü/etkisi nedir? Açıklayınız. 2. Çocuğunuz hangi durumlarda kendi kararlarını verirler? 3. Çocuğunuzun kişisel karar süreçleri (karar verme davranışı) nasıldır? Açıklayınız.
3. Çocuklarının karar verme becerilerinin geliştirilmesine dair görüşleri nelerdir?	1. Çocuğunuzun karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? 2 Çocuğunuzun karar verme becerisinin geliştirilmesinde nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz? 3. Çocuğunuzun karar verme becerisinin geliştirilmesinde kimlerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz? 4. Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi öğrencinin hayatını nasıl etkiler?
4. Karar verme becerisinin geliştirilmesinde okulun etkisine yönelik görüşleri nelerdir?	1. Karar verme becerisinin geliştirilmesinde okulun etkililiği konusunda görüşünüz nedir?

4.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya Etik kurul 08.09.2020 tarihli 08 sayılı toplantı ile izinlerin alınmasından sonra veri toplama süreci başlamıştır. Araştırma, öğrencilerden nicel verilerin toplanması, görüş

formu ile görüş alınması ve etkinlik yapılması, öğretmen ve veli görüşmelerinin yapılması ile toplam 5 ay sürmüştür. Veri toplama süreci aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

4.4.1. Nicel Verinin Toplanması

Araştırmada nicel verinin toplanması amacıyla kullanılan Karar Verme Beceri Ölçeği uygulanmıştır. Öğrenciler sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından ölçek hakkında bilgilendirilmiştir. Covid-19 Pandemisi tedbirleri nedeniyle yüz yüze eğitim yapılamadığı için ölçek Google Formlarda hazırlanmış ve ölçeğin verileri elektronik ortamda toplanmıştır. Ölçek 28.09.2020 ile 18.12.2020 tarihleri arasında elektronik ortamda kalmış ve bu süre zarfında 520 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilere Karar Verme Beceri Ölçeği için 20 dakika cevaplama süresi verilmiştir.

4.4.2. Nitel Verilerin Toplanması

Araştırmada öğretmen ve velilerden nitel verilerin toplanması amacıyla "Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu", "Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu", kullanılmıştır. Covid -19 Pandemisi tedbirleri nedeniyle öğretmen ve veli görüşmeleri yüz yüze yapılamamıştır. Görüşmelerden önce katılımcı öğretmenler ve veliler bilgilendirilmiş onam formu verilmiş, süreç hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Görüşmeler görüntülü olarak elektronik ortamda yapılmış ve yalnızca ses kaydı alınmıştır. Öğretmenler ve velilerle yapılan görüşme tarihler ve süreleri Tablo 6 ve Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerle Yapılan Görüşme Tarihi ve Süreleri

Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Tarih	Süre dk/sn
Zeynep	14 Aralık 2020	44.07
Harun	14 Aralık 2020	34.58
Ali	18 Aralık 2020	40.32
Elif	04 Ocak 2021	28.56
Ebru	10 Ocak 2021	30.04
Ayşe	10 Ocak 2021	36.09
Murat	18 Aralık 2020	28.44
Umut	12 Ocak 2021	26.05

Tablo 7

Velilerle Yapılan Görüşme Tarihi ve Süreleri

Veli	Tarih	Süre dk/sn
Şule	11 Ocak 2021	19.45
Ercan	16 Aralık 2020	23.53
Meral	06 Ocak 2021	17.02
Zehra	06 Ocak 2021	19.36
Kerem	06 Ocak 2021	20.29
Selim	11 Ocak 2021	15.24
Zuhal	11 Ocak 2021	18.17
Burak	06 Ocak 2021	14.43

Öğrencilerden nitel verilerin toplanması amacıyla "Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu", "Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu" kullanılmıştır. Covid-19 Pandemisi tedbirleri nedeniyle yüz yüze eğitim yapılamadığı için görüşme formu ve etkinlik formu Google Formlarda hazırlanmış, veriler elektronik ortamda toplanmıştır. Görüşme formunun ve etkinliğin uygulanmasından önce öğrenciler, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından bilgilendirilmiştir. Görüşme ve etkinlik formları 02.01.2021 ile 11.02.2021 tarihleri arasında elektronik ortamda kalmıştır ve bu süre zarfında 72 öğrenciye uygulanmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi kısmında, araştırma sorularına göre nicel, nitel ve karma yöntem verilerin analiz teknikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

4.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerinin analizi için SPSS IBM 22.0 programı kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın araştırma sorularına göre SPSS IBM 22.0 programında kullanılan analizlere ilişkin bilgiler açıklanmıştır.

Araştırmanın birinci araştırma sorusuna göre öğrencilerin karar verme beceri düzeylerini belirlemek amacıyla SPSS IBM 22.0 programında betimsel analiz yapılmıştır. Alan yazın incelendiğinde bireylerin karar verme becerileri üzerinde yaş, cinsiyet, sosyo ekonomik durum, eğitim durumu, aile, akran ve kardeş sayısı gibi değişkenlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Crone ve Van Der Molen, 2007; Karakaş, 1999; Norman ve Mettas, 2011; Tekin ve Ulaş, 2016; Sever, 2018). Buradan hareketle bu araştırma sorusunda öğrencilerin karar verme beceri düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, evde alınan kararlara göre, sınıfta alınan kararlara göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Kullanılacak istatistiksel tekniklerin belirlenmesi amacıyla Kolmogrov Simirnov testi uygulanmıştır. Bu doğrultuda, elde edilen veriler çözümlenirken parametrik analiz tekniklerinden bağımsız gruplar t-testi ve bağımsız gruplar tek yönlü varyans analizi (One-WayAnova); nonparametrik analiz tekniklerinden Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testi istatistiksel işlemler olarak kullanılmıştır.

Yedinci sınıf öğrencilerinin "Karar Verme Beceri Ölçeği"nden aldıkları puanların "anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, cinsiyet" değişkenlerine göre farklılaşma durumu ilişkisiz örneklem için Mann-Whitney U testi ile "anne eğitim durumu" değişkenine göre farklılaşma durumu ilişkisiz örneklem için Kruskal-Wallis testi ile "evde alınan kararlara göre, sınıfta alınan kararlara göre, baba eğitim durumu, kardeş sayısı" değişkenlerine göre farklılaşma durumu ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA)

ile belirlenmeye çalışılmıştır. “Evde alınan kararlara göre, sınıfta alınan kararlara göre, baba eğitim durumu, kardeş sayısı” değişkenleri için gruplar arası anlamlı farklılık çıkmıştır. Gruplar arasındaki farklılığın belirlemesinde Tukey çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır.

4.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Bu araştırmadaki öğretmen, veli, öğrenci görüşmeleri ve öğrenci etkinliklerinden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği, sistematik ve yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanmaktadır.” (Büyüköztürk vd., 2012, s. 240). Bu araştırmada nitel verilerin analizi için kullanılan ve profesyonel bir yazılım olan MAXQDA, yapılan öğretmen, veli, öğrenci görüşmeleri ve öğrenci etkinliklerinden elde edilen verileri analiz etmek için kullanılmıştır. Öncelikle, öğretmen, veli, öğrenci görüşmeleri ve öğrenci etkinliklerinden elde edilen veriler deşifre edilerek bir MAXQDA projesi olarak tanımlanmıştır. Deşifre edilen, MAXQDA programına yüklenen tüm görüşme ifadeleri ve öğrencilerden toplanan yazılı ifadeler araştırmacı tarafından konunun tüm boyutları mümkün olduğunca net bir şekilde anlaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra kodlama ve kategorilerin belirlenmesi gerçekleşmiştir. “Kodlar bir araştırma sırasında toplanan verileri betimleyen, açıklayan veya yorumlayan sembolik anlamlar yüklenmiş etiketlerdir”. Kodlama, tutarlılığın ve uyumun saptanması için ekip olarak aşamalı çalışmayı gerektiren bir sürece dayalıdır. Bu durum kodların net bir şeklide belirlenmesiyle birlikte iyi bir güvenirliği sağlamaktadır (Miles, Huberman ve Saldana, 2014, s. 77-89). Bu araştırmada ise kodlama ve kategorilerin belirlenmesi aşamalı olarak tamamlandıktan sonra farklı üç araştırmacı tarafından benzer ve farklı kodlar ortaya çıkarılmış, bazı kodlar birleştirilmiş bazıları revize edilmiş ve nihayet kod ve kategorilere son hali verilmiştir. Kategorilerin başka araştırmacıların da aynı verileri incelediğinde aynı sonuçlara ulaşmasını sağlayacak kadar açık olması sağlanmıştır (Büyüköztürk vd., 2012, 242). Kodlamanın Analizler

neticesinde bulgulara ilişkin doğrudan kullanılan ifadelere yer verilmiş, verilerin görselleştirilmesi için frekans (f) tablo, yoğunluk tabloları ve kod haritaları kullanılmıştır.

4.5.3. Karma Yöntem Analizi

Bu araştırmada karma yöntem analizinin ilk adımı olarak, nitel ve nicel veriler, her yöntemin kendi geleneklerine göre ayrı ayrı analiz edilmiştir. Daha sonra nicel ve nitel verilerin karşılaştırılması amacıyla altı karma yöntem araştırma sorusuna yanıt aramak için analize devam edilmiştir. Nicel ve nitel verileri karşılaştırılmasında kolaylık olması açısından "yan yana ortak gösterim" (Creswell, 2019, s. 89) tabloları oluşturulmuştur. Tablolarda benzer ve karşıt bulguların daha iyi anlaşılması için yana yana gösterilmiştir. Hem nicel hem nitel verilerin gösteriminde frekans, yüzde, kodlar ve Fitzpatrick (2011) tarafından geliştirilen karma yöntem etiketleri kullanılmıştır. Karma yöntem etiketleri "Nicel ve nitel veriler doğrudan aynı fenomeni veya konuyu ele aldığı ve birbirlerini açıkça doğruladığı veya çeliştiği durumlarda, veriler "doğrulamak" veya "çelişmek" olarak kullanılan etiketlerdir." (Fitzpatrick, 2011, s. 236). Bu araştırmada da nicel ve nitel bulgular benzer ve destekleyici olduklarında "uyumluluk" kısmen uyumlu olduklarında "kısmen uyumluluk", farklı ve karşıt olduklarında "uyumsuzluk" karma yöntem etiketi kullanılmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına ve alt amaçlarına ilişkin analiz sonuçlarına dayanan bulgular ve elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir.

5.1. Nicel Bulgular ve Yorum

5.1.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Nedir?

Araştırmanın bu sorusunda, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri incelenmiştir. Analizlerden elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8
Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Toplam Puanları

	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	Ss
Toplam	520	21	60	50.74	7.61

Tablo 8 incelendiğinde yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 21, en yüksek puanın ise 60 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 50.74, standart sapma ise 7.61 değerindedir. Bu bulgular, ölçek puanlarının kesme değerleri göz önünde bulundurulduğunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.1.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Cinsiyete Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri cinsiyet değişkenine göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	z	p
Kız	312	270.36	81648.00	29941.000	-1.764	.078
Erkek	208	246.84	53812.00			

Tablo 9 incelendiğinde, kız ile erkek yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [U=29941.000; p>.05]. Bu bulgu, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

5.1.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Kardeş Sayısına Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri kardeş sayısı değişkenine göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken				n	$\bar{X}$	Ss
	Yok			66	50.45	8.29
	1			123	51.44	8.03
	2			202	50.68	7.49
	3			105	50.01	6.79
	4 ve üzeri			24	51.62	8.11
	Toplam			520		
Kardeş	Varyansın	KT	Sd	KO	F	p
Sayısı	Kaynağı					
	Gruplar Arası	140.903	4	35.226	.606	.659
	Gruplar İçi	29950.080	515	58.155		
	Toplam	30090.983	519			

Tablo 10 İncelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisi toplam puanları kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$F_{(0.606)}$=0.659, p>.05]. Bu bulgu, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

5.1.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri anne eğitim durumu değişkenine göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	p
Okuryazar değil	26	289,87	4	13.525	,009
İlkokul	170	241,19			
Ortaokul	67	255,28			
Lise	146	248,30			
Lisans ve üzeri	111	302,39			
Toplam	520				

Tablo 11 incelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisi toplam puanları anne eğitim durumu değişkenine göre p<.0,05 olduğu için anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla tüm gruplar arası Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre anne eğitim durumlarında lisans ve üzeri ile ilkokul mezunları (U=7297,500, p=0,001), lisans ve üzeri ile ortaokul mezunları (U=3006,500, p=0,032) ve lise mezunları (U=6310,500 p=0,002) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Sıra ortalamaları dikkate alındığında bu farklılığın lisans ve üzeri lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu, anneleri lisans ve üzeri mezunu olan öğrencilerin diğer mezun durumlarına göre karar verme becerisi toplam puanlarının daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.1.5. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri baba eğitim durumu değişkenine göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken				n	$\bar{X}$	Ss	
	Okuryazar değil			6	43.50	8.78	
	İlkokul			79	50.14	8.35	
	Ortaokul			85	49.12	7.60	
	Lise			165	50.33	7.65	
	Lisans ve üzeri			185	52.36	6.90	
	Toplam			520	50.74	7.61	
Anne Eğitim Durumu	VaryansınKaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
	Gruplar Arası	1078.409	4	269.602	4.786	.001	Okuryazar değil-lisans ve üzeri
	Gruplar İçi	29012.573	515	56.335			
	Toplam	30090.983	519				

Tablo 12 İncelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisi toplam puanları baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir [$F_{(4.786)}$=0.001, p<.05]. Bu bulgu, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre okuryazar değil ($\bar{x}$ =43.50) ile lisans ve üzeri ($\bar{x}$ =52.36) değişkenleri arasında lisans ve üzeri lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir.

5.1.6. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri anne çalışma durumu değişkenine göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Anne Çalışma Durumu	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	z	p
Evet	109	267.82	81648.00	21602.000	-.573	.567
Hayır	411	258.56	53812.00			

Tablo 13 incelendiğinde, annesi çalışan yedinci sınıf öğrencileri ile annesi çalışmayan yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [U=21602.000; p>.05]. Bu bulgu, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin anne çalışma durumu değişkenine göre farklılık göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

5.1.7. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri baba çalışma durumu değişkenine göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Baba Çalışma Durumu	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	z	p
Evet	458	268.00	122743,50	10763,500	-3,099	.002
Hayır	62	205.10	12716,50			

Tablo 14 İncelendiğinde babası çalışan yedinci sınıf öğrencileri ile babası çalışmayan yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [U=10763,500; p<.05]. Bu bulgu, Sıra ortalamaları

dikkate alındığında babası çalışan yedinci sınıf öğrencilerinin, babası çalışmayan yedinci sınıf öğrencilere göre anlamlı farklılık gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

5.1.8. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Ailede Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri ailede alınan kararlara göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Ailede Alınan Kararlara Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Değişken				n	X̄	Ss	
	Hiçbir zaman			34	45.09	7.43	
	Ara sıra			75	45.63	7.17	
	Genellikle			166	49.07	7.32	
	Her zaman			245	54.23	6.12	
	Toplam			520	50.74	7.61	
Ailede Alınan Kararlarda	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
	Gruplar Arası	6490,368	3	2163,456	47,301	.000	Hiçbir zaman-Her zaman
	Gruplar İçi	23600,614	516	45,738			
	Toplam	30090.983	519				

Tablo 15 İncelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisi toplam puanları ailede alınan kararlarda fikrim sorulur değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir [$F_{(47,301)}$=0.000, p<.05]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre "ailede alınan kararlarda fikrim sorulur" maddesine hiçbir zaman ($\bar{x}$ =45.09) ile her zaman ($\bar{x}$ =54.23) yanıtlarını verenlerin karar verme

becerisi toplam puanları arasında her zaman yanıtını verenlerin lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir.

5.1.9. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Sınıfta Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmanın bu sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri sınıfta alınan kararlara göre test edilmiştir. Bu kapsamda, istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerinin Toplam Puanlarının Sınıfta Alınan Kararlara Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Değişken				n	X̄	Ss	
	Hiçbir zaman			32	49.25	7.70	
	Ara sıra			84	46.95	7.98	
	Genellikle			163	49.67	7.10	
	Her zaman			24	52.97	7.11	
	Toplam			520	50.74	7.61	
Ailede Alınan Kararlarda	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
	Gruplar Arası	2652,107	3	884,036	16,625	.000	Ara sıra-Her zaman
	Gruplar İçi	27438,876	516	53,176			
	Toplam	30090.983	519				

Tablo 16 İncelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisi toplam puanları sınıfta alınan kararlarda fikrim sorulur değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir [$F_{(16,625)}$=0.000, p<.05]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre "sınıfta alınan kararlarda fikrim sorulur" maddesine ara sıra ($\bar{x}$ =46.95) ile her zaman ($\bar{x}$ =52.97) yanıtlarını verenlerin karar verme becerisi toplam puanları arasında her zaman yanıtını verenlerin lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir.

5.2. Nitel Bulgular ve Yorum

5.2.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamlarında Karar Verme Becerilerine İlişkin Görüşleri Nedir?

Araştırmanın bu sorusunda, öğrencilerin günlük yaşamlarında karar verme becerileri hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili öğrencilere altı görüşme sorusu sorulmuştur. Bunlar; "Ailenizde verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız.", "Sınıfta verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız.", "Günlük yaşamınızda karar vermeniz gereken ne tür olay/durumlar ile karşılaşırsınız?", "Karar vermeniz gereken olay/durumlar ile karşılaştığınızda, ne tür zorluklar yaşarsınız?", "Karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak için nasıl bir süreci (adım, aşama) takip edersiniz?", "Karar verme durumunda doğru karar verdiğinizden nasıl emin olursunuz?" sorularıdır. Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 17, Tablo 18, Tablo 19, Tablo 20, Tablo 21, Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo17

Ailenizde Verilen Kararlarda Fikriniz Sorulur Mu? Fikrinizin Sorulması Gerekli Midir? Sorularının Analizi.

Ailede Verilen Karar	Gerekçe	Kız Öğrenci					
Evet Sorulur	Erkek Öğrenci	Toplam			%	f	%
		f	%	f		4	
	Gereklidir	10	27,8	3		4	
	Karar etkisi	4	11,1		50,0	12	
	Fikirler açıklanmalı	4	11,1		18,8	7	
	Aile üyesiyim	4	11,1	5		4	
	Aileler ortak düşünür	2	5,5	3	6,3	4	
	Demokratik ortam için	3	8,3		6,3	6	77,8
	Katkı veririm	2	5,5	1		3	
	Bireyim	2	5,5	1	6,3	3	
	Benimle ilgiliyse sorulur	2	5,5		6,3	2	
	Kendimi iyi hissederim	1	2,8	1		2	
	Görüşlerime önem verilir	1	2,8	1	6,3	1	
	Farklılıklar olabilir	1	2,8		65,6	52	
	Geleceğim hakkında sorulur			1	6,3	4	5,5
Toplam		36	87,5	16		6	
Bazen Sorulur		2	5,0	2		2	16,7
Hayır Sorulmaz	Ama gereklidir	3	?	3		1	
	Tecrübeli olanlar bilir			2	28,1	9	
	Yaşım küçük			1	100	65	100

Tablo 17'e göre öğrencilerin aile içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulması hakkında geçerli görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin %77,8'i "evet sorulur", %5,5'i "bazen sorulur", %16,7'si "hayır sorulmaz" diye ifade ettikleri görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin görüşleri ayrı ayrı incelendiğinde, kız öğrencilerin % 87,5'i "evet sorulur", %5,0'ı "bazen sorulur", %7,5'i "hayır sorulmaz" diye ifade ettikleri görülmektedir. Erkek öğrencilerin ise %65,6'sı "evet sorulur", %6,3'ü "bazen sorulur", %28,1'i "hayır sorulmaz" diye ifade ettikleri görülmektedir. Bu bulgulara göre genel olarak öğrencilerin %77,8'nin aile içinde verilen kararlara katıldıkları yorumlanabilir. Kız ve erkek öğrenciler ayrı ayrı

değerlendirildiğinde ise kız öğrencilerin (%87,5), erkek öğrencilere (%65,6) göre, aile içinde verilen kararlarda bu sürece daha fazla katıldıkları yorumlanabilir.

Kız öğrencilerin aile içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkındaki görüşleri incelendiğinde, "ailede verilen karar " kategorisi ile ilişkili "evet sorulur" yanıtını veren kız öğrencilerin görüşlerinin "gerekçe" kategorisinde "gereklidir", "karar etkisi için", "fikirler açıklanmalı" ve "aile üyesiyim" kodlarının kümelendiği görülmektedir. "Ailede verilen karar" kategorisi ile ilişkili "Bazen sorulur" yanıtını veren kız öğrencilerin, aile içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkında görüş belirtmedikleri görülmektedir. "Ailede verilen karar" kategorisi ile ilişkili "Hayır sorulmaz" yanıtını veren kız öğrencilerin görüşlerinin "ama gereklidir" kodunda kümelendiği görülmektedir.

Erkek öğrencilerin aile içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkındaki görüşleri incelendiğinde, "Ailede verilen karar" kategorisi ile ilişkili "evet sorulur" yanıtını veren erkek öğrencilerin görüşlerinin "gerekçe" kategorisinde "aile üyesiyim", "aileler ortak düşünür" ve "gereklidir" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Erkek öğrencilerin, aile içinde verilen kararlarda bu sürece dâhil olmalarının gerekli olduğunu, çünkü bir aile üyesi olduklarını ve ailelerin ortak hareket etmeleri gerektiğini düşündükleri görülmektedir. "Ailede verilen karar" kategorisi ile ilişkili "Bazen sorulur" yanıtını veren erkek öğrencilerin, aile içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkında görüş belirtmedikleri görülmektedir. Ailede verilen karar" kategorisi ile ilişkili "Hayır sorulmaz" yanıtını veren erkek öğrencilerin görüşlerinin "gerekçe" kategorisinde "ama gereklidir", "tecrübeli olanlar bilir" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

KÖ,36: *"Fikrim sorulur evet, gerekli olduğunu düşünüyorum hep beraber ortak karara varırız."* EÖ,3: *"Evet soruluyor. Ben de o ailenin bir bireyi isem sorulmasını isterim."*

EÖ,13:*"Evet, fikrim sorulur nedeni de, ben de bir aile üyesiyim"*KÖ,61:*"Sorulur, mesela eve bir eşya alacağız, ama bunu bana fikrimi sormadan alırlarsa belki ben o eşyadan memnun kalmaya bilirim."* KÖ,48:*"Evet, soruyor, evet düşünüyorum, bu evde hep beraber yaşadığımız için fikrimi açıklamak benim hakkım zaten sorulması gerekli bir şey olduğunu düşünüyorum. Kararımızı açıklamak... Özgürlüğümüzü kimse kısıtlayamaz ..."*

EÖ, 14:*"Evet. Elbette. Biz bir aileyiz ortak düşünmeliyiz, hepimiz bir olmalıyız ondan."*

EÖ, 31:*"Evet sorulur. Evet, düşünüyorum. Çünkü o kararı bütün aile bireylerini etkiler, uygular ve bu yüzden tüm üyelerin fikirleri alınmalı."*EÖ,9:*"Fikrim sorulamaz, kararımın sorulmamasının nedeni, benim üstüme düşmemelidir. Sorulması gerekli değildir, tecrübeli olanlar daha iyi kararlar verirler."* EÖ, 15:*"Sormazlar ama bence gereklidir."*

KÖ,38:*"Kararlarda fikrim sorulmaz, ama sorulması gereklidir."*

Kız öğrencilerin, aile içinde verilen kararlarda bu sürece dâhil olmalarının gerekli olduğunu, çünkü kararların kendilerini etkilediklerini ve bir aile üyesi olarak fikirlerini açıklamaları gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Bu bulgudan, kız öğrencilerin, aile içinde karar verme sürecine dâhil olmalarının temel hakları olduklarını belirtikleri yorumlanabilir. Ayrıca aile içinde verilen kararlara dâhil edilmeyen kız öğrencilerin, karar verme süreçlerine dâhil edilmeleri gerektiğini düşündükleri yorumlanabilir.

Erkek öğrencilere ait görüşler incelendiğinde, aile içinde karar verme sürecine dâhil olmalarının aile üyesi oldukları için hakları olduklarını belirtikleri ifade edilebilir. Bu bulgudan, bazı erkek öğrencilerin aile içinde karar verme süreçlerine dâhil edilmedikleri, ancak karar verme süreçlerine dâhil edilmeleri gerektiğini düşündükleri yorumlanabilir. Bazı erkek öğrencilerin ise büyüklerinin daha iyi bildiklerini ve yaşlarının küçük olduğunu kabul ederek bu durumu doğal karşıladıkları, böylece aile içinde verilen kararlara dâhil olmadıkları yorumlanabilir.

Tablo 18

Sınıfta Verilen Kararlarda Fikriniz Sorulur Mu? Fikrinizin Sorulması Gerekli Midir? Sorularının Analizi.

Sınıfta Verilen Karar	Gerekçe	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Evet Sorulur	Gereklidir	9	34,6	3	27,3	12	
	Sınıfın üyesiyim	9	34,6	2	18,2	11	
	Oylama	3	11,5			3	
	Değer verme	1	6,25	1	9,1	2	
	Farklı fikirler			2	18,2	2	
	Demokratik ortam için	1	6,25			1	
	Kararlardan etkilenirim	1	6,25			1	72,6
	Hak olduğu için	1	6,25			1	
	Daha iyi sonuç için			1	9,1	1	
	Kimsenin kararı göz ardı edilemez			2	18,2	2	
	Özgüven verir	1	6,25			1	
Toplam		26	81,3	11	58,1	37	
Bazen Sorulur		2	6,3	3	15,7	5	9,8
Hayır Sorulmaz	Ama gereklidir	4		4		8	
	Hocalar sorunları halleder			1		1	
Toplam		4	12,4	5	26,2	9	17,6
Genel Toplam		32	100	19	100	51	100

Tablo18'e göre öğrencilerin sınıf içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulması hakkında geçerli görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin %72,6'sı "evet sorulur", %9,8'i "bazen sorulur", % 17,6'sı "hayır sorulmaz" diye ifade ettikleri görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin görüşleri ayrı ayrı incelendiğinde, kız öğrencilerin %81,3'ü "evet sorulur", %6,3'ü "bazen sorulur", %12,4'ü "hayır sorulmaz" diye yanıtladıkları görülmektedir. Erkek öğrencilerin ise %58,1'i "evet sorulur", %15,7'si "bazen sorulur", %26,2'si "hayır sorulmaz" diye ifade ettikleri görülmektedir. Bu bulgulara göre genel olarak öğrencilerin

%72,6'sının sınıf içinde verilen kararlara katıldıkları yorumlanabilir. Kız ve erkek öğrenciler ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise kız öğrencilerin (%81,3), erkek öğrencilere (%58,1) göre, sınıf içinde verilen kararlarda bu sürece daha fazla katıldıkları yorumlanabilir.

Kız öğrencilerin sınıf içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkındaki görüşleri incelendiğinde, "sınıfta verilen karar" kategorisinde "evet sorulur" yanıtını veren kız öğrencilerin görüşlerinin "gerekçe" kategorisinde "gereklidir" ve "sınıfın üyesiyim" kodlarının kümelendiği görülmektedir. "sınıfta verilen karar" kategorisinde "bazen sorulur" yanıtını veren kız öğrencilerin, sınıf içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkında görüş belirtmedikleri görülmektedir. "hayır sorulmaz" yanıtını veren kız öğrencilerin görüşlerinin "gerekçe" kategorisinde "ama gereklidir" kodunun kümelendiği görülmektedir.

Erkek öğrencilerin sınıf içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkındaki görüşleri incelendiğinde, "sınıfta verilen karar" kategorisinde "evet sorulur" yanıtını veren erkek öğrencilerin görüşlerinin "gerekçe" kategorisinde "gereklidir", "sınıfın üyesiyim" ve "herkesin farklı fikirleri vardır" kodların kümelendiği görülmektedir. "Sınıfta verilen karar" kategorisinde "bazen sorulur" yanıtını veren erkek öğrencilerin, sınıf içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulmasının gerekliliği hakkında görüş belirtmedikleri görülmektedir. "Sınıfta verilen karar" kategorisinde "Hayır sorulmaz" yanıtını veren erkek öğrencilerin "ama gereklidir" kodunun kümelendiği görülmektedir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

EÖ, 3:*"Soruluyor, bence sorulması da gerekiyor. Çünkü ben de sınıftaki herkes gibi o sınıfta okuyorum, herkesin fikri ve düşüncesi farklıdır."* EÖ, 16:*"Sorulur, oy birliği ile verilen kararlar uygulanır. Hiç kimsenin kararı göz ardı edilmez, edilemez."* KÖ, 40:*"Evet, sorulur fikrimin sokulmasının gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü eğer benim de bir fikrim varsa onu söylüyorum."* KÖ, 63:*"Sınıfta fikrim soruluyor ve bununda gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü benim düşüncem ile başkalarının düşüncesi farklı olabilir."*

KÖ, 36:*"Sorulur, sınıfta yapılacak etkinliklerde fikir alış verişi daha güzel olur."*

K*Ö, 68:"Evet sorulur. Evet, karar için fikirlerimizin sorulması gerektiğini düşünüyorum. Özgüven veriyor bana."* EÖ, 31: *"Evet, sorulur. Evet düşünüyorum. Çünkü o kararı bütün sınıf ve öğretmenler uygular."* EÖ, 22:*"Sınıfta kararlarımız sorulmuyor, genellikle tüm sorunları hocamız halleder."* KÖ, 48:*"Hayır, sorulmuyor, sınıf başkanını seçmek oy ile seçmek yerine sınıf hocası kendi kendine seçiyor sınıf temsilcisi de böyle seçildi fikrimin sorulması gerektiğini düşünüyorum."*

Kız öğrencilerin, sınıf içinde verilen kararlarda sınıfın üyesi oldukları için bu sürece dâhil olmalarının gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir. Sınıf içinde verilen kararlara dâhil edilmeyen kız öğrencilerin, karar verme süreçlerine dâhil edilmelerinin gerektiğini belirtmektedirler. Erkek öğrencilerin, sınıf içinde verilen kararlarda sınıfın üyesi oldukları ve herkesin farklı fikirlere sahip oldukları için, bu sürece dâhil olmalarının gerektiğini ifade etmektedirler. Sınıf içinde verilen kararlara dâhil edilmediklerini ifade eden erkek öğrencilerin, karar verme süreçlerine dâhil edilmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Bu bulgudan sınıf içinde karar verme süreçlerine dâhil olan ve olmayan, hem kız hem de erkek öğrencilerin, sınıfta verilen kararlarda fikirlerinin sorulması gerektiğini belirttikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 19

Günlük Yaşamınızda Karar Vermeniz Gereken Ne Tür Olay/Durumlar İle Karşılaşırsınız? Sorusunun Analizi.

Günlük Karar Durumları	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Ders Programı	8	15,7	5	13,8	13	15,1
Alışveriş	7	13,7	1	2,8	8	9,2
Kıyafet	6	11,7	3	8,3	9	10,3
Günlük Etkinlik	5	9,8			5	5,7
Kararsızlık	5	9,8	2	5,6	7	8,0
Karar durumu yok	4	7,8	6	16,6	10	11,5
Okul/sınıf içi durumlar	4	7,8	2	5,6	6	6,7
Yemek seçimi	3	5,8	2	5,6	5	5,7
Oyun/etkinlik	3	5,8	10	27,8	13	15,1
Uyuma/uyanma saati	2	3,9			2	2,3
Arkadaşlık ilişkileri	1	2,0	1	2,8	2	2,3
Film seçimi	1	2,0			1	1,1
İletişim	1	2,0	1	2,8	2	2,3
Tatil/gezi	1	2,0	1	2,8	2	2,3
Aile/ev işleri			2	5,6	2	2,3
Toplam	51	100	36	100	87	100

Tablo 19 incelendiğinde kız öğrencilerin günlük yaşamlarında karar vermeleri gereken olay/durumlar hakkında görüşlerinin çoğunun, "Günlük Karar Durumları" kategorisinde "ders programı", "alışveriş" ve "kıyafet" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, kız öğrencilerin günlük yaşamlarında karar vermeleri gereken olay/durumlarla ilgili ders programı, alışveriş ve kıyafet kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Erkek öğrencilerin ise günlük yaşamlarında karar vermeleri gereken olay/durumlar hakkında görüşlerinin, "Günlük Karar Durumları" kategorisinde "oyun/etkinlik", "karar durumu yok", "ders programı" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, erkek öğrencilerin günlük yaşamlarında karar vermeleri gereken olay/durumlarla ilgili oyun/etkinlik, karar durumu yok ve ders programı, ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili öğrencilerin doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

KÖ, 53: *"Genellikle ders çalışma konusunda karar vermem gerekiyor."* EÖ, 20:*"Ders çalışma saatlerimi ayarlarken karar veriyorum, bazı aktivitelerimi erteliyorum."* EÖ, 13:*"Derslerimle ilgili kararları ben veririm."* KÖ, 64: *"Derslerim konusunda karar vermem gereken durumlarla karşılaşabiliyorum."* KÖ, 61:*"Mesela markette alınacak şeylerde, giyeceğim kıyafette, o gün yapacağım şeylerde karar vermem gerekebiliyor."* KÖ, 72:*"Akşam yemeğinde ne yiyeceğimiz sorulur, hangi dersten ders çalışmaya başlayacağıma karar veririm." EÖ, 11:"Yemek çeşitleri, kıyafet giymeye, ders çalışıp çalışmayacağıma kendim karar veririm."* KÖ, 69:*"Arkadaşlarım ile gezsem mi, ders mi yapsam, tablet mi alsam vb. durumlarda karar veririm."* EÖ, 16:*"Ailemde, dışarıda ve okulda kararla ilgili bir sorun ile karşılaşmam."* EÖ, 19:*"Kararla ilgili bir durumla karşılaşmam."* EÖ, 22:*"Günlük yaşamımda nerdeyse hiç değişik bir durum veya olay olmuyor."* EÖ, 4: *"Maç yaparken kaptan olduğumda kimin kaleye geçeceğini ben karar veririm."* EÖ, 3:*"Arkadaşlar arası nerede ne yapacağımıza, oyunlar hakkında karar veriyoruz."*

Bu bulgulardan, öğrencilerin günlük yaşamda, ders programlarını belirlemede, hangi derse çalışacaklarını seçmede, kıyafet, oyun ve etkinlik seçiminde kendi kararlarını verdikleri yorumlanabilir. Bazı öğrencilerin ise günlük yaşamda karar verme durumlarıyla karşılaşmadıkları ifade edilebilir. Kız ve erkek öğrenciler ayrı ayrı değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin günlük yaşamlarında daha çok ders programı ile ilgili kararlar verdikleri, erkek öğrencilerin ise günlük yaşamda oyun ve etkinlikler için kararlar verdikleri yorumlanabilir. Ayrıca erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha az karar durumlarıyla karşılaştıkları, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre daha fazla alışveriş ve kıyafet seçiminde kendi kararlarını verdikleri ifade edilebilir.

Tablo 20

Karar Vermeniz Gereken Olay/Durumlar İle Karşılaştığınızda, Ne Tür Zorluklar Yaşarsınız? Sorusunun Analiz.

Yaşanan Zorluklar	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Emin olamamak	12	28,6	7	22,6	19	26,0
Zorluk yaşamamak	7	16,7	7	22,6	14	19,1
Seçim yapmak	7	16,7	4	13,0	11	15,0
Kararsız olmak	6	14,3	4	13,0	10	13,7
Sonuç kaygısı	2	4,8	2	6,5	4	5,5
Bilmemek			3	9,7	3	4,1
Kendini ifade etme	2	4,8			2	2,7
Sakinlik	1	2,4			1	1,4
Pişmanlık	1	2,4			1	1,4
Deneyim	1	2,4			1	1,4
Karara saygı	1	2,4			1	1,4
Kendine güven			1	3,2	1	1,4
Ebeveyn engeli	1	2,4	1	3,2	2	2,7
Paniklemek	1	2,4	2	6,5	3	4,1
Toplam	42	100	31	100	73	100

Tablo 20 incelendiğinde kız öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları olay/durumlarda yaşadıkları zorluklar hakkındaki görüşlerinin, "yaşanan zorluklar" kategorisinde "zorluk yaşamamak", "emin olamamak", "seçim yapmak" ve "kararsız olmak" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, kız öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları olay/durumlarda yaşadıkları zorluklarla ilgili zorluk yaşamamak, emin olmamak ve seçim yapmak ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Erkek öğrencilerin ise günlük yaşamlarında karşılaştıkları olay/durumlarda yaşadıkları zorluklar hakkında görüşlerinin, "yaşanan zorluklar" kategorisinde "zorluk yaşamamak", "emin olamamak" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, erkek öğrencilerin karar vermeyle ilgili zorluk yaşamamak, emin olamamak ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili öğrencilerin doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

EÖ, 2:*"Kararım beni olumlu mu etkiler veya olumsuz mu etkiler durumlarında."* KÖ, 55: *"Genellikle iki seçenek arasında kalırım. Seçim yapmak zor olur."* EÖ, 13:*"Kararımda işlerim yolunda gider mi diye emin olamam."* KÖ, 59: *"Genelde karar verememem. Çok kararsızımdır."* KÖ, 53: *"Genellikle ikilem arasında kaldığım için sıkıntı yaşıyorum."* EÖ,29: *"Zorlukla karşılaşmam, çünkü böyle bir olayda aileme fikrini sorarım."* KÖ,36: *"Ortak karar aldığımız için zorluk yaşamayız."* KÖ, 66:*"Yani aslında fazla sorun yaşamam, biraz düşünerek doğru planı bulurum."* KÖ, 63: *"Ben karar verirken çok zorlanırım hangisini seçeceğimi bulurken çok zorlanırım."* EÖ, 27: *"Olay başıma pek fazla gelmiyor."* Bu bulgulardan, kız ve erkek öğrencilerin bazılarının karar verme olay/durumlarında karşılaştıklarında, zorluk yaşamadıkları, bazılarının ise verdikleri kararlardan emin olmadıkları, seçim yapmakta ve farklı nedenlere bağlı olarak karar vermekte zorlandıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 21

Karar Verme Durumunda En Doğru Karara Ulaşmak İçin Nasıl Bir Süreci (Adım, Aşama) Takip Edersiniz?" Sorusunun Analizi.

Karar Verme Süreci	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Aşamalı	10	22,2	4	12,1	14	18,1
Düşünmek	9	20	5	15,1	14	18,1
Ebeveyne danışmak	5	11,1	3	9,1	8	10,2
Bilinmiyor	5	11,1	3	9,1	8	10,2
Yakınlara danışmak	4	8,9	3	9,1	7	9,1
Araştırmak	2	4,4	3	9,1	5	6,4
Fayda odaklı	1	2,2	2	6,1	1	1,3
Seçenekler üzerinden	1	2,2			1	1,3
Öngörü	1	2,2			1	1,3
Çizelge	1	2,2			1	1,3
Önceliklere göre	1	2,2			1	1,3
Uygunluk	1	2,2			1	1,3
İhtiyatlı	1	2,2	1	3,0	2	2,6
Sabır/dua			1	3,0	1	1,3
Tanımak/anlamak	1	2,2	2	6,1	3	3,8
Aşamasız			1	3,0	1	1,3
Rastgele	1	2,2	5	12,1	6	7,7
Toplam	45	100	33	100	78	100

Tablo 21 incelendiğinde kız öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak takip ettikleri süreç hakkındaki görüşlerinin, "karar verme süreci" kategorisinde "aşamalı", "düşünmek" ve "ebeveyne danışmak" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, kız

öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak takip ettikleri süreç ile ilgili aşamalı, düşünmek ve ebeveyne danışmak ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Erkek öğrencilerin ise karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak takip ettikleri süreç hakkındaki görüşlerinin, "karar verme süreci" kategorisinde "rastgele", "düşünmek", "aşamalı" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, erkek öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak takip ettikleri süreç ile ilgili rastgele, düşünmek ve aşamalı ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili öğrencilerin doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

KÖ, 50:*"Anneme sorarım ya da direkt seçerim."* EÖ, 5:*"Aileme danışırım."* KÖ, 56:*"Öncelikle düşünürüm sonra bir karar veririm. Emin olmadığın yerlerde aileme ve arkadaşlarıma danışırım. Kararımdan emin olduktan sonra da onu uygularım."* EÖ, 9: *"Ne yapmam gerektiğini düşünürüm, karar vermekte zorlamışsan aileme sorarım."* EÖ, 3: *"Karar verirken olasılıkları düşünüp ona göre karar veririm, mesela matematik testi çözerken soruların cevaplarını gözden geçirmem."* EÖ, 27:*"Mesela kararım hakkında bu kararı yapmadan önce bunu yapsam bu benim önüme çıkar kötü çıkar diye düşünüyorum."* EÖ, 6:*"İlk önce olayın ne olduğunu anlamak lazım, sonra olayda kimlerin olduğunu bilmek lazım ve en sonunda nasıl geliştiğini anlarız ve uygularız."* KÖ, 39:*"İlk başta az ihtilâmları düşünerek elerim ve en uygunu seçerim."* KÖ, 35:*"Adım adım ilerlerim."*

KÖ, 51:*"1- Seçenekleri bul, 2- Seçeneklerden bazılarını ele 3- Kalan seçenekler arasında yakın hissettiğini seç."* KÖ, 55:*"Önce düşünürüm, sonra geçmişte yaşadığım benzer olayları düşünürüm, en sonunda karar veririm ya da vazgeçerim."* EÖ, 21:*"Bu konuda bir programım yok, kabataslak karar veriyorum."* EÖ, 7:*"Oluruna bırakıyorum."*

Bu bulgulardan hareketle, genel olarak öğrencilerin, karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada takip ettikleri süreç (adımlar) için aşamalı, düşünerek, ebeveynlerine ve yakınlarına danışarak karar verdikleri ifade edilebilir. Kız öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada takip ettikleri süreç (adımlar) için belli bir aşamayı takip ettikleri, düşünerek bir karara vardıkları zaman zaman ebeveynlerine danıştıkları

yorumlanabilir. Erkek öğrencilerin ise karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada takip ettikleri süreç (adımlar) için daha çok rastgele karar verdikleri, bazısının ise düşünerek karar verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Kız ve erkek öğrencilerin ifadelerinden hareketle karar verirken, karar verme basamaklarını etkili kullanmadıkları yorumlanabilir.

Tablo 22

Karar Verme Durumunda Doğru Karar Verdiğinizden Nasıl Emin Olursunuz? Sorusunun Analizi.

Karardan Emin Olmak	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Düşünerek	8	16,3	6	17,6	14	16,9
Sonuca göre	7	14,2	3	8,8	10	12,0
Yakınlara Danışarak	7	14,2	4	11,8	11	13,2
Ebeveyn Onayı	4	8,1	2	5,9	6	7,2
Güvenerek	6	12,2	3	8,8	9	10,8
Memnuniyet	3	6,1	1	2,9	4	4,8
İçe sinmesi	3	6,1	1	2,9	4	4,8
Uygulayarak	3	6,1	6	17,6	9	10,8
Uygunluk	3	6,1			3	3,6
Tedbirlik	1	2,1			1	1,2
Anlayarak			1	2,9	1	1,2
Öngörü ile			1	2,9	1	1,2
Araştırarak	2	4,1	2	5,9	4	4,8
Mantıklılık	1	2,1	1	2,9	2	2,4
Zamanla	1	2,1	1	2,9	2	2,4
Doğrulama ile			2	5,9	2	2,4
Toplam	49	100	34	100	83	100

Tablo 22 incelendiğinde kız öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak nasıl emin oldukları hakkındaki görüşlerinin, “karardan emin olmak” kategorisinde “düşünerek”, “sonuca göre” ve “yakınlara danışarak” kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, kız öğrencilerin karar verme durumunda olduklarında, en doğru karara ulaşmak için nasıl emin oldukları ile ilgili olarak düşünerek, sonuca göre yakınlara danışmak ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Erkek öğrencilerin ise karar verme

durumunda en doğru karara ulaşmak nasıl emin oldukları hakkındaki görüşlerinin, "karardan emin olmak" kategorisinde "uygulayarak", "düşünerek", "yakınlara danışarak" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, erkek öğrencilerin karar verme durumunda olduklarında, en doğru karara ulaşmak için nasıl emin oldukları ile ilgili olarak uygulayarak, düşünerek, yakınlara danışarak ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili öğrencilerin doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

EÖ, 3:*"Anneme babama danışırım, onlar beni onaylarsa verdiğim karara emin olurum."* EÖ, 4:*"Karar verdiğimde tekrar düşünürüm ve emin olurum."* EÖ, 16:*"Karar vermeden önce iyice düşünürüm, düşünmeden cevap vermem."* KÖ, 47:*"Her kararımın sonuçlarını düşünerek en doğru olandan emin olurum."* KÖ, 55:*"Kararlarımızı doğru olup olmamasını sonuç belirler. Ben emin olmam. Doğru karar versem bile mutlaka kötü bir sonuç daha olur."* EÖ, 29: *"Uyguladıktan sonra anlıyorum."* EÖ, 26:*"Yaptıklarımdan sonra emin oluyorum. Uygulayarak."* KÖ, 62:*"O karar sonucunda başarıya ulaştıysam emin olurum."*

Bu bulgulardan hareketle, genel olarak öğrencilerin, karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada, düşünerek, yakınlara danışarak ve verdikleri kararın sonucuna göre emin oldukları şeklinde yorumlanabilir. Kız öğrencilerin de karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada düşünerek, yakınlara danışarak ve verdikleri kararın sonucuna göre emin oldukları şeklinde yorumlanabilir. Erkek öğrencilerin ise karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada, uygulayarak, düşünerek ve yakınlara danışarak emin oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada "iyice düşünürüm", "tekrar düşünürüm" vb. ifadelerinden, düşünme eylemini belli bir adıma göre gerçekleştirmedikleri yorumlanabilir. Öğrencilerin karar verme becerisinin gerektirdiği zihinsel süreci gerçekleştirmedikleri ifade edilebilir. Karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada, "*…onlar beni onaylarsa verdiğim karardan emin olurum."* vb. ifadelerinden ise öğrencilerin bağımlı karar verdikleri yorumlanabilir.

5.2.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Adımlarını Kullanma Durumları Nedir?

Araştırmanın bu sorusunda, öğrencilerin örnek olay temelli karar verme becerisi adımları hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili öğrencilere örnek olay ile ilgili altı soru sorulmuştur. Bunlar; "Durum değerlendirmesi yapınız, problemi belirleyiniz.", "Kararınız için tüm seçenekleri değerlendiriniz. (Olası seçenekler hakkında bilgi edinme)", "Size uygun olan veya uygun olmayan seçimleri nedenleri ve kanıtlarıyla değerlendiriniz.", "Kararınızın sizin için değerini/önemini belirtiniz.", "Öğle arası için kararınızı yazınız.", "Niçin bu kararı verdiğinizi açıklayınız. (Karara ilişkin neden ve kanıt belirtme)". Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 23, Tablo 24, Tablo 25, Tablo 26, Tablo 27 ve Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 23

Durum Değerlendirmesi Yapınız, Problemi Durumunu Belirleyiniz. Sorusunun Analizi.

Problemi Belirleme	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Problem Belirlenmiştir	9	22,5	4	12,5	13	18,1
Problem Kısmen Belirlenmiştir	7	17,5	8	25	15	20,8
Problem Belirlenmemiştir	24	60	20	62,5	44	61,1
Toplam	40	100	32	100	72	100

Tablo 23 incelendiğinde, örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (72) problem durumunu belirleyenlerin13 (%18,1), problem durumunu kısmen belirleyenlerin 15 (%20,8), problem durumunu belirleyemeyenlerin 44 (%61,1) olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerden (40) problem durumunu belirleyenlerin 9 (%22,5), problem durumunu kısmen belirleyenlerin 7 (%17,5), problem durumunu belirleyemeyenlerin 24 (%60) olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerden (32) ise problem durumunu belirleyenlerin 4 (%12,5), problem durumunu kısmen belirleyenlerin 8 (%25),

problem durumunu belirleyemeyenlerin 20 (%62,5) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre problem durumunu belirlemede daha iyi oldukları yorumlanabilir. Öğrencilerin problem durumunu belirleyenler, problem durumunu kısmen belirleyenler ve problem durumunu belirleyemeyenler ile ilgili doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Problem Durumunu Belirleyenler:

KÖ, 54: *"Buradaki problem öğle arasında ne yapacağını ve nerde zaman geçireceğine karar verirken zorlanması.",* KÖ, 63: *"Kararsız kalmıştır çünkü hem yemek yemek hem de arkadaşlarıyla vakit geçirmek istiyor. Yani örnek olayda çocuğun problemi; Öğle arasının zamanıdır.",* KÖ, 72*: Bu örnekteki problem öğrencinin 1 saatlik öğle arasında 4 seçenekten birini seçmekte zorlanması."*

Problem Durumunu Kısmen Belirleyenler:

KÖ, 10*: "Kısa olan öğle arası",* EÖ,16: *"Öğle arasında yetmeyen süre"*

Problem Durumunu Belirleyemeyenler:

EÖ, 30:"*Monoton bir yaşamım var.",* KÖ, 33: *"Problem yok.",* KÖ, 17: *"Sınıfta beslenme saati yapmak.",* KÖ, 24:*"Okula gitmek.",*

KÖ, 11: *"Ben normal öğretim tekli öğretim yapan bir okulda dersimiz 8.30 başlıyor öğlen arşı saat 12.00 başlıyor ben bundan rahatsız oluyorum."*

KÖ, 7*:"Ben okul kantinine giderim.",* EÖ, 42: *"Okul yemekhanesinde yemek daha iyi olur çünkü daha az zaman kaybı olur."*

Öğrencilerin burada verilen ifadelerinden anlaşılacağı gibi, bazılarının problemi hiç belirleyemedikleri, bazılarının problemi belirlemek yerine seçimlerini belirttiği görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin karar verme basamaklarından biri olan problem durumunu belirlemede güçlük yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 24

Kararınız İçin Tüm Seçenekleri Değerlendiriniz. Sorusunun Analizi.

Seçenekleri Değerlendirme	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Seçenekler Değerlendirilmiştir	3	7,7	3	9,7	6	8,6
Seçenekler Kısmen Değerlendirilmiştir.	12	30,8	10	32,3	22	31,4
Seçenekler Değerlendirilmemiştir.	24	61,5	18	58,0	42	60,0
Toplam	39	100	31	100	70	100

Tablo 24 incelendiğinde, örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (70) seçenekleri değerlendirenlerin 6 (%8,6), seçenekleri kısmen değerlendirenlerin 22 (%31,4), seçenekleri değerlendiremeyenlerin 42 (%60,0) olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerden (39) seçenekleri değerlendirenlerin 3 (%7,7), seçenekleri kısmen değerlendirenlerin 12 (%30,8), seçenekleri değerlendiremeyenlerin 24 (%61,5) olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerden (31) ise seçenekleri değerlendirenlerin 3 (%9,7), seçenekleri kısmen değerlendirenlerin 10 (%32,3), seçenekleri değerlendiremeyenlerin 18 (% 58,0) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre seçenekleri değerlendirmede kısmen daha iyi oldukları yorumlanabilir. Öğrencilerin seçenekleri değerlendirenler, seçenekleri kısmen değerlendirenler ve seçenekleri değerlendiremeyenler ile ilgili doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Seçenekleri Değerlendirenler:

EÖ, 65: *"Seçeneklerim: eve gelmek, hazır yemek almak, yemekhanede yemek, kantinden yemek.*

Seçenekleri Kısmen Değerlendirenler ve Seçenekleri Değerlendiremeyenler:

KÖ, 13: *"Eve gitmemeyi tercih ederim, sınıfta olmaz onu da eledik geriye kantinde yeme kaldı, en uygunu bu bence.",* KÖ, 54: *"Bana en mantıklı gelen sınıfta beslenme saati çünkü diğerleriyle isteklerinin tamamı olmaz."* KÖ, 66*: "Ben olsam öğle arasını daha fazla yaparım.",* EÖ, 57: *"Okulda gitmem, kantindeki abur cuburları sevmiyorum, eve giderim*

sağlıklı beslenmek için",EÖ,2 : *"Sınıfta beslenme saatimi kullanırım.",* KÖ, 71: *"Okul yemekhanesine gitmemeli, okul kantininde beslenme yapmalı, eve gitmek yerine sınıfta ders çalışmalı." KÖ, 72: "Sınıfta beslenme saati yaparım, nedenler okul yemekhanesine ve kantine para vermem çünkü ev yemekleri daha güzel ve daha sağlıklı, eve gitmememin sebebi ise eve gideceğim sürede arkadaşlarımla vakit geçirebilirim.",* KÖ, 70: *"Okul yemekhanesine gitmemeli, okul kantininde beslenme saati yapmalı, eve gitmek yerine sınıfta çalışılır böylece*"

Öğrencilerin burada verilen ifadelerinden anlaşılacağı gibi, çoğunun seçenekleri değerlendirmedikleri, bunun yerine kararlarını belirttikleri görülmektedir. Bu bulgudan, öğrencilerin karar verme adımlarından seçenekleri değerlendirmede güçlük yaşadıkları yorumlanabilir.

Tablo 25

Size Uygun Olan veya Uygun Olmayan Seçimleri Nedenleri ve Kanıtlarıyla Değerlendiriniz.

Seçenek Gerekçelendirme	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Seçenekler Gerekçelendirilmiştir	6	15	4	12,9	10	14,0
Seçenekler Kısmen Gerekçelendirilmiştir	14	35	11	35,5	25	35,0
Seçenekler Gerekçelendirilmemiştir	20	50	16	51,6	36	51
Toplam	40	100	31	100	71	100

Tablo 25 incelendiğinde, örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (71) seçenekleri gerekçelendirenlerin 10 (%14,0), seçenekleri kısmen gerekçelendirenlerin 25 (%35,0), seçenekleri gerekçelendiremeyenlerin 36 (%51,0) olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerden (40) seçenekleri gerekçelendirenlerin 6 (%15), seçenekleri kısmen gerekçelendirenlerin 14 (%35), seçenekleri gerekçelendiremeyenlerin 20 (%50) olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerden (31) ise seçenekleri gerekçelendirenlerin 4 (%12,9), seçenekleri kısmen gerekçelendirenlerin 11 (%35,5), seçenekleri

gerekçelendiremeyenlerin 16 (%51,6) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle, öğrencilerin yarısından fazlasının karar verme adımlarından seçenekleri gerekçelendiremedikleri ayrıca kız ve erkek öğrenciler arasında seçenekleri gerekçelendirmede önemli bir farklılık görülmediği şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin seçenekleri gerekçelendirenler, seçenekleri kısmen gerekçelendirenler ve seçenekleri gerekçelendirmeyenler ile ilgili doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Seçenekleri Gerekçelendirenler:

EÖ, 57: *"Okulda yemekhanemiz yok kantindeki abur cuburları sevmiyorum."* EÖ, 59: *"Uygun olmayan dışarıda yemek yemek bayağı zehirlenme oluyor, mesela birkaç çocuk dışarıdan yemek yedikleri için zehirlediler ve yemeğe ne koyduklarını bilmiyoruz"* EÖ, 65: "*Bana uygun olan eve gelmek çünkü evde yapılan yemekler daha sağlıklı diğerleri benim için uygun değil çünkü neyden yapıldığı bilinemez."*

Seçenekler Kısmen Gerekçelendirenler:

KÖ, 67: *"Okul kantininden olabildiğince yemem.",* KÖ, 71: *"Bahçede yemek yemek ve ders çalışmak Çünkü süremizi verimli kullanmak için.",* KÖ, 60 *"Bana uygun olmayan kantindir çünkü çok kalabalık oluyor."*

Seçenekleri Gerekçelendiremeyenler:

KÖ, 72*: "Hepsi uygundur benim için.", KÖ, 25: "Uygun olan 1.30 saat olması uygun olmayan şimdiki saat."* KÖ, 67: "*Okul kantininden zorunlu olmadıkça beslenmem."*

Öğrencilerin burada verilen ifadelerinden anlaşılacağı gibi, çoğunun seçenekleri gerekçelendirmedikleri, bunun yerine kararlarını ifade ettikleri görülmektedir. Bu bulgudan, öğrencilerin karar verme adımlarından seçenekleri büyük ölçüde gerekçelendirmedikleri yorumlanabilir.

Tablo 26

Kararınızın Sizin İçin Değerini/Önemini Belirtiniz. Sorusunun Analizi.

Kararın Değerini/Önemini Belirleme	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kararın Değerini/Önemini Belirlenmiştir	9	22,0	11	35,5	20	27,8
Kararın Değerini/Önemini Kısmen Belirlenmiştir	15	36,5	4	13,0	19	26,4
Kararın Değerini/Önemini Belirlenmemiştir	17	41,5	16	51,5	33	45,8
Toplam	41	100	31	100	72	100

Tablo 26 incelendiğinde, örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (72) kararın değerini/önemini belirleyenlerin 20 (%27,8), kararın değerini/önemini kısmen belirleyenlerin 19 (%26,4), kararın değerini/önemini belirleyemeyenlerin 33 (%45,8) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan, öğrencilerin karar verme adımlarından kararın değerini/önemini büyük ölçüde belirleyemedikleri yorumlanabilir. Kız öğrencilerden (41) kararın değerini/önemini belirleyenlerin 9 (%22), kararın değerini/önemini kısmen belirleyenlerin 15 (%36,5), kararın değerini/önemini belirleyemeyenlerin 17 (%41,5) olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerden (31) ise kararın değerini/önemini belirleyenlerin 11 (%35,5), kararın değerini/önemini kısmen belirleyenlerin 4 (% 13), kararın değerini/önemini belirleyemeyenlerin 16 (% 51,5) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kararın değerini/önemini belirlemede daha iyi oldukları yorumlanabilir. Öğrencilerin kararın önem/değeri belirleyenler, kararın önem/değeri kısmen belirleyenler ve kararın önem/değeri belirleyemeyenler ile ilgili doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Kararın Önem/Değeri Belirleyenler:

KÖ, 45: *"Çünkü arkadaşlarım benim için önemli ve değerliler onlarla yerken mutlu ve huzurlu oluyorum bu yüzden önemli."* EÖ, 46: "*Çünkü yemek konusunda ben titizimdir, farklı yemekler bence güzel o yüzden günlük olarak ben farklı yerlerde yerim."* EÖ, 59: *"Benim*

için çok güzel bir yer ve orada yemeğimizi güvenli şekilde yiyoruz." EÖ, 72: "Verdiğim karar eve gitmek önemi de birazcık olsa bile ailemi görüyorum."

Kararın Önem/Değeri Kısmen Belirleyenler:

EÖ, 65: *"Zamanı iyi kullanmak çok önemli benim için.",* KÖ, 60:*"Eve geldiğim zaman annem istediğim yemeği yapıyor ve sağlıklı beslendiğini düşünüyorum."* EÖ, 57:*"Evim yakın olduğu için."*

Kararın Önem/Değeri Belirleyemeyenler:

KÖ, 70: KÖ, 33: *"Değersiz çünkü 1 saatlik ara bir şey değiştirmez benim için.",* "*Benim için değeri süre uzatılmalı hatta bazen yemek yiyemiyoruz, onun için değeri ve önemi büyük yemeğe ara vermek zorunda kalıyoruz, ondan önemi ve değeri büyük benim için."* KÖ, 67: *"Evde beslenmek daha iyidir." KÖ, 71: "Öğle arası tek aramız stresten uzak olmak için."*

Öğrencilerin burada verilen ifadelerinden anlaşılacağı gibi, karar vermenin diğer aşamalarındaki ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda, bu adımda daha iyi oldukları yorumlanabilir.

Tablo 27

Öğle Arası İçin Kararınızı Yazınız. Sorusunun Analizi

Karar Verme	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Karar Verildi	22	55	12	38,7	34	47,9
Karar Verilmedi	18	45	19	61,3	37	52,1
Toplam	40	100	31	100	71	100

Tablo 27 incelendiğinde, örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (71) karar verenlerin 34 (%47,9), karar vermeyenlerin 37 (%52,1), olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerden (40) karar verenlerin 22 (%55), karar vermeyenlerin 18 (%45), olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerden (31) karar verenlerin 12 (%38,7), karar vermeyenlerin 19 (% 61,3), olduğu görülmektedir. Bu bulgudan, örnek olaya göre öğrencilerin yarıdan fazlasının karar verdikleri yorumlanabilir. Ayrıca örnek olaya göre kız

öğrencilerin yarıdan fazlasının karar verdikleri, erkek öğrencilerin ise yarıdan fazlasının karar veremedikleri ifade edilebilir. Öğrencilerin karar verenler ve karar veremeyenler ile ilgili doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Karar Verenler:

EÖ, 55: *"Yemekhanede yemek." KÖ, 72: "Okulda beslenme saati yapmak." EÖ, 63: "Okul kantinine gitmek*" KÖ, 57*:"Öğle arasında arkadaşlarımla vakitte geçirmek isterim fakat zaman biraz kısa olduğu için yeteri kadar vakit geçiremem. Bunun için öğle arası süresinin arttırılmasını isterim."*

Karar Veremeyenler:

KÖ, 69: "Öğrenciler için gerekli" KÖ, 3: "Zaman biraz daha uzatılmalı" EÖ, 23: "Bence öğle arası 50 dk olmalı", EÖ, 41: *"Öğle arasında kitap okumak." KÖ, 42: "Öğle arası uzatılsın."*

Bu ifadelerden öğrencilerin bazılarının kararlarını verdikleri görülürken, bazılarının kararlarını belirtmedikleri ya da kararlarını belirtmek yerine farklı ifadeler kullandıkları görülmektedir.

Tablo 28

Niçin Bu Kararı Verdiğinizi Açıklayınız. Sorusunun Analizi.

Kararı Gerekçelendirme	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Karar Gerekçelendirildi	18	46,2	11	35,5	29	41,4
Karar Kısmen Gerekçelendirildi	13	33,3	11	35,5	24	34,3
Karar Gerekçelendirilmedi	8	20,5	9	30	17	24,3
Toplam	39	100	31	100	70	100

Tablo 28 İncelendiğinde, örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (70) kararı gerekçelendirenlerin 29 (%41,4), kararı kısmen gerekçelendirenlerin 24 (%34,3), kararı gerekçelendiremeyenlerin 17 (%24,3) olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin (39) kararı gerekçelendirenlerin 18 (% 46,2), kararı kısmen gerekçelendirenlerin 13 (%33,3), kararı gerekçelendiremeyenlerin 8 (%20,5) olduğu

görülmektedir. Erkek öğrencilerin (31) ise kararı gerekçelendirenlerin 11 (%35,5), kararı kısmen gerekçelendirenlerin 11 (%35,5), kararı gerekçelendiremeyenlerin 9 (%30) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan, öğrencilerin karar verme adımlarından kararı gerekçelendirmede diğer adımlara göre daha iyi oldukları yorumlanabilir. Ayrıca kız ve erkek öğrenciler arasında kararı gerekçelendirmede önemli bir farklılık görülmediği ifade edilebilir. Öğrencilerin kararı gerekçelendirenler, kararı kısmen gerekçelendirenler ve kararı gerekçelendirmeyenler ile ilgili doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Kararı Gerekçelendirenler:

KÖ, 19: *"Neden bu kararı verdim çünkü ben hazır gıdaları yiyeceğime 10 dk öğle arasını uzatsalar ben eve gidip sağlıklı gıdalar yiyebilirim."* EÖ, 14: "*Dışarıya güvenmiyorum."*

KÖ, 2: *"Sağlıklı beslenmek için."* EÖ, 1: *"Çünkü eve gitmek çok zaman alıyor."* KÖ, 38: *"Bu karar bana en uygun olan, çünkü hem arkadaşlarım ile vakit geçiriyorum hem de yemeğimi yiyorum."*

Kararı Kısmen Gerekçelendirenler:

EÖ, 42: "*Yemekhane daha güzel"* KÖ, 42: "*Öğle arasını okulda geçirince daha çok seviniyorum."*

Kararı Gerekçelendirmeyenler:

EÖ, 30: *"Ben aynı şeyleri yapıyorum."* EÖ, 48: *"Kahvaltıdan sonra daha sakin"* KÖ, 49:*"Öğle aramız çok kısa", ."* EÖ, 46:*"Çünkü sağlıklı başka şey demeye gerek yok."*

Öğrencilerin burada verilen ifadelerinden anlaşılacağı gibi, karar vermenin diğer aşamalarındaki ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda, bu adımda kararın önemini/değerini belirleme adımında olduğu gibi daha başarılı oldukları yorumlanabilir.

5.2.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinliğinde, Öğrencilerin Karar Verme Durumlarına Göre Karar Verme Becerisi Adımlarını Uygulama Durumu Nedir?

Araştırmanın bu sorusunda, öğrencilerin örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde, karar verme durumlarına göre problemi belirleme, seçenekleri değerlendirme, seçenekleri gerekçelendirme, kararın değerini/önemini belirleme ve kararı gerekçelendirme adımlarını uygulama durumları incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 29, Tablo 30, Tablo 31, Tablo 32, Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 29
Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Problemi Belirleme Durumu Nedir?

Problem Belirleme	Karar Verildi		Karar Verilmedi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Problem Belirlenmiştir	10	29,4	2	5,4	12	17,5
Problem Kısmen Belirlenmiştir	7	20,6	8	21,6	15	21,0
Problem Belirlenmemiştir	17	50,0	27	73,0	34	61,5
Toplam	34	100	37	100	71	100

Tablo 29 incelendiğinde örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde karar veren öğrencilerden (34), problem durumunu belirleyenler 10 (%29,4), problem durumunu belirleyemeyenler 17 (%50) olduğu görülmektedir. Karar vermeyen öğrencilerden (37) ise problem durumunu belirleyenler2 (%5,4), problem durumunu belirleyemeyenler 27 (%73,0) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan karar veremeyen öğrencilerin, problem durumunu da belirleyemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 30
Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Seçenekleri Değerlendirme Durumu Nedir?

Seçenekleri Değerlendirme	Karar Verildi		Karar Verilmedi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Seçenekler Değerlendirilmiştir	4	11,8	3	8,1	7	9,9
Seçenekler Kısmen Değerlendirilmiştir.	17	50,0	5	13,5	22	31,0
Seçenekler Değerlendirilmemiştir.	13	38,2	29	78,4	42	59,1
Toplam	34	100	37	100	71	100

Tablo 30 incelendiğinde örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde karar veren öğrencilerden (34), seçenekleri değerlendirenler 4 (%11,8), seçenekleri değerlendiremeyenler 13 (%38,2) olduğu görülmektedir. Karar veremeyen öğrencilerden (37) ise seçenekleri değerlendirenler 3 (%8,1), seçenekleri değerlendiremeyenler 29 (%78,4) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan karar veremeyen öğrencilerin, seçenekleri de değerlendiremedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 31

Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Seçenekleri Gerekçelendirme Durumu Nedir?

Seçenekleri Gerekçelendirme	Karar Verildi		Karar Verilmedi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Seçenekler Gerekçelendirmiştir	9	26,4	1	2,7	10	13,5
Seçenekler Kısmen Gerekçelendirmiştir	16	47,2	9	24,3	25	35,5
Seçenekler Gerekçelendirmemiştir.	9	26,4	27	73,0	36	51,0
Toplam	34	100	37	100	71	100

Tablo 31 incelendiğinde örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde karar veren öğrencilerden (34), seçenekleri gerekçelendirenler 9 (%26,4), seçenekleri gerekçelendiremeyenler 9 (%26,4) olduğu görülmektedir. Karar veremeyen öğrencilerden (37) ise seçenekleri gerekçelendirenler 1 (%2,7) seçenekleri gerekçelendiremeyenler 27 (%73,0) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan karar veremeyen öğrencilerin, seçenekleri de gerekçelendiremedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 32

Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Kararın Değerini/Önemini Belirleme Durumu Nedir?

Kararın Değerini/Önemini Belirleme	Karar Verildi		Karar Verilmedi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kararın Değerini/Önemini Belirlenmiştir	13	38,2	7	18,9	20	28,0

Kararın Değerini/Önemini Kısmen Belirlenmiştir	12	35,3	6	16,2	18	25,8
Kararın Değerini/Önemini Belirlenmemiştir	9	26,5	24	64,9	33	46,2
Toplam	34	100	37	100	71	100

Tablo 32 incelendiğinde örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde karar veren öğrencilerden (34), kararın değer/önemini belirleyenler 13 (%38,2), kararın değer/önemini belirleyemeyenler 9 (%26,5) olduğu görülmektedir. Karar vermeyen öğrencilerden (37) ise kararın değer/önemini belirleyenler 7 (%18,9), kararın değer/önemini belirleyemeyenler 24 (%64,9) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan karar veremeyen öğrencilerin, kararlarının değer/önemini belirleyemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 33

Öğrencilerin Karar Verme Durumuna Göre Kararı Gerekçelendirme Durumu Nedir?

Kararı Gerekçelendirme	Karar Verildi		Karar Verilmedi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Karar Gerekçelendirildi	23	67,6	7	18,9	30	42,3
Karar Kısmen Gerekçelendirildi	8	23,5	13	35,1	21	29,6
Karar Gerekçelendirilmedi	3	8,9	17	45,9	20	28,1
Toplam	34	100	37	100	71	100

Tablo 33 incelendiğinde örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde karar veren öğrencilerden (34), kararı gerekçelendirenler 23 (%67,6), kararı gerekçelendiremeyenler 3 (%8,9) olduğu görülmektedir. Karar vermeyen öğrencilerden (37) ise kararı gerekçelendirenler 7 (%18,9) kararı gerekçelendiremeyenler 17 (%45,9) olduğu görülmektedir. Bu bulgudan karar veremeyen öğrencilerin, kararlarını gerekçelendiremedikleri şeklinde yorumlanabilir.

5.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin karar verme becerisi hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerine iki görüşme sorusu sorulmuştur. Bunlar; "Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz?" ve "İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir?" sorularıdır. Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 34 ve Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 34

Karar Verme Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.

Kategoriler/Kodlar	Katılımcılar	f
Karar Verme		
Önem	Harun, Ayşe, Elif (2), Zeynep, Ebru	6
Yönlendirme	Zeynep(2),Harun	3
Tercih	Ali, Ayşe, Harun	3
Sorumluluk	Ayşe, Murat, Elif	3
Zihinsel Etkinlik	Harun, Ayşe	2
Bağımsızlık	Umut	1
Benlik	Harun	1
Özgüven	Umut	1
İleri görüşlülük	Umut	1
Problem çözme	Harun	1
Günlük Davranış	Ayşe	1
Etkililik	Ayşe	1
Bilinç	Ayşe	1
Doğuştan	Harun	1
Toplam		26

Tablo 34 incelendiğinde, katılımcıların karar verme hakkındaki görüşlerinin "karar verme" kategorisinde "karar verme" kategorisi ile ilişkili olarak "önem", "yönlendirme", "tercih" ve "sorumluluk" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar vermeyle ilgili önem, yönlendirme, tercih ve sorumluluk kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Zeynep Öğretmen:

"İnsanın yaşantısını yönlendiren insanın yaşantısında önemli adımları atmasını sağlayan, sağlayacak olan en önemli faktörlerden biridir."

Ali Öğretmen:

"Karar vermek bir nevi tercih yapmaktır."

Harun Öğretmen:

"Karar vermek bir nevi tercihte bulunma, hayatımızda biz farkına vararak ya da farkında olmadan basit veya çok önemli karar veriyoruz… Hayatımızda bazı problemlerin çözümünde, bazı becerilere sahip olmamız gerekiyor, bu becerilerden bir tanesi de karar verme becerisidir. Doğuştandır."

Ayşe Öğretmen:

"Bazen önemli bazen basit kararlar alıyoruz. Mesela nereye tayin atama isteyeceğimizle ilgili tercih yapmak gibi. Mesela bana atamalarda İstanbul ve Adıyaman açılmıştı, o süreç çok zor oldu bir dönüm noktasıydı, araştırdım bir karar verdim. Karar verme zorlu bir süreçtir."

Elif Öğretmen:

"Karar verme becerisi okul dışında da hayatımızda önemi olan bir beceridir. Bence sorumluluk becerisiyle ilişkisi olan bir beceridir."

Murat Öğretmen:

"Karar vermede sorumluluk alma ön plana çıkıyor. İnsanlar sorumluluk almaktan korkuyor kaçıyor. Biz sınıfta şunu görüyoruz genelde, sınıfta 30 kişi varsa sorumluluk almak isteyen öğrenci sayısı çok az, sorumlukla paralel olarak karar verme becerisini de böyle. Öğrenci sorumluluk almaktan kaçınıyor bu da karar verme becerisinin gelişimini etkiliyor."

Ebru Öğretmen:

"Karar verme bir işi, bir davranışı hayata geçirmenin adımlarından bir tanesi, hayata geçirmenin en önemli aşamalarından bir tanesi oluyor. Uygulamanın en önemli kısmıdır

bence. Çünkü bazı davranışlarımızı harekete geçirmek istiyoruz ama karar veremediğimizde hayata geçirmemiş oluyoruz maalesef."

Ayşe Öğretmen,

"İnsanlar yaşı ilerledikçe önemli kararlar alıyor belli yaştan sonra bunun farkına varıyoruz. Kolay bir şey değil sorumluluk gerektiriyor, belli bir bilinç gerektiriyor. Aldığımız her kararın arkasında bir şeylerin farkında olup olmamız bizi etkiliyor, hayatımıza önemli etkiler yapabiliyor."

Umut Öğretmen:

"Karar verme bana göre kendine güven ve ileri görüşlü olmaktır. Bağımsız olmaktır."

Katılımcıların karar verme hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, karar vermenin bir tercih, zihinsel bir etkinlik ve gündelik yaşamın bir parçası olan önemli bir beceri olduğuna vurgu yaptıkları görülmektedir. Karar verme becerisinin kişiye sorumluluk yüklediği, kişinin yaşamını yönlendirdiği ve önemli etkilerde bulunduğu ifade edilmektedir. Ayrıca Karar verme becerisinin kişiye özgüven, ileri görüşlülük ve bağımsızlık özellikleri kazandırdığı vurgulandığı yorumlanabilir. Bu bağlamda karar vermeyle ilgili ifadelerden hem hayati açıdan önemine değinildiği hem de kişisel özelliklere yönelik vurgu yapıldığı yorumlanabilir.

Tablo 35

İnsan Hayatında Karar Vermenin Önemi Sizce Nedir? Sorusunun Analizi.

Kategoriler/Kodlar	Katılımcılar	f
Karar Verme Önemi		
Yaşamsal Önem	Elif (3), Harun (2), Ali, Ayşe	7
Seçim Yapmak	Zeynep, Ayşe, Ali, Elif	4
Etkililik	Elif (2), Ali, Ebru	4
Yönlendirici	Ali, Zeynep	4
Sorumluluk	Ayşe, Murat, Ali, Elif	4
Zihinsel Etkinlik	Elif, Harun, Ali	3
Problem çözme	Harun, Umut	2
Bilinçlilik	Murat, Ayşe	2
Faydalı	Umut	1
Rehberlik	Şenay	1
Tutarlılık	Umut	1
Özgüven	Umut	1

Mutluluk	Murat	1
Dönüm noktası	Ali	1
Toplam		36

Tablo 35 incelendiğinde, katılımcıların insan hayatında karar vermenin önemi hakkındaki görüşlerinin "karar verme önemi" kategorisi ile ilişkili olarak "yaşamsal önem", "seçim yapmak", "etkililik" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların insan hayatında karar vermenin önemiyle ilgili, yaşamsal önem, seçim yapmak, etkililik kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Harun Öğretmen:

"Hayatta daima karar verme olgusuyla karşı karşıya kalabiliyoruz. Hayatımızda bazı problemlerin çözümünde, bazı becerilere sahip olmamız gerekiyor, bu becerilerden bir tanesi de karar verme becerisidir. Doğuştandır. Hayatımızın sonuna kadar da karşılaşacağımız her türlü sorunla ya da herhangi bir doğal bir durumda karar vermeyle baş başa kalıyoruz o nedenle herhalde zihinlerimizde en fazla yoğunlaştığı anlardan biridir karar verme anı. Bence önemli."

Elif Öğretmen:

"Öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi önemlidir. Sadece okulda değil. Karar verme bir yaşam becerisidir. Hayatımızı etkileyen bir beceridir. Okul sınırlı değil; insan ilişkilerimizde, ilerde evlenilecek insanı seçtiğimizde, meslek seçiminde her konuda önemlidir. Hem bilişsel anlamda hem de sosyal yaşamımız içinde önemli bir şey. İnsan ilişkilerimizde de iş hayatımızda da aynı şekilde aslında geleceğimizi etkiliyor. Doğru karar verip vermeme değil de karar verme sürecinin işlenmesi önemli bir de. Bir karar veririz iyi ya da kötüdür. Süreci kötü yönetiyoruz."

Ali Öğretmen:

"Şu şekilde: verdiğimiz kararlar bizim bakış açımızı oluşturuyor, aldığımız eğitimi de yansıtabiliyor. Bizim psikolojimizi ortaya koyabiliyor, verdiğimiz kararlara göre, hayatımız

şekilleniyor. Sonuçta karar verirken, herhalde eğitimli olsun eğitimsiz olsun fark etmiyor, bütün insanlar kararlarını zihinsel bir süzgeçten geçirerek veriyorlar. O nedenle ben kritik bir öneme sahip olduğunu düşünüyorum."

Zeynep Öğretmen:

"Hayatımızı yönlendirir, hayatımız için çok önemli, yön veriyor şekil veriyor. Çok hayatımızı şekillendiriyor, karar verme süreci örneğin meslek seçimi… Meslek seçimi üzerinde karar vermek çok önemli, bu meslek benim hayatımı nasıl etkileyecek. Bu mesleği ömür boyu yapacak mıyım? Ekonomik getirisi nasıl olacak? Nasıl çalışacağım, gece mi çalışacağım gündüz mü çalışacağım, tatili var mı? Benim yapıma uygun mu? Ekonomik, toplumsal getirisi nasıl? Yeteneklerime uygun mu değil mi bunları saptamak lazım. Ondan sonra karar vermek gerekir."

Ebru Öğretmen:

"Karar verme bence çok etkili, uygulamalardan davranışlardan daha etkili önemli olabiliyor. Ben mesela yüksek lisans yapıyorum tez aşamasındayım bu pandemi sürecinde olunca bir türlü karar verip harekete geçemedim."

Ali Öğretmen,

"Almış olduğumuz karar hayatımıza bir şekilde etkide bulunuyor ve birçok almış olduğumuz kararlar bize sorumluluklar da yüklüyor. Bu yüzden karar verme süreçlerimizin, bir dönüm noktası olduğunu ya da almış olduğumuz kararın beraberinde bize sorumluluklar getirdiğini biz yetişkinler olarak da farkında olmalıyız ve çocuklarımıza, yeni nesle de aldığımız her kararın hayatımızda dönüm noktası olduğunu öğretmeliyiz.

Murat Öğretmen:

"Hayatta karar verme becerisinin önemli olduğunu düşünüyorum. Bilinçli düşünülmüş kararlar, bilinçle verilmiş kararlar önemli yer tutar. Mutluluk, başarı getirir, bu da bilinçle verilmiş kararlar nedeniyledir. Bu biraz da eğitim düzeyi, zekâ ile alakalıdır. Bilinçli karar vermek geleceğe dair daha iyi planlamalar yapmamızı sağlar. Mutluluk ve başarı getirir."

Zeynep Öğretmen

"Bizim dönemde karar verme süreci yok sınava girdiğim zamanki gibi değildi hayat bizi nereye götürürse götürsün şeklindeydi, meslek için hayatımızı idame ettirelim yeterdi. Hangi mesleği yapmalıyım? Hangisi kişiliğime uygun? Diyemiyorduk. Ama şu anki şartlarda olsaydı belki şuanda karar vermezdim. O üniversiteye gitmezdim belki farklı branş seçerdim. Öğretmenliği seviyorum ama belki sosyal bilgiler öğretmeni olmazdım ben daha çok Edebiyat, Türkçe öğretmenliğini seviyordum. Hukuk kişiliğime göre daha uygun veya rehberlik daha uygun. O dönemde rehberlik yapılmadığı için ebeveynler bilgisiz olduğu için okul rehberliğinin yapılmaması, yönlendirmelerin yapılmaması yanlış yönlendirilmelerin yapılması karar verme becerisini etkiliyordu. Benim bölüm seçimimi dershane müdürüm ve coğrafya öğretmenim yapmıştı."

Umut Öğretmen:

"Hayat ile mücadelesinde aşacağı sorunları aşmada yardımcı olacaktır. Kendi ayakları üzerinde durabilmesi açısından önemlidir. Ama verdiği kararlarda tutarlı olmalıdır. Sürekli hatalı karar verip de iyi karar veriyorum diyemez kişi, tutarlı kararlar vermelidir. Bu hayatının ergenlik döneminde ileriye fayda sağlayacaktır."

Bu bulgular katılımcıların, karar vermenin insan yaşamında hayati bir öneme sahip olduğunu, yaşamı yönlendirip, etkileyen, şekillendiren bir öneme sahip olduğunu belirttikleri, aynı zamanda karar verme becerisinin kişiye sorumluluk kazandırdığı, yaşamında karşılaştığı problemleri çözmede faydalı olduğu, kişiyi mutluluğa ulaştırmada etkili olduğu ve özgüven kazandırdığı görüşlerine sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

5.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yedinci Sınıf Öğrencilerin Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerine dört görüşme sorusu sorulmuştur. Bunlar;

"Öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?", "Öğrencilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde kimlerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?", "Öğrencilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?" ve "Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi öğrencinin hayatını nasıl etkiler?" sorularıdır. Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 36 Tablo 37, Tablo 38, Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 36

Öğrencilerin Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.

Kategori/Kodlar	Katılımcılar	f
Genel Gelişim		
Eğitim/Öğretim	Harun, Zeynep, Murat, Umut	4
Hayati önem	Zeynep, Ali, Elif	3
Öğrenme alanları	Ayşe	1
Kişisel Gelişim		
Bağımsızlık	Ayşe	1
Sorumluluk	Ebru, Zeynep, Ali	1
Toplam		12

Tablo 36 incelendiğinde, katılımcıların öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkındaki görüşlerinin "genel gelişim" ve "kişisel gelişim" kategorilerinde "eğitim/öğretim", "hayati önem", "sorumluluk" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların öğrencilerde karar verme becerilerinin geliştirilmesi ile ilgili, eğitim/öğretim, hayati önem, sorumluluk kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Umut Öğretmen:

"Karar verme becerisi gelişimi açısından sosyal bilgiler daha çok günlük hayatla ilişkili bir ders olduğu için dersler daha uygun hale getirilmelidir. Kendini ispat edeceği ortamda, kişisel gelişime yoğunlaşınca daha iyi olur. Atölye şeklinde ders işlenmeli yaparak yaşayarak dediğimiz şey. Emin olun daha faydalı olacaktır. Çocuklarımızın kendini keşfetmeleri gerekiyor. Böylece çocuğun bilişsel gelişiminde sağlam bina çıkabiliriz. Temeli sağlam olur."

Zeynep Öğretmen:

"Karar verme becerisinin kazandırılması, öğrenciye verilmesi, onun ileriki hayatında çok önemli etki eder, örneğin hayatını nasıl idame ettireceğine. Her zaman anne babasıyla yaşayamaz. İlerde evlenecek seçeceği eş de karar verme sürecinin etkisidir. Çocuk giyeceği montu bile seçemiyor ilerde evleneceği eşe kendisi karar veremeyecek çevresi karar verecek. Bu da onun hayatını etkileyecek sonuçta. O yüzden karar verme öğrencilere öğretilmesi gerekiyor."

Elif Öğretmen:

"Öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi önemli, sadece okulda değil, karar verme bir yaşam becerisi hayatımızı etkileyen bir beceridir. Bu açıdan okul sınırlı değil insan ilişkilerimizde, ilerde evlenilecek insanı seçtiğimizde, meslek seçiminde her konuda önemli"

Ali Öğretmen,

"Çocuklarımız ne kadar ortaokul çağında olsalar da hayatlarında karar verme durumlarıyla karşı karşıya kalıyorlar. Sadece okulla ilgili değil çünkü hayatlarıyla ilgili seçeneklerle durumlarla karşı karşıya kalıyorlar. Çocuklara kararları gelişi güzel değil bir takım kriterlere bağlı olarak artıları eksileri değerlendirerek alınması gerektiğinin kavratmakta fayda olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocuklar hayatlarında eğitim hayatları içinde bilinçli veya bilinçdışı kararlar veriyorlar. Mesela en basitinden arkadaş seçimi bile bir tercihtir. Kiminle arkadaşlık edeceğine karar vermesi bunun da yine gelişi güzel karar vermemesi gerektiğini, bunun bir karara bağlı olduğunu, hayatını derinden etkileyebileceğini söyleyebiliriz."

Ebru Öğretmen:

"Karar verme becerisinin öğretilmesi gerekiyor. Çünkü kişini bağımsız hareket edebilmesi, sorumluluğunu alabilmesi ile alakalı. Karar verme sürecinin öğrencilerde yeteri kadar geliştiğini düşünmüyorum ailelerden kaynaklanıyor. Karar verme becerisi gelişmediği için sorumluluk da almıyor. Ödev yapmıyor. Sorumluluktur bu. Karar vermek de bunu

gerektirir. Mesela etkinliğini yapmıyor bekliyor, sorumluluk almıyor. Birilerinin onun yerine karar vermesi gerekiyor."

Bu bulgular katılımcıların, öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesinde hayati bir önem taşıdığı, bu gelişimde sosyal bilgiler dersi hayatın içinden bir ders olduğu için önemli katkı sağlayacağını belirtikleri, aynı zamanda karar vermenin geliştirilmesiyle sorumluluk, bağımsızlık gibi özelliklerin kazandırılmış olacağının vurgulandığı yorumlanabilir. Ancak katılımcıların "…çocuk giyeceği montu bile seçemiyor…","…karar verme sürecinin öğrencilerde yeteri kadar geliştiğini düşünmüyorum…" gibi ifadeleri ile öğrencilerin karar verme becerisine yeterince sahip olmadıkları yorumu yapılanabilir.

Tablo 37

Öğrencilerin Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Kimlerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi

Kategori/Kodlar	Katılımcılar	f
Etkili Kişiler		
Öğretmenler	Harun (2), Zeynep (2), Murat (2), Ali, Elif, Ebru	9
Ebeveynler	Ebru, Murat, Ali, Elif, Zeynep	5
Aile Büyükleri/Akraba	Harun (2), Ayşe	3
Arkadaş	Zeynep, Ebru, Ayşe	3
Anne	Umut	1
Toplam		21

Tablo 37 İncelendiğinde, katılımcıların öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesinde kimlerin etkisi olduğu hakkındaki görüşlerinin "öğretmenler", "ebeveynler", "aile büyükleri/akrabalar" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların öğrencilerde karar verme becerilerinin geliştirilmesinde kimlerin etkili olduğu ile ilgili, öğretmen, ebeveyn, aile büyükleri/akraba kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Ali Öğretmen:

"Öncelikle her şeyin temelinde zaten aile vardır, ailenin etkili olduğunu düşünüyorum, bazen öğretmenin etkisi de anne baba kadar olabilir, hatta bazen daha fazla olur. Öğretmen rol model oluyor, öğretmenin ağzından çıkan kelime ya da bir duruş tarzı ya da anlattığı şey

örnek verdiği bir olay, öğrencinin hayatına bazen kalıcı değişikliklerin başlangıç sebebi olabiliyor."

Harun Öğretmen,

"Öğrencilik dönemlerinde öğretmeni diyebiliriz tabi bu da öğrenciden öğrenciye öğretmenden öğretmene değişebilir. Öğretmenle öğrenci arasındaki yakınlık bağı da etki düzeyini belirler. Biz öğrencilerimizi bir paydaş olarak görmeye değerlendirmeye çalışıyoruz."

Elif Öğretmen,

"Aile, anne baba çok etkili, ben imam hatip okulundayım burada anne baba, daha etkili olduğunu görüyorum. Öğretmenler de etkili. İmam hatipte olduğumuz için, aile kültüründen de kaynaklanıyor, öğrenciler bizden diğer okul öğrencilerine göre daha etkileniyor ve dikkate alıyor. Bu tür okullar değerler üzerine kurulduğu için sorumluluk ve bazı değerler daha gelişmiş oluyor bu nedenle anne baba öğretmen etkili diyebiliriz."

Umut Öğretmen,

"Annenin en çok etkili olduğunu düşünüyorum. Babadan da önce anne, öğretmenden de önce anne etkili bence şuan onu gözlemliyorum, en çok annenin istekleri ön plana çıkıyor, çocuğun yetenekleri arka planda kalıyor. Öğretmen ikinci plandadır.

Bu bulgular katılımcıların, öğrencilerin karar verme becerilerinin gelişiminde, kendi kararlarını verebilmede ve karar verme süreçlerine dâhil olmada en etkili olan kişilerin öğretmenler, anne babalar, akraba/aile büyükleri ve arkadaş çevreleri olduğu yorumlanabilir. Ancak katılımcıların "en çok annenin istekleri ön plana çıkıyor, çocuğun yetenekleri arka planda kalıyor", "anneler çocukların bu becerisini gelişimini olumsuz etkiliyor, örneğin illa doktor olacaksın diyor." gibi ifadelerinden hareketle öğrencilerin yakın çevresinin çok fazla etkisi altında kaldığı ve bunun öğrencinin kendi kararlarını vermede bağımsız olamadığı yorumlanabilir.

Tablo 38

Öğrencilerin Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Nelerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi

Kodlar	**Katılımcılar**	**f**
Kitle İletişim Araçları	Harun, Umut, Ayşe, Ebru, Elif	5
Çevre Etkisi	Harun (2), Umut, Ebru	4
Eğitim Etkisi	Harun, Elif	2
Okul ve Çevresi	Zeynep, Murat	2
Ebeveyn Tutumu	Ali, Zeynep	2
Rehberlik	Ayşe	1
Aile Eğitimi	Zeynep	1
Deneyim	Umut	1
Toplam		**18**

Tablo 38 incelendiğinde, katılımcıların öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesinde nelerin etkisi olduğu hakkındaki görüşlerinin "kitle iletişim araçları", "çevre etkisi" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların öğrencilerde karar verme becerilerinin geliştirilmesinde nelerin etkili olduğu ile ilgili, kitle iletişim araçları, çevre ve eğitim kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Ayşe Öğretmen:

"Şu an teknoloji çağındayız ve çok iyi kullanıyorlar. Görseller, filmler, videolar etkiliyor, biz de aslında bunu karar verme becerisi öğretimi için kullanabiliriz. Çünkü teknoloji çocukları onlar. Çocuklar pandemide 8 saat ekran başında bir konu işlerken hemen açıp gösterebiliyorlar."

Ali Öğretmen: *"İnternetin, sosyal medyanın çocukların karar vermesinde ciddi bir yere sahip olduğunu biliyoruz. Televizyon internet sosyal medya diyebiliriz*

Umut Öğretmen:

"Çevre etkiler, günlük yaşamda karşılaştığı olaylar ilişkiler etkiler. Diş ağrısı yaşayan çocuk diş doktoruna gittiğinde etkilenip diş hekimi olmaya karar verebilir. Mustafa Kemal'de de böyle oldu arkadaşı okula gidip gelirken üniforma giyiyormuş ve öylece etkilenip asker olmaya karar vermiştir. Televizyonda bir karakterden etkilenme olabilir. Dijital çağdayız internette karşılaştıkları şeyler de etkileyici olabiliyor"

Harun Öğretmen:

"Ana ders materyalimiz ders kitabı eskiden destekleyici çalışma kitapları vardı. Onlar daha fazla etkinlik yapmaya imkân sağlıyordu. Beceriler bu şekilde verilebiliyordu. Ders kitapları ve çalışma kitapları birleştirilerek karar verme becerisi ile ilgili etkinlikler yapılabilirdi. Ama şu an öyle bir şey yok. Onun dışında öğretmenlerin bireysel çabaları yoluyla gerçekleştirilebilecek şeyler olabilir."

Ali Öğretmen,

"Çocuklara karar hakkı vermeliyiz ve bunu sonucunu yaşamasına fırsat tanımalıyız. Ama karar hakkı tanımış olduğumuz nokta çok fazla riskli olmamalı, basit noktalarda karar verme hakkı tanımalıyız, söz hakkı vermeliyiz, tercih hakkı vermeliyiz. Biz çocuklarımıza bu almış oldukları kararlarda sonuçlarıyla yüzleşme fırsatı vermeliyiz. Çocuk almış olduğu kararda artılarıyla eksileriyle nelerin getirdiğini yüzleştirerek ailede böyle çalışmalar yapılabilir. Öğretmenler çocuklara bu noktada öğrencilere rehberlik eder. Örneğin sınıf başkanlığı seçimini çocuklarımıza bırakıyoruz. Sınıf başkanının sınıfı nasıl yönettiği çocuklarımızın kararına bağlı olmuş oluyor."

Bu bulgulardan hareketle, öğrencilerin karar verme becerilerinin gelişiminde, dijitalleşme nedeniyle kitle iletişim araçları ve bu araçların sağladığı TV, sosyal medya uygulamaları vb platformların yanında eğitim öğretim materyalleri, öğretmen tutumları ve uygulamalarının etkili olduğu yorumu yapılabilir. Katılımcıların ifadelerinden hareketle öğrencilerin bir karar verme durumunda kaldıklarında öncelikle kitle iletişim araçlarını kullandıkları söylenebilir.

Tablo 39

Sizce Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi Öğrencinin Hayatını Nasıl Etkiler? Sorusunun Analizi.

Kategori/Kodlar	Katılımcılar	f
Genel Etki		
Toplumsal Fayda	Elif	1
Hayati Etki	Ayşe, Harun	2
Kişisel Etki		
Özgüven	Ebru (2), Umut, Ebru, Murat	4
Sorumluluk	Ebru (2), Umut,	3
Farkındalık	Murat, Harun, Zeynep	3
Bağımsızlık	Umut, Ebru	2
Mutluluk	Murat	1
Başarı	Murat	1
Toplam		17

Tablo 39 incelendiğinde, katılımcıların karar verme becerilerinin geliştirilmesi öğrencilerin hayatını nasıl etkilendiği hakkındaki görüşlerinin "genel etki" ve kişisel etki" kodlarında "sorumluluk", "farkındalık", "özgüven" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların öğrencilerde karar verme becerilerinin geliştirilmesinin onların yaşamlarını nasıl etkilediği ile ilgili olarak, sorumluluk, farkındalık, özgüven kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Ebru Öğretmen:

"Bir kere karar verme becerisi gelişen öğrenci sorumluluğunu bilir. Ne yapması gerektiğini, nasıl yapması gerektiğini bilir. Ama bazen bocalıyor, handikaba düşüyor, ama o zaman da kimden yardım alabileceğini bilir. Bu, annesi babası veya profesyonel bir uzman bir eğitimci de olabilir. Dediğim gibi sorumluluklarını bilir ayakları yere tam basar. Karar verme becerisi gelişen öğrenci sorumluluk sahibi oluyor, neyi ne zaman nasıl yapacağını bilir. Kimden yardım alacağını bilir. Bu kişileri sürekli dikte etmenize gerek kalmıyor. O gerekeni yapar. Karar verme becerisi gelişmeyen öğrenci de sorumluluk almaz bir de sorumluluğu hep başkalarına atar. Bu kişilerin işini, eşini başkaları seçer, hayatını başkaları yaşar."

Umut Öğretmen:

"Hayatta dik durma, bağımsız olma bu özgüveni verir kendisine, karar verme becerisi gelişen öğrenci özgüvenli olur. Dimdik durabilir. Bu beceri çok önemlidir. Anneler çocukların bu becerisini gelişimini olumsuz etkiliyor. Örneğin illa doktor olacaksın diyor. Biz bu konuda uyarıyoruz. Örneğin çocuk gerçek hayattan meslek gruplarında deneyim yaşamalarına izin verilebilir örneğin bir mimarın ya da polis memuru yanında zaman geçirerek doğru karar verme imkânına erişebilir. Çünkü karar verme becerisi bir anda olabilecek bir şey değil tecrübeyle olur. Başta hatalı kararlar verir ama olsun sorumluluk almış olur."

Murat Öğretmen:

"Bilinçli karar verme başarı ve mutluluk getirecektir. Mesela meslek seçiminden örnek verecek olursak, düşüncelerine saygı duyarsak, gelecekle ilgili hani daha uzun bir süreçte meslek seçimiyle ilgili daha doğru karar verecektir. Hayatında başarı ve mutluluğu getirecektir. Büyük resimden düşünürsek, kendine özgüven getirecektir. Hayatın her alanında başarıyı getirir."

Zeynep Öğretmen

"Öğrenci noktasında karar verme becerisi gelişmiş öğrenci kendine saygı duyar, öz saygısı gelişmiş olur, kendini birey olarak kabul eder ve çevresine kabullendirir. İleri hayatı için aşama aşama ne yapması gerektiğini, nasıl çalışması gerektiğini belirler. Yani bir nevi yol haritasını çizmiş olur. Gelişmemiş olan kişi de hayat ne verdiyse… Şansı yaver gittiyse güzel olur, yaver gitmezse iyi insanlarla karşılaşmazsa, o insan toplumda heba olup gider."

Elif Öğretmen:

"Bu uzun vadeli bir şey bence, hem kendisini, hem ailesini hem de toplumu etkileyecek bir beceridir. Bence yani karar alma sadece bireyin kendisi ile ilgili olan bir beceri değildir. Bir birey karar verme becerisi gelişimi olursa hem kendisi hem toplum için bir kazanım olur."

Bu bulgular katılımcıların, öğrencilerin karar verme becerileri geliştiği takdirde yaşamda özgüveni, öz saygısı olan, kendi ayakları üzerinde durabilen, sorumluluk sahibi, bilinçli bireyler olacaklarını ve bunun bireye başarı ve mutluluk getireceğini ifade etmektedirler. Buradan hareketle öğrencilerin karar verme becerisi kazandıkları takdirde bireye farklı beceri ve değerler kazandırabileceği yorumu yapılabilir.

5.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Karar Verme Becerisine Yönelik Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf ortamında karar verme becerisinin geliştirilmesi hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerine dört görüşme sorusu sorulmuştur. Bunlar; "Sınıfta karar verirken nasıl bir yol izlersiniz?", "Karar verme becerisinin geliştirilmesi için nasıl bir sınıf ortamı oluşturuyorsunuz?", "Karar verme becerisinin geliştirilmesi için ne gibi yöntem ve teknikler kullanıyorsunuz?" ve "Öğrencinin kişisel karar süreçleri (karar verme davranışı) nasıldır?" sorularıdır. Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 41, Tablo 42, Tablo 43, Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 41

Sınıfta Karar Verirken Nasıl Bir Yol İzlersiniz? Sorusunun Analizi.

Kategori/Kodlar	**Katılımcılar**	**f**
Sınıfta Karar		
İstişare	Ebru, Umut, Elif, Harun, Zeynep (2), Ali	6
Sınırlı karar fırsatı	Ayşe, Harun	2
Öğrenci özelliği	Ayşe, Zeynep	2
Toplam		**11**

Tablo 41 incelendiğinde, katılımcıların sınıfta karar verirken nasıl bir yol izledikleri hakkındaki görüşlerinin "sınıfta karar" kategorisinde "istişare", "sınırlı karar fırsatı", "öğrenci özelliği" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların sınıfta karar verirken nasıl bir yol izledikleriyle ilgili olarak, istişare, sınırlı karar fırsatı, öğrenci

özelliği ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Zeynep Öğretmen:

"Bazen bakıyorum sınıfın atmosferi o gün o dersi yapmaya hiç uygun değil. Anlatırken sanki kendi kendime anlatır gibi, öyle olduğu zaman sohbet ediyoruz. Onlara danışıyorum "konu mu anlatayım, soru mu çözdüreyim, yoksa başka şekilde mi yapalım?" diye birlikte karar verebiliyoruz. Bu şekilde bu kararı sahiplenmiş oluyorlar."

Ali Öğretmen,

"Önce öğrencilerin öğretmeni, öğretmenin öğrencileri tanıma süreci oluyor. Öğrenci öğretmen arasındaki ilişki bu tanıma sürecinden sonra oluyor. Karar verme noktasında sınıf içerisindeki bağlarım güçlü olduğu için çocukların kararlarına yer vermeye çalışıyorum. Öğrencilerimiz bizi tanıdığı için onların karlarına düşüncelerine yer veremediğimizde bunun mümkün olmadığını hissediyorlar. Mümkün olduğunda dersi planlarken ya da arta kalan zamanı planlarken ne şekilde geçirmemizle ilgili çocuklarımızdan fikirler alıyoruz. Çocukların dersin işlenişi noktasında kararlarını etkili kılıyoruz. Çünkü çocuklar bir kararın ortağı paydaşı olduğu zaman bunu kabullenmede paylaşmada daha isteki hale geliyorlar. Sınıfta verimli geçirmemiz çocuklarımızın isteklerine de bağlı çocuklar sınıfta işlenen dersin büyük bir parçası hatta bizden daha büyük bir parçası. Bana göre çocuklar sınıf içinde bu nedenle işin içinde olmalı paydaş olmalıdır."

Harun Öğretmen:

"*Öğrenenleri değerli bir varlık olarak görmek gerekiyor fikirlerinin önemsendiğine onlara hissettirmek gerekiyor. Bunu hissettirdiğimiz zaman öğrencinin motivasyonunu daha arttığını, ben görüyorum. Eğer karşılıklı olur, değer verirseniz o kadar da değer görürsünüz, bu öğrenciler için çok geçerli bir kavram öğrenciniz onu sevdiğinizi değer verdiğinizi hissederse zaten motive oluyor, süreçlere de isteyerek katılıyor. Dersinizi seviyor bu başarıyı da getiriyor. Karar verme becerisi bu şekilde teoride değil de yaşatarak öğrettiyseniz, çocuk bunu aile içerisinde karar alma süreçlerinde de uygulayacak ne yapacak, kendi görüşlerini*

belki açıklayacak. Görüşlerinin gerekçelerini sunacak bir şeyleri neden elediğini neden elemesi gerektiğini öğrenmiş olacak, yani zihinsel sorgulama sürecini öğrenci kazanmış olacaktır."

Murat Öğretmen:

"Öğrencilerinde karar sürecine katılmalarını isterim, ama yapmıyoruz. Çünkü sosyal bilgilerde şöyle bir sorunumuz var. Bir an önce müfredatı yetiştirmeyi düşünüyoruz. Öğrencilere yeterince bırakamıyoruz Onları sınava hazırlayalım diye sınıfta karar vermede öğrencilere sınırlı fırsat verebiliyoruz."

Ayşe Öğretmen:

"Çocukların gelişimine göre uygunluğuna göre sınıfın durumuna göre bir yol izliyorum. Çocukların ilgileri, gelişimleri ve ihtiyaçlarına göre karar verme sürecine katılırlar, ama her sınıf buna uygun olmayabilir."

Bu bulgulardan hareketle, katılımcıların sınıfta karar verme durumlarında öğrencilere fikirlerini sorduklarını, onlarla istişare ederek bir karar verdikleri yorumu yapılabilir. Bu yönde fikir belirten katılımcıların, öğrencilerle verdikleri kararlar ders işleyip işlememe, ders işleme şekliyle ilgili olduğu söylenebilir. Buna ek olarak bazı katılımcıların ifadelerinden, sınıfta karar verme durumlarında öğrencinin özelliğine göre sürece dahil ettiklerini ya da zaman ve müfredat yetiştirme sıkıntısı nedeniyle öğrenciyi karar sürecine yeteri kadar dahil edemedikleri yorumlanabilir.

Tablo 42

Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi İçin Nasıl Bir Sınıf Ortamı Oluşturuyorsunuz? Sorusunun Analizi.

Kodlar	Katılımcılar	f
Sınıf Ortamı		
Demokratik	Ayşe, Elif, Harun(2), Zeynep	5
İstişareye dayalı	Ebru(2), Elif, Ali	4
Rahat	Ebru, Elif, Ayşe, Zeynep	4
Etkileşimli	Umut, Ebru, Elif(2)	4
Öğretmen Ağırlıklı	Harun, Murat	2
Sorumluluk Verilerek	Elif, Ebru	2
Fiziki İmkânsızlık	Murat	1

Saygılı ortam	Ali	1
Öğrenci Ağırlıklı	Harun	1
Şeffaf	Ayşe	1
Toplam		25

Tablo 42 incelendiğinde, katılımcıların karar verme becerisinin gelişimi için oluşturdukları sınıf ortamı hakkındaki görüşlerinin "sınıf ortamı" kategorisinde "demokratik", "istişareye dayalı", "rahat" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme becerisinin gelişimi için oluşturdukları sınıf ortamı ile ilgili olarak, demokratik, istişareye dayalı, rahat, kavramlarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Harun Öğretmen:

"Birincisi, demokratik bir sınıf ortamı oluşturulması gerekiyor, Elimden geldiğince ben uyguladığımı düşünüyorum. Öğrencilerimin bana karşı, benim dersime olan yaklaşımları, bunun cevabını zaten bana veriyor. Ama sınıflar çok kalabalık bazen amacıma ulaşamayabilirim."

Ayşe Öğretmen:

"Öğrencilerimize biz okulumuzda bir şekilde karar verdiğimiz noktalarda söz hakkı vermeliyiz. Onların birer birey olduklarını yaşadıkları ortamlarda alınan kararlardan etkilendiklerini, alınan kararlarda onların da söz hakkı olduklarını sözel olarak değil de uygulamaya yönelik pratikte bunları yaşatmalı ve çocuklara karar verebilecekleri ortamlar durumlar yaşatmalıyız. Karar vermeyle ilgili yaşantılar tecrübeler kazandırmalı."

Ebru Öğretmen:

"Ben çok disiplinli çıt çıkmayan bir sınıfın çok doğru olduğunu düşünmüyorum. Sosyal bilgiler dersi de gürültü çok çıkan bir ders, diğer idareciler ve öğretmenler tarafından yanlış anlaşılan bir ders. Çünkü sosyal bilgiler dersinde öğrenciler konuşuyor kendilerini ifade ediyor sesler yükseliyor hareketler olabiliyor. Çocuklar aktif oluyor derste. Ama arkadaşlar rahatsız olabiliyor. Kimseyi rahatsız etmeyecek şekilde kuralları birlikte koyuyoruz."

Bu bulgulardan hareketle, katılımcıların karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik özellikle oluşturulan bir ortam sağlamadıkları ancak öğretmenlerin sınıf içinde genel olarak demokratik, verilen kararları istişareye dayalı, rahat bir ortam oluşturdukları yorumlanabilir.

Tablo 43
Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi İçin Ne Gibi Yöntem Ve Teknikler Kullanıyorsunuz? Sorusunun Analizi.

Kodlar	Katılımcılar	f
Yöntem/Teknik		
Soru cevap	Ebru, Umut, Harun, Ali, Murat	5
Beyin fırtınası	Ayşe, Umut, Harun	3
Örnek olay	Ebru, Ali	2
Sunum	Ayşe, Ebru	2
Rol Yapma	Ayşe	1
Drama	Ayşe	1
Toplam		14

Tablo 43 incelendiğinde, katılımcıların karar verme becerisinin gelişimi için kullandıkları yöntemler hakkındaki görüşlerinin "yöntem/teknik" kategorisinde "soru cevap", "beyin fırtınası" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme becerisinin gelişimi için kullandıkları yöntemle ile ilgili olarak, soru cevap, beyin fırtınası yöntemlerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Zeynep Öğretmen:

"EBA'daki etkinlikleri kullanıyordum, çok işe yarıyordu. Karar verme becerisiyle ilgili spesifik bir uygulama kullanmıyorum. Ama girişimcilik konusunda karar vermeyle ilgili çok duruyorum. Soru cevap ve örnek olaylar üzerinden anlatıyorum."

Umut Öğretmen:

"Beyin fırtınasını kullanıyorum, ortaya bir sorun atıyorum. Sorularla sorgulamalarla dersi işliyorum. Gruplara ayırıyorum. Gruplar arası tartışmalar oluyor. Veya teknolojik gelişmelerden bahsederken ya da tarihi olaylar gelişmelerde siz olsaydınız ne yapardınız? Sorusu ile yürütürüm."

Ali Öğretmen:

"Sonra cevaplara başlıyorum. Evet, sonuçta ortak bir sorun olmalı problem çözme yöntemi, bazen sınıfın fiziki koşulları uygun olursa gruplar oluşturuyorum. Çok eski adıyla kümeler oluşturuyoruz, aktif katılım sağlayabileceklerini yöntemler üzerinden gidiyoruz. Buluş yoluyla öğretim yöntemini kullanıyorum. Beyin fırtınası bu konuda işe yarıyor."

Bu bulgulardan hareketle, katılımcıların karar verme becerisinin geliştirilmesi için kullandıkları yöntemlerin, soru cevap ve beyin fırtınası gibi olduğu ifade edilebilir. Ancak katılımcıların ifadelerine göre bu yöntemler belli konularda ve imkânlar dâhilinde kullandıklarını belirtmektedirler. Bu durum karar verme becerisinin etkili olarak gelişiminde sınırlılıklar yaşanmasına neden olabilir.

Tablo 44

Öğrencinin Kişisel Karar Süreçleri (Karar Verme Davranışı) Nasıldır? Sorusunun Analizi.

Kodlar	Katılımcılar	f
Karar Süreci		
Bağımlı	Ebru, Umut, Elif, Harun, Zeynep, Ali, Murat	7
Danışma	Ayşe, Zeynep, Ali(2)	4
Popüler Eğilimli	Harun(2)	2
Toplam		13

Tablo 44 incelendiğinde, katılımcıların öğrencilerin karar verme süreçleri hakkındaki görüşlerinin "karar süreci" kategorisinde "bağımlı", "danışmaya dayalı "kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme süreçleri ile ilgili olarak, bağımlı, danışma kavramlarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Zeynep Öğretmen:

"Öğrenciler karar verme sürecini olabildiğince geciktiriyorlar, Son ana kadar. Kendilerinin yerine anne baba ve öğretmenlerin karar vermelerini bekliyorlar."

Umut Öğretmen:

"Öğrenciler karar verirken genellikle aile ve çevresindeki kişilerin fikirlerinden etkilenerek karar veriyorlar, yani daha çok bağımsız hareket etmiyorlar. Dış etkenlerden edindiği bilgilerden hareket edip kendine faydalı bir karar vermeye çalışıyorlar."

Elif Öğretmen:

"Öğrencilerimizin büyük bir kısmı karar vermeleri gerektiğinde ailelerinin veya bir başkasının kendi adlarına karar vermelerini bekliyorlar."

Harun Öğretmen:

"Öğrencilerimizin bu süreci kullanmada donanımlı olduğunu düşünmüyorum, karar verme davranışlarını aileler ve öğretmenler belirliyor. Yönlendirmelerin etkisi var bağımlı bir karar davranışı sergiliyorlar. Sorumluluk alıp karar vermekten kaçınıyorlar. Ailesi çevresi onlar yerine karar veriyor. Öğrenciler daha çok günümüz çağının dijital dünyasında popülist eğilimlerle karar veriyoruz."

Bu bulgulardan hareketle, öğrencilerin karar verme durumlarında olduklarında, karar verme süreçlerini uygulamadıklarını ve kararlarını anne babalarına, öğretmenlerine ve arkadaş çevrelerine bağımlı olarak ve danışmaya dayalı verdikleri şeklinde yorumlanabilir.

5.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumu hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerine iki görüşme sorusu sorulmuştur. Bunlar; "Karar vermenin becerisi sosyal bilgiler öğretim programındaki rolü ve etkililiği nedir?", "Karar verme beceri öğretimi ile sosyal bilgiler dersi arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşünüyorsunuz? Sorularıdır. Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 45 ve Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 45

Karar Vermenin Becerisi Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Rolü Ve Etkililiği Nedir? Sorusunun Analizi.

Kategori/Kodlar	Katılımcılar	f
Ders Rolü		
Etkisiz	Murat(2), Ali(2), Zeynep	5
Etkili	Ebru, Elif, Ayşe(2), Umut	5
Hayata Yakınlık	Ebru, Umut, Ayşe	3
Vatandaşlık	Ali	1
Yardımcı	Ayşe	1
Toplam		15

Tablo 45 incelendiğinde, katılımcıların karar verme becerisinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki rolü ve etkisi hakkındaki görüşlerinin "ders rolü" kategorisinde "etkili", "etkisiz", "hayata yakınlık "kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme becerisinin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki rolü ve etkisi ile ilgili olarak, etkili, etkisiz ve hayata yakınlık ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Harun Öğretmen:

"Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda karar verme sadece değil birçok beceri var, ama bunun sınıf düzeyinde, dengeli dağıtılmadığını düşünüyorum. Hımm..birde fazla kazanımla ilişkilendirilmediğini düşünüyorum. Daha dengeli bir dağılım olursa farklı sonuçlar ortaya çıkabilir karar verme becerisi gelişimi ile ilgili olarak."

"…Güncellenen 2018 yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yeni beceriler de eklendi, bu becerilere baktığınız zaman, öğretmenlerin vermesi gereken kazandırmaları gereken beceri sayısı zaten fazla bunlar içerisinde karar verme becerisinin ön plan çıktığını düşünmüyorum. Yani öğretim programıyla ders içeriğinin ya da ders kitaplarının uyumlu olduğunu düşünmüyorum, programın öğretmen etkililiğine katkısı olduğunu düşünmüyorum. Öğretmen için ana materyal olan ders kitabını kullanılıyor, öğrenci de ders kitabının kullanıyor: Hı, öğretmen ders kitabına sadece bağımlı kalırsa her beceri, karar

verme de dâhil olmak üzere her beceri hızlıca geçiliyor. Haftada 3 saatlik derste verilmesi gereken beceriler var, değerler var buna hepsini böyle harmanlanan bir şekilde verilmezse, bazen problem olabilir, yok dediğim gibi o yönüyle ben öğrencilerin eğer karar verme becerisi geliştirilecekse, öğretmenin birebir çabasıyla hazırlayacakları etkinliklerle mümkün olduğunu düşünüyorum."

Ali Öğretmen:

"Bence programımız biraz daha yaşama dönük, pratikte çocuğun örnek olaylar görebileceği, tecrübeler edineceği bir şekilde ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Eksik noktamız şu: program müfredat dört dörtlük olabilir ama programın uygulayıcısı öğretmen maalesef sınıfta verilmesi gereken kazanımları sınavlarla ölçmek zorunda kalıyoruz. Dersin etkililiği noktasında öğretmene bizlere çok fazla hareket imkanı bıraktığını söyleyemem dersimizin saati de çocuklara ekstra bir şeyler kazandırmada, yaşantılar ortaya koymada yetersiz maalesef. Ders süreleri olumsuz olarak etkilidir."

Ayşe Öğretmen:

"Çocukların hayat dersleri, hani ilkokulda hayat bilgisi ya, gerçekten sosyal bilgiler hayat dersi ve karar verme becerisinin geliştirilmesi için çok etkilidir. Örneğin bir yerlerin iyi kötü yönlerini gösteririz onlara karar fırsatı verilir mesela Ağrı'da okumayız orası çünkü soğuk diyebiliyorlar. Sosyal bilgiler deki coğrafya ve tarih konuları bile karar vb. öğretiminde etkili günümüz dünya sorunları mesela çocukların farkındalığı artıyor ve karar verme ile bilgi brikimi sağlıyor."

Murat Öğretmen:

"Sosyal bilgiler dersi etkili ama yetersiz görüyorum. Program çok geniş içinde birçok kazanım kazandırılması gereken davranış var, ama işte programımızın ağırlığından kaynaklı sıkıntımız problemimiz var. O yüzden programı uygulamak çok zor. Bir de ölçme ve değerlendirmede akademik olarak düşünüyoruz, geliştirilmesi gereken davranışları dikkate almıyoruz. Bu sistemsel bir sorun."

Bu bulgulardan, bazı katılımcıların karar vermenin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki rolü ve etkisi ifadeleri değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler dersi öğretim programının karar verme becerisinin gelişiminde rolü olduğunu ancak süre sıkıntısı, programın yoğunluğu, öğretmenin inisiyatif almaması nedenlerinden dolayı, etkili olmadığı yorumlanabilir. Bazı katılımcıların ise karar vermenin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki rolü ve etkisine yönelik ifadeleri değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler dersinin, yaşamın içinden bir ders olduğu, çocukların günlük yaşantılarına bu beceriyi aktarma imkânı sağladığı için, sosyal bilgiler dersinin karar verme becerisinin gelişiminde rolü ve etkisi olduğu yorumlanabilir.

Tablo 46

Karar Verme Becerisinin Öğretimi İle Sosyal Bilgiler Dersi Arasında Nasıl Bir İlişki Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.

Kategori/Kodlar	**Katılımcılar**	**f**
İlişki Var		
Çok disiplinlik	Ebru(2), Elif(2), Harun, Ayşe, Ali	7
Etkililik	Umut(2), Ebru(2)	4
Günlük Yaşam	Ebru, Ali	4
Öğretmen	Umut(2)	2
Rehberlik Rolü	Zeynep	1
İlişki Yok	Zeynep	1
Toplam		**17**

Tablo 46 İncelendiğinde, katılımcıların karar verme becerisinin sosyal bilgiler dersi arasındaki ilişki hakkındaki görüşlerinin "ilişki var" kategorisinde "çok disiplinlik", "etkililik" ve "günlük yaşam "kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme becerisinin sosyal bilgiler dersi ile ilişkisine yönelik olarak, çok disiplinlik, etkililik ve günlük yaşam ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Ebru Öğretmen:

"Derslerimizde zaman zaman yer veriyoruz. Demokrasi kültürünü özellikle yerleştirme noktasında bireylerin düşüncelerinin kararlarının ülke geleceğini belirlemesi noktasında, ekonomi ile ilgili, yatırım ve pazarlamayla ilgili, sonuçta bir yatırımcının bir karar vermesi

gerekiyor, yatırımcı yatırım için doğru karar verebilmede birçok değişkene, şarta, seçeneğe bağlı olduğunu öğretmeye çalışıyoruz. Ve aynı durum çocuklarımızda da görmeye çocuklarımız üzerinde örnek olaylar yoluyla anlatmaya çalışıyoruz. Bir yatırımcı gözüyle empati yaparak çocuklarında yatırım yapmalarını bunu gelişi güzel yapılmaması gerektiğini, karar verme sürecinde içinde olması gerektiğini çocuklarımıza kavratmaya çalışıyoruz. Sadece iki konu üzerinden örnek verdim ama konular el verdikçe çocuklarımıza kavratmaya çalışıyoruz."

Elif Öğretmen:

"Bence birey ve toplum, karar verme becerisi kazandıracaksak en iyi yolu ve en kestirme yolu sosyal bilgiler dersidir. Çünkü birkaç ünitede bu beceri çok güzel verilebilir. Birincisi etkin vatandaşlık alanında, etkin vatandaşlıkta vatandaş olarak karar alma, aslında veriyoruz biz ama çok da bilinçli olmadan, farkında olmadan. Biz bu beceriyi vatandaş olma bilincinde öğretiyoruz çocuklara. En önemlilerinden biri üretim, tüketim ve toplum bu öğrenme alanları eğer karar verme becerisi öğretiyorsak ki öğretiyoruz bu alanlarda çok önemli öğrenme alanları bu beceri için. Bu beceriyi kazanmada gerçekten en önemli derstir sosyal bilgiler."

Ali Öğretmen:

"Sosyal bilgiler çok disiplinli bir alan olduğu için birçok bilim dalıyla ilişkili, sosyal bilgiler öğretimi evet, birçok dediğiniz gibi alanları kapsıyor, biri ekonomi biri hukuk, insan hakları demokrasi gibi. Karar verme becerisi bizim dersimiz içinde önemli, diğer dersler için de önemli. Bizim alanımız çok disiplinli olduğu için karar verme becerisini ilişkilendireceğimiz içerik disiplinler alanlar çok fazla. Adı üstünde sosyal bir ders sınıfın penceresi dışındakilerle ilişkilidir. Öğrencinin hayatında karşılaştığı birçok şey karar vermeyle ilişkili ama öğretim açısından bakıldığında teori ile pratik çelişmektedir."

Ebru Öğretmen:

"Çocuklarımıza baktığımızda sıkıntılarının o karar verme durumuyla ilgili olduğunu görüyoruz. Sosyal bilgiler aslında bu süreci nasıl gerçekleştirmesi gerektiğini öğrenciye

veriyor. Derslerde veriyor da öğrenci bunun farkına varamıyor. Yoksa gerçekten ders çok güzel, örneğin problem nasıl çözülür konusu var. Aslında bu tam da karar verme süreciyle alakalıdır."

Ayşe Öğretmen:

"Sosyal bilgiler aslında insanın günlük yaşamını etkileyen bir ders bu yüzden karar verme ile ilişkili bir ders. Örneğin Adıyaman'ı seviyorum, burada yaşamaya karar verdiğimde iklimi, kültürü sevdim sosyal bilgiler katkısıyla bir seçim yapılabilir, yani günlük yaşamımızdaki her şey sosyal bilgilere çıkıyor. Bu seçim yapmamız ve karar vermemiz için faydalı olur."

Bu bulgulardan, katılımcıların karar vermenin sosyal bilgiler dersi ile ilişkisine yönelik ifadelerine göre, sosyal bilgiler dersi, çok disiplinli bir yapıya sahiptir. Bu ders kapsamında ekonomi, hukuk, sosyoloji, insan hakları ve demokrasi gibi alanlar vardır. Bu ders karar verme becerisini, etkili olarak günlük yaşamla ilişkilendirerek geliştirmeyi sağladığı yorumu yapılabilir.

5.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlar Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaşılan sorunlar hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerine bir görüşme sorusu sorulmuştur. Bu soru; "Sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde sürece dair karşılaşılan sorunlar nelerdir?" şeklindedir. Bu sorunun analizinden elde edilen bulgular Tablo 47' de verilmiştir.

Tablo 47

Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Sürece Dair Karşılaşılan Sorunlar Nelerdir? Sorusunun Analizi.

Kodlar	Katılımcılar	f
Genel Sorunlar		
Müfredat	Harun(5), Elif(3), Ebru(3), Zeynep (2), Murat(3), Ali	17

Ders Saati	Harun, Ali, Elif, Murat, Ebru	5
Ders İçeriği	Harun (4), Zeynep	5
Öğretmen Kaynaklı	Elif (2), Ali (2)	4
Sosyo-Ekonomik	Elif (2)	2
Fiziksel Koşul	Murat (2)	2
Pandemi Dönemi	Zeynep	1
Çevresel Etken	Ali	1
Kişisel Sorunlar		
Öğrenci Özelliği	Ali (3), Ebru (2), Umut, Ayşe	7
Ebeveynler	Elif (2), Umut, Ebru, Ali	5
Hazır Bulunuşluk	Ali, Murat	2
Toplam		51

Tablo 47 incelendiğinde, katılımcıların karar verme becerisinin geliştirilmesinde sürece dair karşılaşılan sorunlar hakkındaki görüşlerinin "genel sorunlar" ve "kişisel sorunlar kategorisinde "müfredat", "öğrenci özelliği", "ders saati" "ders içeriği ve "ebeveynler" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaşılan sorunlara yönelik olarak, müfredat, öğrenci özelliği, ders saati, ders içeriği/kitabı ve ebeveynler ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Elif Öğretmen:

"Açıkçası müfredatımız çok ağır ders sayımız çok az bu yüzden bazı becerileri öncelikli vermeye çalışıyoruz bazı becerileri de daha az veriyoruz karar verme becerisi de bunlardan biri şimdi bunu hakkında konuşunca daha iyi anladım. Teorik gidiyoruz, derslerde çok fazla uygulama yapmıyoruz, zaman yetmiyor. Hâlbuki karar vermeyi örneklerle, hayatın kendisiyle geliştirmemiz gerekiyor."

Ebru Öğretmen:

"yedinci sınıf dersle alakalı olarak benim açımdan çok yoğun bir programı var. Çok fazla bu tür becerilere giremiyoruz. Ama aslında karar verme becerisi ile ilişkilendirebileceğimiz çok fazla konu var. 7 geçiş noktası mesela meslekler konusu var ve ekonomi konusu var ve bunlar karar verme süreçleriyle ilişkilendirilebilir. Müfredat ağır ama ileriye dönük birçok değer ve becerinin kazandırılabileceği bir sınıf."

Zeynep Öğretmen:

"Toplumda farkında değil bu ders hayatın kendisi, hayatın içinden bir ders öğrencilerim, "Öğretmenim bu ders bize hayatı anlatıyor" diyor. Gerçekten öyle sıkıntı müfredatın ağır, ders saati az, bu nedenle uygulamaya yönelik bir şey yapamıyoruz. Bir de sınıflar çok kalabalık bazen amacıma ulaşamayabiliyorum. Etkinlik yapabilmem yüzde elli oranında azalabiliyor. Öğretmenlerin zihninde müfredatı nasıl yetiştirebilirim sorusu var. Öz eleştirim biz öğretmenler öğretim programını incelemiyoruz güncellenip güncellenmediğini bilmiyoruz."

Harun Öğretmen:

"Programda az yer verilen bir beceriye öğretmenin fazlasıyla yer vermesini zaten bekleyemezsiniz. Güncellenen 2018 yeni sosyal bilgiler programında yeni beceriler de eklendi, Bu becerilere baktığınız zaman, öğretmenlerin vermesi gereken kazandırmaları gereken beceri sayısı zaten fazla bunlar içerisinde karar verme becerisinin ön plan çıktığını düşünmüyorum. Yani öğretim programıyla ders içeriğine ya da ders kitapların uyumlu olduğunu düşünmüyorum. Programın öğretmen etkililiğine katkılı olduğunu düşünmüyorum."

Ali Öğretmen:

"Karar verme becerisinin geliştirilmesinde, bu becerinin öğrencilere kazandırılmasında karşılaştığımız sorunları şu şekilde sıralayabiliriz: Öğrencilerin önceki öğrenmelerinin yani hazır bulunuşluk seviyelerinin yetersiz oluşu ya da bu konuda öğrenciler arasında ciddi farklılıkların olması. Hata yapma endişesiyle karar verme sürecinde dikkate alınması gereken faktörleri sağlıklı bir şekilde değerlendirememeleri. Bazı öğrencilerin öz güven eksikliğine sahip olmaları. Ailelerin ve biz eğitimcilerin çocukları karar verme süreçlerine yeterince dâhil etmeyişimizden kaynaklı çocukların bazılarının karar verme süreçlerinde isteksiz oluşları. Ortak karar verme kültürünün yeterince gelişmemiş olması. Öğrencilerin bir karar verip, verdikleri kararların sorumluluğunu üstlenmekten çekinmeleri. Karar verme

süreçleri üzerinde etkili olan çevre faktörünün kontrol edilememesi. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağında sosyal medyanın öğrencilerin karar verme süreçleri üzerindeki büyük etkisi. Yanlış bilgilendirme, yanlış yönlendirmeye sebebiyet verebiliyor.

Karar verme süreçlerinde öğrencilerin çoğu zaman birden fazla etkeni göz önünde bulunduramayışları, çok yönlü düşünmemeleri olarak sıralanabilir."

Umut Öğretmen:

"Öğrencinin kendine öz güveninin olmaması "ya bilemezsem ya yanlış cevap verirsem ya benimle dalga geçilirse" gibi düşünmesi, bazı öğrencilerde de tam tersi kendine aşırı güven duygusu ile sorunu düşünmeden ve bazen anlamadan yanlış kararlar vermesi karar verirken mantıklı gerçekçi düşünmeden karar vermesidir. Ayrıca öğrencinin verdiği kararın sonuçlarını düşünmeden karar alması. Oysaki gerçek hayatta karar vermek beraberinde sonuçlarını kabullenmeyi de gerektirir. Bu öğrenci profili becerinin öğretilmesini güçleştiriyor."

Ebru Öğretmen:

"Öğrenciler birilerinin onların yerine karar vermelerini bekliyor, onları onaylamalarını bekliyor. Çocuklara anne babaları tarafından yeteri kadar sorumluluk verilmiyor. Çocuklar fazla hormonlu kişiliklere sahip olarak yetiştiriliyor. Çocukların sorumluluklarını anne ve babalar yerine getiriyor. Çocuklar sınırsız tüketiyorlar, anne babalar da bunu destekliyor. Hiç bir çaba harcamadan ve sorumluluk almadan istedikleri her şeyin olmasını istiyorlar. Tabii bu durum çocukların karar alma becerisini sekteye uğratıyor. Bu şekilde okula ve sınıfa gelen çocuklara öğretmeni olarak bir sorumluluk vermeye çalıştığımızda çok zorlanıyoruz. Sonuçta çocuk okuldan sonra eve gidiyor."

Harun Öğretmen:

"Öğretmen için ana materyal olan ders kitabını kullanılıyor, öğrenci de ders kitabının kullanıyor, öğretmen ders kitabına sadece bağımlı kalırsa her beceri, karar verme de dâhil olmak üzere her beceriyi hızlıca geçiliyor. Haftada 3 saatlik derste verilmesi gereken

beceriler var değerler var, bu beceriler böyle harmanlanarak bir şekilde verilmezse, bazen problem olabilir."

Katılımcıların karar verme becerisinin geliştirilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik ifadelerinden hareketle, sosyal bilgiler dersi öğretim programının hem içerik yönünden hem de yoğunluk yönünden karşılaşılan sorunlardan olduğu yorumu yapılabilir. İçerik yönünden; karar verme becerisinin yeterince yer almadığı, bu durumun ders kitaplarına ve öğretmen tutumlarına yansıdığı ifade edilmektedir. Bu nedenle bu becerinin teorik düzeyde kaldığı belirtilmiştir. Programın yoğunluğu yönünden; ders süresinin yeterli olmaması, müfredatı yetiştirme baskısı nedeniyle karar verme becerisinin geliştirilmesinde sorun yaşandığı yorumlanabilir. Ayrıca katılımcıların ifadelerinden hareketle bu becerinin geliştirilmesindeki engellerden bazılarının da öğrencinin özgüvenli olmaması, sorumluluk üstlenmemesi, aile ortamı ve ebeveynlerin çocukları üzerindeki olumuz etkisinden olduğu yorumu yapılabilir.

5.2.9. Velilerin, Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, velilerin karar verme becerisi hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili velilere iki görüşme sorusu sorulmuştur. Bunlar; "Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz?" ve "İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir?" sorularıdır. Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 48'de verilmiştir.

Tablo 48

Karar Verme Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? İnsan Hayatında Karar Vermenin Önemi Sizce Nedir? Sorusunun Analizi.

Kategori/Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam Veli
Karar Verme					
Yaşamsal Önem	Zuhal(2),Şule(2), Zehra	5	Burak, Kerem, Selim	3	8
Sorumluluk	Zehra, Meral	2	Kerem	1	3
Bağımsızlık	Meral(2)	2	Ercan, Kerem	2	4
Yönlendirme			Ercan(3),Burak	4	4
Kendini Tanıma	Zuhal(2)	2	Ercan	1	3

Özgüven	Meral, Zehra	2			2
Aile Rolü	Zehra	1			1
Kendini İspat	Şule	1			1
Detaylı Düşünme			Selim	1	1
Tecrübe			Kerem	1	1
Seçim Yapmak	Zehra	1			1
Toplam		16		13	29

Tablo 48 İncelendiğinde, katılımcılardan annelerin karar verme hakkındaki görüşlerinin "karar verme" kategorisinde "yaşamsal önem", "bağımsızlık" ve "sorumluluk" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Babaların ise karar verme hakkındaki görüşlerinin "yönlendirme", "yaşamsal önem "kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar vermeyle ilgili yaşamsal önem, yönlendirme, bağımsızlık ve sorumluluk kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Şule:

"Karar verme hayatta en önemli beceri bence. Çünkü mantıklı karar verdiğin zaman güzel şeyler yapılabiliyor, ama duygusal karar verildiği zaman yanlış kararlar verilebiliyor, yanlış adıma gidilebiliyor. Bu konuda kötü olan benim duygusal karar veriyorum."

Selim:

"İnsan yaşamında çeşitli dönüm noktaları var ve onlar kararlarla geçer hep o dönüm noktaları doğum, yaşam, evlenmek de bunların hepsi dönüm noktalarıdır. İnsanın hayatında yönlendirmeleri karar vererek yapıyor. Karar verme önemli ve gerekli olan bir şeydir."

Burak:

"Çok önemli, yaptığınız işte hayatınızı yönlendiren şeydir. Doğru bir karar verildiği zaman kişiyi nereye götürüyor bunun düşünülmesi lazım. Çünkü verilen kararın iyi veya kötü bedelini ödemek zorundayız. Karar verme insan yaşamında çok önemli yani. Sıfırdan başlayacak olursak ortaokulda çocuk başarıyı yakalarsa iyi bir liseye gider iyi bir liseye gittiğinde iyi bir üniversiteye gider ve iyi bir işi olur. Bir karar verme adımıyla her şey

değişebiliyor. Yani ben üniversite hazırlanan gençlere arkadaşımın çocuklarına derim iyi bir üniversite olursa iyi bir işin, iyi bir eşin ve iyi çocukların olur."

Kerem:

"Sonuçta insan yaşamında karşılaştığın her şey seninle ilgili oluyor. Bu konuda kendi hayatını şekillendirirken kendin karar vermen tabi ki sonuçlarına katlanma açısından insana daha fazla sorumluluk yüklüyor."

Zehra:

"Çocukluktan geliştirilmelidir. Ailede başlar. Ailenin çocuğa yaklaşımı verdiği özgüvenle gelişir, eğer ailede kararları sürekli anne baba alıyorsa ilerde de çocuk için kararları başkaları alır. Her konumda her durumda kendi karar vermeli sorumluluğunu almalı ki ilerde de hayatını etkileyecek kararları kendi verip sonuçlarına da kendisi katlanmalı."

Meral:

"Bir insan başkasına göre yaşamaması gerekiyor, kendi düşüncesini ortaya koyması lazım, bir birey olduğunu bir insan olduğunu kendinin de hak sahibi olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle bağımsızca kendi kararlarını da vermelidir. Karar verme bir hareket olarak bağımsız olmayı gerektirir. Kararlar başkasına göre yaşamaması gerekiyor."

Katılımcıların karar verme hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, anne ve babalar karar vermenin yaşamın dönüm noktalarında başarı, iyilik ve güzellik için gerekli olan önemli bir beceri olduğu vurgulanmıştır. Özellikle babalar bu becerinin insan yaşamını yönlendirdiği, verilen sağlıklı kararlarla karşılaşılabilecek sonuçlara dikkat çekildiği yorumlanabilir. Ayrıca anne ve babaların ifadelerinden hareketle, karar verme becerisinin kişiye sorumluluk yüklediği, kişiyi bağımsızlaştırdığı, özgüven kazandırdığı vurgusunun yapıldığı yorumlanabilir.

5.2.10. Velilerin, Çocuklarının Ailede Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, velilerin ev ortamında karar verme becerisinin geliştirilmesi hakkında görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili velilere görüşme sorusu sorulmuştur. Bunlar; "Aile içinde karar verme durumlarında nasıl bir yol izlersiniz?", "Çocuğunuz hangi durumlarda kendi kararlarını verirler?" ve "Çocuğunuzun kişisel karar süreçleri (karar verme davranışı) nasıldır? Açıklayınız" sorularıdır. Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 49, Tablo 50, Tablo 51'de verilmiştir.

Tablo 49

Aile İçinde Karar Verme Durumlarında Nasıl Bir Yol İzlersiniz? Sorusunun Analizi.

Kategori/kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam
Evde Karar					
İstişare	Meral(2),Şule, Zehra	4	Ercan(2),Burak, Selim, Kerem	5	9
Karar Verme Sınırı	Zehra, Zuhal	2	Kerem, Burak, Selim(2), Ercan	5	7
Sürece Dâhil Etme	Zuhal, Meral	2	Selim, Kerem	2	4
Bağımlı	Şule	1			1
Yönlendirme			Selim(2),Burak, Kerem, Ercan	5	5
Destekleyici	Meral, Zehra	2	Kerem, Burak, Ercan	3	5
Toplam		11		21	31

Tablo 49 incelendiğinde, katılımcılardan annelerin evde karar verirken nasıl bir yol izledikleri hakkındaki görüşlerinin "evde karar" kategorisinde "istişare", "karar verme sınırı" ve "sürece dâhil etme" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Babaların ise evde karar verirken nasıl bir yol izledikleri hakkındaki görüşlerinin "istişare", "karar verme sınırı" ve "yönlendirme" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların evde karar verirken nasıl bir yol izledikleriyle ilgili olarak, istişare, karar verme sınırı, değerli hissetme ve yönlendirme ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Meral:

"Evde kararlarımıza dâhil ederiz. Bence güzel bir şey çocuğunda ailede karar vermesi annenin, babanın onun da fikrini alması. Onula ilgili olsun olmasın kararın içinde olması iyi etkiler kendine güvenmiş olur."

Zuhal:

"Kesinlikle, ailede başlar bu beceri, ona ne kadar önemli olduğunu, düşüncelerinin ne kadar değerli olduğunu hissettiriyor. Hem de bu sürece dâhil olarak öz güven kazanıyor."

Kerem:

"Ben mümkün olduğunca böyle bir durumda eşimin, bu konuda düşünce nedir diye merak ederek karar vermeye çalışıyorum, ben babamı da geçmeden karar vermemem lazım duygusu da var. Aileye baktığımızda bizde ataerkillik yok. Genelde danışarak kararlar verilir. Çocuklar büyüdüğü için onların da fikrini alıyoruz şimdi."

Ercan:

"Bu konuda çocuklar da yetişkin duruma geldi, alış verişe çıktığımızda çocuğumun karar vermesini isteriz. Ama tatil gezi veya aile için ortak durumlarda ortak karar alırız. Çocuklardan fikir alırım ve yeni fikirler katılır yapacağımız şeye katkı etmeleri iyi sonuçlar elde etmemize neden olur. Biz çekirdek aileyiz herkesin fikri ile kararlarımız alıyoruz."

Burak:

"Şimdiki çocuklar milenyum çağında dijital çağında arkadaşlık edinmesi zor oluyor. Bizler yardımcı oluyoruz bu kararına, alışverişte de her istediği kararı alamıyor. Birlikte düşünüyoruz. Kendi harçlığını biriktirmesi için yöntem belirliyoruz. Kendisi biriktirdiğinde istediği şeyi alabileceğini söylüyoruz. Tatil gezilecek yerlerde ortaklaşa karar veririz."

Selim:

"Biz çocuğumuzu karar süreci için yönlendiriyoruz. Örneğin kitap alacaksa öğretmenine danışması gerektiğini varsa örnek kitap inceleyip kendisine uygun olup olmayacağını belirlemesini istiyoruz. Bu şekilde yönlendirmeye çalışıyoruz."

Zehra:

"Her sürece her durumda çocukların katılması gerektiğini düşünmüyorum özel durumlarda saf dışı olabilirler (Çocuğun kendisini ilgilendirmeyen durumlar). Ancak aileyi ilgilendiren durumlarda onu da ilgilendiren durumlarda karar sürecine dâhil olur."

Katılımcıların ailenin ev ortamında karar verme davranışları hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, anne ve babalar karar verme durumlarında olduklarında eşleriyle, kendi aile büyükleriyle ve gerektiğinde çocuklarıyla birlikte karar verdikleri yorumlanabilir. Anne ve babalar aile ortamında verilen kararlarda çocuklarının katılımını, onları olumlu ve iyi yönde etkileyeceğini ancak her konuda karara dâhil olmaları gerekmediğini belirttikleri ifade edilebilir. Ayrıca, *"Şimdiki çocuklar milenyum çağında dijital çağında arkadaşlık edinmesi zor oluyor. Bizler yardımcı oluyoruz bu kararına, alışverişte de her istediği kararı alamıyor", "Biz çocuğumuzu karar süreci için yönlendiriyoruz."* babalara ait bu ifadelerden, çocukların aile ortamında karar verme durumlarında yönlendirildikleri yorumlanabilir.

Tablo 50

Çocuğunuz Hangi Durumlarda Kendi Kararlarını Verirler? Sorusunun Analizi.

Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam Veli
Alışveriş	Zuhal, Meral, Şule (2), Zehra	4			4
Eğitim	Zehra, Meral	2	Kerem	1	3
Ders Programı	Zuhal, Şule	2	Selim	1	3
Tatil/Gezi	Şule	1	Ercan	1	2
Boş Zaman	Zehra	1	Selim	1	2
Temizlik/Düzen	Zuhal	1			1
Araba			Ercan	1	1
Dinlenme			Selim	1	1
Kitap/kırtasiye			Selim	1	1
Oyun			Burak	1	1
Teknolojik Araç			Burak	1	1
Meslek			Kerem	1	1
Toplam		11		9	21

Tablo 50 incelendiğinde, katılımcılardan çocukların hangi durumda kendi kararlarını verdikleri hakkındaki görüşlerinin "alışveriş", "eğitim" ve "ders programı" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların çocukların hangi durumda kendi kararlarını verdikleriyle ilgili olarak, kıyafet, eğitim ve ders programı ifadelerini öne

çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Zehra:

"Alış verişte kıyafetlerini kendisi seçer, gideceğimiz bir yer varsa danışırız, gelmek ister mi diye, ancak her sürece her durumda çocukların katılması gerektiğini düşünmüyorum özel durumlarda saf dışı olabilirler (anne ve babaya özel konularda). Tabi aileyi ilgilendiren durumlarda onu da ilgilendiren durumlarda karar sürecine dâhil olur. "

Zuhal:

"Ne kıyafet giyeceğine kendisi karar verir."

Selim:

"Ders çalışma programında, 6 gün çalıştıysa bir günü kendine dinlenme olarak ayırmasında kendisi karar verir. Okul kırtasiyesi alış verişinde, kitap almasında, giyim alış verişinde kararını verebilir."

Burak:

"Mesela aşağı inmek istiyor ona takdir senin diyorum. Arkadaşların çağırıyor dersin de bittiyse buna sen karar ver derim. Çocuğuma daima şunu derim "kimsenin oyuncağı olmayın yani arkadaşların çağırdığı zaman hemen koşma senin in bittiğinde sen onları çağı diyorum. Ona bu şekilde fikir veriyorum düşünüyor, sonra doğru karar veriyor. Ona kalmış bir şey gönlün ferahsa in diyorum yani mesela geçenlerde telefon alacaktı dedim telefonu sen seç tamamıyla kendi seçti, yani onun yaşamını bozmayacak zarar vermeyecek şeylerde ona bırakıyoruz."

Katılımcıların çocukların hangi durumlarda kendi kararlarını verdikleri hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, anne ve babalar çocuklarının alışveriş, kendi kıyafetlerinin seçiminde, okul ve eğitimleriyle ilgili olarak, ders çalışma programlarını düzenlemede, oyun ve dinlenme programlarını düzenlemede, kırtasiye alışverişlerinde ve teknolojik araçların seçiminde kendi kararlarını verdiklerini belirtmişlerdir. Buradan hareketle çocukların ev ortamında çoğunlukla kendilerini doğrudan ilgilendiren durumlarda karar sürecine dâhil

oldukları, karar verme durumlarının belli konularda sınırlı kaldığı yorumlanabilir. "*Çocuğuma daima şunu derim "kimsenin oyuncağı olmayın yani arkadaşların çağırdığı zaman hemen koşma senin in bittiğinde sen onları çağı diyorum. Ona bu şekilde fikir veriyorum düşünüyor, sonra doğru karar veriyor."* Bu ifadeden hareketle bazı velilerin çocukların kendi kararlarında yönlendirici, baskılayıcı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu durum karar verme becerisinin gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği yorumlanabilir.

Tablo 51

Çocuğunuzun Kişisel Karar Süreçleri (Karar Verme Davranışı) Nasıldır? Sorusunun Analizi.

Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam
Danışmaya Dayalı	Şule, Zehra	2	Kerem, Burak, Ercan	3	5
Seçenekleri Değerlendirme	Zuhal, Meral	2			2
Mantıklılık	Şule	1			1
Doğaçlama	Zuhal	1			1
Israrcılık	Meral	1			1
Düşünme			Burak	1	1
Çevresel Etki			Ercan	1	1
Tepkisellik			Kerem	1	1
Üst düzey düşünme	Zuhal	1			
Toplam		8		6	14

Tablo 51 incelendiğinde, katılımcılardan çocukların kişisel karar süreçleri (karar verme davranışları) hakkındaki görüşlerinin "danışmaya dayalı", "seçenekleri değerlendirme" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların çocukların hangi durumda kendi kararlarını verdikleriyle ilgili olarak, danışmaya dayalı, seçenekleri değerlendirme ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Burak:

"Biraz düşünüyor sonra bize danışıyor, tekrar düşünüyor arkadaş çevresiyle de konuşuyor fikir alıyor sonra kararını veriyor."

Zehra:

"Bana danışır annesine benim fikrime önem verir, benden onay aldığında daha rahat eder kendi kararında."

Ercan:

"Teknoloji süreci etkiliyor, çevredeki arkadaşları etkiliyor kararını. Marka da etkiliyor kararlarını, "bu marka çok iyi" diye söylüyor. Karar verdiği zamanlarda düşünüyor, kafasında sorguluyor sonra da, bize baba bu nasıl olur diye bize danışıyor."

Meral:

"Kararını verirken kararında ısrarcı oluyor çok istediğini belirtiyor."

Zuhal:

"Bazen doğaçlama yapıyor, gündelik karar vermede."

Şule:

"O daha çok mantıklı yaklaşıyor, önce benimle paylaşıyor. Ortak karar almaya çalışıyoruz birlikte hedefe gitmeye çalışıyoruz."

Katılımcıların çocuklarının kişisel karar süreçleri (karar verme davranışları) hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, anne ve babalar çocukların karar verirken danıştıklarını, onaylanmak istediklerini belirtikleri ifade edilebilir. Çocukların zaman zaman doğaçlama karar verdikleri, ısrarcı davrandıkları, çevreden ve arkadaşlarından etkilendikleri belirtilmektedir. Bu ifadelerden hareketle çocukların karar verme sürecindeki adımları izlemedikleri yorumlanabilir.

5.2.11. Velilerin, Çocuklarının Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, velilerin çocuklarının karar verme becerisinin geliştirilmesi hakkında görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili velilere üç görüşme sorusu ve iki sonda soru sorulmuştur. Bunlar; "Çocuğunuzun karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?", "Çocuğunuzun karar verme

becerisinin geliştirilmesinde kimlerin ve nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?", "Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi öğrencinin hayatını nasıl etkiler? Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 52, Tablo53, Tablo 54, Tablo 55'te verilmiştir.

Tablo 52

Çocuğunuzun Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analiz.

Kategori/Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam
Genel Etki					
Aile Etkisi	Zuhal	1	Selim, Kerem	2	3
Hayati Önem			Burak	1	1
Özgüven	Meral, Şule,	2	Kerem, Ercan, Burak	3	5
Kişisel Etki					
Sorumluluk	Zuhal, Zehra	2			2
Kendini ifade edebilme	Zuhal	1	Ercan	1	2
Önemli Hissetme	Meral	1			1
Deneyim			Burak	1	1
Özgür düşünme			Kerem	1	1
Toplam		7		9	16

Tablo 52 incelendiğinde, katılımcılardan çocukların karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkındaki görüşlerinin "genel etki" ve "kişisel etki" kategorilerinde "özgüven", "aile etkisi" "kendini ifade etme" ve "sorumluluk" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların çocukların karar verme becerilerinin geliştirilmesiyle ilgili olarak, özgüven, aile etkisi, kendini ifade etme ve sorumluluk ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Kerem:

"*Çocuğun özgür düşünmesi açısından bu konuda önünün açılması doğru yönlendirilmesi önemlidir. Kendi ayakları üzerinde duran kendi kararlarını verebilen bir birey olarak özgür düşünebilen, bir birey olması için her türlü katkının verilmesi lazım. Bu konuda ben bir baba olarak yapmaya çalışıyorum."*

Zehra:

"Çocuğa sorumluluk veriyoruz. Kararları konusunda önüne bir takım şartlar konulabilir."

Ercan:

"Öncelikle özgüven kazandırılması gerektiğini düşünüyorum. Kendini ifade edebilme korkusuzca hareket edebilme gibi becerilerin öncelikle verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kendini savunamazsa kendini ifade edemezse karar verme becerisi gelişmez."

Meral:

"Kendisine özgüven kazandırması açısından önemlidir. Dinlenildiğini fikrinin önemsendiğini düşünmesi açısından güzeldir."

Zuhal:

"Ailede başlayan bir beceri, eğitim ve öğretimde de önemli, çevreyle ilk tanışması okulla başlar. Öğretmenin ona verdiği sorumluluklar, paylaşım bunlar hep bir bütün olarak çocukta bir olgunlaşma geliştiriyor. Kararlı bir insan ne isteyeceğini bilir karar veremeyen bir insan net duygularını ifade edemiyor. Kararsız olan bir sürüncemededir."

Şule:

"Bir kere özgüven oluşuyor çocukta artık çocuklar internet çocuğu olduğu için daha güzel kararlar verebiliyor. Oğlum kendine ve bana zarar vermeyecek kararlar alabiliyor."

Katılımcıların çocukların karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, çocukların karar verme becerilerinin gelişiminin ailede başladığını ve bu gelişimin çocuğa özgüven, sorumluluk, özgür düşünme, deneyim kazandırdığı, kendilerini ifade etmelerini sağladığı yorumlanabilir.

Tablo 53

Çocuğunuzun Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Kimlerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analiz.

Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam
Arkadaş Çevresi	Meral, Şule, Zuhal	3	Ercan, Selim, Burak	3	6
Öğretmenler	Şule, Zuhal (2)	3	Selim, Burak	2	5
Akraba	Zuhal, Meral	2	Kerem, Ercan	2	4
Ebeveynler	Zuhal	1	Ercan, Selim	2	3

Anne daha etkili	Şule, Meral	2		2
Toplam		11	9	20

Tablo 53 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının karar verme becerilerinin geliştirilmesinde kimlerin etkisi olduğu hakkındaki görüşlerinin "arkadaş çevresi", "öğretmenler", "akraba" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların öğrencilerde karar verme becerilerinin geliştirilmesinde kimlerin etkili olduğu ile ilgili, arkadaş çevresi, öğretmen ve aile büyükleri/akraba kavramalarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Selim:

"Anne baba, arkadaş çevresi sonra öğretmenleri geliyor, çünkü bu beceri normal hayattan alınıyor. O yüzden önce anne baba arkadaşlar en son öğretmen bana göre."

Meral:

"Anne babaya göre daha yakın olduğu için daha etkili olduğunu düşünüyorum. Arkadaş çevresi yakın ağabey ve kardeş etkili."

Ercan:

"Anne babanın rolünün etkisi olduğunu, birinci derece akrabalar teyze amca nine dedelerin etkisi olduğunu düşünüyorum. Çocuğun kendi Sosyal çevresinin de etkilediğini düşünüyorum. Arkadaş ortamları da etkiliyor."

Şule:

"Okulda öğretmenleri ve okul çevresi de etkiliyor."

Kerem:

"Bizim bu konudaki ona verdiğimiz sınır etkili yani anne baba. Okuldaki öğretmenlerin oluşturduğu özgüven etkilidir. Halaları etkili oluyor beş halası var."

Zehra:

"Anne baba, öğretmenleri, arkadaş çevresi etkilidir."

Bu bulgularda katılımcıların ifadelerinden hareketle, öğrencilerin karar verme becerilerinin gelişiminde, kendi kararlarını verebilmede ve karar verme süreçlerine dâhil olmada en etkili olan kişilerin arkadaş çevreleri, anne babalar, akraba olduğu yorumlanabilir.

Tablo 54

Çocuğunuzun Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Nelerin Etkili Olduğunu Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analiz.

Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam
Kitle İletişim Araçları	Şule, Zuhal	2	Burak (2), Ercan (2), Kerem (2)	4	6
Eğitim Etkisi	Meral, Zuhal	2	Kerem (2)	2	4
Çevre Etkisi	Meral, Zehra	2	Kerem	1	3
Sorumluluk	Zuhal, Zehra	2			2
Ebeveyn Tutumu	Zehra	1	Kerem	1	2
Deneyim	Zuhal	1			1
Aile Yaşantısı	Meral	1	Selim	1	2
Oyunlar			Selim	1	1
Değerlilik	Meral	1			1
Toplam		12		12	24

Tablo 54 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının karar verme becerilerinin geliştirilmesinde nelerin etkisi olduğu hakkındaki görüşlerinin "kitle iletişim araçları", "eğitim etkisi", "çevre etkisi" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların öğrencilerde karar verme becerilerinin geliştirilmesinde nelerin etkili olduğu ile ilgili, kitle iletişim araçları, eğitim etkisi, çevre etkisi ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Kerem:

"İletişim çağındayız, telefon etkili, telefonda sosyal medya etkili televizyon etkili, gittiği kurslar etkili; okçuluk, saz ve yüzme kurslarına gitti oradaki eğitimcilerin arkadaş çevresinin etkili olduğunu düşünüyorum."

Selim:

"Ailede yaşadığı şeyler, ailede alınan kararlarda çocuğun dâhil edilmesi. Oyunlarda oyun oynarken karar becerisi gelişir, çocuk yaşamın içine dâhil edilerek yaşamın içinden öğrenir çünkü."

Zuhal:

"Önce bilgi sonra deneyim de etkiliyor, tecrübelilerden öğrenmek de ama bilgi tek başına yeterli olmuyor. Bir şey söylediğinde değer görmeli yoksa "fikrim değersiz mi" diye düşünür."

Ercan:

"Kitle iletişim araçları, TV, sosyal medya, internet ağları bu ağ üzerinde önüne gelen bir reklamın bile etkisi yönlendirmesi olduğunu düşünüyorum."

Bu bulgulardan hareketle, katılımcıların çocuklarının, karar verme becerilerinin gelişiminde, kitle iletişim araçları ve bu araçların sağladığı sosyal medya ve TV içerikleri, çocuğun eğitim ortamının etkili olduğu yorumu yapılabilir. Buna bağlı olarak çocukların bir karar verme durumunda kaldıklarında öncelikle kitle iletişim araçlarını kullandıkları söylenebilir. Ayrıca çocuğun günlük hayattaki deneyimleri, aldığı sorumluluklar, oynadığı oyunlar da bu becerinin gelişiminde etkili olduğu ifade edilebilir.

Tablo 55

Sizce Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi Öğrencinin Hayatını Nasıl Etkiler? Sorusunun Analizi.

Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam
Özgüven	Şule(2)	2	Kerem, Ercan(2)	3	5
Sorumluluk	Zehra	1			1
Olgunluk	Şule	1			1
Motivasyon	Zuhal	1			1
İstikrar	Zuhal	1			1
Saygınlık	Zuhal	1			1
Hayati Etki	Zehra	1	Selim, Burak	2	3
Bağımsızlık	Şule	1	Ercan, Burak	2	3
Deneyim	Zuhal	1			1
Özgür düşünme			Ercan, Kerem	2	2
Farkındalık			Selim	1	1
Topluma Faydalı			Kerem	1	1
Problem Çözebilen			Kerem	1	1
Toplam		10		12	22

Tablo 55 incelendiğinde, katılımcılardan çocukların karar verme becerilerinin geliştiğinde hayatlarının nasıl etkileneceği hakkındaki görüşlerinin "özgüven", "bağımsızlık" ve "hayati etki" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların çocukların karar verme becerilerinin geliştiğinde hayatlarının nasıl etkileneceğiyle ilgili olarak, özgüven, bağımsızlık ve hayati etki ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Zuhal:

"Saygınlık kazandırır, zaman kazandırır bu çok önemli hayatta, istikrarlı olur. Motivasyonunu artırır, karar sürecindeki hızı. Hayatını iyi etkiler."

Ercan:

"Kendi kararlarının vermesi artık yaşamında kimseye sırtını dayamadan kendi ayakları üstünde dimdik durabileceği anlamına gelir. Kimseye ihtiyacı olmadan yaşamını sürmesi kişi için en iyi kazanımdır."

Kerem:

"Özgüveni gelişmiş olur, kendi kararlarını verebilen bir insan, sonuçta problemlerini çözme noktasında iradesi gelişmiş olur. Bu sadece kendisine değil ailesine yetiştiği topluma da faydası olur. Kendisi karar verirken toplumu doğru yönlendirme, kendisi doğruya kanalize olmuşken toplumu da kanalize etme noktasında etkili bir birey olur diye düşünüyorum."

Şule:

"Kendi kararlarını aldığı zaman ayakları üstünde durabilir. Özgüveni oluşur, ama ben ona o fırsatı vermezsem geride kalabilir. Kendi yaşından olgun davranır. Geleceği ile ilgili daha iyi şeyler düşünebilir. Şimdiden ne okumak istediğini biliyor. Karar verme becerisi geleceğini etkiliyor bence."

Bu bulgular katılımcıların, çocuklarının karar verme becerileri geliştiği takdirde yaşamlarında önemli etkisi olacağı, özgüvenli, bağımsız, sorumluluklarını bilen bireyler

olacaklarını ifade ettikleri belirtilebilir. Buradan hareketle öğrencilerin karar verme becerisi kazandıkları takdirde bireye olumlu beceri ve değerler kazandırabileceği yorumlanabilir

5.2.12. Velilerin, Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkisine Yönelik Görüşleri Nelerdir?

Araştırmanın bu sorusunda, velilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde okulun etkisi hakkında görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sorusu ile ilgili velilere iki görüşme sorusu sorulmuştur. Bu soru: "*Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkililiği Konusunda Görüşünüz Nedir*?" Bu soruların analizinden elde edilen bulgular Tablo 56'da verilmiştir.

Tablo 56

Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkililiği Konusunda Görüşünüz Nedir? Sorusunun Analizi.

Kategori/Kodlar	Anneler	f	Babalar	f	Toplam
Okul Etkisi					
Karar Verme Ortamı	Zuhal	1	Kerem, Ercan, Selim	3	4
Öğretmen Etkisi	Zehra, Meral	2	Burak, Ercan	2	4
Demokratik Ortam			Burak	1	1
Yönlendirme	Şule	1			1
Toplam		5		6	10

Tablo 56 incelendiğinde, katılımcılardan karar verme becerilerinin geliştirilmesinde okulun etkisi hakkındaki görüşlerinin "okul etkisi" kategorisinde "karar verme ortamı", "öğretmen etkisi", "demokratik ortam", "yönlendirme" ve "meslek edindirme" kodları görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme becerilerinin geliştirilmesinde okulun etkisiyle ilgili olarak, karar verme ortamı, öğretmen etkisi, demokratik ortam, yönlendirme ve meslek edindirme ifadelerini öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu kodlarla ilgili katılımcıların doğrudan cevaplarına ilişkin örnekler şu şeklidedir:

Zuhal:

"Okulun tabii ki etkisi var. Örneğin eğitsel kollar, kulüpler, çocuklara bunlar soruluyor ve çocuklar karar veriyor istediğine göre. Yani okul karar verme becerisini geliştirmede ortam hazırlıyor. Çocuk aslında okul hayatında her an bir karar veriyor."

Erdal:

"Karar verme eğitimi okulun etkisi çok çok artılardan katkılardan bir tanesidir. Bulunduğu eğitim koşullarında öğretmenlerinin rol model olması, eğitim kalitesi karar verme becerisinin gelişimini etkiliyor."

Kerem:

"Okul şöyle; bir zorunluluk olmaktan ziyade arkadaşlarıyla öğretmenleriyle buluşacağı yeni şeyler öğreneceği yeteneklerini geliştirebileceği bir alan olarak oluşturabilirsek yani oradaki diyalogları arkadaş çevresi ciddi anlamda etkili olur, karar verme becerisi ilerler böylece."

Şule:

"Okul geleceğini doğru yönlendirme açısından, meslek edindirme açısından etkili."

Zehra:

"Okul bence çok etkili, çünkü çocukların evin dışındaki tüm hayatı okulda geçiriyor Öğretmenlerinde çocukların üzerinde büyük bir etkisi var. Onların yansımaları çocukların hayata yansımalarıdır."

Katılımcıların, karar verme becerisinin gelişiminde okulun etkisine yönelik görüşleri değerlendirildiğinde, okulun çocuğun karar verme becerisinin gelişimine ortam sağladığı, öğretmenlerin bu beceri gelişiminde rol model olduğu ve etkilediği, meslek edindirme ve yönlendirmede karar verme becerisini etkilediği yorumlanabilir.

5.3.Karma Bulgular ve Yorum

5.3.1.Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Basamaklarını Kullanma Durumları Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır?

Araştırmanın bu sorusunda, yedinci sınıf öğrencilerinin örnek olay temelli karar verme basamaklarını kullanma durumları onların karar verme beceri düzeylerini ne ölçüde doğruladığı incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analizlerden elde edilen bulgular Tablo 58'de verilmiştir.

Tablo 58

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin, Karar Verme Becerilerine Yönelik KVBÖ ve KVBEF Verilerin Analizleri

	KVBÖ' den Elde Edilen Nicel Bulgular					Örnek Olay Temelli Karar Verme Etkinliğinden Elde Edilen Nitel Bulgular			Karma Yöntem Etiketi
	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	Ss	n	f	%	
Problem Belirleme/Değerlendirme	520	4	16	13,5	2,3	72	13	18,1	
Seçenekleri Değerlendirme	520	7	28	23,3	4,1	72	6	8,6	Uyumsuz
Karar Değerlendirme	520	4	16	13,8	2,6	72	20	28,8	

Tablo 58 incelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖ'de problem durumunu belirlemeye ve değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,5, standart sapma ise 2,3 değerindedir. Bu bulgular, ölçek puanlarının kesme değerleri göz önünde bulundurulduğunda yedinci sınıf öğrencilerinin problemi belirleme ve değerlendirme düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (72) problem durumunu belirleyen ve değerlendirenlerin ise 13 (%18,1) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin problem durumunu belirleme ve değerlendirme becerileri KVBÖ'ne göre yüksek düzeyde olduğu, örnek olay temelli karar verme adımlarına göre ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir. KVBÖ'de seçenekleri değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 28 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 23,3, standart sapma ise 4,1 değerindedir. Bu bulgular, ölçek puanlarının kesme değerleri göz önünde bulundurulduğunda yedinci sınıf öğrencilerinin seçenekleri değerlendirme düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (72) seçenekleri değerlendirenlerin ise 6 (%8,6) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin seçenekleri değerlendirme becerileri KVBÖ toplam puanlarına göre yüksek düzeyde olduğu, örnek olay temelli karar verme adımları etkinliğine göre ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

KVBÖ'de kararı değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,8, standart sapma ise 2,6 değerindedir. Bu bulgular, ölçek puanlarının kesme değerleri göz önünde bulundurulduğunda yedinci sınıf öğrencilerinin kararı değerlendirme düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Örnek olay temelli karar verme adımlarını kullanmaları istenen öğrencilerden (72) kararı değerlendirenlerin ise 20 (%8,6) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kararı değerlendirme

becerileri, KVBÖ'ne göre yüksek düzeyde olduğu, örnek olay temelli karar verme adımlarına göre ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Bu bulguya göre öğrencilerin problem durumunu belirleme ve değerlendirme, seçenekleri değerlendirme ve karar değerlendirme becerilerine yönelik elde edilen nicel ve nitel bulgularda farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Buradan hareketle nicel ve nitel bulgular incelendiğinde nicel ve nitel bulguların uyumluluk göstermediği, birbirini doğrulamadığı, Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olarak belirtildiği görülmektedir. Nitel bulgular, nicel bulguları doğrulamamaktadır. Ölçek ile etkinlik formundan elde edilen farklı bulguların nedeni ile ilgili olarak günümüz test çözme becerisi gelişmiş öğrencilerin zaman zaman ölçek, test ve anket gibi maddelere yanıltıcı yanıtlar verebileceği yorumu yapılabilir. Ayrıca öğrencilerin kendi gerçek yaşam deneyiminden oluşturulan örnek olay temelli karar verme beceri etkinlik formu gibi zihinsel sorgulama, analiz ve yoğunlaşma gerektiren açık uçlu benzeri formlarda zorlandıkları şeklinde yorumlanabilir. Buradan hareketle fenomeni derinlemesine ve farklı bakış açısıyla ele alması açısından nitel çalışmaların önemine vurgu yapılabilir.

5.3.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamda Karar Verme Becerisine Yönelik Görüşleri Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır?

Araştırmanın bu sorusunda, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisine yönelik görüşleri onların karar verme beceri düzeylerini ne ölçüde doğrulandığı incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analizlerden elde edilen bulgular Tablo 59'da verilmiştir.

Tablo 59

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin, KVBÖ ve Günlük Yaşamda Karar Verme Becerisine Yönelik *Görüşme Verilerin Analizleri*

	KVBÖ' den Elde Edilen Nicel Bulgular (öğrenci)					KVBÖGF'dan Elde Edilen Nitel Bulgular (öğrenci)			Karma Yöntem Etiketi
						Kategori/Kodlar			
	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	Ss	Zorluk	Süreç	Karar	
Problem Belirleme/Değerlendirme	520	4	16	13,5	2,3	Emin olamamak (19) Zorluk yaşamamak (14)	Aşamalı (14) Düşünerek (14)	Düşünerek (14) Danışarak (11)	Uyumsuz
Seçenekleri Değerlendirme	520	7	28	23,3	4,1	Seçim yapmak (11) Kararsız olmak (10)	Ebeveyne danışarak (8) Yakınlara Danışarak (7)	Sonuca göre (10)	
Karar Değerlendirme	520	4	16	13,8	2,6				

Tablo 59 incelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖGF'dan elde edilen nitel bulgulara göre karar verme sürecinde, bir karar olay/durumu ile ilgili yaşadıkları zorluklar hakkındaki görüşlerinin, "zorluk" kategorisinde "emin olamamak (f:19)", "zorluk yaşamamak (f:14)", "seçim yapmak (f:11)" ve "kararsız olmak (f:10)" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgulardan, öğrencilerin bazılarının karar verme olay/durumlarında karşılaştıklarında, zorluk yaşamadıkları, bazılarının ise verdikleri kararlardan emin olmadıkları, seçim yapmakta ve farklı nedenlere bağlı olarak karar vermekte zorlandıkları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin bir karar olay/durumunda karar süreci hakkındaki görüşlerinin "süreç" kategorisinde "aşamalı (f:14)", "düşünerek (f:14)", "ebeveyne danışmak (f:8)", "yakınlara danışmak (f:7)" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle, genel olarak öğrencilerin, karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada takip ettikleri süreç (adımlar) için aşamalı, düşünerek, ebeveynlerine ve yakınlarına danışarak karar verdikleri bazılarının ise daha çok rastgele karar verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin bir karar verme durumundan nasıl

emin oldukları hakkındaki görüşlerinin, "karar" kategorisinde "düşünerek (f:14)", "danışarak (f:11)", "sonuca göre (f:10)" kodlarında kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada, uygulayarak, düşünerek ve yakınlara danışarak emin oldukları şeklinde yorumlanabilir. Nitel bulgular ve yorum bölümünde değinildiği gibi doğrudan alıntılar değerlendirildiğinde, öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada "iyice düşünürüm", "tekrar düşünürüm" vb. ifadelerinden, düşünme eylemini belli bir adıma göre gerçekleştirmedikleri yorumlanabilir. Karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada, "*…onlar beni onaylarsa verdiğim karardan emin olurum."* vb. ifadelerinden ise öğrencilerin bağımlı karar verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme durumlarında sağduyulu karar vermeye engel olabilecek çeşitli zorluklar yaşadıkları, bir karar verme sürecindeyken düşünerek ancak daha çok danışmaya dayalı bir süreç yaşadıkları, verdikleri kararlardan düşünerek, danışarak, sonuçları görerek ancak emin oldukları yorumlanabilir. Zorluklar yaşamakla birlikte bağımlı bir süreçle sonuca ulaştıkları ifade edilebilir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin karar verme becerileriyle ilgili problem yaşadıkları yorumlanabilir. Ancak yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖ'de problem durumunu belirlemeye ve değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,5, standart sapma ise 2,3 değerindedir. KVBÖ'de seçenekleri değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 28 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 23,3, standart sapma ise 4,1 değerindedir. KVBÖ'de kararı değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,8, standart sapma ise 2,6 değerindedir. Bu bulgulardan öğrencilerin karar verme becerilerinin yüksek olduğu yorumlanabilir. Buna göre görüşmelerden ve ölçekten elde edilen bulgular uyumlu değildir. Bu sebeple Karma Yöntem Etiketinin

"uyumsuz" olarak belirtildiği görülmektedir. Buna göre yedinci sınıf öğrencilerinin, KVBGF'dan elde edilen nitel bulguların KVBÖ'den elde edilen nicel bulguları doğrulamadığı yorumlanabilir.

5.3.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıfta Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır?

Araştırmanın bu sorusunda, KVBÖ'nden elde edilen bulgular ile sınıfta karar vermeye yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri birbirini ne ölçüde doğruladığı, incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analizlerden elde edilen bulgular Tablo 60 ve Tablo 61'de verilmiştir.

Tablo 60

Sınıfta Karar Vermeye Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri İle Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Analizi

Öğrenci Görüşleri							Öğretmen Görüşleri	
Nicel Bulgular KVBÖ Sınıfta Alınan Kararlar				Nitel Bulgular KVBÖGF Sınıfta Alınan Kararlar			Nitel Bulgular KVBÖGF	Karma Yöntem Etiketi
Kategoriler	f	%	Kümelenen Kod	Kategoriler	f	%	Kümelenen Kodlar	
Hiçbir zaman	32	6,2		Evet	37	72,6	İstişare (6)	
Ara sıra	84	16,2	Genellikle	Kısmen	5		Sınırlı karar verme (2)	Uyumlu
Genellikle	163	31,3	Her zaman	Hayır	9		Öğrenci özelliği (2)	
Her zaman	241	46,3					Sınıf atmosferi (1)	
Toplam	520	100		Toplam	51	10	11	

Tablo 60 incelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖ' de "sınıfta alınan kararlarda fikrim sorulur" maddesine 520 öğrenciden, 241 öğrenci % 46,3 "Her zaman", 166 öğrencinin %31,9 "Genellikle" yanıtını verdiği görülmektedir. Öğrencilerin KVBÖ'ne verdikleri yanıtlara göre "Sınıfta Alınan Kararlar" kategorisinde "her zaman ve genellikle" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Öğrencilerin sınıf içinde alınan kararlarda fikirlerinin sorulması hakkında görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin % 77,6'sı "evet sorulur" diye ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğretmenler (8) öğrencilerin sınıfta alınan kararlarda karar verme sürecinde yer aldıkları fikrini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin sınıfta karar verirken nasıl bir yol izledikleri hakkındaki görüşlerinin "sınıfta alınan kararlar" kategorisinde "istişare", "karar sınırlılığı", "öğrenci özelliği" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Sınıfta alınan kararlara yönelik olarak elde edilen nicel ve nitel bulgular incelendiğinde nicel ve nitel bulguların uyumlu olduğu, birbirini doğruladığı, Karma Yöntem Etiketinin "uyumlu" olarak belirtildiği görülmektedir. Buradan hareketle nicel ve nitel bulgulara göre yedinci sınıf öğrencilerinin sınıfta alınan kararlara genellikle dâhil oldukları yorumlanabilir.

Tablo 61

KVBÖ'den Elde Edilen Bulgular İle Öğrencilerin Karar Verme Süreçlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Analizi

	KVBÖ' den Elde Edilen Nicel Bulgular (öğrenci)					KVBÖGF'dan Elde Edilen Nitel Bulgular (Öğretmen)	Karma Yöntem Etiketi
	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	Ss	Kategori/Kodlar	
Problem Belirleme/Değerlendirme	520	4	16	13,5	2,3	Karar Süreci Bağımlı (7) Danışma (4) Popüler Eğilimli (2)	Uyumsuz
Seçenekleri Değerlendirme	520	7	28	23,3	4,1		
Karar Değerlendirme	520	4	16	13,8	2,6		

Tablo 61'e göre öğrencilerin karar verme süreçleri hakkındaki öğretmen görüşlerinin "karar süreci" kategorisinde "bağımlı", "danışmaya", "popüler eğilimli" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme süreçleri ile ilgili olarak, bağımlı, danışma ve popüler eğilim kavramlarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenler öğrencilerinin karar süreci ile ilgili olarak; "*Kendilerinin yerine anne baba ve öğretmenlerin karar vermelerini bekliyorlar." "Öğrencilerimizin büyük bir kısmı karar vermeleri gerektiğinde ailelerinin veya bir başkasının kendi adlarına karar vermelerini bekliyorlar." "Öğrencilerimizin bu süreci kullanmada donanımlı olduğunu düşünmüyorum, karar verme davranışlarını aileler ve öğretmenler belirliyor. Yönlendirmelerin etkisi var bağımlı bir karar davranışı sergiliyorlar.", "Öğrenciler daha çok günümüz çağının dijital dünyasında popülist eğilimlerle karar veriyorlar."* ifadelerinden öğrencilerin karar verme süreciyle ilgili beceri geliştiremedikleri, karar verme sürecindeki basamakları kullanmadıkları, bağımlı karar verme süreci yaşadıkları yorumlanabilir. Ancak yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖ'de problem durumunu belirlemeye ve değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,5, standart sapma ise 2,3 değerindedir. KVBÖ'de seçenekleri değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 28 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 23,3, standart sapma ise 4,1 değerindedir. KVBÖ'de kararı değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,8, standart sapma ise 2,6 değerindedir. Bu bulgulardan öğrencilerin karar verme becerilerinin yüksek olduğu yorumlanabilir. Buna göre görüşmelerden ve ölçekten elde edilen bulgular uyumlu değildir. Bu sebeple Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olarak belirtildiği görülmektedir. Buna

göre yedinci sınıf öğrencilerinin KBVÖ'nden elde edilen bulgular ile öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular birbirini doğrulamamaktadır.

5.3.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Velilerin Ailede Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır?

Araştırmanın bu sorusunda, KVBÖ'nden elde edilen bulgular ile evde karar vermeye yönelik velilerin görüşleri birbirini ne ölçüde doğruladığı, incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analizlerden elde edilen bulgular Tablo 62 ve Tablo 63'de verilmiştir.

Tablo 62

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin, Ailede Karar Verme Durumlarına Yönelik KVBÖ ve Görüşme Verilerinin Analizleri

Öğrenci Görüşleri								Veli Görüşleri	
Nicel Bulgular KVBÖ Evde Alınan Kararlar				Nitel Bulgular KVBVGF Evde Alınan Kararlar				Nitel Bulgular KVBVGF	Karma Yöntem Etiketi
Kategoriler	f	%	Kümelenen Kod	Kategoriler	n	f	%	Kümelenen Kodlar	
Hiçbir zaman	34	6,5		Evet		52	77,8		
Ara sıra	75	14,4	Genellikle	Kısmen	72	4	5,5	İstişare	Uyumlu
Genellikle	166	31,9	Her zaman	Hayır		9	16,7	Sınırlı karar verme	
Her zaman	245	47,1						Değerli hissetme	
Toplam	520	100		Toplam	72	65	100		

Tablo 62 incelendiğinde, yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖ' de "ailede alınan kararlarda fikrim sorulur" maddesine 245 öğrenci % 47,1 "Her zaman", 166 öğrencinin %31,9 "Genellikle" yanıtını verdiği görülmektedir. Ayrıca 520 öğrencinin KVBÖ'ne verdikleri

yanıtlara göre "Ailede Alınan Kararlar" kategorisinde "her zaman ve genellikle" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Öğrencilerin aile içinde verilen kararlarda fikirlerinin sorulması hakkında görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin %77,8'i "evet sorulur" diye ifade ettikleri görülmektedir. Velilerin görüşleri incelendiğinde anne ve babaların tamamı (8) çocuklarının ailede alınan kararlarda yer aldıkları fikrini belirtmişlerdir. Buna göre veli görüşmelerinden "istişare, karar verme sınırı, değerli hissetme" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Ailede alınan kararlara yönelik olarak elde edilen nicel ve nitel bulgular incelendiğinde nicel ve nitel bulguların uyumlu olduğu, birbirini doğruladığı, Karma Yöntem Etiketinin "uyumlu" olarak belirtildiği görülmektedir. Buradan hareketle nicel ve nitel bulgulara göre yedinci sınıf öğrencilerinin ailede verilen kararlara genellikle dâhil oldukları yorumlanabilir.

Tablo 63

KVBÖ'den Elde Edilen Bulgular İle Öğrencilerin Karar Verme Süreçlerine İlişkin Velilerin Görüşlerinin Analizi

	KVBÖ' den Elde Edilen Nicel Bulgular (öğrenci)					KVBVGF'dan Elde Edilen Nitel Bulgular (Veliler)	Karma Yöntem Etiketi
	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	Ss	Kategori/Kodlar	
Problem Belirleme/Değerlendirme	520	4	16	13,5	2,3	Karar Süreci Bağımlı (6) Danışma (2)	Uyumsuz
Seçenekleri Değerlendirme	520	7	28	23,3	4,1		
Karar Değerlendirme	520	4	16	13,8	2,6		

Tablo 63'e göre öğrencilerin karar verme süreçleri hakkındaki veli görüşlerinin "karar süreci" kategorisinde "bağımlı", "danışmaya" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların karar verme süreçleri ile ilgili olarak, bağımlı, danışma kavramlarını öne çıkardıkları şeklinde yorumlanabilir. Velilerin öğrencilerinin karar süreci ile ilgili olarak; *"Biraz düşünüyor sonra bize danışıyor, tekrar düşünüyor arkadaş çevresiyle de*

konuşuyor fikir alıyor sonra kararını veriyor.", "Bana danışır annesine benim fikrime önem verir, benden onay aldığında daha rahat eder kendi kararında."

*"Teknoloji süreci etkiliyor, çevredeki arkadaşları etkiliyor kararını. Marka da etkiliyor kararlarını…"*ifadelerinden öğrencilerin karar verme süreciyle ilgili beceri geliştiremedikleri, karar verme sürecindeki basamakları kullanmadıkları, bağımlı karar verme süreci yaşadıkları yorumlanabilir. Ancak yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖ'de problem durumunu belirlemeye ve değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,5, standart sapma ise 2,3 değerindedir. KVBÖ'de seçenekleri değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 28 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 23,3, standart sapma ise 4,1 değerindedir. KVBÖ'de kararı değerlendirmeye yönelik maddelerden aldıkları toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 13,8, standart sapma ise 2,6 değerindedir. Bu bulgulardan öğrencilerin karar verme becerilerinin yüksek olduğu yorumlanabilir. Buna göre görüşmelerden ve ölçekten elde edilen bulgular uyumlu değildir. Bu sebeple Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olarak belirtildiği görülmektedir. Buna göre yedinci sınıf öğrencilerinin KBVÖ'nden elde edilen bulgular ile veli görüşlerinden elde edilen bulgular birbirini doğrulamamaktadır.

5.3.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır?

Araştırmanın bu sorusunda, sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumuna ilişkin görüşleri ile yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme

beceri düzeyleri birbirini ne ölçüde doğruladığı incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analizlerden elde edilen bulgular Tablo 64'te verilmiştir.

Tablo 64

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'den Elde Edilen Veriler İle *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşlerin Analizi*

KVBÖ' den Elde Edilen Nicel Bulgular			Öğretmen Görüşleri	Karma Yöntem Etiketi
		Kümelenen Kod	Kümelenen Kod	Kümelenen Kod
En Düşük Puan	21	Yüksek Düzey	Etkili Etkisiz Hayata Yakınlık Vatandaşlık Yardımcı	Kısmen Uyumlu
En Yüksek Puan	60			
$\bar{X}$	50,74			
Ss	7.61			
Toplam	520			

Tablo 64 incelendiğinde yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 21, en yüksek puanın ise 60 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 50.74, standart sapma ise 7.61 değerindedir. Bu bulgular, ölçek puanlarının kesme değerleri göz önünde bulundurulduğunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Buna göre nicel bulgularda kümelen kod "yüksek düzey" şeklindedir. Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğretmenler (8) sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumuna ilişkin görüşlerinde "etkili, etkisiz, hayata yakınlık, vatandaşlık, yardımcı" kodlarının kümelendiği görülmektedir. Öğretmenler karar verme becerisinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer aldığını, öğrencilerin karar verme becerisinin gelişiminde rolü olduğunu ancak süre sıkıntısı, programın yoğunluğu, öğretmenin inisiyatif almaması nedenlerinden dolayı, etkili olmadığı belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların ise sosyal bilgiler dersinin, yaşamın içinden bir ders olduğu, çocukların günlük yaşantılarına bu beceriyi aktarma imkânı sağladığı için, sosyal bilgiler dersinin karar verme becerisinin gelişiminde rolü ve etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler arasında sosyal bilgiler öğretim programında karar verme becerisinin yer aldığına yönelik görüş birliği var iken, rolü ve etkililiği konusunda görüş birliği saplanmadığı görülmektedir. Ancak yedinci

sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyi yüksek olduğu tespit edilmiştir. Nicel ve nitel bulguların birbirini kısmen doğruladığı ve kısmen uyumlu olduğu yorumu yapılabilir. Buna göre Karma Yöntem Etiketinin "kısmen uyumlu" olduğu görülmektedir.

5.3.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğrulamaktadır?

Araştırmanın bu sorusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaştığı sorunlara ilişkin görüşleri ile yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyleri birbirini ne ölçüde doğruladığı incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analizlerden elde edilen bulgular Tablo 65'te verilmiştir.

Tablo 65

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'den Elde Edilen Veriler İle Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Görüşlerin Analizi

KVBÖ' den Elde Edilen Nicel Bulgular			Öğretmen Görüşleri	Karma Yöntem Etiketi
		Kümelenen Kod	Kümelenen Kod	Kümelenen Kod
En Düşük Puan	21	Yüksek Düzey	Müfredat Ders Saati Ders İçeriği/ Kitabı Öğrenci Özelliği Ebeveynler	Uyumsuz
En Yüksek Puan	60			
X̄	50,74			
Ss	7.61			
Toplam	520			

Tablo 65 incelendiğinde yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri toplam puanlarından elde edilen en düşük puanın 21, en yüksek puanın ise 60 olduğu görülmektedir. Toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 50.74, standart sapma ise 7.61 değerindedir. Bu bulgular, ölçek puanlarının kesme değerleri göz önünde bulundurulduğunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğretmenler (8) sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik olarak bazı sorularla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Buna göre öğretmen görüşmelerinden “müfredat, ders saati, ders içeriği/ kitabı, öğrenci özelliği, ebeveynler” kodlarının kümelendiği görülmektedir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik ifadelerinde, müfredatın yoğun olması, ders saatinin az olması, ders ve kitap içeriğinin bu beceriyi yeterince ele almaması, öğrencinin özgüvenli olmaması, sorumluluk üstlenmemesi, aile ortamı ve ebeveynlerin çocukları üzerindeki olumuz etkisi üzerinde durmuşlardır. Bu durumda sosyal bilgiler dersinin, karar verme becerisinin geliştirilmesinde öğretmenlerin üzerinde durduğu nedenlere bağlı olarak yeterli olmadığı yorumlanabilir. Ancak yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyi yüksek olduğu tespit edilmiştir. Nicel ve nitel bulguların birbirini doğrulamadığı ve uyumsuz olduğu yorumu yapılabilir. Buna göre Karma Yöntem Etiketinin “uyumsuz” olduğu görülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın nicel ve nitel ve karma yöntem bulgularının değerlendirilmesini içeren sonuçlar ele alınmıştır. Bununla birlikte araştırmanın bulgularına dair sonuçlar, literatürde yer alan araştırmalar ile karşılaştırılarak tartışılmıştır. Son olarak da araştırmanın sonuçlarından hareketle öneriler sunulmuştur.

6.1. Nicel Sonuç ve Tartışmalar

6.1.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeyi incelenmiştir. Bulgulardan hareketle, yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında öğrencilerin karar verme beceri düzeylerinin incelendiği çalışmalara bakıldığında Sever (2018)'in ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırma elde edilen bu sonucu desteklenmektedir. Heong, Othman, Yunos, Kiong, Hassan ve Mohamad (2011) ise üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin karar verme becerilerinin düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bu

farklılığın farklı yaş grubu öğrencilere, farklı ölçme aracı kullanılması ve farklı karar verme durumları nedeniyle olabileceği düşünülmektedir.

6.1.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Cinsiyete Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen çeşitli araştırmalar bulunmakla birlikte desteklemeyen araştırmalar da mevcuttur. Uçar (2019) ilkokul birinci sınıf öğrencilerin karar verme becerilerini farklı değişkenlere göre incelediği çalışmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılığa ulaşmamaktadır. Sever (2018) ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmasında karar verme becerisi testi toplam puanında cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Gülenay (2019) ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkisini incelediği çalışmasında kız ve erkek öğrenciler arasında karar verme davranışı bakımından anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Heong vd. (2011) üniversite öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin incelendiği çalışmalarında ise öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

6.1.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Kardeş Sayısına Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri kardeş sayısı değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen araştırmalar bulunmakla birlikte

desteklemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Uçar (2019) ilkokul birinci sınıf öğrencilerin karar verme becerilerini farklı değişkenlere göre incelediği çalışmasında kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı farklılığa ulaşmamıştır. Gülenay (2019) ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkisini incelediği çalışmasında hanedeki kişi sayısı ve öğrencinin doğum sırası değişkenine göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Sever (2018) ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmasında karar verme becerisi testi toplam puanında kardeş sayısına göre anlamlı farklılık bulmamıştır. Lee ve Beatty (2002) ise aile içinde karar verme davranışı ve aile yapısını incelediği çalışmasında küçük ve büyük çocukların aile içinde verilen kararlarda farklı etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

6.1.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri anne eğitim durumu değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yedinci sınıf öğrencilerinin anneleri lisans ve üzeri mezunu olan öğrencilerin, diğerlerine göre karar verme becerisi toplam puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen Uçar (2019) çalışmasında, ilkokul birinci sınıf öğrencilerin karar verme becerilerini farklı değişkenlere göre incelediğinde anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılığa ulaşmıştır. Gülenay (2019) ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık bulmuştur.

6.1.5. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri baba eğitim durumu değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yedinci sınıf öğrencilerinin babaları lisans ve üzeri mezunu olan öğrencilerin diğer mezun durumlarına göre karar verme becerisi toplam puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen Uçar (2019) çalışmasında, ilkokul birinci sınıf öğrencilerin karar verme becerilerini farklı değişkenlere göre incelediğinde baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılığa ulaşmıştır. Gülenay (2019) ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık bulmuştur.

6.1.6. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Anne Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri anne çalışma durumu değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları anne çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.7. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Baba Çalışma Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri baba çalışma durumu değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerin karar verme becerisi toplam puanları baba çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Babası çalışan yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin, babası çalışmayan yedinci sınıf öğrencilere göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Karakaş (1999) 4 ve 5. Sınıf öğrencilerin günlük yaşamda karşılaştıkları problemleri çözümüne yönelik karar verme becerileri açısında okul çevresinin ekonomik özelliklerinin etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Uçar (2019) ve Gülenay (2019) anne ve baba mesleğinin karar verme davranışı üzerinde anlamlı farklılık gösterdiği sonucunu ortaya koymuşlardır. Tekin ve Ulaş (2016) 4. Sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerini farklı değişkenlere göre inceledikleri çalışmalarında okulun sosyoekonomik durumu değişkenine göre bağımlı karar verme, isteklerini göz önüne alarak karar verme ve yeteneklerine göre karar verme boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Lee ve Beatty (2002) ise aile içinde karar verme davranışı ve aile yapısını incelediği çalışmasında bir işe ve kariyere sahip olan babaların aile içinde karar verme sürecinde çalışmayan babalara göre daha etkili olduğu ve bu durumun çocuğun karar verme davranışı üzerindeki etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

6.1.8. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Ev Ortamında Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri ailede alınan kararlarda fikrim sorulur değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisi toplam puanları ailede alınan kararlarda fikrim sorulur

değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sever (2018) ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmasında çocukların evde alınan kararlarda çocuğun fikirlerine danışılma sıklığına göre anlamlı biçimde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

6.1.9. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Sınıfta Alınan Kararlara Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermeme Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerileri sınıfta alınan kararlarda fikrim sorulur değişkenine göre incelenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisi toplam puanları sınıfta alınan kararlarda fikrim sorulur değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sever (2018) ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmasında çocukların evde alınan kararlarda çocuğun fikirlerine danışılma sıklığına göre anlamlı biçimde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

6.2. Nitel Sonuç ve Tartışmalar

6.2.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamlarında Karar Verme Becerilerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Çalışmanın bu araştırma sorusunda 72 yedinci sınıf öğrencilerinin günlük yaşamda karar vermelerine ilişkin görüşlerinden elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. Öğrencilerin, "Ailenizde verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız." sorusuna verdikleri yanıtlarda, büyük çoğunluğunun ailede alınan kararlarda fikirlerinin sorulduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla aile içinde verilen kararlara dâhil oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrenciler ailede verilen kararlarda dâhil olmalarının öncelikle gerekli olduğunu, bu kararların kendilerini de

etkilediğini ifade etmişlerdir. Erkek öğrencilerin ise ailede verilen kararlara dâhil olmalarının ailenin üyesi olmanın doğal bir sonucu olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun, Sever (2018)'in çalışmasındaki dördüncü sınıf öğrencilerinin evde verilen kararlarda "her zaman" ifadeleri ile karar kuraları uygulama testinde öğrencilerin evde verilen kararlarda yer alma sıklıklarını "her zaman" ve "genellikle" ifade etmeleri sonucuyla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Öğrencilerin, "Sınıfta verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız." sorusuna verdikleri yanıtlarda, büyük çoğunluğunun sınıfta verilen kararlarda fikirlerinin sorulduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla sınıf içinde verilen kararlara dâhil oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrenciler ve erkek öğrencilerin çoğu sınıfın üyesi oldukları için karar verme sürecine dâhil olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin "Günlük yaşamınızda karar vermeniz gereken ne tür olay/durumlar ile karşılaşırsınız?", sorusuna verdikleri yanıtlarda, öğrencilerin günlük yaşamda, ders programlarını belirlemede, hangi derse çalışacaklarını seçmede, kıyafet, oyun ve etkinlik seçiminde kendi kararlarını verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kız ve erkek öğrenciler ayrı ayrı değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin günlük yaşamlarında daha çok ders programı ile ilgili kararlar verdikleri, erkek öğrencilerin ise günlük yaşamda oyun ve etkinlikler için kararlar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha fazla karar durumlarıyla karşılaşmadıklarını belirttikleri, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre daha fazla alışveriş ve kıyafet seçiminde kararlarını verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu Lundberg, Romich ve Ping Tsang (2009)'un Çocuklarda Karar Verme isimli çalışmalarında çocukların kıyafetlerinde, kendi harçlıklarını harcamada, arkadaşlar ve televizyon ile ilgili olarak kendi kararlarını verdiklerini ortaya koyduğu çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Martensen ve Grønholdt (2008)'in çocukların aile kararlarındaki etkisini araştırdıkları çalışmalarında, çocuğun etkisinin yaş ve cinsiyet ile ilgili olduğunu ortaya koymakla birlikte, çocukların kendi tüketimlerine yönelik

ve kendileriyle ilgili olan şeyleri satın almada kararlar üzerinde doğrudan etkili olduğunun sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırmanın, kız ve erkek öğrencilerde farklılaşan karar durumlarına yönelik sonucunu desteklediği söylenebilir.

Öğrencilerin "Karar vermeniz gereken olay/durumlar ile karşılaştığınızda, ne tür zorluklar yaşarsınız?", soruna verdikleri yanıtlardan öğrencilerin, bazılarının karar verme olay/durumlarında karşılaştıklarında, zorluk yaşamadıkları, bazılarının ise verdikleri kararlardan emin olmadıkları, seçim yapmakta ve farklı nedenlere bağlı olarak karar vermekte zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşadıkları zorluklar cinsiyetlerine göre değişmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla emin olamama, kararsızlık yaşama ve seçim yapmama gibi zorluklar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin "Karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak için nasıl bir süreci (adım, aşama) takip edersiniz?" soruna verdikleri yanıtlardan öğrencilerin, aşamalı olarak, düşünerek, ebeveynlerine ve yakınlarına danışarak karar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada takip ettikleri süreç (adımlar) için belli bir aşamayı takip ettikleri, düşünerek bir karara vardıkları zaman zaman ebeveynlerine danıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğrencilerin ise karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada takip ettikleri süreç (adımlar) için daha çok rastgele karar verdikleri, bazısının düşünerek karar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenciler karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada, düşünerek, yakınlara danışarak ve verdikleri kararın sonucuna göre emin oldukları ifade etmişlerdir. Kız öğrencilerin, karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada düşünerek, yakınlara danışarak ve verdikleri kararın sonucuna göre emin oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğrencilerin ise karar verme durumunda en doğru karara ulaşmada, uygulayarak, düşünerek ve yakınlara danışarak emin oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler günlük yaşamlarında verdikleri kararlarda, karşılaştıkları karar durumlarında, karar verirken yaşadıkları zorluklarda cinsiyetlerine göre farklılık görülmektedir. Bu sonucu destekleyici

olarak (Crone ve Van Der Molen, 2007; Lee ve Beatty, 2002; Lundberg, Romich ve Ping Tsang, 2009; Martensen ve Grønholdt, 2008; Powell ve Ansic, 1997) çalışmalarında ortaya koymaktadır.

6.2.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Adımlarını Kullanma Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Çalışmanın bu araştırma sorusunda 72 yedinci sınıf öğrencisinin örnek olay temelli karar verme becerisi adımları hakkındaki görüşlerine yönelik sonuç ve tartışmalara yer verilmiştir. Öğrencilerden örnek olayla ilgili durum değerlendirmeleri, problemi belirlemeleri incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin yarısından fazlasının problemi belirleyemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerde kararları için seçenekleri değerlendirmeleri incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin yarısından fazlasının seçenekleri değerlendiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerden seçimlerini gerekçelendirmeleri incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin yarısının seçenekleri gerekçelendiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerden kararlarını değerlendirmeleri istendiğinde öğrencilerin yarıya yakını kararlarını değerlendiremedikleri, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre karar değerlendirmede daha iyi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerden karar vermeleri istendiğinde kız ve erkek öğrencilerin yarıya yakını karar verirken yarıdan fazlası karar verememiştir. Öğrencilerden verdikleri kararı gerekçelendirmeleri istendiğinde ise kız ve erkek öğrencilerin büyük çoğunluğu kararlarını kısmen ve tamamen gerekçelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre öğrencilerin karar verme sürecindeki adımları değerlendirmede kız ve erkek öğrencilere göre farklılık göstermekle birlikte yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sever (2018) çalışmasında Seçimler ve Sonuçları Etkinliğinde öğrencilerin karar durumunun ve olası seçeneklerin farkında olma-tanımlama, alternatifler yaratabilme, seçimlerin olası sonuçlarını öngörebilme becerileri ile ilgili veri incelemiştir. Buna göre öğrencilerin yarıya yakını karar problemini tanımlama/ifade etmede güçlük yaşadıklarını, öğrenciler basit düzeyde alternatifler yaratabildiklerini, seçimlerinin

olası sonuçlarını öngörebilme konusunda başarılı olabildiklerini ortaya koymuştur. Johanson (2011) çalışmasında deney grubu katılımcılarına, tarihi bir problemi çözme bağlamında tarihin gerçeklerini, olaylarını ve kavramlarını sıralamak, işlemek ve analiz etmek için bir karar verme aracı kullanmak üzere bir eğitim verildi. Öğrenciler karar verme aracını geçmişin sorunlarına ve kararlarına uygulayarak, ABD tarih içeriği hakkında eleştirel, analitik ve yaratıcı düşünme için bir şema kullanmışlardır. Öğrenciler ayrıca karşılaştıkları güncel sorunları ve kararları da analiz etmişlerdir. Sonuç olarak deney grubu öğrencileri kontrol grubu öğrencilerine göre tarih ve karar verme beceri testinde daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşmıştır. Yaşar (2019) eylem araştırmasında etkinliklerle öğrencilerin karar verme durumlarını incelemiştir. Araştırmacı sonuç olarak öğrencilerin etkinliklerin uygulanma öncesinde problem yaşadıklarını belirlemiştir. Etkinliklerin karar verme basamaklarına yönelik davranışlarında, özelikle de seçenek oluşturma basamağında gelişme gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Crone ve Van Der Molen (2007) çalışmalarında, çocukların seçimlerinin olası sonuçlarını öngörme konusunda güçlükler yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Araştırmacılar bu beceriye yönelik gelişim konusunda, çocukların ergenliğin sonuna kadar dezavantajlı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Mettas ve Norman (2011) çalışmalarında, öğrencilerin, alternatif fikirleri değerlendirmeye çalışırken bir takım zorluklar yaşamakla birlikte, öğrencilerin olası alternatifleri değerlendirmede uygun kriterler hakkında düşünmede yetersizlik yaşadıklarını ortaya koymuşlardır.

6.2.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinliğinde, Öğrencilerin Karar Verme Durumlarına Göre Karar Verme Becerisi Adımlarını Uygulamalarına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Çalışmanın bu araştırma sorusunda 72 yedinci sınıf öğrencisinin örnek olay temelli karar verme becerisi etkinliğinde, öğrencilerin karar verme durumlarına göre karar verme becerisi adımlarını uygulama durumuna ilişkin sonuç ve tartışmalara yer verilmiştir. Karar veremeyen öğrencilerin karar verme basamaklarında problemi belirleyemedikleri,

seçenekleri değerlendiremedikleri, seçenekleri gerekçelendiremedikleri, kararın önemi ve değerini belirleyemedikleri ve kararı gerekçelendiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

6.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın on üçüncü araştırma sorusunda sekiz sosyal bilgiler öğretmeninin karar verme becerisine ilişkin görüşlerinden elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. "Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna yönelik olarak öğretmenler, karar verme becerisinin kişiye sorumluluk yüklediği, kişinin yaşamını etkilediği ve önemli etkilerde bulunduğunu ifade ettikleri ve ayrıca karar verme becerisinin kişiye özgüven, ileri görüşlülük ve bağımsızlık özellikleri kazandırdığını vurguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda karar vermeyle ilgili ifadelerden hem hayati açıdan önemine değinildiği hem de kişisel özelliklere yönelik vurgu yapıldığı sonucu çıkarılmıştır. "İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir?" Sorusuna yönelik olarak öğretmenlerin, karar vermenin insan yaşamında hayati bir öneme sahip olduğunu, yaşamı yönlendirip, etkileyen, şekillendiren bir öneme sahip olduğunu belirttikleri, aynı zamanda karar verme becerisinin kişiye sorumluluk kazandırdığı, yaşamında karşılaştığı problemleri çözmede faydalı olduğu, kişiyi mutluluğa ulaştırmada etkili olduğu ve özgüven kazandırdığı görüşlerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

6.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yedinci Sınıf Öğrencilerin Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda, öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesine dair görüşlerinden elde edilen analizlerin sonuç ve tartışmalarına yer verilmiştir. Öğretmenler "Öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" Sorusuna yönelik olarak öğrencilerin karar verme becerilerinin geliştirilmesinde hayati bir önem taşıdığı, bu gelişimde sosyal bilgiler dersi hayatın içinden

bir ders olduğu için önemli katkı sağlayacağını belirtikleri, aynı zamanda karar vermenin geliştirilmesiyle sorumluluk, bağımsızlık gibi özelliklerin kazandırılmış olacağının vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu Sever (2018) karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik öğretmen görüşlerini aldığı çalışmasıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. "Öğrencilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde kimlerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?" ve "Öğrencilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?" Sorularına yönelik olarak öğrencileri öğretmenler, anne babalar, akraba/aile büyükleri ve arkadaş çevrelerinin etkili olduğu ve dijitalleşme nedeniyle kitle iletişim araçları ve bu araçların sağladığı TV, sosyal medya uygulamaları vb. platformların yanında eğitim öğretim materyalleri, öğretmen tutumları ve uygulamalarının etkili olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mettas ve Norman (2011) de benzer şekilde çalışmalarında öğrencilerin karar verme becerilerinin gelişiminde öğretmen, öğretim programı, akranlarının etkili olduğunu ortaya koymuştur. "Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi öğrencinin hayatını nasıl etkiler?" sorusuna yönelik olarak öğretmenlerin öğrencilerin karar verme becerileri geliştiği takdirde yaşamda özgüveni, öz saygısı olan, kendi ayakları üzerinde durabilen, sorumluluk sahibi, bilinçli bireyler olacaklarını ve bunun bireye başarı ve mutluluk getireceğini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

6.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda, sınıfta karar verme becerisine yönelik görüşlerinden elde edilen analizlerin sonuç ve tartışmalarına yer verilmiştir. "Sınıfta karar verirken nasıl bir yol izlersiniz?" sorusuna öğretmenlerin bazıları sınıf içinde karar verirken öğrencilere fikirlerini sorduklarını, onlarla istişare ederek bir karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu yönde fikir belirten öğretmenlerin, öğrencilerle verdikleri kararlar; ders işleyip işlememe, ders işleme şekliyle ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı öğretmenlerin ifadelerinden ise

sınıfta karar verme durumlarında öğrencinin özelliğine göre sürece dâhil ettiklerini ya da zaman ve öğretim programı yetiştirme sıkıntısı nedeniyle öğrenciyi karar sürecine yeteri kadar dâhil edemediklerini ifade etmişlerdir. Sınıf içinde öğrencilerin sınırlı konularda karar verme sürecine dâhil edildiklerini ve müfredat yetiştirme kaygısı nedeniyle sürece katılmalarına fırsat verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin "Karar verme becerisinin geliştirilmesi için nasıl bir sınıf ortamı oluşturuyorsunuz?" sorusuna karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik özellikle oluşturulan bir ortam sağlamadıklarını ancak öğretmenlerin sınıf içinde genel olarak demokratik, verilen kararları istişareye dayalı, rahat bir ortam oluşturduklarını ifade etikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle öğrencilerde karar verme becerisinin etkili olarak gelişemeyeceği ifade edilebilir. Gelen (2002) çalışmasında sosyal bilgiler dersinde yaptığı gözlem sonuçlarına göre karar verme becerisinin kazandırılmasında yeterlilik diğer becerilere göre en düşük puanda olduğunu ifade etmiştir. Araştırmanın bu sonuçları Gelen'in ulaştığı sonuçla örtüştüğü söylenebilir.

Öğretmenlerin "Öğrencinin kişisel karar süreçleri (karar verme davranışı) nasıldır?" sorusuna öğrencilerin karar verme durumuyla karşılaştıklarında, karar verme süreçlerini uygulamadıklarını ve kararlarını anne ve babalarına, öğretmenlerine ve arkadaş çevrelerine bağımlı olarak ve danışmaya dayalı verdikleri ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç araştırmanın öğrencilerin örnek olaydan hareketle karar verme süreci adımlarının ortaya koyduğu sonucu doğrulamaktadır. Yayla (2011) çalışmasında ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karar verme stillerinin kariyer gelişimlerini yordayıp yordamadığını incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarından biri ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karar vermede sorumluluktan kaçma stilinin kariyer gelişimlerini tek başlarına anlamlı olarak yordamadığıdır. Sorumluluktan kaçma, sorumluluk üstlenmemek karar verme durumuyla karşılaşıldığında erteleme yoluna gidilmesi ya da sorumluluğu başkasına yüklemesi olarak ifade edilmektedir (Yayla, 2011, s. 73).

6.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumuyla ilgili görüşlerine yönelik analizlerin sonuç ve tartışmalarına yer verilmiştir. Öğretmenlerin "Karar vermenin becerisi Sosyal Bilgiler Öğretim Program'ındaki rolü ve etkililiği nedir?", sorusuna yönelik olarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın karar verme becerisinin gelişiminde rolü olduğunu ancak süre sıkıntısı, programın yoğunluğu, öğretmenin inisiyatif almaması nedenlerinden dolayı, etkili olmadığı ifade etmişlerdir. Bu sonucun öğrencilerin karar verme becerilerine yönelik görüşleri ve karar verme becerilerinin incelenmesinden elde edilen sonuçları açıkladığı düşünülmektedir. Bazı katılımcıların ise sosyal bilgiler dersinin, yaşamın içinden bir ders olduğu, çocukların günlük yaşantılarına bu beceriyi aktarma imkânı sağladığı için, sosyal bilgiler dersinin karar verme becerisinin gelişiminde rolü ve etkisi olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Baysal, Arkan ve Bağcı (2011) İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşlerini incelediği çalışmasında, sınıf öğretmeni adayları Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmada etkili bulmuştur. Araştırmacıların bulgusu çalışmanın bu sonucuyla benzerlik göstermektedir. Çelikkaya (2011) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin kazandırılma düzeyini incelediği çalışmasında, sosyal bilgiler dersinin "karar verme" becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin elde ettiği verilere göre, öğretmenlerin karar verme becerilerini "kısmen" kazandırdığı görüşünde oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin "Karar verme beceri öğretimi ile sosyal bilgiler dersi arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna sosyal bilgiler dersinin içeriğinde, ekonomi, hukuk, sosyoloji, insan hakları ve demokrasi gibi alanların olduğunu, dersin çok disiplinli bir yapıya

sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle öğrencilerin karar verme becerisinin gelişimini, bu disiplinlerle ilişkilendirerek sağlanacağını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Savage ve Armstrong (2007) çalışmalarında vatandaşlık eğitimi olarak kabul edilen sosyal bilgiler öğretimi, karar verme becerisinin geliştirilmesi için okul programlarında yer alan en uygun ders olduğunu belirtmiştir (s. 261).

6.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaşılan sorunlar hakkındaki görüşlerinin analizlerinden elde edilen sonuç ve tartışmalara yer verilmiştir. Öğretmenlerin "Sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde sürece dair karşılaşılan sorunlar nelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplarda, sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğinin ve yoğunluğunun karar verme becerisinin öğretimine yönelik sorunlarla karşılaşılmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. İçerik yönünden; karar verme becerisinin yeterince yer almadığı, bu durumun ders kitaplarına ve öğretmen tutumlarına yansıdığı ifade edilmektedir. Bu nedenle bu becerinin teorik düzeyde kaldığı belirtilmiştir. Programın yoğunluğu yönünden; ders süresinin yeterli olmaması, müfredatı yetiştirme baskısı nedeniyle karar verme becerisinin geliştirilmesinde sorun yaşandığı ifade edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların ifadelerinden hareketle bu becerinin geliştirilmesindeki engellerden bazılarının da öğrencinin özgüvenli olmaması, sorumluluk üstlenmemesi, aile ortamı ve ebeveynlerin çocukları üzerindeki olumuz etkisinden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle karar verme becerisinin geliştirilmesindeki engellerin programın yoğunluğu, içeriğin yetersizliği, öğrenci ve aile özellikleri olmak üzere çok boyutlu olduğu ifade edilebilir. Araştırmada öğrencilerin karar verme becerilerine yönelik elde edilen sonuçları açıkladığı düşünülebilir. Sever (2018) çalışmasında öğretmen

görüşmelerinde, karar verme becerilerinin öğretim programlarında belirgin olmadığını, kazanım ve etkinlik boyutunda eksikliklerin olduğunu, bu becerinin programlardaki yerine ilişkin farkındalıklarının olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Sever'in bulgusu çalışmanın bu sonucunu desteklediği düşünülmektedir. Rusell, Water ve Turner (2014) büyük miktarda bilgi içeren ders kitapları ve öğretmen sunumlarının -bilginin güvenirliği ve geçerliği test edilemediği, bilgi uygulanamadığı için- karar verme becerisinin gelişmesini engellediği ve kesinlikle gelişmesine yardım etmediğini belirtmektedir (s. 201).

6.2.9. Velilerin Karar Verme Becerisi Hakkında Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın on sekizinci araştırma sorusunda velilere karar verme becerisine ilişkin görüşlerinden elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. "Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz?" ve "İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir?" sorularına yönelik olarak anne ve babalar karar vermenin yaşamın dönüm noktalarında başarı, iyilik ve güzellik için gerekli olan önemli bir beceri olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle babalar bu becerinin insan yaşamını yönlendirdiği, verilen sağlıklı kararlarla karşılaşılabilecek sonuçlara dikkat çekildiği ifade edilebilir. Ayrıca anne ve babaların, karar verme becerisinin kişiye sorumluluk yüklediği, kişiyi bağımsızlaştırdığı, özgüven kazandırdığı vurgusunun ifade edildiği tespit edilmiştir. Bu sorulara yönelik velilerin görüşlerinden elde edilen sonuçların, öğretmenlerden elde edilen sonuçlarla benzer ifadeler içerdikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte Brynes, Miller ve Reynolds (1999) çalışmalarında karar verme becerisinin gelişmesinin, kişisel başarı sağlamakta etkili olduğunu vurgulamışlardır.

6.2.10. Velilerin, Ailede Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda velilerin ailede karar verme becerisinin geliştirilmesi hakkında görüşlerinden elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. "Aile içinde karar verme durumlarında nasıl bir yol izlersiniz?" sorusuna, anne ve babalar karar verme durumlarında olduklarında eşleriyle, kendi aile büyükleriyle ve gerektiğinde çocuklarıyla birlikte karar verdikleri ifade etmişlerdir. Anne ve babalar aile ortamında verilen kararlarda çocuklarının katılımını, onları olumlu ve iyi yönde etkileyeceğini ancak her konuda karara dâhil olmaları gerekmediğini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. "Çocuğunuz hangi durumlarda kendi kararlarını verirler?" Sorusuna anne ve babalar çocuklarının kendi kıyafetlerinin seçiminde, okul ve eğitimleriyle ilgili olarak, ders çalışma programlarını düzenlemede, oyun ve dinlenme programlarını düzenlemede, kırtasiye alışverişlerinde ve teknolojik araçların seçiminde kendi kararlarını verdiklerini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. "Çocuğunuzun kişisel karar süreçleri (karar verme davranışı) nasıldır? Açıklayınız" sorusuna çocukların zaman zaman doğaçlama karar verdikleri, ısrarcı davrandıkları, çevreden ve arkadaşlarından etkilendikleri belirtilmektedir. Bu ifadelerden hareketle çocukların karar verme sürecindeki adımları izlemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadaki öğretmenlerden elde edilen sonuçlarla benzerlik gösterdiği, öğrencilerden elde edilen sonuçları açıkladığı düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi (2019)'nin ergenlerin karar verme becerilerine yönelik yürüttüğü çalışmayla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya katılan toplam 382 öğrencinin genellikle yaşamlarındaki kararlarda etkili olan kişilerin anneleri, babaları, kendileri ve arkadaşları olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca karar verme davranışlarında kızların erkeklere göre panik stilini daha çok gösterirken; erkekler de kızlara göre karar vermede özsaygı stilini daha çok gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır.

6.2.11. Velilerin, Çocuklarının Karar Verme Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda velilerin çocuklarının karar verme becerisinin geliştirilmesi hakkında görüşlerinden elde edilen analiz sonuç ve tartışmalara yer verilmiştir. "Çocuğunuzun karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna velilerin çocukların karar verme becerilerinin gelişiminin ailede başladığını ve bu gelişimin çocuğa özgüven, sorumluluk, özgür düşünme, deneyim kazandırdığı, kendilerini ifade etmelerini sağladığını ifade ettikleri sonucuna ulaşılmaktadır. "Çocuğunuzun karar verme becerisinin geliştirilmesinde kimlerin ve nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna velilerin çocuklarının karar vermelerinde etkili olan kişileri; arkadaş çevreleri, anne babalar, akraba/aile büyükleri olduğunu belirttikleri tespit edilirken, nelerin etkili olduğu ile ilgili olarak kitle iletişim araçları, eğitim etkisi, çevre etkisini belirtmişlerdir. Velilerin ve öğretmenlerin bu sorulara verdikleri yanıtlarda benzerlikler olduğu tespit edilmiştir. "Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi öğrencinin hayatını nasıl etkiler?" sorusuna ise velilerin karar vermenin gelişiminin çocukların yaşamlarında önemli etkisi olacağı, özgüvenli, bağımsız, sorumluluklarını bilen bireyler olacaklarını ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle öğrencilerin karar verme becerisi kazandıkları takdirde bireye olumlu beceri ve değerler kazandırabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Çolakkadıoğlu (2012) ve Brynes (1998) bireylerin yaşamlarında doyuma ulaşmalarının, başarılı olmalarının önlerine çıkan seçeneklerden en iyi ve faydalı olan sonuca götüren seçeneğe karar vermeleri ile ilişkili olduğuna vurgu yapmaktadırlar.

6.2.12. Velilerin, Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkisine Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda velilerin karar verme becerisinin geliştirilmesinde okulun etkisi hakkında görüşlerinden elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. "Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Okulun Etkililiği Konusunda

Görüşünüz Nedir? Sorusuna velilerin okulun çocuğun karar verme becerisinin gelişimine ortam sağladığı, öğretmenlerin bu beceri gelişiminde rol model olduğu ve gelişimi etkilediği, meslek edindirme ve yönlendirmede karar verme becerisini etkilediğini ifade etikleri tespit edilmiştir.

6.3. Karma Sonuç ve Tartışmalar

6.3.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Örnek Olay Temelli Karar Verme Basamaklarını Kullanma Durumları Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Araştırmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin Karar Verme Beceri Ölçeği'nden elde edilen nicel bulgular ile Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu'ndan elde edilen nitel bulguların analiz sonuçları ve tartışmalara yer verilmiştir. Öğrencilerin problem durumunu belirleme ve değerlendirme, seçenekleri değerlendirme ve karar değerlendirme becerilerine yönelik elde edilen nitel bulgular ile karar verme beceri düzeyinin incelendiği nicel bulgular karşılaştırıldığında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olarak belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerden elde edilen nicel sonuçlar ile nitel sonuçların birbirini doğrulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.3.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamda Karar Verme Becerilerine Yönelik Görüşleri Onların Karar Verme Beceri Düzeylerini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Çalışmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin KVBÖGF'dan elde edilen günlük yaşamda karar verme becerilerine yönelik nitel bulgular ile KVBÖ'den elde edilen karar verme becerilerine yönelik nicel bulguların karşılaştırılmasından elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin

KVBÖGF'ye göre karar vermede güçlükler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak KVBÖ'den elde edilen karar verme becerilerine yönelik nicel bulgulara göre ise karar verme beceri düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olarak belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre çalışmanın nicel sonuçlar ile nitel sonuçların birbirini doğrulamadığı söylenebilir.

6.3.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Öğretmenlerin Sınıfta Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin sınıfta karar verme durumlarına yönelik elde edilen nicel bulgular ile öğretmen görüşlerinden elde edilen nitel bulguların karşılaştırılmasından elde edilen analiz sonuçları ve tartışmalara yer verilmiştir. Sınıfta alınan kararlara yönelik olarak elde edilen nicel ve nitel bulgular incelendiğinde nicel ve nitel bulguların uyumlu olduğu, Karma Yöntem Etiketinin "uyumlu" olarak belirtildiği görülmektedir. Buradan hareketle nicel ve nitel bulgulara göre yedinci sınıf öğrencilerinin sınıfta alınan kararlara genellikle dâhil oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmenlerin öğrencilerinin karar verme süreciyle ilgili görüşlerden elde edilen bulgular ile öğrencilerin KBVÖ'nden elde edilen nicel bulgular karşılaştırıldığında görüşmelerden ve ölçekten elde edilen bulgular uyumlu değildir. Bu sebeple Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olarak belirtildiği görülmektedir. Buna göre yedinci sınıf öğrencilerinin KBVÖ'nden elde edilen bulgular ile öğretmen görüşlerinden elde edilen bulguların birbirini doğrulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.3.4. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin KVBÖ'nden elde edilen Bulgular ile Velilerin Evde Karar Vermeye Yönelik Görüşleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin ailede karar verme durumlarına yönelik Karar Verme Beceri Ölçeği'nden elde edilen nicel bulgular ile veli görüşlerinden elde edilen nitel bulguların karşılaştırılmasından elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. Ailede alınan kararlara yönelik olarak elde edilen nicel ve nitel bulgular incelendiğinde nicel ve nitel bulguların uyumlu olduğu, Karma Yöntem Etiketinin "uyumlu" olarak belirtildiği görülmektedir. Buradan hareketle nicel ve nitel bulgulara göre yedinci sınıf öğrencilerinin ailede verilen kararlara genellikle dâhil oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Velilerin çocuklarının karar verme süreciyle ilgili görüşlerden elde edilen bulgular ile öğrencilerin KBVÖ'nden elde edilen nicel bulgular karşılaştırıldığında görüşmelerden ve ölçekten elde edilen bulgular uyumlu değildir. Bu sebeple Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olarak belirtildiği görülmektedir. Buna göre yedinci sınıf öğrencilerinin KBVÖ'nden elde edilen bulgular ile veli görüşlerinden elde edilen bulguların birbirini doğrulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.3.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Karar Verme Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Çalışmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin yönelik Karar Verme Beceri Ölçeği'nden elde edilen nicel bulgular ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında karar verme becerisinin yer alma durumuna ilişkin görüşlerinden elde edilen nitel bulguların karşılaştırılmasından elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programında karar verme becerisinin yer aldığı,

ancak bu becerinin, sosyal bilgiler dersinde farklı nedenlere bağlı olarak bazı öğretmenlere göre etkili olmadığı bazılarına göre ise etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karma Yöntem Etiketinin "kısmen uyumlu" olduğu görülmektedir. Buna göre nicel ve nitel bulguların birbirini kısmen doğruladığı, kısmen uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.3.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesinde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Görüşleri ile Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Beceri Düzeyleri Birbirini Ne Ölçüde Doğruladığına İlişkin Sonuç ve Tartışmalar

Çalışmanın bu araştırma sorusunda yedinci sınıf öğrencilerinin yönelik Karar Verme Beceri Ölçeği'nden elde edilen nicel bulgular ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karar verme becerisinin geliştirilmesinde karşılaştığı sorunlara ilişkin görüşlerinden elde edilen nitel bulguların karşılaştırılmasından elde edilen analiz sonuçlarına ve tartışmalara yer verilmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler dersinde müfredatın yoğun olması, ders saatinin az olması, ders ve kitap içeriğinin bu beceriyi yeterince ele almaması, öğrencinin özgüvenli olmaması, sorumluluk üstlenmemesi, aile ortamı ve ebeveynlerin çocukları üzerindeki olumuz etkisi nedenlerine bağlı olarak karar verme becerisinin geliştirilmesi sürecinde sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Karma Yöntem Etiketinin "uyumsuz" olduğu görülmektedir. Buna göre nicel ve nitel bulguların birbirini doğrulamadığı ve uyumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.4. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından hareketle:

- Karar verme becerisine yönelik sınıf içinde gözlem ile desteklenen araştırmalar yapılabilir.
- Karar verme becerisine yönelik aile içinde gözlem ile desteklenen araştırmalar yapılabilir.
- Karar verme becerisinin sınıflardaki uygulanabilirlik durumunu ortaya koymak amacıyla araştırmalar yapılabilir.
- Karar verme beceri düzeyinin belirlenmesine yönelik farklı sınıf basamaklarında nicel gelenekte araştırmalar yapılabilir.
- Karar verme becerisinin geliştirilmesi amacıyla okul, öğretmen, aile iş birliği yapılabilir.
- Öğretmenler, sınıf ortamlarında karar verme becerisini içeren etkinliklere daha çok yer verilebilir.
- Karar verme becerisinin geliştirilmesinin önündeki zorlukların iyileştirilmesine yönelik olarak sosyal bilgiler dersi öğretim programında bu beceriye daha fazla yer verilebilir.
- Öğretmen adaylarına lisans dersleri kapsamında karar verme becerisini nasıl öğreteceklerine dair eğitim verilebilir.
- Araştırmanın karma sonuçlarından hareketle, öğrencilerin karar verme becerilerini belirlemeye yönelik farklı ölçme araçlarının kullanılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Adair, J. (2000). *Karar verme ve problem çözme*. (N. Kalaycı, Çev.). Ankara: Gazi.

Akbulut, A., K. (2012). *Amatör ve profesyonel erkek futbolcuların karar verme, problem çözme ve iletişim becerilerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Akdaş, H., B. (2013). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin karar verme becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Barr, R., Barth, J., L., &Shermis, S., S., (2012). *Sosyal bilgilerin doğası.*(C. Dönmez, Çev. Ed.). Ankara: Pegem.

Basye, C. (2012). *Decision-making behaviors of pre service teachers as they plan for social studies in elementary classrooms*. Doktora Tezi, Oregon Devlet Üniversitesi.

Baron, J. (2008). *Thinking and decising.* Newyork: Cambridge University.

Baysal, Z. N., Arkan, K. & Bağcı, M. S. (2011). Sınıf öğretmenliği programı öğretmen adaylarının sosyal bilgiler programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine yönelik görüşleri. *İlköğretim Online, 10*(2), 539-549.

Baysal, N., Z., Çarıkçı, S.& Yaşar, B. (2018). Öğretim elemanı/üyelerinin düşünme becerileri öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İnönü Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(2), 174-188.

Bozkurt, E. (2014). *Mühendislik tasarım temelli fen eğitiminin fen bilgisi öğretmen adaylarının karar verme becerisi, bilimsel süreç becerileri ve sürece yönelik*

algılarına etkisi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.

Brehmer, B. (1988). The development of socıal judgment theory. *Human Judgment. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S016641150862169X*.pdf sayfasından ulaşılmıştır.

Brynes, P., J. (1998). *The nature and development of decision making: a self-regulation model*. London-Newyork: Psychology.

Brynes, P., J. (2002). The development decision making, *Juornal of Adolescent Health, 31*, 208-215.

Brynes, P., J., Miller, D., C., & Reynolds, M. (1999). Learning to Make Good Decisions: A Self-Regulation Perspective. *Child Development.70* (5), 1121-1140.

Butt, N., (2010). *Argument constructıon, argument evaluatıon, and decısıon-makıng: a content analysıs of argumentatıon and debate text books*.Submitted to the Graduate Schoolof Wayne State University,Detroit, Michigan.

Creswell, J.W. (2019). *Karma yöntem araştırmalarına giriş.* (M. Sözbilir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem.

Creswell, J.W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Karma yöntem araştırmaları: tasarımı ve yürültülmesi*. (Y. Dede & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Anı.

Çakmakcı, E.,&Özabacı, N. (2013). Drama yolu ile karar verme becerisinin kazandırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *12*(44), 18-30.

Çelikkaya, T., (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: öğretmen görüşleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *19* (3), 969-990.

Çolakkadıoğlu, O. (2010). *Çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar verme sitillerine etkisi*. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

Çolakkadıoğlu, O., & Güçray, S., S., (2012). Çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi psiko-eğitim grup yaşantısının ergenlerin karar verme stillerine etkisi. *Kuram ve Uygulama Eğitim Bilimleri. 12*(2), 655-676.

Dean, R. J., (2010). The *effects of cognitive process and decision making training in reading experience on meaningful learning with underachieving college students,* Doktora Tezi, Central Michigan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Massachusetts.

De Bono, E. (1978). *Teaching thinking.* New Zealand: Penguins Book.

Deniz, M., E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin TA- baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi.* Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Deniz, M. E. (2004). Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı karar verme sitilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4*(15), 23-35.

Demirtaş Nemli, B. (2018). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin bilişsel karar verme becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir model uygulaması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dewey, J. (1910). *How we think.* Chicago: D. C. Health & CO.

Dilekli, Y. (2015). Ö*ğretmenlerin düşünmeyi öğretmeye yönelik yaptıkları sınıf içi uygulamalar, özyeterlik düzeyleri ve öğretim stilleri arasındaki ilişki.* Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Doğanay, A. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Etkin vatandaşlık için düşünme becerilerinin eğitimi.*(s.145-185). Ankara: Pegem.

Doğanay, A. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgilerde düşünme gelişimi ve öğrenme.*(s. 403-414). Ankara: Pegem.

Emery, K. B., (2013). *Does evidence matter? how middle school students make decisions about socioscientific ıssues.* Doktora Tezi, California Üniversitesi, California.

Engle, H. S. (2003). Decision making: Theheart of social studies instruction, *The Social Studies, 94*,1- 7.

Fisher, R. (2013). *Teaching thinking*: *philosophical enquiry in the classroom.* London: Bloomsbury.

Fisher, R. (2005). *Teaching children to thinking*. Cheltenham: Nelson Thornes.

Fitzpatrik, K. R., (2011). Points of convergence inmusic education: the use ofdata labels as a strategy formixed methods ıntegration, *Journal of Mixed Methods Research,* 1-19.

Fitzgerald, P., S., (2002). *Decision making*, Oxford: Capstone.

Gelen, İ. (2002). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerilerini kazandırma yeterliklerinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(10), 100-119.

Gellat, H. B. & Gellat, C. (2002). Power of positive uncertainty: Making creative career decisions.https://eric.ed.gov/?q=The+Power+of+Positive+Uncertainty%3a+MakingCreative+Career+Decisions&id=ED480506pdf sayfasından ulaşılmıştır.

Glatthorn, A.A. & Baron, J. (2012). The good thinker. A. Costa (Ed.), *Developing minds: A resource for teaching thinking*. (s.63-68). Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development Alexandria.

Güçray, S., S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının, öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *8*(8), 106-121.

Güçray, S., S., (1998). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile ilişkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 9*(2), 7-16.

Gülenay, G. (2019). *Ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gültekin, F. (2013). Ortaöğretimde tarih derslerinin öğrencilerin akıl yürütmeleri üzerindeki etkisi (Aksaray ili örneği). Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hammond, K. R., Stewart, T. R., Brehmer, B., & Steinmann, D. O. (1986). Socialjudgment theory. In H. Arkes & K. Hammond (Eds.), *Judgment and decisionmaking*(s. 56-76). Cambridge: Cambridge University.

Hanson, W. E., Plano Clark, V. L., Petska,K. S., Creswell, J. W., & Creswell, J.D. (2005). Mixed methods research designs in counseling psychology, *Journoul of Counseling Psychology, 52* (2), 224-234.

Heong,Y. M., Othman, W. B., Yunos, J. M., Kiong, T. T., Hassan, R. B., & Mohamad, M. M. B., (2011).The level marzanohigher order thinking skills among technical education students,*İnternational Journal Of Social Science And Humanity, 1* (2), 121-125.

Hu, W., Adey, P., Jia, X., Liu, J., Zhang, L., Li, J., & Dong, X., (2011). Effects of a 'Learn to Think' interventionprogramme on primary school students. *British Journal of Educational Psychology. 81*, 531-557.

Jacobson, J. D., (2011). A comparıson of the effectıveness of tradıtıonal u.s. hıstoryınstructıon versus u.s. hıstory ınstructıonıntegrated wıth decısıon traınıng oncontent knowledge and decısıon-makıng competence. Doktora Tezi, the Graduate School of the University of Oregon, Oregon.

Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research, *Journal Mixed Method Research, 1* (2), 112-133.

Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher, 33*(7), 14-26. Retrieved from http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=71&sid=f638cdb0-f851-443e-8ecb-962592addef3%40pdc-v-

sessmgr03&bdata=Jmxhbmc9dHImc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=EJ727588&db=eric

Jonaessen, D., H., (2012). Designing for decision making, *Educational Technology Research and Development.60*(2), 341-359.

Juniper, D., F., (1976). *Decısıon-makıng for schools and colleges*. Oxford, Pergamon Press.

Karakaş Günal, E. (1999). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması.* Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Karabal, M. (2018). *Öğretmen adaylarının sosyobilimsel konuların öğretiminde ortak bilgi yapılandırma modeli'nin karar verme ve problem çözme eğilimlerine etkisi*. Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Karalar, M. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin okul yaşam kalitesi algısı ile meslek kararı verme yetkinliği arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kaya, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.). *Sosyal bilgilerde beceri öğretimi.*(s.263-300). Ankara: Pegem.

Kılcan, B. & Seyhan, O. (2019). Sosyal bilgilerde beceri eğitimi, B. Kılcan, B. Akbaba & B. Aksoy (Eds.). *Karar verme,* (s.336-366). Ankara: Pegem.

Kirazcı, F. (2019). *Üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme belirsizliklerinin çeşitli değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında problem çözme ve karar verme*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kurban, C. (2015). *Bireysel algılarına göre okul yöneticilerinin karar verme stilleri,* Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Larrick, P. R., (1993). Motivational factors in decision theories: The role of selfprotection. *Psychological Bulletin. 113* (3), 440-450.

Lee, C. K. C., Beatty, S. E., (2002). Family structure and influence in family decision making, *Journal Consumer Marketing*, *19* (1), 24-41.

Lehrer, J. (2019). *Karar anı.* İstanbul: Ayrıntı.

Lepretre, D. M., (2019). *How do secondary students make decısıons on socıoscıentıfic ıssues: what do they consıder ımportant?* Doktora Tezi, Illinois Üniversitesi, Teknoloji Enstitüsü, Şikago.

Lipman, M. (2003). *Thinking in education.*Cambridge: Cambridge University Press.

Lundberg, S., Romich, J., & Ping Tsang, K. P., (2009). Decision – making by children, *https://link.springer.com/article/10.1007/s11150-008-9045-2*Sayfasından Erişilmiştir.

Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Bond, M., Leung, K., Nakamura, H., Vaughan, G. &Yang, K. S. (1998). Cross-cultural differences in self- reported decision-making style and confidence. *International Journal of Psychology*, 33, 325-335.

Martensen, A., & Grønholdt, L., (2008). How events work: understanding consumer responses to event marketing, *Inonative Marketing*, *4* (4), 44-56.

Marzano, J., R., Brandt, S. R., Hughes, S. C., Jones, F. B., Presseisen, Z. B., Rankin, C., S. &Suhor, C. (1991). Dimensions of thinking: A framework for curriculum and instruction. A. Costa (Ed.), *Developing minds: A resource for teaching thinking*. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development Alexandria.

McGregor, D. (2014). *Developing thinking; developing learning. A guide to thinking skills in education.*Newyork: Open University.

MEB. (2005). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. http://Ttkb.Meb.Gov.Tr/Program2.Aspx Sayfasından Erişilmiştir.MEB, TTKB. (2009). *Sosyal bilgiler dersi, 4-5-6-7 sınıflar programı.* T.C Milli Eğitim Bakanlığı.

MEB. (2016). Düşünme Dersi Eğitimi Programı, MEB, TTKB. *Düşünme dersi eğitimi 7 ve 8. Sınıf programı.* T.C Milli Eğitim Bakanlığı.

MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. http://Ttkb.Meb.Gov.Tr/Program2.Aspx Sayfasından Erişilmiştir. MEB, TTKB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi, 4-5-6-7 sınıflar programı.* T.C Milli Eğitim Bakanlığı.

Merriam, B, S. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel.

Mettas, A. (2011). The development of decision making skills. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education,7*(1), 63-73.

Mettas, A., & Norman, E., (2011). A grounded theory approach to the development of a frameworkfor researching children's decision-making skills within designand technology education. *Design and Technology Education: An International Journal.* 16 (2).

Miles, M., Huberman, M., & Saldana, J. (2014). Qualitative data analysis: A method sourcebook. Washington D C: Sage.

Mincemoyer, C., C., & Perkins, D., F., (2003). Assessing decision-making skills of youth. *The Forum Journal.org. 8*(1).

Naylor, D., T., & Diem, R., (1987). *Elemantary and middle school social studies*. Newyork: Random House.

NCSS, (2010). *National curriculum standards for social studies,* NCSS: Bulettin 111.

NCSS,(2004).*National curriculum standards for social studies teachers*. https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-social-studies-introduction. Sayfasından erişilmiştir.

Nutt, P., C., (2008). Investigating the success of decision makingprocesses. *Journal of Management Studies.45*(2), 425-455.

Ochoa Becker, A., S., (2007). *Democratic education for social studies an issıes-centered decision making curriculum*. Newyork: Information Age.

Özkan, A. (2019). *Kariyer gelişimi psikoeğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi ve karar vermelerine etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Parnell, G., S., Bresnick, T., A., Tani, S., N., & Jhonson, E., (2013). *Handbook decision analysis*.New Jersey: Wiley.

Pekdoğan, S. (2015). *Karar verme becerileri eğitim programının 5-6 yaş çocuklarının karar verme becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Plous, S. (1993). *The psycholgy of jugdment and decision making*. Newyork: McGraw-Hill.

Powell, M., & Ansic, D., (1997). Gender differences in risk behaviour in financal decision making: an experimental analysis. *Journal of Economic Psychology*. *18,* 605-628.

Rasti,S. B., (2018). *Student decısıon-makıng ın the classroom: an examınatıon of exıstıng theorıes and a model for maınstream ımplementatıon*, Doktora Tezi, Toronto Üniversitesi, Sosyal Adalet Eğitimi Bölümü, Toronto.

Rusell, B., Waters, S., & Tuner, T., N., (2012). *Essential off middle secondary social studies*.Newyork-London: Routledge.

Savage, V., T., & Armstrong, D., G., (2004). *Effective teaching in elementary social studies.* New Jersey: Pearson.

Sever, I. (2018). *Dördüncü sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Sever, I.,& Ersoy, A., (2018). İlkokul öğrencileri için karar verme becerisi ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. *48*(1), 662-692.

Sevgi, Y. (2016). *Gazete haberlerindeki sosyobilimsel konuların argümantasyon yöntemiyle tartışılmasının ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme, karar verme ve*

argümantasyon becerilerine etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Siegel, H. (2010). Teaching thinking skills. C. Winch (Ed.), *On thinking skills,* (s. 51-84). London; Continuum.

Swartz, R., J., & Perkins, D., N., (1990). *Teaching thinking: ıssues and approaches*. London-Newyork: Routledge.

Şengür, D. (2018). *Okul yöneticilerinin eğitiminde eylem öğrenmenin karar verme ve çatışma yönetme becerileri üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Talaslıoğlu, S., S. (2016). *Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin grafik okuryazarlığı etkinlikleri ile karar verme becerileri ve kavram öğrenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Tatlılıoğlu, K. (2010). *Farklı öz anlayış düzeyleri ve üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme sitilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tatlılıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı düzeyleri ile karar verme sitilleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,2*(1), 150-170.

Tekel, E. (2018). *Okul müdürlerinin karar verme süreçlerinde karşılaştıkları ahlaki ikilemlerinin çoklu etik paradigma açısından incelenmesi.* Doktora Tezi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Tekin, S. & Ulaş, A. (2016). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine ilişkin bir araştırma. *QualitativeStudies, E0026, 11*(3), 27-38.

Tetik, A., T. (2013). Sosyal *bilgiler dersinde kullanılan probleme dayalı öğrenme yönteminin öğrencilerin karar verme becerisine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Tishman, S., Jay, E., Perkins, D., (1993). Teaching thinking dispositions: Fromtransmission to enculturation. http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions. sayfasından erişilmiştir.

Tok, E. (2008). *Düşünme becerisi eğitim programının okul öncesi eğitim programı öğretmen adaylarının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Torun, F. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde argümantasyon temelli öğretim ve karar verme becerisi arasındaki ilişki düzeyi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tversky, A., Kahneman, D., (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. *The Framing of Decisions and the Psychology of Choice*. http://www.jstor.com/stable/1685855 sayfasından ulaşılmıştır.

Uçar, S. (2019). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin karar verme beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Ulaş, Ö. (2016). *Kariyer kararı verme öz-yetkinliği: Bir model testi,* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi, (2019). Ergenlerde karar verme becerileri, zorbalıkla başa çıkma stratejileri ve anksiyete duyarlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi.

Weller, A., J., Lewin, I., P., Rose, P., J., & Bossard, E, (2011). Asesment of decision-making competence in preadolescense. *Journal of Behavioral Decision Making*. *25*(4), 414-426.

Vygotsky, L., S. (1998). *Düşünce ve dil.*(S. Koray, Çev.). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm.

Yalçın, M., (2016). *Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütü yöneticilerinin öz yeterlilik düzeylerinin karar verme sitilleri ile arasındaki ilişkisi.* Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Yalçın Durmuş, G. (2016). *Öğretmenlerin sendikal örgütlenmelerinin okulda karar verme ve iletişim süreçleriyle ilişkisinin analizi*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya.

Yalçınkaya Dulkadiroğlu, H. (2001). *İlköğretim okulu 11-16 yaş öğrencilerinin ailede karar vermeye katılımı konusundaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Yayla, A., (2011). *İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep.

Yıldırım, M., (2019). Eğitimde araştırma yöntemleri. S. Şen ve İ. Yıldırım, (Eds.), *Örneklem ve örnekleme yöntemleri,* (s. 61-116). Ankara: Nobel.

Yick, H. K., (2016). The Effect *of ıssue-enquiry teaching on the development of decision-making skills of secondary school students on socio-scientific ıssues*, Doktora Tezi, Hong Konk Çin Üniversitesi.

Zeleny, M. (2011). Multiple criteria decision making (mcdm): from paradigm lost to paradigm regained? *Journal Of Multı-Crıterıa Decısıon Analysıs*.*18*,77-89.

EKLER

EK 1. I İzin Yazısı

T.C.
ADIYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 67610468-774.99-E.16109278 04.11.2020
Konu : Uygulama izni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: a) Ankara Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 02.03.2020 tarih ve 7805 sayılı yazısı.
b) Ankara Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün bila tarihli yazısı.
b)Valilik Makamının 03.11.2020 tarih ve 16029305 sayılı Makam Oluru.

İlgi (a) yazıya istinaden, Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Filiz Arzu YALIN'ın tez çalışması kapsamında Doç.Dr.Cemil Cahit YEŞİLBURSA danışmanlığında İlimiz Merkezindeki Ortaokulların 7.Sınıf öğrencilerine yönelik "Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi" konulu test uygulamasını okul idaresinin sorumluluğu ve gözetiminde eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde yapması ile ilgili Valilik Makamının ilgi (b) Oluru yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Ahmet ALAGÖZ
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek:
-1 Adet Valilik Makam Oluru ve ekleri

Dağıtım:
- Ankara Gazi Üniversitesi Rektörlüğü (Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne)
- İlgili Okul Müdürlüklerine

EK 2. II İzin Yazısı

T.C.
ADIYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 67610468-774.99-E.16029305 03.11.2020
Konu : Filiz Arzu YALIN'ın Uygulama İzin İsteği

VALİLİK MAKAMINA

İ l g i : a) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 02.03.2020 tarih ve 7805 sayılı yazısı.
b) İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Komisyonunun 20.05.2020 tarihli kararı.
c) Valilik Makamının 01.06.2020 tarih ve 7264905 sayılı Onayı.

İlgi (c) Valilik Makamı Onayı ile Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Filiz Arzu YALIN'ın tez çalışması kapsamında Doç.Dr.Cemil Cahit YEŞİLBURSA danışmanlığında İlimiz Merkez Türkiye Petrolleri Ortaokulu 7.Sınıf öğrencilerine yönelik "Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi" konulu test uygulamasını yapması ilgi (b) Araştırma ve Değerlendirme Komisyonunu kararı ile uygun görülmüştü.

Ancak, Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün ilgi (a) yazısında ise Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Filiz Arzu YALIN'ın tez çalışması kapsamında Doç.Dr.Cemil Cahit YEŞİLBURSA danışmanlığında İlimiz Merkezindeki Türkiye Petrolleri Ortaokulu dışında diğer İl Merkezinde bulunan ortaokullardaki 7.Sınıf öğrencilerine de yönelik "Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi" konulu test uygulamasının yapılması talep edilmektedir.

Bu amaçla, test uygulamasının İlimiz Merkezinde bulunan ortaokul 7. Sınıf öğrencilerine yönelik çalışmanın okul idaresinin sorumluluğu ve gözetiminde eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Abdurrahman ÇELİK
Müdür a.
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR
03.11.2020

Ahmet ALAGÖZ
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek: 1 Adet Yazı, Ölçek ve Değerlendirme Formu

EK 3. III İzin Yazısı

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Grubu

Sayı : 91610558-604.01.02-
Konu : Değerlendirme ve Onay

Sayın Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı - Öğretim Üyesi

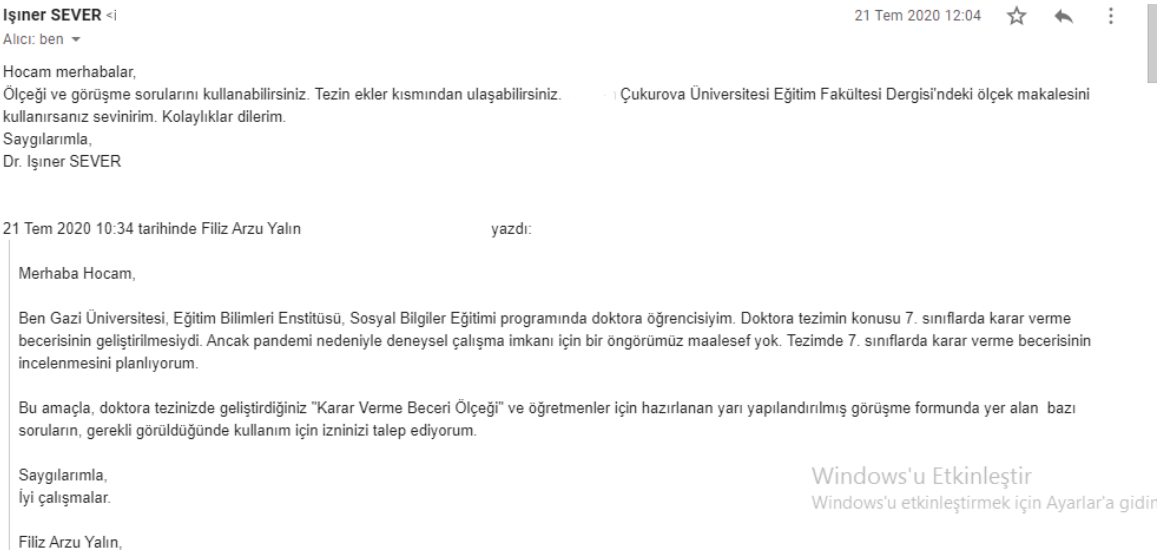
Daha önce 12.02.2020 tarih ve E.22776 sayılı yazımız ile onay alan 2020 - 98 kod numaralı, tez danışmanı olduğunuz, Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı **Doktora Öğrencisi Filiz Arzu YALIN'ın** ***"Sosyal Bilgiler Dersinde Karar Verme Becerisinin Geliştirilmesi"*** başlıklı tez çalışması ile ilgili Üniversitemiz Etik Komisyonu'na vermiş olduğunuz 06.08.2020 tarihli dilekçeniz Kurulumuzun **08.09.2019** tarih ve **08** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

Çalışmanızın pandemi süreci nedeniyle, yöntem ve veri toplama araçları ve çalışma grubunda değişiklik yapılması ile ilgili talebinizin uygun olduğuna oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Kurul Başkanı

EK 4. Karar Verme Beceri Ölçeği (KVBÖ) Kullanım İzini

Işıner SEVER <i 21 Tem 2020 12:04

Alıcı: ben

Hocam merhabalar,
Ölçeği ve görüşme sorularını kullanabilirsiniz. Tezin ekler kısmından ulaşabilirsiniz. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'ndeki ölçek makalesini kullanırsanız sevinirim. Kolaylıklar dilerim.
Saygılarımla,
Dr. Işıner SEVER

21 Tem 2020 10:34 tarihinde Filiz Arzu Yalın yazdı:

Merhaba Hocam,

Ben Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi programında doktora öğrencisiyim. Doktora tezimin konusu 7. sınıflarda karar verme becerisinin geliştirilmesiydi. Ancak pandemi nedeniyle deneysel çalışma imkanı için bir öngörümüz maalesef yok. Tezimde 7. sınıflarda karar verme becerisinin incelenmesini planlıyorum.

Bu amaçla, doktora tezinizde geliştirdiğiniz "Karar Verme Beceri Ölçeği" ve öğretmenler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan bazı soruların, gerekli görüldüğünde kullanım için izninizi talep ediyorum.

Saygılarımla,
İyi çalışmalar.

Filiz Arzu Yalın,

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gidin

2. KARAR VERME BECERİLERİ ÖLÇEĞİ

1. Karar vereceğim konuyu detaylı bir biçimde düşünürüm.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

2. Karar vereceğim konuyu anlamak için konunun içeriğini incelerim.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

3. Nasıl bir konuda karar vereceğimi kendime sorarım.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

4. Karar vereceğim konuyu anlamak için farklı yollar denerim.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

5. Karar vermem gereken konuda hangi seçeneklerimin olduğunu araştırırım.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

6. Karar vereceğim konuda seçeneklerimle ilgili bilgi toplarım.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

7. Karar vereceğim konuda başka seçeneklerin olup olmadığını araştırırım.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

8. Karar vereceğim konuda seçeneklerle ilgili topladığım bilgilerin doğru olup olmadığını araştırırım.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

9. Karar vereceğim konudaki seçeneklerin olumlu ve olumsuz yönlerini belirlerim.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

10. Karar vereceğim konuyla ilgili seçenekleri incelemek için bazı kurallar oluştururum.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

11. Karar vereceğim konuyla ilgili seçeneklerin sonuçlarını tahmin etmeye çalışırım.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

12. Verdiğim kararı nasıl uygulayabileceğimi düşünürüm.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

13. Vermiş olduğum kararın nasıl sonuçlandığı konusunda düşünürüm.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

14. "Bu kararı verdiğime değdi mi? sorusunu kendime sorarım.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

15. Başka bir karar vereceğim zaman, bir öncekinin nasıl sonuçlandığını düşünürüm.
Hiçbir Zaman[ ] Ara sıra[ ] Genellikle[ ] Her Zaman [ ]

EK 6. Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu (KVBÖGF)

Sevgili Öğrenciler;

Bu kişisel bilgi formu ile birlikte, eklerde sizden bir konuda karar verirken, nasıl davrandığınızı belirlemeye yönelik olarak hazırlanan ölçek ve etkinlikler yer almaktadır. Sizden Kişisel Bilgi Formu'nda yer alan soruları dikkatlice okuyup Etkinliğin olduğu bölümde örnek olay dikkate alınarak sorulara cevap vermeniz beklenmektedir. Elde edilen bilgiler araştırmanın amacı dışında kullanılmayacak ve bilgileriniz saklı tutulacaktır. Şimdiden katkınız İçin teşekkür ederim ☺

- Ailenizde verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız.

- Sınıfta verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli midir? Açıklayınız.

1. Günlük yaşamınızda karar vermeniz gereken ne tür olay/durumlar ile karşılaşırsınız?

2. Karar vermeniz gereken olay/durumlar ile karşılaştığınızda, ne tür zorluklar yaşarsınız?

3. Karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak için nasıl bir süreci (adım, aşama) takip edersiniz?

4. Karar verme durumunda doğru karar verdiğinizden nasıl emin olursunuz?

EK 7. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu (KVBEF)

Sevgili öğrenci,

Bu form karar verme becerilerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formda verilen durumu okuyunuz ve altta bulunan soruları cevaplayınız. Şimdiden katkınız İçin teşekkür ederim ☺

Durum:

Normal öğretim (tekli öğretim) yapan bir ortaokulda öğrenciyim. Okulda derslerimiz 8.30'da başlamaktadır. Öğle arası dinlenme ise, 12.00'de başlamakta, bir saat sürmektedir. Okula gelmeden kahvaltımı evde yaparım. Öğle aramı değerlendirme konusu ise benim için büyük sorun olmaktadır. Öğle arası süresi 60 dakikadır. Bu sürede hem yemek yemek, hem de dinlenip arkadaşlarımla iyi vakit geçirmek isterim.

Öğle arası zamanımı değerlendirmek için seçenekler:

- Eve gitmek,
- Okul yemekhanesine gitmek,
- Okul kantinine gitmek,
- Sınıfta beslenme saati yapmak.

1. Durum değerlendirmesi yapınız, problemi belirleyiniz.
2. Kararınız için tüm seçenekleri değerlendiriniz. (Olası seçenekler hakkında bilgi edinme)
3. Size uygun olan veya uygun olmayan seçimleri nedenleri ve kanıtlarıyla değerlendiriniz.
4. Kararınızın sizin için değerini/önemini belirtiniz.
5. Öğle arası için kararınızı yazınız.
6. Niçin bu kararı verdiğinizi açıklayınız. (Karara ilişkin neden ve kanıt belirtme)

EK 8. Karar Verme Becerisi Öğretmen Görüşme Formu (KVBÖGF)

1. Öğretmen profili için:

- Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz?
- İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir?

2. Öğrencilere yönelik öğretmen soruları

- Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

  -Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisinin geliştirilmesinde **nelerin** etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

  -Yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisinin geliştirilmesinde **kimlerin** etkili olduğunu düşünüyorsunuz?
- Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi öğrencinin hayatını nasıl etkiler?

3. Sınıfta karar verme becerisinin geliştirilmesine yönelik sorular

- Sınıfta karar verirken nasıl bir yol izlersiniz?

- Dersi planlama, uygulama, değerlendirme ve sınıf yönetimi ile ilgili kararlarda.

- Öğrencilerin karar verme sürecinde olmaları gerektiğini düşünür müsünüz? Neden? Açıklayınız.

- Dersi planlama, uygulama, değerlendirme ve sınıf yönetimi ile ilgili kararlarda.

- Karar verme becerisinin geliştirilmesi için nasıl bir sınıf ortamı oluşturuyorsunuz?
- Karar verme becerisinin geliştirilmesi için ne gibi yöntem ve teknikler kullanıyorsunuz?

4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ve dersine yönelik sorular

- Karar vermenin becerisi sosyal bilgiler öğretim programındaki rolü nedir?
- Karar verme becerisinin geliştirilmesinde sosyal bilgiler öğretim programının etkililiği konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Karar verme beceri öğretimi ile sosyal bilgiler dersi arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşünüyorsunuz?

EK 9. Karar Verme Becerisi Veli Görüşme Formu (KVBVGF)

2. **Veli profili için:**

- Karar verme hakkında ne düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
- İnsan hayatında karar vermenin önemi sizce nedir? Açıklayınız.

2. **Ev ortamındaki karar verme durumları için sorular**

- Aile içinde karar verme durumlarında nasıl bir yol izlersiniz?

  Çocuğunuzun aile içinde karar verme durumlarında sürece dahil olmaları gerektiğini düşünür müsünüz? Neden? Açıklayınız.

  -Aile içi ortak kararlarınızda çocuğunuzun rolü/etkisi nedir? Açıklayınız.
- Çocuğunuz hangi durumlarda kendi kararlarını verirler?

  -Ortak kararlarınızda,

  -Çocuğunuzun kişisel kararlarında (kişisel alış-veriş, arkadaş seçimi vs)

  -Gündelik yaşamda (yemek, gezi, tatil vs), -

  -Eğitim-öğretim ve mesleki kararlarda çocuğunuzun rolü nedir?.
- Çocuğunuzun kişisel karar süreçleri nasıldır? Açıklayınız.

3. **Çocuklara yönelik veli soruları**

- Çocuğunuzun karar verme becerilerinin geliştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

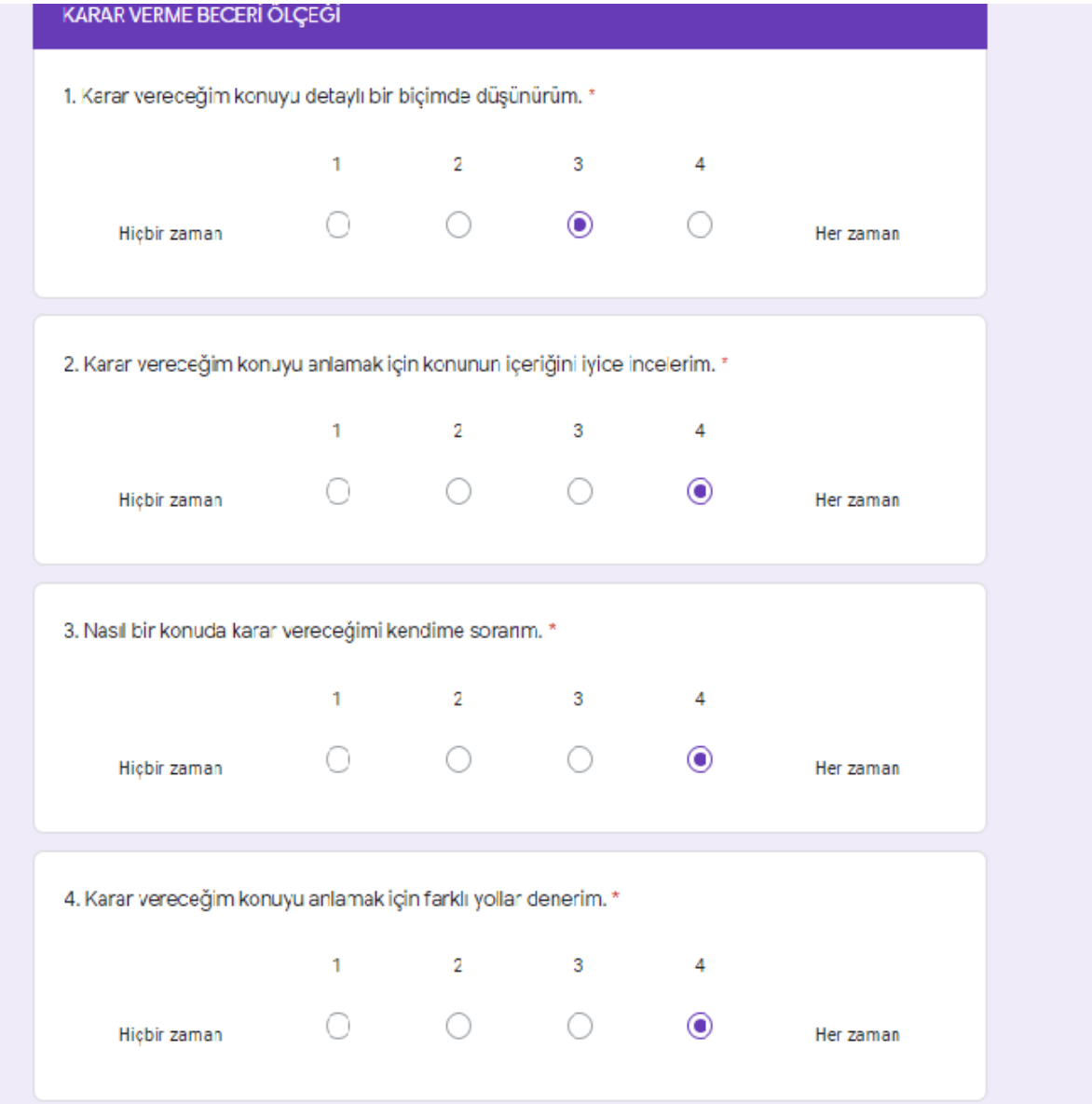
  -Çocuğunuzun karar verme becerisinin geliştirilmesinde **nelerin** etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

  -Çocuğunuzun verme becerisinin geliştirilmesinde **kimlerin** etkili olduğunu düşünüyorsunuz?
- Sizce karar verme becerisinin geliştirilmesi çocuğunuzun hayatını nasıl etkiler?

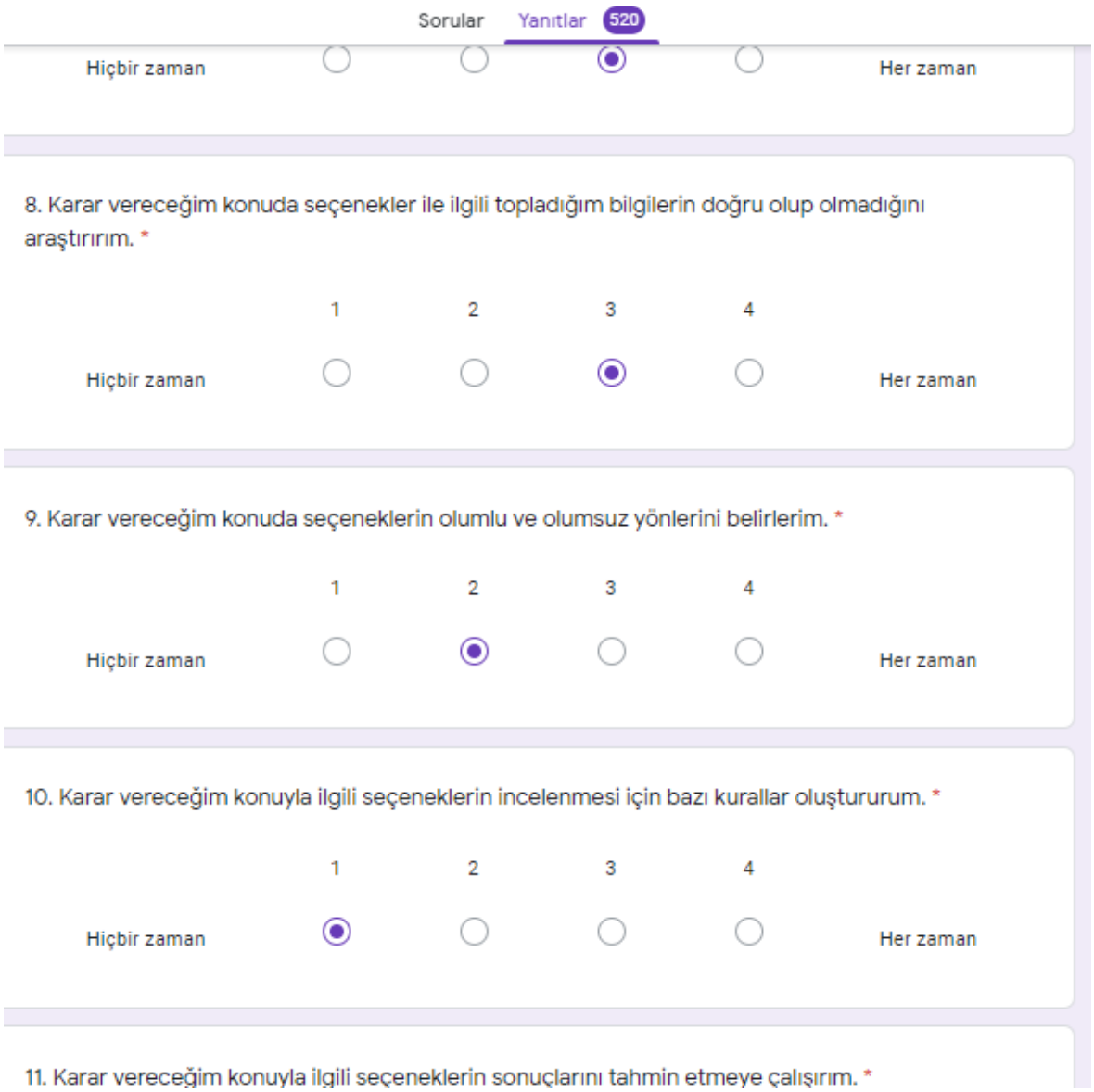
4. **Okulun etkisine yönelik sorular**

- Karar verme becerisinin geliştirilmesinde okulun etkililiği konusunda görüşünüz nedir?

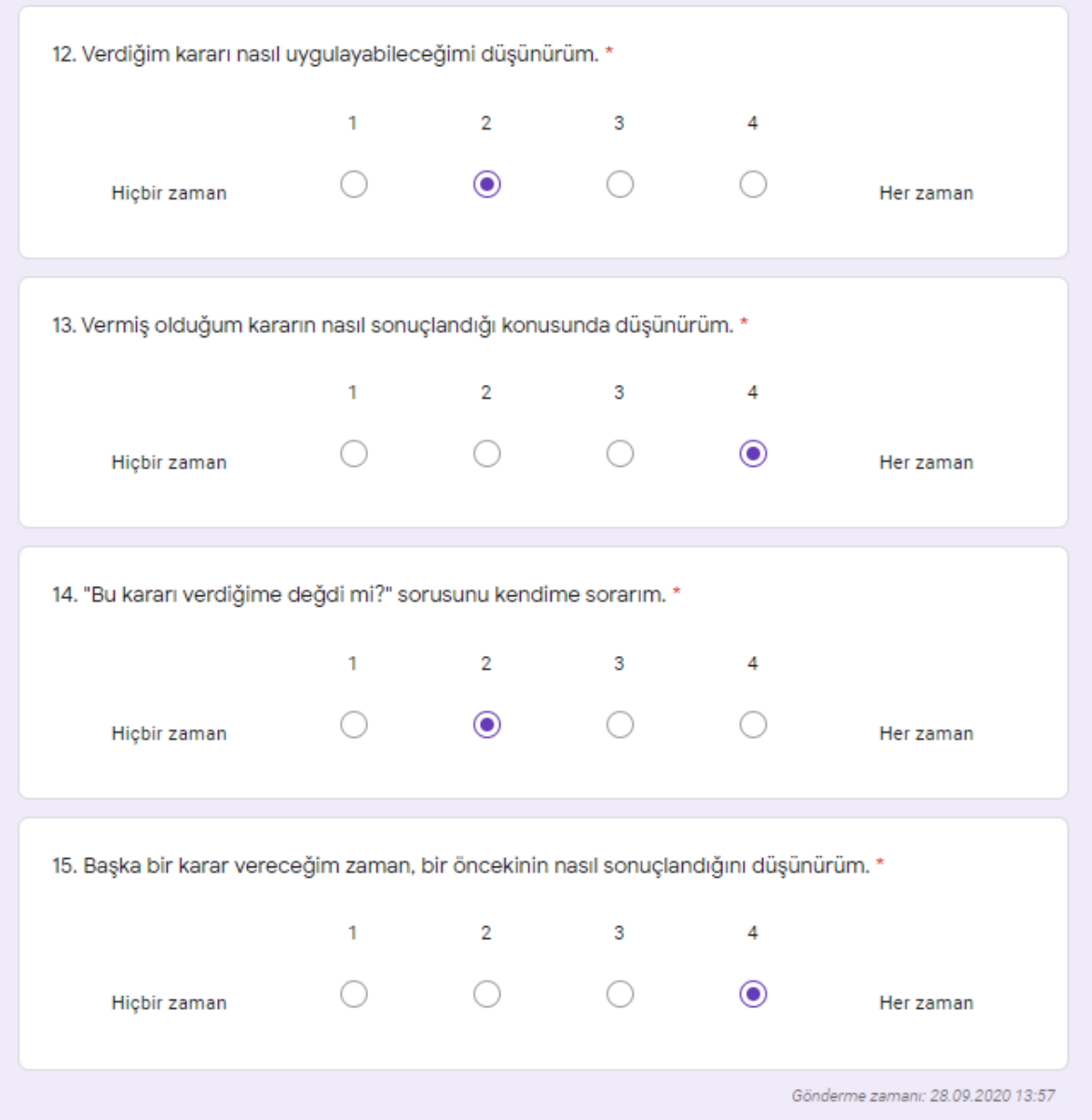
EK 10. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması I

EK 11. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması II

EK 12. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması III

12. Verdiğim kararı nasıl uygulayabileceğimi düşünürüm. *

	1	2	3	4	
Hiçbir zaman	○	◉	○	○	Her zaman

13. Vermiş olduğum kararın nasıl sonuçlandığı konusunda düşünürüm. *

	1	2	3	4	
Hiçbir zaman	○	○	○	◉	Her zaman

14. "Bu kararı verdiğime değdi mi?" sorusunu kendime sorarım. *

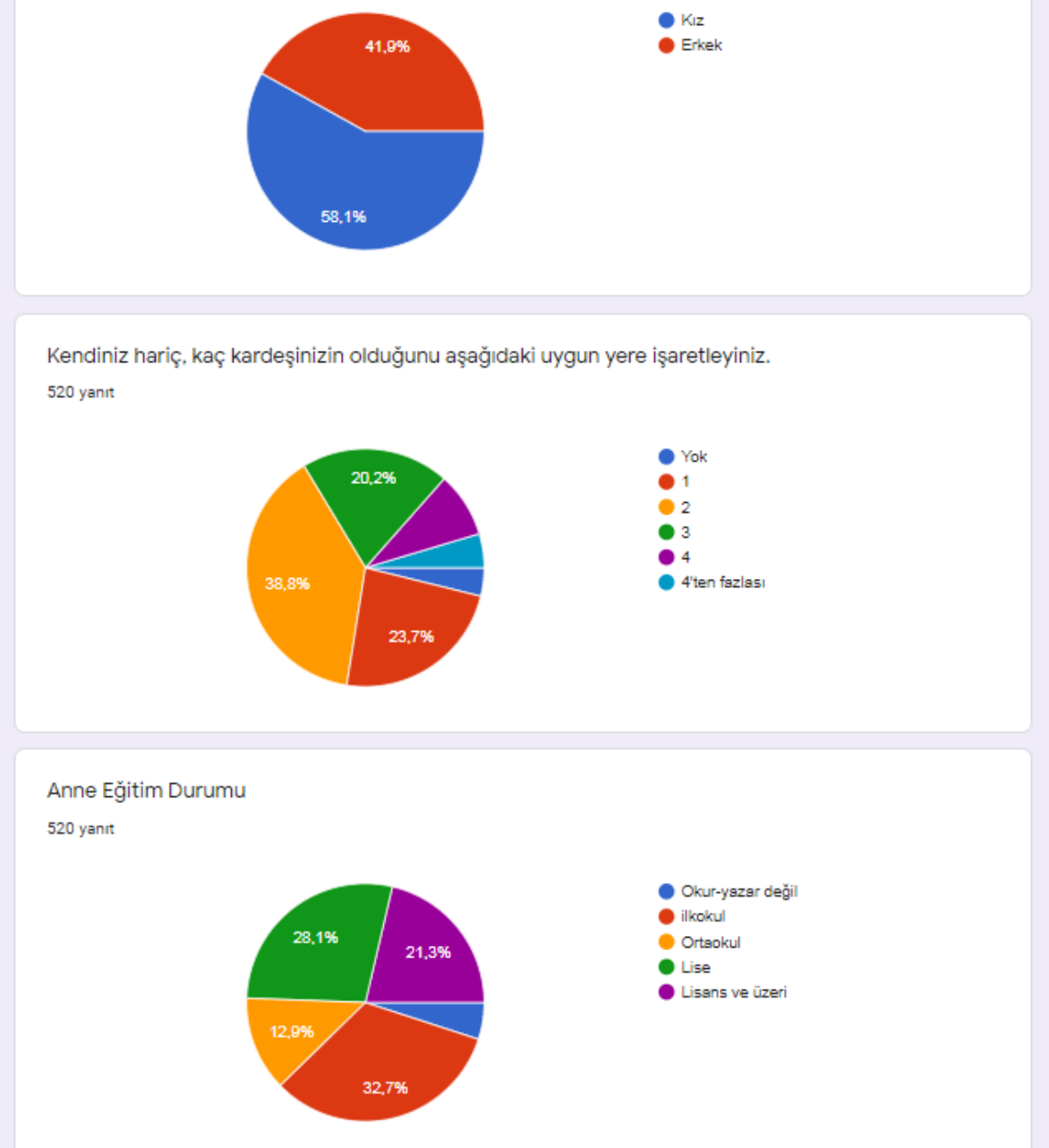
	1	2	3	4	
Hiçbir zaman	○	◉	○	○	Her zaman

15. Başka bir karar vereceğim zaman, bir öncekinin nasıl sonuçlandığını düşünürüm. *

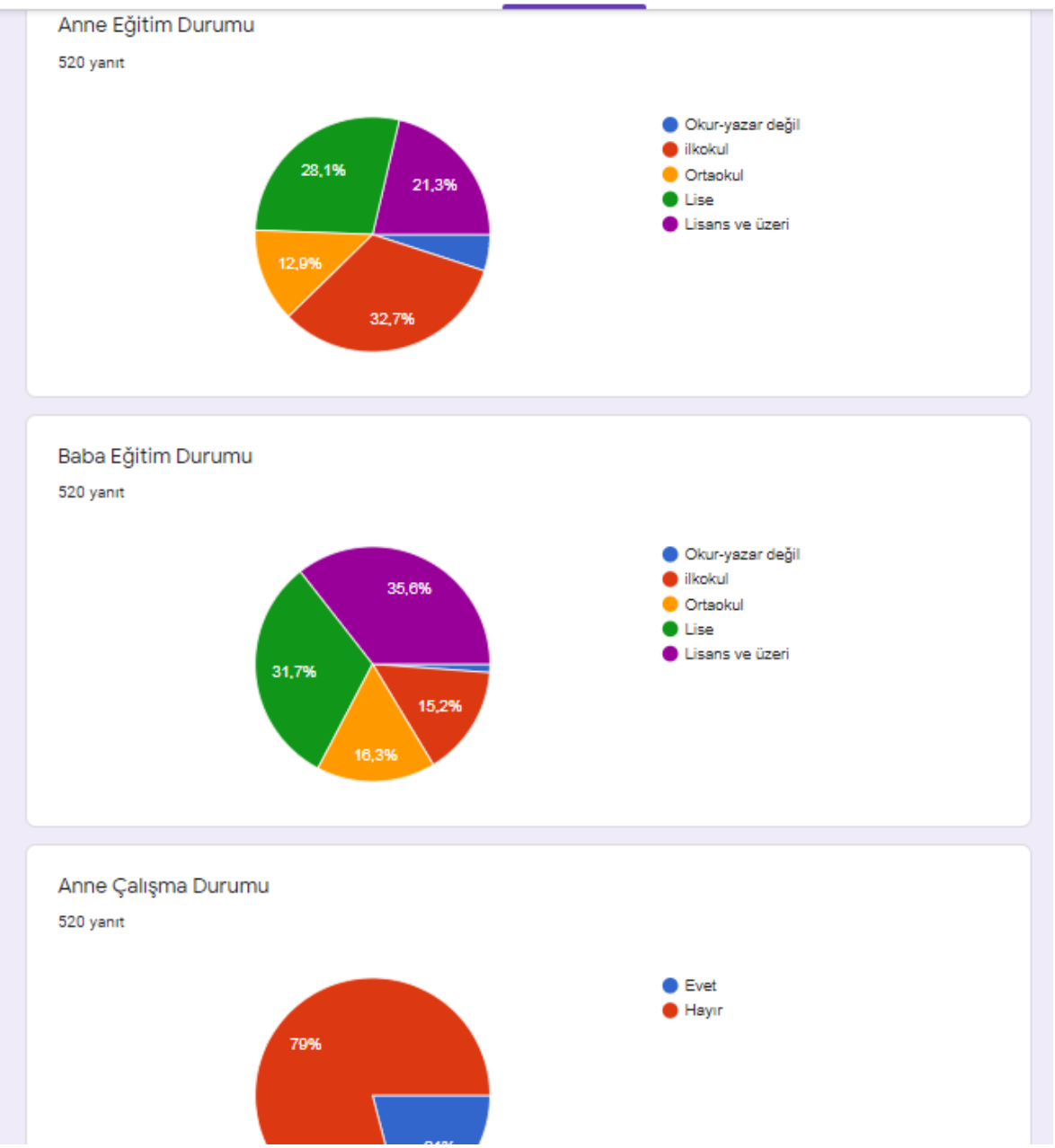
	1	2	3	4	
Hiçbir zaman	○	○	○	◉	Her zaman

Gönderme zamanı: 28.09.2020 13:57

EK 13. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması IV

EK 14. Karar Verme Beceri Ölçeği Öğrenci Uygulaması V

EK 15. Örnek Olay Temelli Karar Verme Becerisi Etkinlik Formu Öğrenci Uygulaması

Sevgili Öğrenciler;
Bu örnek olay temelli etkinlikte, sizden bir konuda karar verirken, nasıl davrandığınızı belirlemeye yönelik olarak hazırlanan sorular yer almaktadır. Sizden etkinlikte yer alan durumu dikkatlice okuyup, sorulara cevap vermeniz beklenmektedir. Elde edilen bilgiler araştırmanın amacı dışında kullanılmayacak ve bilgileriniz saklı tutulacaktır. Şimdiden katkınız için teşekkür ederim :)

ÖRNEK OLAY:
Normal öğretim (tekli öğretim) yapan bir ortaokulda öğrenciyim. Okulda derslerimiz 8.30'da başlamaktadır. Öğle arası dinlenme ise, 12.00'de başlamakta, bir saat sürmektedir. Okula gelmeden kahvaltımı evde yaparım. Öğle aramı değerlendirme konusu ise benim için büyük sorun olmaktadır. Öğle arası süresi 60 dakikadır. Bu sürede hem yemek yemek, hem de dinlenip arkadaşlarımla iyi vakit geçirmek isterim.
Öğle arası zamanımı değerlendirmek için seçenekler:

- Eve gitmek,
- Okul yemekhanesine gitmek,
- Okul kantinine gitmek,
- Sınıfta beslenme saati yapmak.

1. Örnek olay için durum değerlendirmesi yapınız, problemi belirleyiniz. *

Problem öğle arasının 60 dk sürmesi

2. Örnek olay ile ilgili kararınızı için tüm seçenekleri belirleyiniz ve değerlendiriniz. (Olası seçenekler hakkında bilgi edinme) *

sınıfta beslenme saatimi kullanırım

3. Örnek olaya göre size uygun olan veya uygun olmayan seçimleri nedenleri ve kanıtlarıyla değerlendiriniz. *

Eve gitmek zaman kaybı kantine inmek zaman kaybı onun için seçeceğim durum sınıfta beslenme saatimi kullanıyorm

4. Öğle arası için verdiğiniz kararınızın sizin için değerini/önemini belirtiniz. *

Zamandan tasarruf soru çözmeye zamanım kalır veya eğlenmeye

EK 16. Günlük Yaşam Karar Verme Becerisi Öğrenci Görüşme Formu Öğrenci Uygulaması

1. Ailenizde verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden? *

Sorulur evet, gereklidir

2. Sınıfta verilen kararlarda fikriniz sorulur mu? Fikrinizin sorulması gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden? *

Sorulmuyor gereklidir

3. Günlük yaşamınızda karar vermeniz gereken ne tür olay/durumlar ile karşılaşırsınız? *

Oyun

4. Karar vermeniz gereken olay/durumlar ile karşılaştığınızda, ne tür zorluklar yaşarsınız? *

Giyim ve oyun hiç zorluk yaşamam

5. Karar verme durumunda en doğru karara ulaşmak için nasıl bir süreci (adım, aşama) takip edersiniz? *

Anneme sorarım ve babama

6. Karar verme durumunda doğru karar verdiğinizden nasıl emin olursunuz? *

Kaynaklardan araltırıtım

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR…